AS
302
B237
v.5

A
0002337343
UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

ornia
al

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ESTUDIS UNIVERSITARIS CATALANS

VOLUM V
BARCELONA : GENER-DESEMBRE
MCMXI

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ESTUDIS UNIVERSITARIS CATALANS

VOLUM V
BARCELONA : GENER-DESEMBRE
MCMXI

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

SUMARI

Pàgs.

L'Anuari de l'Associació Catalana d'Estudiants 1
Notes referents a les masies de les valls de Bianya, Castellar de la Muntanya i Valldelbach, per *Josep Danés i Torras* . . 3
Llibre de Sant Bernat, abat de Clares-Valls, sobre l'amor de Déu, posat en català per *Guillem Fortesa*. 34
Estudis de codificació catalana en 1809, per *Enric Cubas* . . . 60
Rabindranath Tagore, poeta bengalí, prefaci y versions per *Josep M.ª Batista y Roca* 64
El matrimoni en el Codi civil espanyol : Recull de defectes i censures, per *Daniel Danés i Torras* 97
Estudis sobre la intel·ligència en els animals, i especialment en els mamífers, de *Ramon Martí d'Eixalà*. 113
Sobre telefonía sense fils, per *Ferràn de Cots Verdaguer*. . . . 121
Dret civil català : El testament sagramental en el Bisbat de Girona, per *Joaquim Carreras i Artau* 131

Google
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ESTUDIS UNIVERSITARIS CATALANS

VOLUM V

ANY MCMXI

BARCELONA
TIPOGRAFIA L'AVENÇ : MASSÓ, CASAS & Cª
RAMBLA DE CATALUNYA, 24

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

TAULA

Pàgs.

L'Anuari de l'Associació Catalana d'Estudiants 1

BATISTA Y ROCA, Josep M.ª — *Rabindranath Tagore, poeta bengalí* (Prefaci y versions). 64

CARRERAS I ARTAU, Joaquim. — *Dret civil català : El testament sagramental en el Bisbat de Girona* 131

COTS VERDAGUER, Ferràn de. — *Sobre telefonía sense fils* 121

CUBAS, Enric. — *Estudis de codificació catalana en 1809* 60

DANÉS I TORRAS, Daniel. — *El matrimoni en el Codi civil espanyol : Recull de defectes i censures* 97

DANÉS I TORRAS, Josep. — *Notes referents a les masíes de les valls de Bianya, Castellar de la Muntanya i Valldelbach* 3

FORTESA, Guillem. — *Llibre de Sant Bernat, abat de Clares-Valls, sobre l'amor de Déu* 34

MARTÍ D'EIXALÀ, Ramon. — *Estudis sobre la intel·ligència en els animals, i especialment en els mamífers* 113

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

L'Anuari de l'Associació Catalana d'Estudiants

Un nucli escollit d'escolars universitaris havia preparat l'any 1916, per a ésser publicat per l'Associació Catalana d'Estudiants, un *Anuari*, compost de variats treballs arqueològics, jurídics, literaris, històrics i científics. Quan la seva impressió estava ja bastant avançada, el continuat i progressiu encariment del paper (motivat principalment, encara que no com a causa exclusiva, per la prolongació de la gran guerra), va ocasionar la paralització indefinida d'aquella tasca, no trobant-se l'Associació amb possibilitat suficient per a encarregar-se de les despeses ultrapassadores del seu primer pressupost.

A la cordial relació haguda constantment entre l'Associació Catalana d'Estudiants i els Estudis Universitaris Catalans es deu que el nobilíssim esforç emprès per aquella no hagi resultat estèril. Les gestions per a salvar de la desintegració el conjunt d'articles, ja compostos, que havien de formar l'*Anuari* han estat favorablement acollides pels Estudis, els quals, respectant per complet l'anterior elaboració d'aquell i acceptant tots els treballs que l'havien de constituir, en porten ara a terme la publicació, encabint-lo dintre la sèrie de volums de la revista que des de 1907 vénen editant.

Els Estudis, que en l'actualitat tenen simultàniament en curs d'impressió els volums de la revista relatius als anys 1915, 1916, 1917 i 1918, no volent postposar a aquests l'aparició del present tom, que correspon a l'*Anuari* esmentat, i trobant una ocasió per a omplir el buit que en la col·lecció d'aquella varen deixar, circumstancialment, en 1911, assignen el recull de treballs escolars que ara surt a llum (anc que escrits en 1916) el número V dintre de la sèrie de la revista pròpia

Hom pot compendre ja per què en aquest volum d'*Estudis Universitaris Catalans* hi figuren qualques articles que no encaixen de ple amb el caràcter normal de la publicació, i per què, excepcionalment, no hi ha en ell completa unitat ortogràfica.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Demés, cal tenir ben en compte, en quant a alguns dels treballs, la data en què foren escrits, sortint ara a la llum amb no petit retràs.

* * *

Del pròleg amb què l'*Anuari* de l'ASSOCIACIÓ CATALANA D'ESTUDIANTS havia d'anar encapçalat, escrit pel llavors president d'aquesta, En Manuel Rodés i Areñas, en transcrivim a continuació els següents paràgrafs, que no han perdut l'actualitat:

«Siguin les primeres paraules d'aquest ANUARI, d'homenatge, ungit d'amor i de respecte, per al que fou gloriós *Centre Escolar Catalanista* i per als que en foren honorables propulsors : Claramunt, Verdaguer i Callís, Folguera Duràn, Puig i Cadafalch, Gubern, Prat de la Riba, Duràn i Ventosa, Cambó, Maspons Camarasa, Ripoll, i tants altres. A ells es deu l'empenta formidable del Nacionalisme Català, del que avui són, molts d'ells, il·lustres capdavanters.

De la fusió del *Centre Escolar Catalanista* amb l'*Agrupació Escolar Catalanista Ramón Llull*, *Federació Escolar Catalana* i *Associació Escolar Robert*, també benemèrites en la causa catalanista, va néixer, sota el patronatge dels *Estudis Universitaris Catalans*, la nostra ASSOCIACIÓ CATALANA D'ESTUDIANTS. Era en el curs escolar de 1907 a 1908.

Avui, després d'alguns anys, encara s'aguanta formosa la nostra ASSOCIACIÓ, i amb l'esperit i el cor posat en Catalunya treballa i lluita per una major grandesa i llibertat. No ha necessitat mai l'auxili de l'Estat oficial : el patriotisme dels estudiants l'ha sostinguda. Hi han hagut moments d'angunia, és cert, en què l'ASSOCIACIÓ semblava trontollar i que moría, mes l'esperit de la Mare Terra no l'abandonava, i reexía una altra volta.*

La publicació de l'ANUARI ve a continuar la historia de l'ASSOCIACIÓ.»

* A l'entorn nostre hem vist aixecar-se'n d'altres d'associacions d'estudiants, que tenien noms més ampulosos que el nostre modestíssim, que comptaven amb el favor del Ministre, Rector, Claustre universitari i premsa, que disposaven de mitjans que l'Estat facilitava, que havien assolit de bon principi un nombre de socis considerable, i hem vist que desapareixíen amb l'estigma del fracàs més sorollós. En la seva constitució i en els seus actes no hi havía la més petita espurna d'idealitat, d'aquella idealitat que fa forts als homes, a les col·lectivitats i als pobles, que indueix al sacrifici de lo més estimable i que porta, en definitiva, a la victoria. Ella fou la raó de l'existencia nostra i ella ha guiat els nostres actes i ens exigeix una més persistent continuació.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Notes referents a les masíes de les valls de Bianya Castellar de la Muntanya i Valldelbach, per Josep Danés i Torras.

NOTES GEOGRÀFIQUES

Orografía i hidrografía. Municipis i Ajuntaments. Parroquies i Sufraganies. — Amb la impossibilitat material per manca de temps precís per fer un estudi de la masía en la comarca d'Olot, he decidit concretar-me a una secció, la septentrional, tal vegada la més interessant i de la que tinc el recull de notes més complet.

No m'atendré a la divisió per municipis ni per parroquies, i sí a uns límits naturals orogràfics i hidrogràfics a la vegada. En aquest concepte, la secció nord de la comarca d'Olot està formada per les valls de Bianya, Castellar de la Muntanya i Valldelbach, que corren les tres paral·leles de ponent a llevant. La Vall de Bianya, ampla cap el llevant, forma en l'extrem de ponent les quatre valls de Sant Salvador, Sant Pons, Farró i Santa Llucia de Puigmal (vegeu la carta geogràfica*), per les que corren les riberes dels seus noms respectius, les que, ajuntades, formen la de Bianya, que unida amb la de Ridaura, que fa gran corba dins mateix de la vall, va cap a Sant Joàn les Fonts a unir-se amb el Fluvià que ve d'Olot. Té aquesta vall uns 15 km. de llarg per uns 3 d'ample. La vall de Castellar de la Muntanya està en la part de llevant de la secció septentrional, i per ella corre la ribera de Castellar, que s'uneix amb el Fluvià poc abans d'arribar aquest a Castellfollit. La Valldelbach és la situada més al nord, i per ella corre una ribera que, unida al Lierca, va a ajuntar-se al Fluvià en el poble de Sant Jaume del Lierca.

Així és que, hidrogràficament, aquestes valls formen riberes tributaries del Fluvià en la següent forma, baixant de nord a mig-jorn:

* El mapa geogràfic és fet sota la base del publicat pel Sr César A. Torras en la seva *Guia de la Comarca d'Olot.*

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

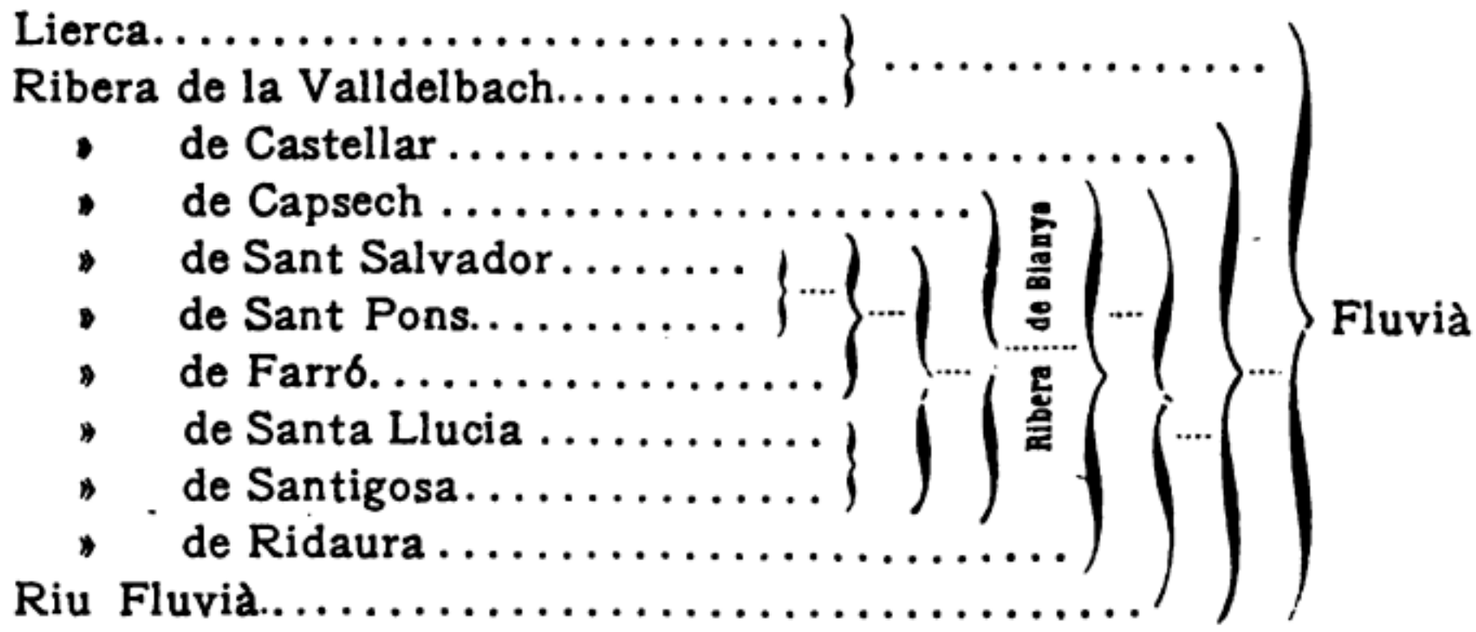

La secció estudiada comprèn els districtes municipals de Capsech i de Sant Salvador de Bianya; dins el primer, hi ha els pobles de Capsech, Sant Martí del Clot, Valldelbach, Castellar de la Muntanya, La Canya, Sant Andreu de Socarrats, Santa Margarida de Bianya i Sant Pere Espuig i els veïnats de Hostal-Nou i Clocalou (Lloc-Alou). En el districte de Sant Salvador qui està situat al NO. d'Olot sols hi ha el veïnat de Sant Pons d'Aulina.

Per parroquies, aquesta secció comprèn, completes, les de : Castellar de la Muntanya amb la sufragania de Sant Martí de Toralles; Sant Andreu de Porreras, amb les sufraganies de La Torra, Llongarriu, Sant Feliu del Bach i Santa Magdalena del Coll, Sant Martí de Capsech; Sant Martí del Clot; Sant Pere Espuig amb la sufragania de Sant Martí de Bianya; Santa Margarida de Bianya, amb les sufraganies de Sant Miquel del Mont i la parroquia de Sant Salvador de Bianya amb la sufragania de Sant Pons d'Aulina. A més comprèn la secció les esglesies de Sant Andreu de Sucarrats, sufragania de Sant Joàn les Fonts; Santa Llucia de Puigmal, sufragania de Sant Joàn de les Abadesses (bisbat de Vich) i Sant Bartomeu del Sitjar que havía estat parroquia de Creixenturri.

HISTORIA DE LES VALLS

BECULENSES I ROMANS. RECONQUESTA I REPARTICIÓ DEL TERRENY. ALOUS, VIL·LES, LLOCS I ESGLESIES EN L'ÈPOCA DEL COMTAT DE BESALÚ. JURISDICCIÓ. CENS DE 1359. TERRATRÈMOLS. SUBLEVACIÓ DELS REMENSES. — Els habitants indígenes d'aquestes valls seríen segurament els apel·lats *beculenses*, que tindríen per capitalitat Becula, que s'ha significat si sería Begudà, Besalú o Banyoles.

Segurament els romans no varen permanèixer en elles, doncs fòra del camí romà no sabem res que ho sigui; i els noms geogràfics perpetuats, al revés del que succeeix en altres llocs, són dels marcats com d'etimología catalana (Cabriolé, Castellar, Despuig, Porreras, Valldelbach).

Al començar la reconquesta es formà el pago bisuldunense, essent la comarca tota inculta en l'any 816. A mitjans del segle IX surt el nom de comtat de Besalú unit al gerundense, del que després quedà separat.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

La propietat del terreny conquerit, fou obtinguda per guerrejadors i repobladors en temps de Carlemany i de Ludovicus Pius; en part, es cedí als comtes, els quals ne donaren també porcions a vassalls d'ells, constituint aquesta la propietat beneficiaria. La propietat en el concepte d'alou era absolutament lliure, tenint sols els posseïdors de prestar el servei al rei. La propietat per aprisonament, fou adquirida per particulars i per monestirs, els quals, després d'haver colonitzat el terreny, buscaven ratificació del ple domini que hi posseíen. Així tenim que en aquestes valls Porraries, Sancti Martini Solano, Santa Margaritae, Santa Llucia de Podiomalo i Sant Pettri Podio foren colonitzacions benedictines. Per últim hi havía les terres tributaries que foren les que donaren lloc a la servitut de la gleva.

Així tenim, considerant la gran importancia de la propietat per aprisonament, que, com tot el comtat de Besalú, aquestes valls es dividiren amb vil·les o granges fundades per benedictins o de vegades per particulars. Per fer-nos càrrec de les villes, alous i llocs d'aquells temps, posem a continuació, ordenats cronològicament, els seus noms segons documents que en fan referencia, extrets del Nomenclator geogràfico-històric del comtat de Besalú fins la seva unió amb el de Barcelona, any 1111, del Sr. Francesc Monsalvatje, publicat dins els volums de les *Noticias históricas*, i és com segueix:

855, *Santi Petri* (Despuig); *Vilare Aliario* (Sant Andreu del Coll). — 858, *Bianna; Sanctæ Margaritæ.* — 904, *Villa Porrarias.* — 947, *Castellare.* — 953, *Santæ Margaritæ; Eclesiæ Santi Petri.* — 966, *valle Carraria.* — 977, *alou Presas* (a Bianya); *Santi Andreæ de Porrarias; alou Spargo* (a Capsech); *alou Carraria.* — 977, *Torales* (límit d'un alou); *Longania* (alou)*; *Santi Marti* (in valle Biania). — 978, *Sacorba* (límit d'un alou); *Santi Andreæ de Porrarias* i alou, *Longania* (límit d'un alou). — 982, *Podium malum* (alou). — 985, *Locum Solano* (Solamal) en la vall de Bianya; *Locum Kabriolo* (Cabriolé). — 995, *Biania.* — 996, *Sancte Felicis de Bag.* — 998, *Ecclesia Santi Michaelis de Abellana Curba in valle Securillas; Alou Carraria.* — 1000, *Carraria.* — 1011, *Biania; Bag* (alou); *Porrarias* (alou). — 1015, *Biania.* — 1017, *Solerols; Bago; Castellars; alollem Carrera; Cubilisico* (vall de Bianya). — 1050, *Santæ Luciæ de Podiomalo.* — 1111, Unió del comtat de Besalú amb el de Barcelona.

Examinats els documents al·ludits, es desprèn que les cases religioses no sols eren les propietaries de les esglesies, sinó que teníen en son poder les Villae, Villares, Villarunculi com venen nomenades en els documents (que segons diu el Sr. Balari en sos *Orígenes históricos de Cataluña* èren denominacions donades al mas, si bé de vegades també es referíen a una extensió de terra), sinó que també els alous i altres llocs citats en els documents antics els hi pertanyíen.

Així també veuríem pels documents, com teníen moltes voltes aquestes cases religioses la jurisdicció.

* El Sr. Montsalvatje diu que és un lloc que devía estar entre Camprodón i Bolós. No dubto que deu ser Llongaïnya de la Valldelbach o sigui sobre el Tayó.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

De lo dit, respecte la forma d'adquisició del terreny i de les ulteriors transformacions de la societat catalana en resultà les distintes classes socials de les families expressades amb els noms de focs reials, de cavallers, d'aloers i franquers i d'esgleia·

En el cens fet en temps de Pere *el Cerimoniós* (1359), consten en aquestes valls:

Fochs de Caballers

P. Couran de parroquia de Socarrats de cavaller	1
Fochs de cavallers de parroquia de Santa Margalida	3
P. Ça Nespleda de parroquia de S. P. des Puig	1
Parroquia d'Avellana Corba den Ponc de Castlaris	2

Fochs aloers e franquers

Berenguer sa Vila de parroquia de Sant P. des Puig.[1]

Fochs reyals

No se'n troba cap en aquestes valls.

Fochs d'esgleija

Parroquia de Socarrats de veguería de Camprodón	5
» Santa Margalida de veguería de Camprodón	14
» Sent Pere des Puig de veguería de Camprodón	8
» Ulamal (Sant Martí de Bianya) de veguería de Camprodón	8
» Tornariça de Sent Salvador de Sent Ponts del Abad de Sent Johan les Abadesses	36
» Capsech de veguería de Camprodón	9
» Porreras de veguería Camprodón	5
» Ça Cots e de Sent Feliu des Bachs	4
» Sent Martí de Torayes, veguería de Besalú	5

En aquestes valls no hi ·ha *Fochs de ciutadans.* Com es pot veure per aquest cens, la major part d'aquests focs perteneixíen a les cases religioses.

Una causa que produí gran trastorn en aquestes valls foren els terratrèmols. El primer fou en 15 de maig de 1427; l'any següent : «en lo dia de Nostre Dona Candaler torná a fer tant gran terratremol que torná enderrocar Castellfollit e Olot e tota la vall de Bianya».[2]

1. Probablement s'ha perpetuat aquest foc en la gran masía La Vila, que hi ha en la propia parroquia de San Pere Espuig. Cal fixar-se com aquest nom pot significar l'existencia d'una vila o granja, de les que parlaven els documents dels segles IX, X i XI esmentats. Lo propi passa amb els noms d'El Vilà de Castellar, el Vilà de Pera. Recordi's també l'etimología del nom Clocalou, o sigui Lloc-alou.

2. Document de l'Arxiu del senyor Comte de Solterra, ço que ve confirmat a més per la carta escrita

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Del cens fet en 1359 resulta que pocs eren els focs lliures en la nostra terra, ço que feia que en aquestes valls, com totes les de la Catalunya vella, estaven plenes de remenses. Aquests menaven el maso, la borda o pernada, que eren categoríes de cases rurals. Estaven els remenses subjectes a certs mals usos, que feien molt llastimosa la seva condició social.*

Aquest malestar de tota una nombrosa classe social preparà una revolució que va estallar a meitat del segle xv.ª amb la que es pogué posar fi a tal ignominia. El capitost fou En Francesc de Verntallat, fill de Bas. El punt principal d'aquest moviment fou el comtat de Besalú. Respecte la vall de Bianya hi ha noticies de què els remenses sitíen la casa de Corona de dita vall.

De les construccions actuals que hi ha en aquestes valls, excepte les esglesies romàniques, els antics camins i les torres, construccions a les que ara passarem una lleugera mirada, pot dir-se que cap de les restants existía al succeir els fets esmentats, ja que a no ésser les dites, cap més construcció d'aquest llunyà passat s'ha perpetuat a no ésser petits fragments que sería molt aventurat fixar-los-hi època.

CONSTRUCCIONS ANTIGUES

Esglesies. — Ja hem parlat de les actuals esglesies enclavades en aquestes valls; quasi totes elles són romàniques, i són de lo més antic que queda, excepció del camí romà. D'elles, unes eren parroquies en temps del comtat de Besalú, i d'altres estaven subjectes a obediencia monàstica.

Entre les primeres, el Sr. Montsalvatje, que ha historiat infadigablement el comtat de Besalú, hi posa les següents : S. Martini de Viaña, citada en documents del 977; S. Michaelis Sacorba (S. Miguel de la Torra), del 978; S. Felicis de Bag, del 996; S. Martini de Toralles, del 977.

Subjectes a obediencia monàstica, hi ha : Sant Martí de Solamal, 779, a Sant Pere de Camprodón; Sant Andreu de Porreras, 977, a Sant Pere de Besalú; Santa Llucia de Puigmal, 906, a Sant Joàn les Abadesses; Sant Pere Espuig, 953, a Santa María de la Grassa; Sant Andreu de Socarrats (?), 953, a Santa María de la Grassa; Santa Margarita, 953, a Santa María de la Grassa.

Totes aquestes esglesies es conserven romàniques en l'actualitat, com també

al rei pels jurats de Girona en 10 de febrer de 1428, en què es diu : «los llochs de la vall appellada Bisanya e de la montanya del vescomtat de Bas son destrohits ey es morta molta gent». En l'esglesia de Sant Martí del Clot hi ha una inscripció en les cloves de la porta, que fa referencia a la restauració feta en ella per aquest motiu, el qual està denominat amb sabor local amb aquesta forma : «per rao dita de terratremolai».

* Un d'aquests mals usos és el nomenat mal ús d'*arcia*, i consistía amb el dret que tenía el senyor de quedar-se amb els béns del remensa quan s'incendiava la casa que habitava, en càstig del seu descuit. Les cases que habitaven devíen ésser molt combustibles, i la fusta, per tant, devía jugar un paper important.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

quasi totes les restants de la vall,* les noticies de les quals es troben posteriors a l'any 1111, de l'anexió del comtat de Besalú amb el de Barcelona.

VIES DE COMUNICACIÓ. — En l'actual camí ral d'Olot a Camprodón, pel Capsacosta, es conserva en aquest punt un antic camí romà, que és el que serveix per a guanyar la pujada.

Per més que molt descalsada, es veu bé la paret que feia marge i grans trossos l'empedrat, amb els guarda-rodes i albanyals. Hem sentit dir que fou restaurat no fa molts anys.

Se suposa que per aquí passava una *calzada* d'importancia que sortint d'Olot es dirigía a Camprodón per Bianya.

Tots els altres camins de què tenim esment són molt posteriors. El que tenía molta importancia en temps del comte de Besalú era sens dubte el que travessava la Valldelbach, i passant pel collet de Colldecarrera seguía la ribera de Castellar fins a Castellfollit, doncs unía tot el tràfec de Camprodón per Besalú a Girona i Empordà. Com assenyala el Sr. César August Torras, el nom de Colldecarrera, citat ja en 966 i en 977 com alou amb el nom de *Carraria*, ve de la seva situació prop de la via de gran importancia abans dita, ja que des de Cerdenya per Ribes la Collada Verda, Valldelbach i Castellfollit anava a Besalú, unint els dos comtats que sovint estigueren sots el mateix senyor. Els ponts assenyalen amb precisió punts de pas d'aquests camins. Respecte el del Capsacosta hi ha les runes d'un en la ribera de Sant Salvador, prop de la Pineda, el que sembla posterior a l'antic camí romà. Del camí de la Valldelbach se'n conserven de medievals complets i presten ús en l'actualitat el de Llongarriu, el del Pagès o dels Esquellerincs. D'aquest període se'n conserven també a la vall de Bianya que donen idea d'altres camins, com són el Pont de Sant Martí i el del Molí d'en Solà sobre la ribera de Santa Llucia, altres dos, més modestos, en el vessant dret d'aquesta ribera i prop del del molí; més amunt hi ha el de la Rovira; tots ells indiquen un important camí que unía la vall de Bianya amb la de Sant Joàn de les Abadesses. Aquest camí devía tenir comunicació amb el que passa pel Castell del Coll i uneix Olot amb la vall de Bianya, el que es veu encara en les proximitats del castell; també devía tenir eixida cap Sant Joàn les Fonts.

CONSTRUCCIONS PER A VIURE-HI, FORTIFICACIONS I TORRES. — De les antigues categoríes de casa habitació que exposa el Sr. Puig i Cadafalch no queden cap de les *tugarium* ni cabana pernada, borda i vil·la, doncs, com és lògic, no teníen una construcció tan perfecte ni uns materials tan a propòsit per conservar-se com les categoríes d'ordre superior.

La Turrum de Castellar de què parlen documents de l'any 1020, devía ésser sols

* El nombre d'elles és molt gran, i tal volta algún dia es trobin documents que relacionin alguna d'elles amb els antics habitants del mas conegut per Piallombart, situat en la vall de Bianya, ja que, com és sabut, els llombarts foren constructors d'esglesies romàniques en la nostra terra.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

SECCIÓ SEPTENTRIONAL DE LA COMARCA D'OLOT

JOSEP DANÉS TORRAS Dib.

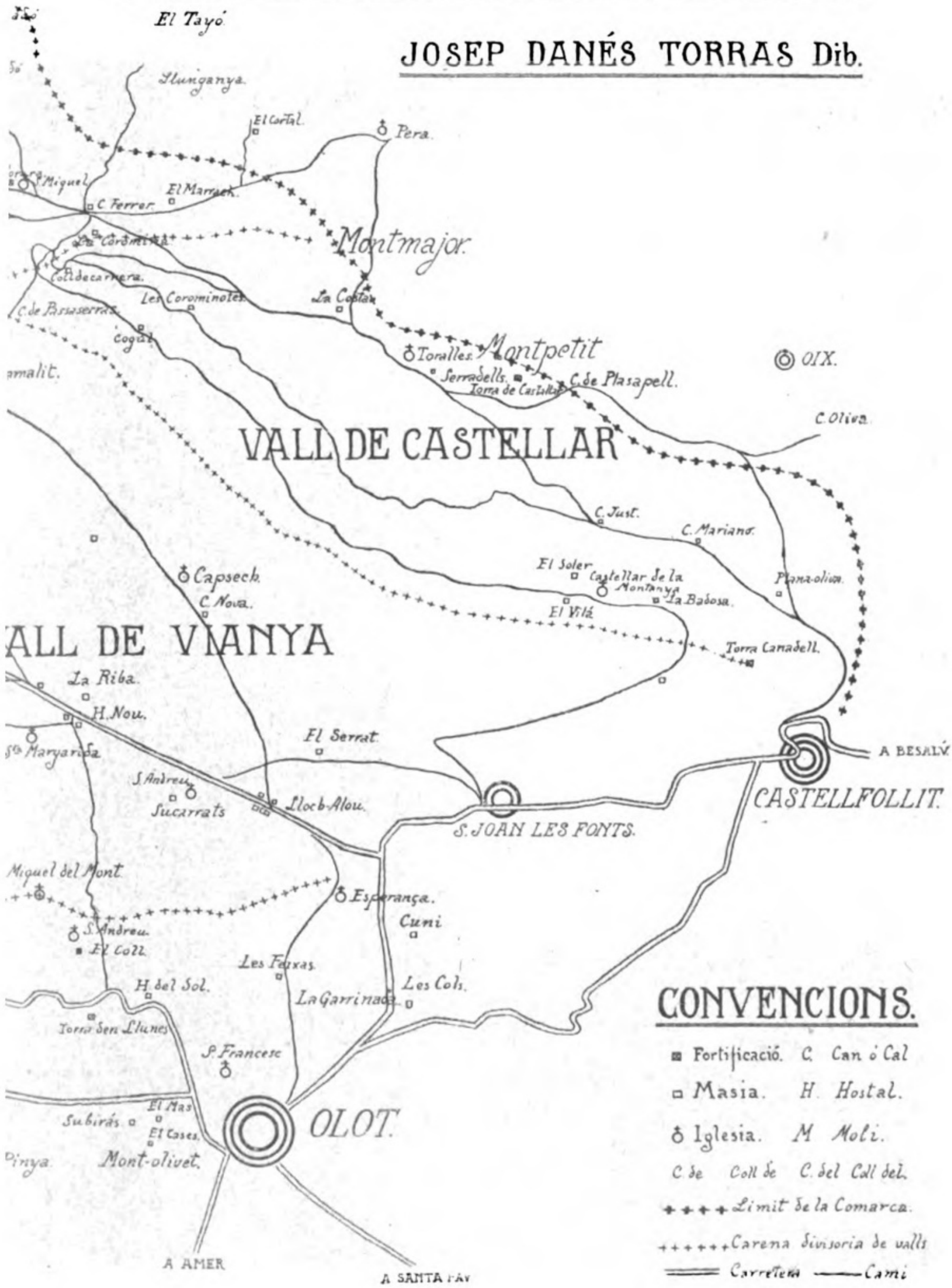

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

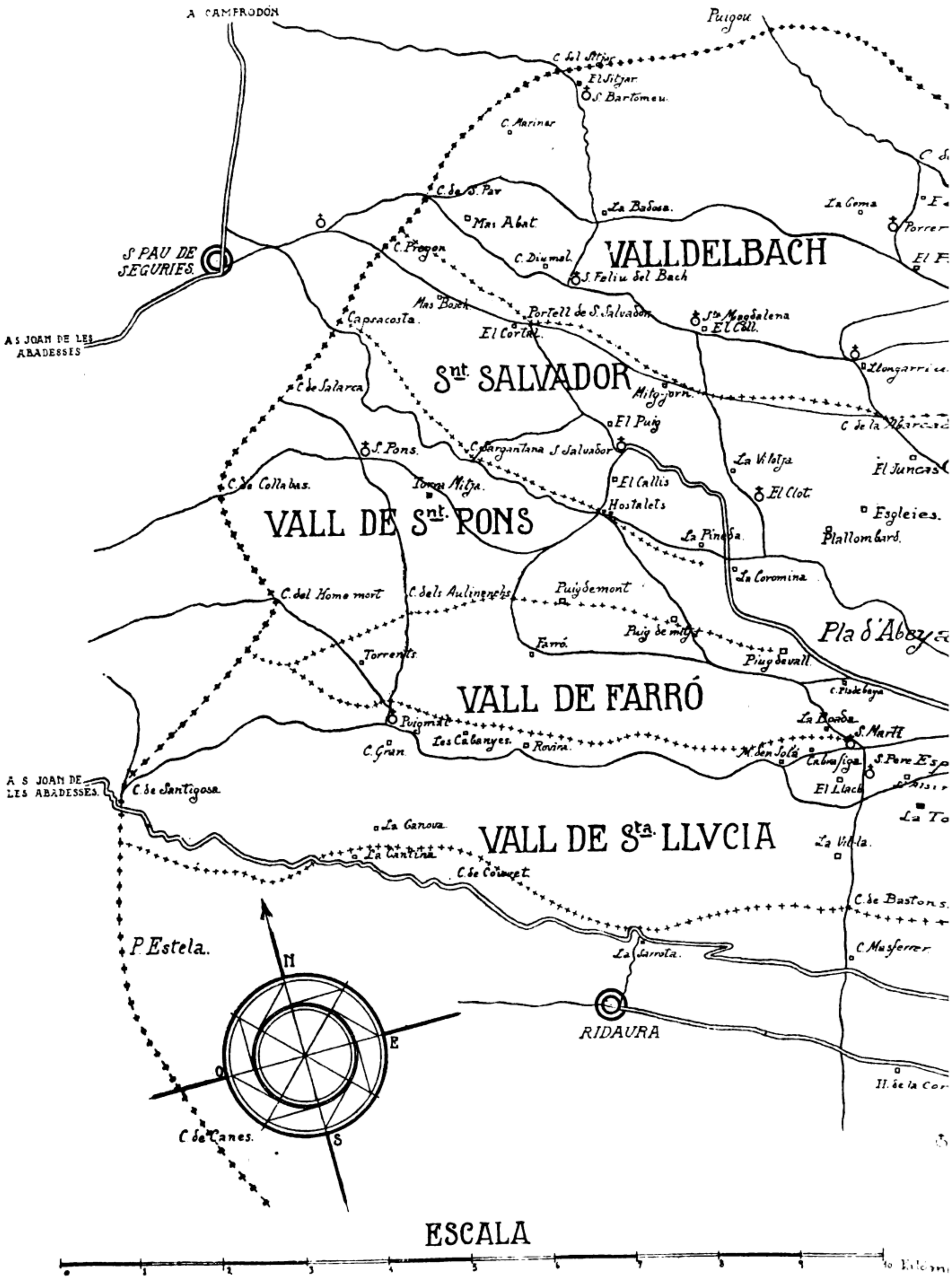

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

fortalesa, i estava situada en Montpetit, on encara hi ha restes. La Torra del Coll, tocant a la Vall de Bianya, era la residencia d'uns *carlans;* essent de l'any 1298 el document més antic que en fa referencia. Té l'aspecte d'un petit castell, pel qual nom també és conegut. Hi ha un reduidíssim pati.

La Torra Canadèll és molt posterior i es tracta d'una obra de defensa.

En la Valldelbach hi ha la masía coneguda per «la Torra», restes d'una mansió senyorial.

En la Vall de Bianya també hi ha «la Torra», residencia d'una familia senyorial dels que hi ha l'escut en la porta. És un tipus de casa a propòsit per defensar-se; té torre de quatre pisos, que forma un angle de la casa. Els pisos comunicaven per escales de fusta, que fàcilment podíen interceptar-se i quedar aïllats l'un de l'altre. Són notables uns teginats i altres motius decoratius posats en les portes i fets amb guix. (Vegeu fot. 1.) Teginats com aquests, són exòtics en aquestes terres; en canvi abunden cap a Vilanova, Solsona, Cardona,... Són, en general, fets copiant teixits vinguts d'Italia i de gust arabesc.

Potser també la masía nomenada Torra Mitja situada entre Hostalets de Capsacosta i Sant Pons, havía estat una habitació fortificada, com també ho sembla per l'aspecte la Vila de Bianya; però no tenim prou elements per assegurar-ho.

La gran casa del Sitjar, situada en la Valldelbach, és també antiga i d'aspecte senyorial. Avui sols es conserva la part baixa de la torre ja que en 1808 el mariscal francès Suchet l'ensorrà.

De construccions amb el nom de Sala no se'n conserva cap en les valls, com tampoc amb el nom de Palau. En el veí poble de Palau de Montegut es conserven uns restes que probablement justifiquen aquest nom; el poble de Salas (Tortallà) potser també justificaría el seu nom de manera semblant.

LES MASÍES ACTUALS

PRECEDENTS. — Els precedents d'aquestes masíes rurals catalanes els hem de cercar en les cases dels romans. Dos aspectes ben distints teníen les cases dels romans, segons fossin en la ciutat o en el camp En efecte : en la ciutat era corrent la casa de cinc pisos, al contrari en les seves *villæ*. Aquestes vil·les, estudiades per Violet le Duc i altres arqueòlegs, l'aspecte exterior de les quals era en totes igual, són les que porten en son si el llevat de la casa rural catalana. Estaven construïdes amb senzillesa, contrastant amb les obres públiques d'aquella societat. Al llegir les descripcions dels arqueòlegs que se n'han ocupat, ens sembla talment com si tractessin de descriure la casa i les condicions d'ella respecte el terreny i els costums dels que l'habiten d'una de les nostres masíes de gent acomodada.

A Catalunya, «les vil·les, amb ses pintures i sos mosaics, i les cases rústegues amb ses porxades, sos cellers, sos graners, com centenars de cetles d'habitació blanquejaven

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

per les nostres muntanyes».[1] Per altra part, dels naturals del país sabem, pels geògrafs, que eren «gent bàrbara i aspre, apegada a llurs coves, que habiten prop de les grans colonies murades; i junt als temples de pedra i marbre i a la vista de les vil·les decorades de sumptuosos mosaics hi ha les torres de tapia i els petits poblets murats de fanc i pedra a l'istil hispà; al costat de tota una arquitectura clàssica, més o menys provinciana, hi ha una decoració barroera, feta amb els més antics temes mediterranis; és l'art popular rústec, és l'art més antic del país que sobreviu a les superposicions de l'arquitectura oficial administrativa».[2]

Es comprèn fàcilment com el llegat constructiu de la gent que llavors habitaven Catalunya estigui integrat amb els dos aspectes : el romà, per part dels dominadors, i l'autòcton català, dels naturals del país. Aquests dos aspectes són, doncs, els que veiem en totes les construccions de Catalunya, a no ésser en casos aïllats que per una forta influencia s'ha romput amb la tradició.

En el camp les influencies són menys i menys intenses, el que ens explica com allí s'ha conservat més íntegra la tradició constructiva.

La suma d'aquests dos aspectes no fou sols resultat del transcurs del temps, doncs ja en aquella època de convivencia suggerí aquest art autòcton romà, poc manifest en les ciutats pel predomini romà, «mes on aquest art romà rústec es presenta clarament és en la decoració dels llocs apartats de les vies en què la comunicació d'idees no lograva extingir els costums antics o en els estaments populars, que, com ara, es nodreixen intel·lectual i artísticament de les obres d'un art permanent d'origen de vegades antiquíssim».[3]

Al venir les invasions del Nord, no escolliren les ciutats per establir-se, sinó que, al contrari, preferiren la campinya, apoderant-se de les antigues *villæ* romanes. Com en aquest lloc estava viva la construcció autòctona romana, es comprèn com no es capsés per aquest fet la tradició i arribés fins a les nostres generacions.

De les cases desaparegudes en l'actualitat no ens en ocuparem, descrites estàn en l'estudi *La casa catalana* del Sr. Puig i Cadafalch; manifestarem sols el fons marcadament romà, constituint un tipus permanent a Catalunya.

En el mosaic romà de Centelles (Tarragona) hi ha representada una casa amb tot l'aire d'una de les nostres de pagès, lo propi que en els de Tabarca (Africa). Això correspòn harmònicament a la conservació en les nostres families de costums, drets i usos d'esperit romans.

En resum : sabem que la casa romànica i gòtica (les formes de la qual són persistents avui en les nostres cases de camp) teníen un fons romà; constituint, doncs, el tipus permanent de casa nomenat pel Sr. Puig *rural-romana-mediterrania* arribat fins a nosaltres.

1. Puig i Cadafalch, *L'arquitectura romànica a Catalunya*, I, p. 252.
2. Puig i Cadafalch, *L'arquitectura romànica a Catalunya*, I, p. 253.
3. Puig i Cadafalch, *L'arquitectura romànica a Catalunya*, I, p. 242.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ELS PROPIETARIS. — El Sr. Francesc Maspons i Labrós, després d'explicar les tres classes antigues de gent del camp, això és, els aloers, remenses i la classe emfiteuticaria, i com en virtut de la sentencia de Ferràn *el Catòlic*, dita de Guadalupe, es lliurarem els remenses dels llassos feudals que tant els havíen oprimit, exposa que vingueren a formar-se en la nostra terra el tipus de propietari conreador, pagès i senyor a la vegada, el que trasmuda la casa antiga de tapia per la que presideix avui la vall, grandiosa pagesía a quatre vents, amb quadres i corrals per a totes bandes, rica de bestiar i cria; que té en la llinda de la porta, gravades, les xifres dels segles primers de l'edat moderna. En efecte, l'època d'esplendor de les masíes correspòn al segle XVII principalment.

MITJANS ECONÒMICS. — Aquestes grans cases no foren construïdes de moment completament tal com les veiem en l'actualitat; escrita porten la seva historia en les parets i en l'estructura. Petites eren les cases en son principi, com petita era la importancia de la familia que la posseía; després, per l'esforç ascensional de les families, a l'adquirir aquestes major importancia fou precís engrandir les masíes, la qual cosa es dedueix de l'estudi estructural d'aquests edificis. Això va permetre fer aquestes grans cases sense uns dispendis grossos, els que per altra part també es reduíen per l'empleu dels materials propis de la terra, puix quasi tots són a mà : la pedra, la fusta les terres cuites, el guix i la cals, excluint-se els exòtics.

ELS TREBALLADORS. — Els constructors d'aquestes masíes devíen formar colles com les actuals, dirigides pel cap-de-colla, amb una organització rudimentaria. Els resultats sorgeixen automàticament per l'acció combinada dels distints artesans que intervenen en l'obra. A voltes el propietari i sos fills ajudaríen a l'obra, amb l'esforç personal. La gracia de les seves solucions era probablement que, a pesar de tenir un pla concebut, s'aprofitaven de les solucions que es presentaven a mesura que la casa s'aixecava, d'aquí que es valíen mantes vegades de la simetría per la conveniencia.

No puc deixar d'esmentar la llegenda posada en la llinda de la porta d'una casa de Santa Pau, que diu :

Guardarte ✠ voldria
per que | ab trevall
te he | feta
1761

El propietari en aquest cas devía ésser el propi constructor, manifestant-nos un gran amor al treball posat en l'obra, que, com se sab, és la base de què la gent capacitada faci les coses ben fetes; aquest amor al treball, ennoblidor de tots els oficis, segurament teníen molts dels treballadors que feren les masíes, com sembla traduir-se de la seva bellesa. Per això aquestes masíes sense pretensions tenen una pregona significació : el plaer de l'ofici, l'amor al terreny i a la tradició.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Vull esmentar incidentalment una altra inscripció : «Non habemus hic domum permanentem, sed futuram inquirimus», que devía recordar als estadants la temporalitat d'aquest món i l'eternitat de la vida futura.

ESTRUCTURA I CLASSIFICACIÓ

ESTRUCTURA GENERAL. — No estudiem totes les cases, sinó sols les grans masíes, per ésser les més interessants i estructurades; de totes maneres, la distinció no és rigorista, doncs de la masía a la cabanya hi ha tota una gradació. En essencia, les grans pagesíes estàn formades en la part més antiga per la sala voltada de cambres, recordant per complet les cases del segle XIVe, de plànol de tres cossos paral·lels, essent els laterals de quatre a cinc metres (llargada general dels cabirons), i el central més ample, essent format aquest cos com una crugía composta per vigues o jàceres i cabirons.

Estructuralment, doncs, es presenta la casa en sa part antiga, concebuda amb senzillesa : quatre parets paral·leles divisories dels tres cossos o crugíes, essent les laterals simples i la central composta. Això dóna una planta molt concentrada i a propòsit per a defensar-se del clima un xic fred del país, com no sería cap planta desenrotllada al volt d'un pati pel que aquest no es presenta absolutament mai en aquests edificis particulars.

Al volt de les tres crugíes o cossos, se'n presenten d'altres menys importants i que varíen segons les condicions topogràfiques i canvis climatològics dels distints punts de les valls. En termes generals, podem dir que hi ha marcada distinció entre les cases fetes en els vessants de les muntanyes i les situades en el pla. Entre les primeres cal també distingir les situades al solei (o sigui en els vessants que miren a migjorn) o bé les situades en el bac (vessants que miren al nord).

D'aquí la classificació establerta de tres tipus de cases, en la següent forma:

Cases situades . .	en la muntanya. .	en el solei. .	Tipus I
		en el bac . .	Tipus II
	en el pla.		Tipus III

Passem a l'estudi dels tres tipus:

Tipus I. CASES EN EL SOLEI. — Són les més abundants en aquestes valls. Les crugíes estàn orientades a migjorn, i la configuració general de tots els cossos té la forma en planta d'un rectangle en què els costats estrets corresponen al nord i migjorn.* Això està completament amb harmonía, amb la situació, ja que, així, estàn banyades pel sol d'una manera encertada, resultant cases que sense ésser fredes a l'hivern, són fresques a l'estiu.

* L'orientació és més o menys precisa.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Un dels cossos posteriorment construït, és sempre el de les galeríes: en aquestes cases estàn situades en la fatxada triangular (apinyada) que dóna a migjorn.

Com les del tipus II, per raons topogràfiques els baixos solen ésser més reduïts que el pis, ja que hi ha dependencies que no es buidaren de terra o de roques; també és comú a les cases dels dos tipus les entrades en el pis i als baixos a peu pla, mitjançant desnivells del terreny. En les del tipus I té la porta dels baixos relació amb l'exterior de la casa, com no la té la de les cases del tipus II, que és utilitzada pel servei principalment.

La part més variable d'aquestes cases és la que mira a tramuntana, en què els baixos són inhàbils i el pis comprèn un vestíbol, amb la porta d'entrada lateral i orientada al llevant que és l'indret del camí d'Olot, l'entrada a la sala de convit, un lloc per guardar les eines de conreu, la cuina i una escala per a pujar al pis superior. Es comprèn sigui la part més variable per tenir d'acordar-se amb la topografía del terreny. La casa de Cabrafiga, en la vall de Santa Llucia, respòn a aquest tipus (vegeu planta del pis principal, fig. 1);* també són d'aquest tipus, a més de moltes d'altres, la casa de Pla-d'aveia (fot. 2), molí d'en Solà (fots. 3, 4, 5 i 6), El Callís (fots. 7 i 8), a cal Vigatà (la Pinya), (fots. 9 i 10), a Farró (fots. 11, 12 i 13) l'Alsina (fot. 14), l'estudi monogràfic de les més importants es faría forçosament llarg.

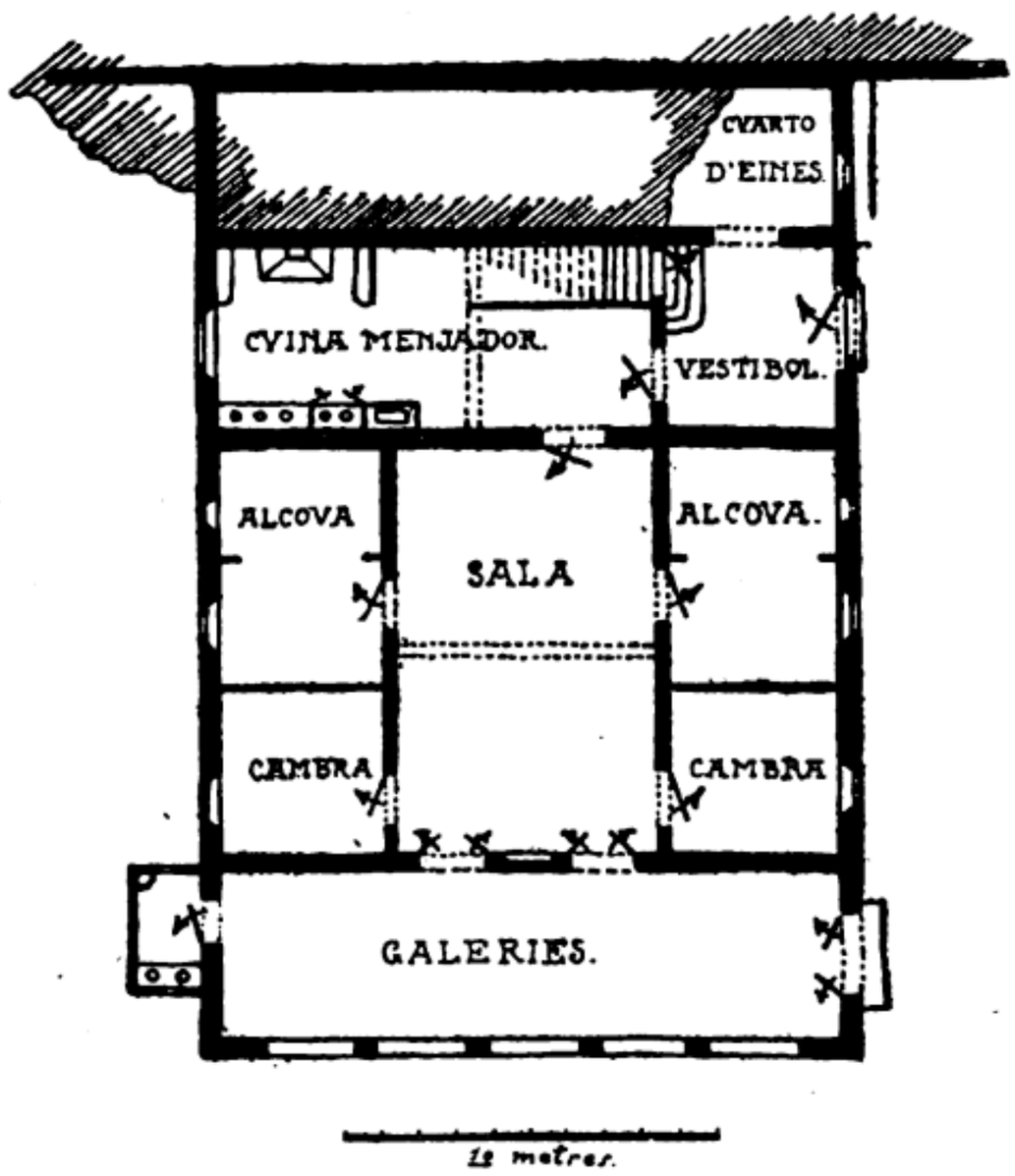

FIG. 1. — PLANTA DEL PIS DE CABRAFIGA

Tipus II. CASES EN EL BAC — No són tantes les cases d'aquest tipus. Com l'anterior, la configuració general de tots els cossos en planta té la forma d'un rectangle. Les crugíes laterals de la Sala de convit, són dobles o bé transversals; ço que fa una inversió de termes respecte al tipus anterior, de manera que les fatxades més llargues siguin aquí la corresponent a la triangular del tipus I, o sigui aquelles en què hi ha les galeríes, mentre que la fatxada apinyada de les cases d'aquest tipus II correspòn a les més llargues del tipus I. L'orientació de les galeríes que estàn en les fatxades de més desenrotllament és al SE., ço que està molt encertat, doncs aquestes valls són obertes a l'E. i barrades a l'O. per la serra de Sant Pau, Capsacosta i

* Algunes de les plantes que il·lustren aquest treball no tenen mides riguroses.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Santigosa, la qual cosa fa que el sol s'hi estengui al matí un període de temps major que a la tarda.

La combinació, doncs, d'aquesta orientació savia amb l'ésser la fatxada de més desenrotllament, en la que hi bat més el sol, fan un aprofitament màxim dels beneficis que aquest reporta.

La seva situació topogràfica està sempre aprofitant una estribació de la muntanya, que dóna suavitat a la pendent d'aquesta i fa una separació necessaria entre la casa i el poblat bosc que hi ha en aquelles bagues. Al parlar del tipus I ja hem dit que en aquest tipus II els baixos són també més reduïts, i que s'entra a ells i al pis a peu pla; essent la porta dels baixos en les d'aquest tipus pels serveis de la casa. La del pis, que és la de relació amb l'exterior, està en la fatxada oposada a les galeríes, o sigui en la NO.

L'accés a la sala des de l'exterior és molt directe, doncs al NO. sols hi ha un cos estret, ja que la casa té el desenrotllament, mitjançant crugíes transversals o dobles en el sentit de SO. a NE.

La casa de Colldecarrera a Castellar de la Muntanya respòn a aquest tipus (vegeu la planta del pis principal, plànol fig. 2 i les fots. 18, 19, 20 i 21); també hi correspòn la de Llongarriu, a la Valldelbach (vegeu planta del pis principal, plànol fig. 3 i les fots. 15, 16, 17, 22 i 23). Les variants en aquest tipus són d'importancia, per això és que donem dues plantes com exemples.

Pertany a aquest tipus, també, entre altres, la Vil·la (fot. 26), i per més que amb situació distinta, pot considerar-se d'aquest tipus el Llach de la Vall de Bianya (fots. 24 i 25).

Tipus III. Cases en el pla. — L'orientació d'elles no és tan precisa com en els altres tipus, car no ho requereixen. Aquestes cases són, o bé com les del solei, però amb porta sols als baixos (vegeu les Cols, Pla de baix d'Olot, fot. 27), o bé, i més generalment, en planta, els cossos tenen la forma d'un quadrat, com en el Casés (vegeu les plantes figs. 4 i 5 i la fot. 28), que donen idea d'una disposició molt senzilla, ço que dóna l'explicació del per què hem preferit exposar aquesta, que no és de cap de les valls estudiades, però que per altra part tenen la mateixa forma, disposició i aspecte.

Altres tipus. — Hi ha altres tipus que responen a distintes necessitats, els més característics són els de les cases que fan d'hostal i els molins. No tenen caràcters permanents, essent per tant molt variades les solucions.

Els molins, en general, per raó del joc d'aigua, són bonics per lo pintoresc, però precisament és això el que a nosaltres no ens interessa.

Les teulades. — Corresponents als tres tipus de cases hi ha unes teulades a propòsit. Les del tipus I són com les indicades en la figura 6, lletres *A*, *B*, *C* i *D*, on les fletxes indiquen els desguassos de les teulades i els naturals del terreny. Les re-

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

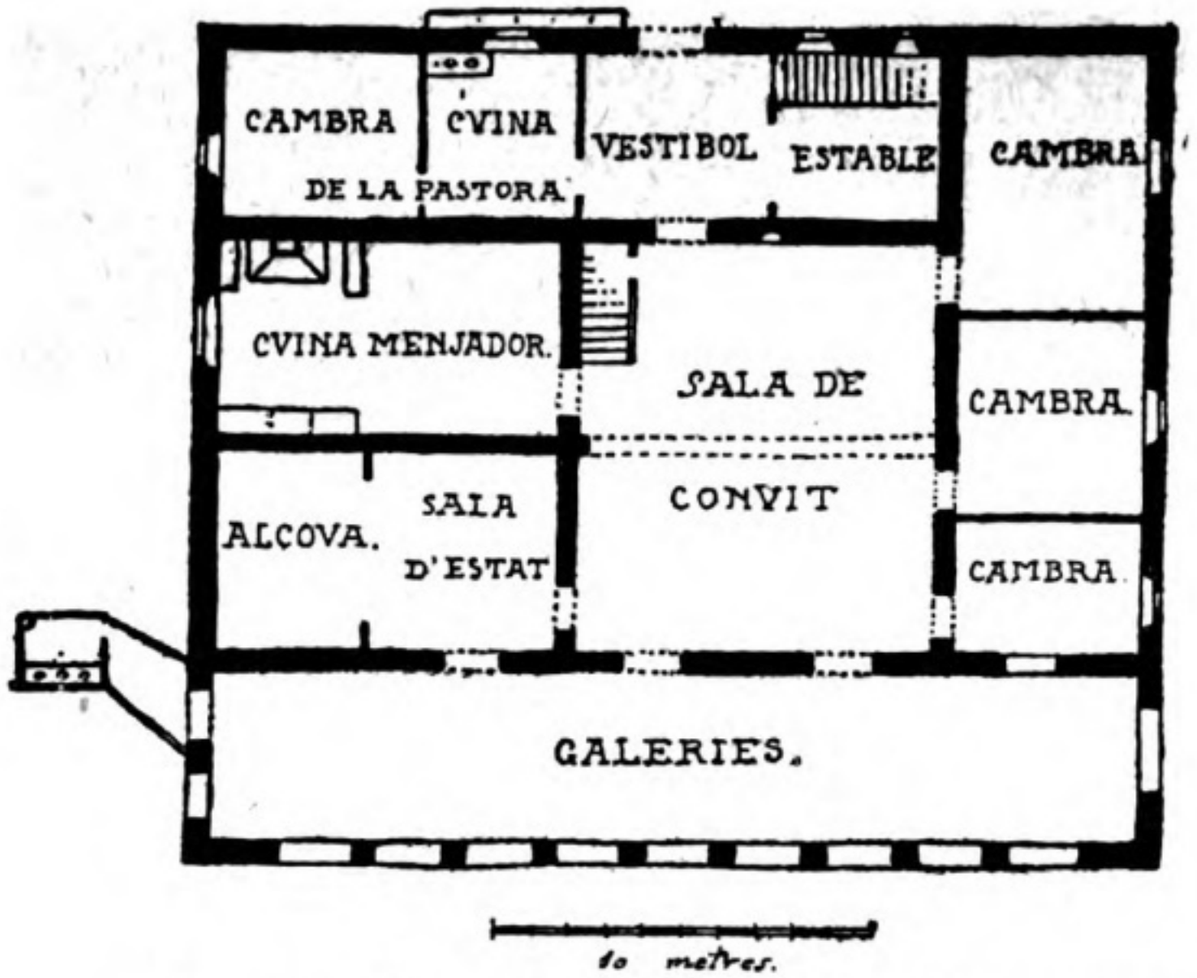

FIG. 2. — PLANTA DEL PIS DE COLLDECARRERA

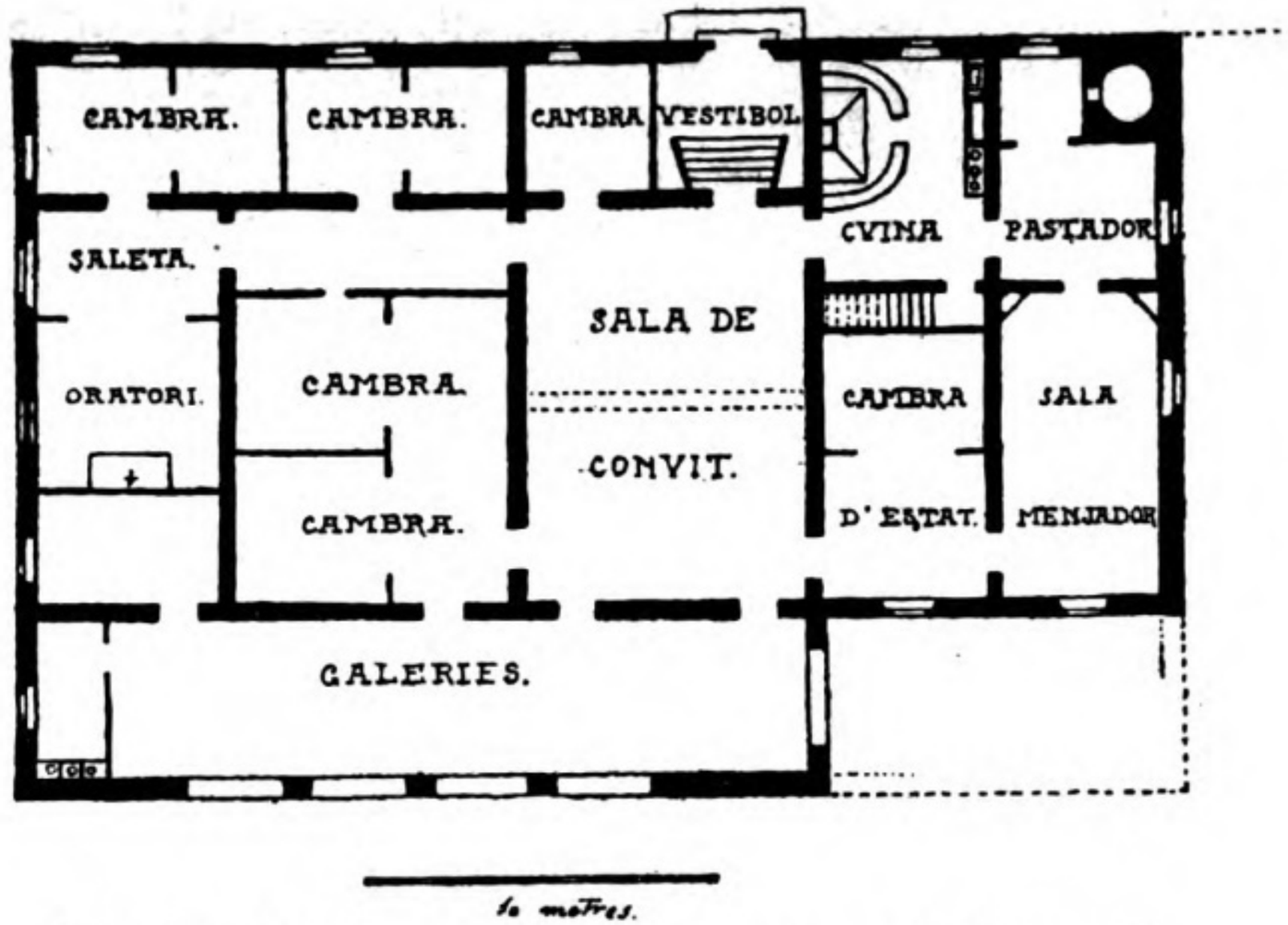

FIG. 3. — PLANTA DEL PIS PRINCIPAL DE LLONGARRIU

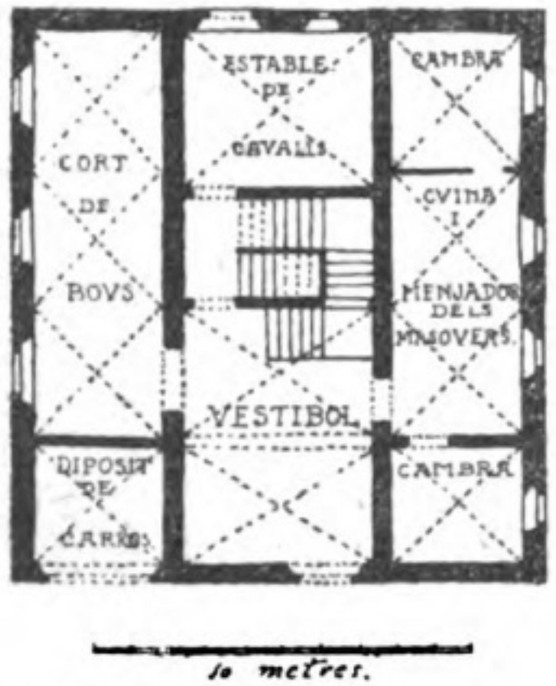

FIG. 4. — PLANTA BAIXA DEL CASÉS

FIG. 5. — PLANTA DEL PIS DEL CASÉS

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

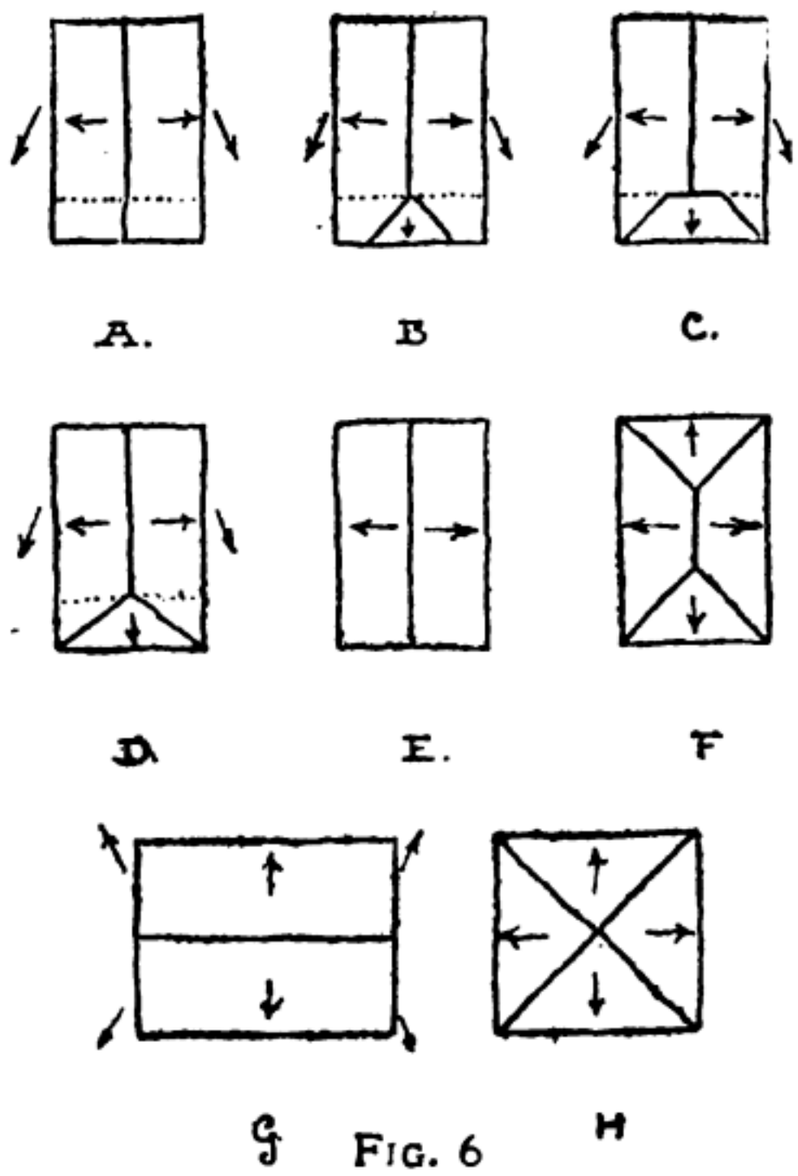

FIG. 6

presentades per les lletres *B* i *C* procedeixen de no haver completat el cos de les galeríes que, com veurem, és posterior. En les cases del tipus II sols hi trobem teulades a dos vessants (lletra *G)*, i en les del pla, o sigui del tipus III, n'hi trobem de dos i quatre vessants, i a vegades de tres; són les més generals les representades per les lletres *E*, *F* i *H*.

Dues coses són dignes de menció com a resultat d'aquesta revisió a les teulades: En les cases situades en el terreny muntanyós les pendents són transversals o segueixen la mateixa direcció que les pendents de les muntanyes; mai la direcció oposada, a fi d'evitar l'enclotament. També és d'observar el fet de què es fuig per complet de l'ús de teulades que vessin sobre les altres — a diferencia de les masíes del Vallès i Llobregat, per exemple — ço que ve motivat perquè cas de posar-s'hi neu i glaçar-s'hi, si esquitlla no trenqui les teules sobre on cauría.

ASPECTE UTILITARI DE LA COMPOSICIÓ DELS EDIFICIS

ASPECTE EXTERIOR. — Aquestes masíes, tan lligades al paisatge, no són cap limitació de les manifestacions de la vida de llurs habitants en sos interiors; d'aquí la freqüencia en què viuen al vol de la casa, més que en la casa propiament dita.

Abans d'entrar a la casa, quan ja de lluny es dibuixa aquesta acompanyada de l'elegant xiprer,[1] veiem l'ombrívol lloc on canta la font nit i dia. A mesura que ens apropem ens fem càrrec d'una complicitat de petites construccions, quadres i corrals, corts de porcs, cabanyes, pallisses, galliners, que, posats al volt de l'era, a la que dóna una de les fatxades de la masía, vénen a fer com un recinte amurallat moltes vegades i al que es penetra per un portal protegit per un aixopluc. En algunes, prop de la casa hi ha un jardí, com a les Feixes, al Sitjar i a Llongarriu,[2] que és clos, i tenen aprop l'hort com a extensió del jardí, on a voltes està combinat amb els femers; no hi ha quasi mai pou, degut a l'abundancia natural de l'aigua.

En les grans masíes també trobem la capella pública anexa a la casa, com a Colldecarrera, a Llongarriu, i en la interessant masía de Surroca, en la vall d'aquest nom.

1. És senyal de donar acolliment als pobres.

2. N'hi ha alguns altres d'interès d'aquests jardins de les cases de pagès de les valls d'Olot, tal com el de Subiràs, el del Mas, el de la Torra d'en Llunes, el de la casa Vayreda, el del Cavaller de Vidrà.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

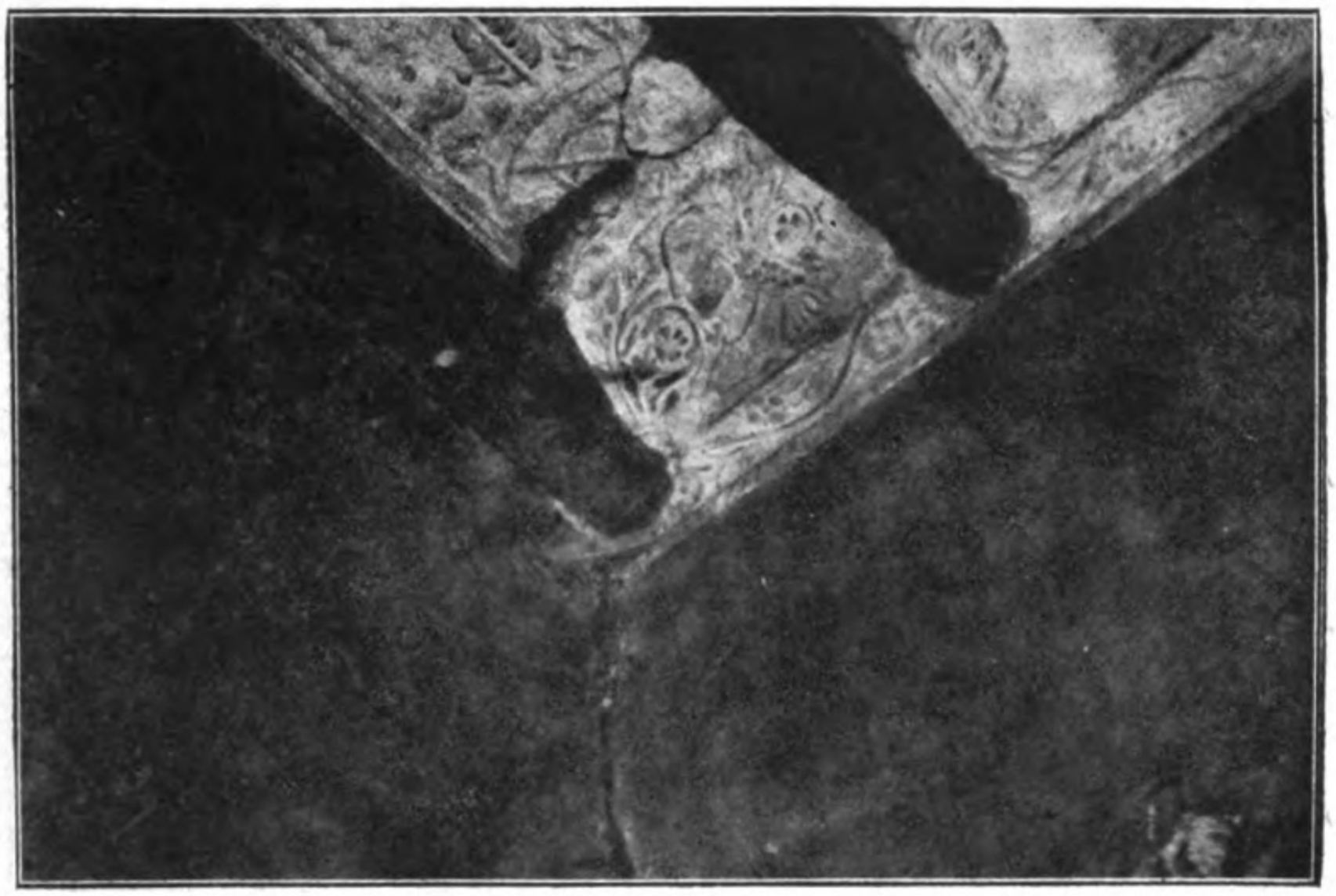

FOT. 1. — TEIXINAT EN LA TORRA DE LA VALL DE BIANYA

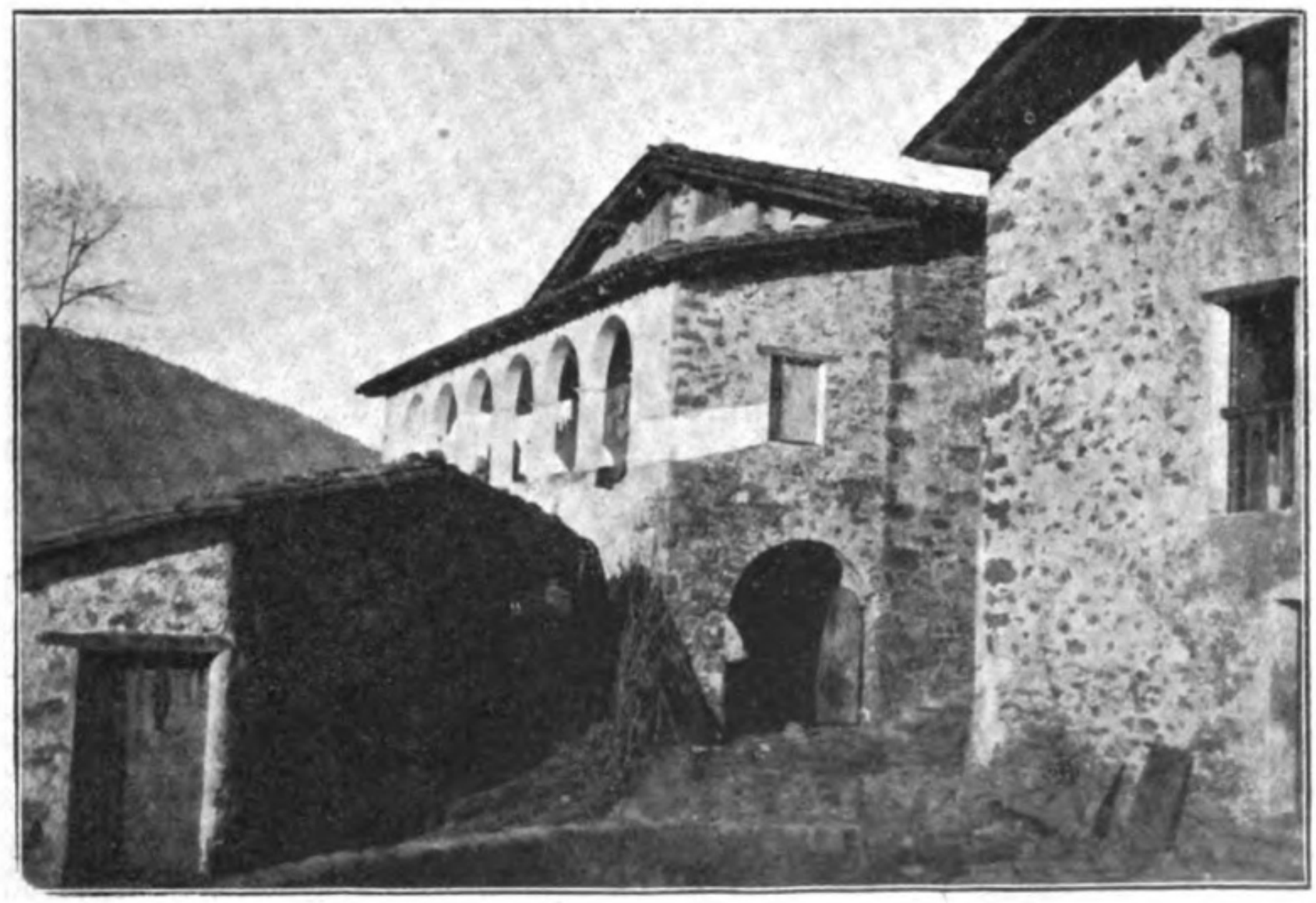

FOT. 2. — PLADAVEIA

Clixés de l'autor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

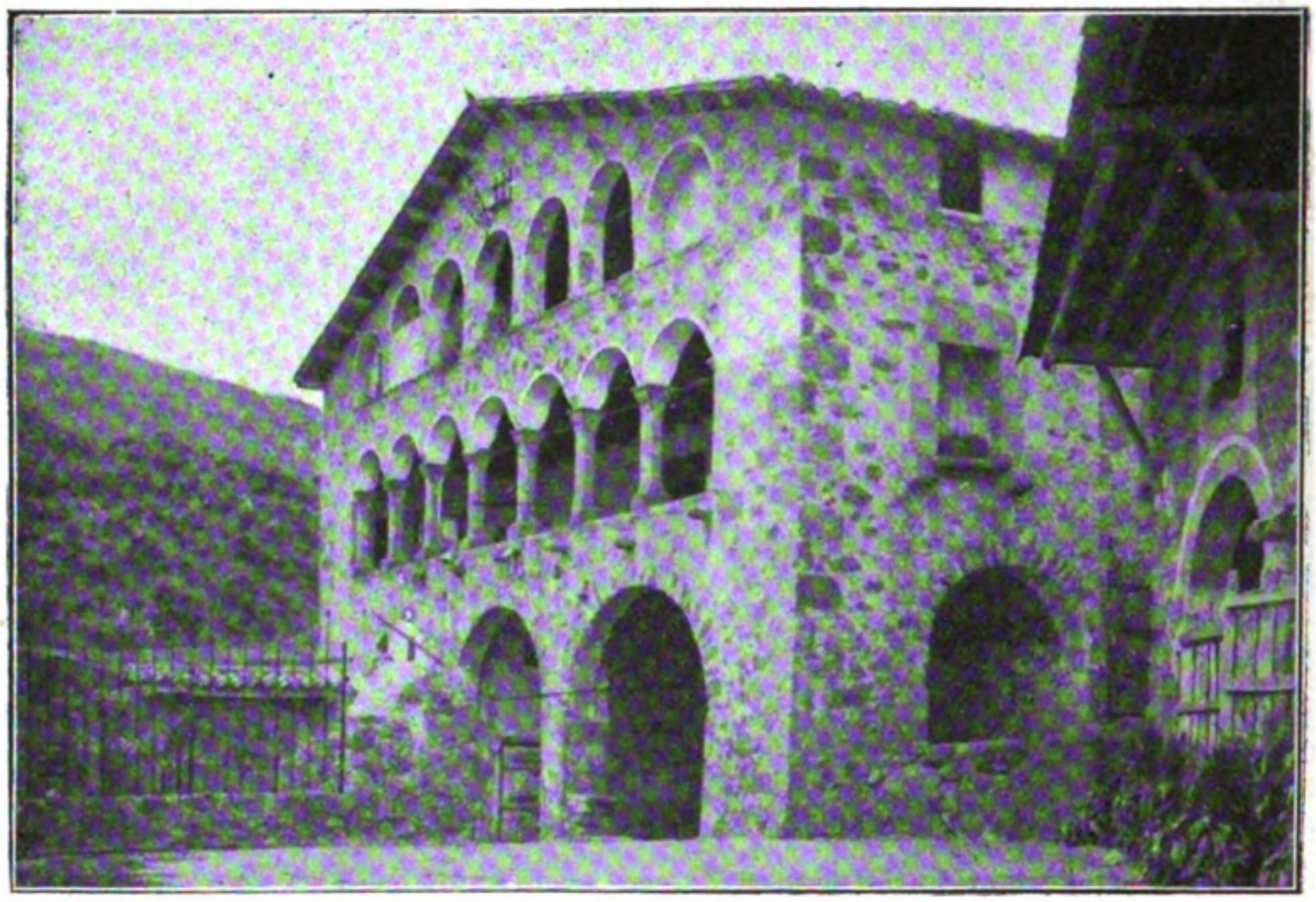

FOT. 3. — MOLÍ D'EN SOLÀ

FOT. 4. — MOLÍ D'EN SOLÀ : GALERÍA

Clixés Rafel Llimona

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

FOT. 5. — MOLÍ D'EN SOLÀ

Clixé de l'autor

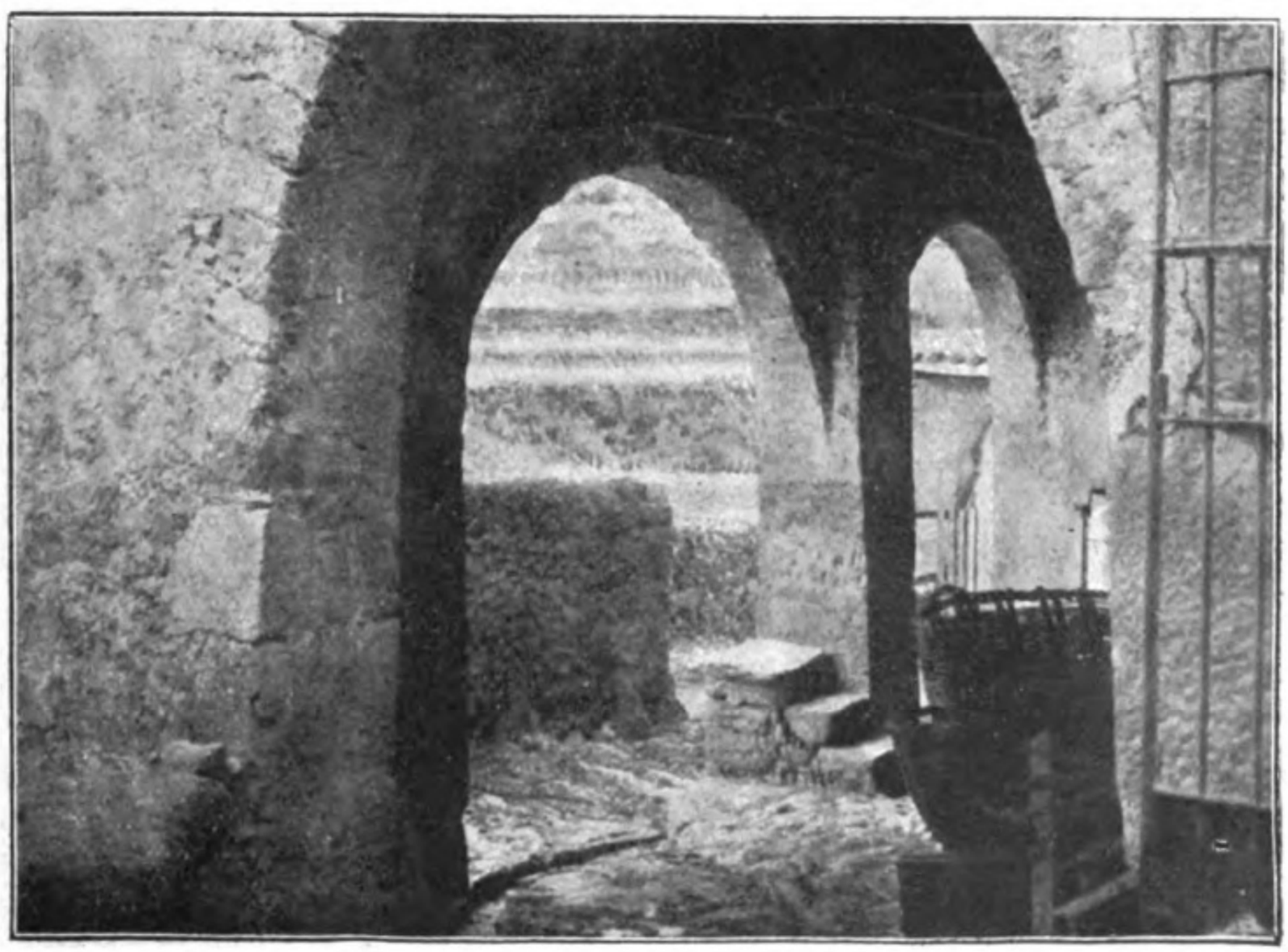

FOT. 6. — PÒRTIC DEL MOLÍ D'EN SOLÀ

Clixé Rafel Llimona

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

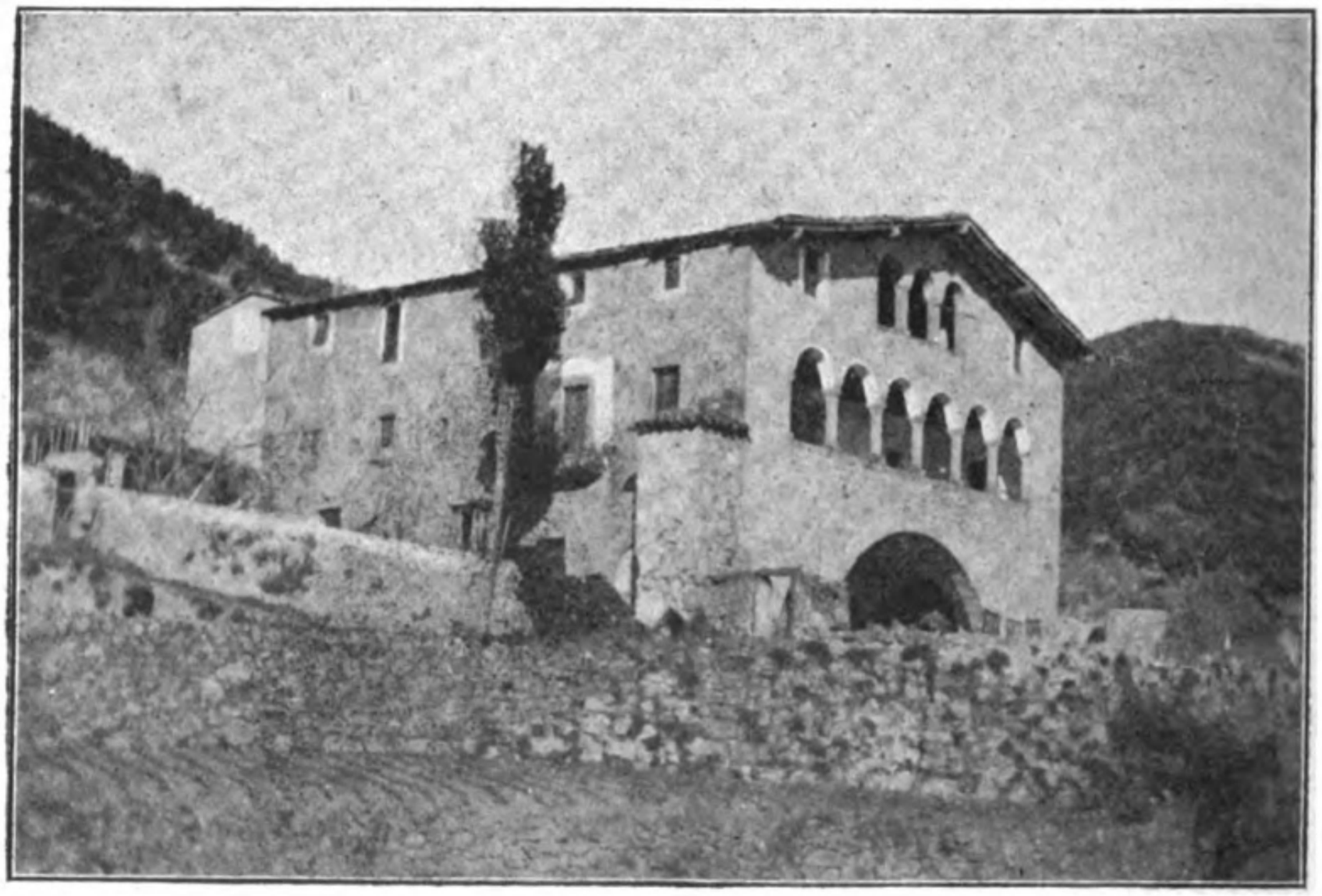

FOT. 7. — EL CALLÍS

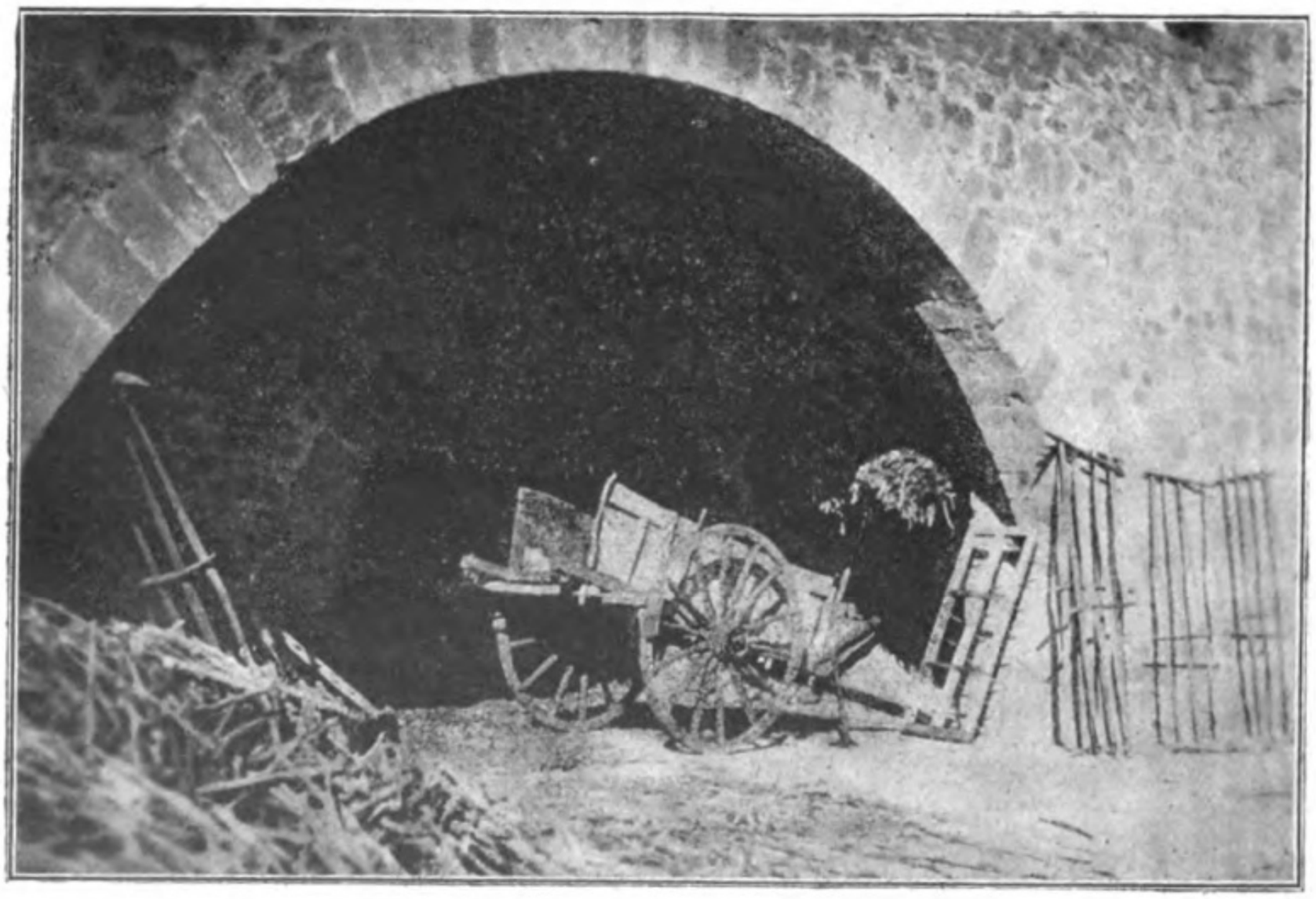

FOT. 8. — EL CALLÍS : BAIXOS DEL COS DE GALERÍES

Clixés de l'autor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

FOT. 9. — CAL VIGATÀ (LA PINYA)

FOT. 10. — CAL VIGATÀ (LA PINYA)

Clixés de l'autor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

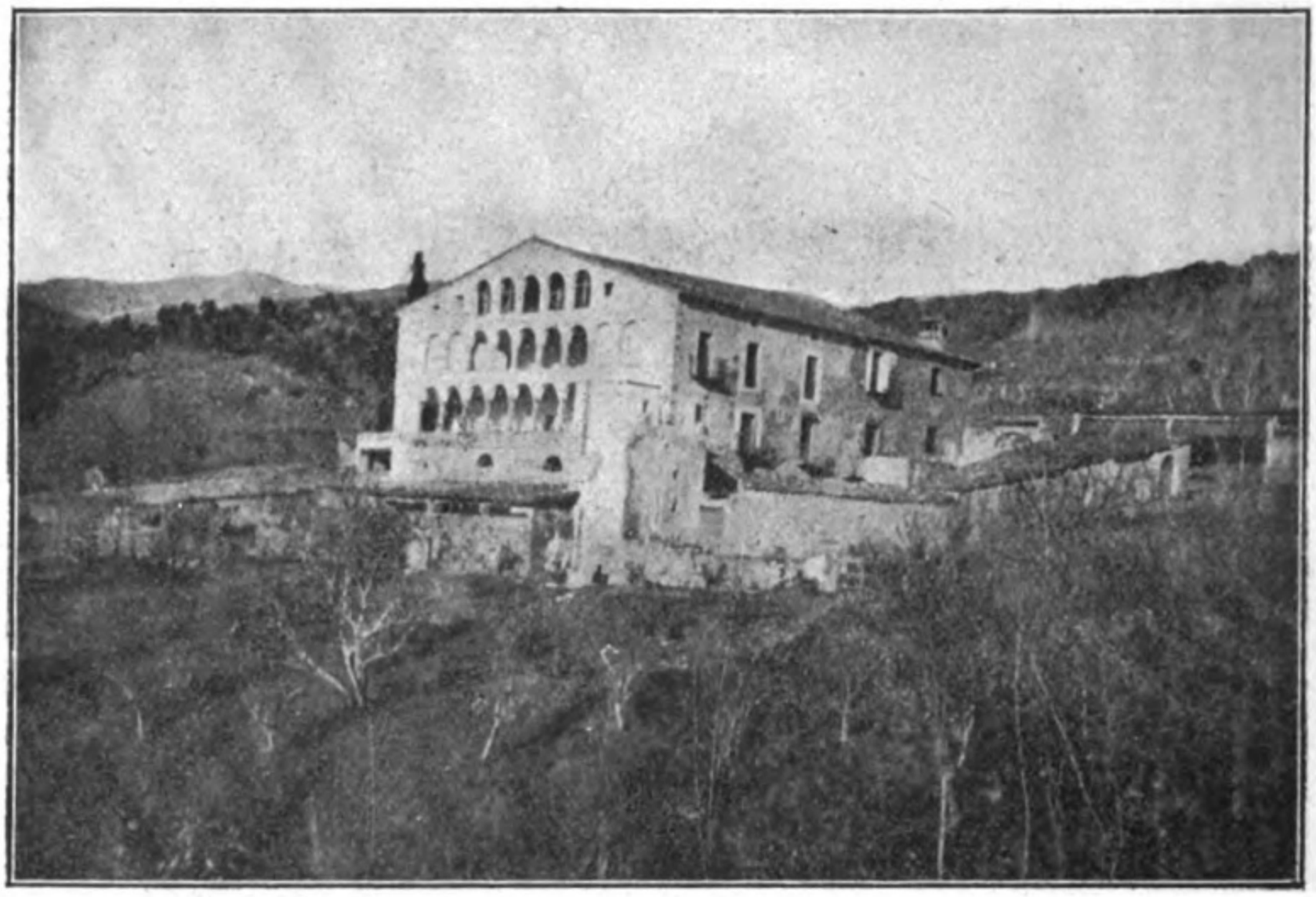

FOT. 11. — FARRÓ

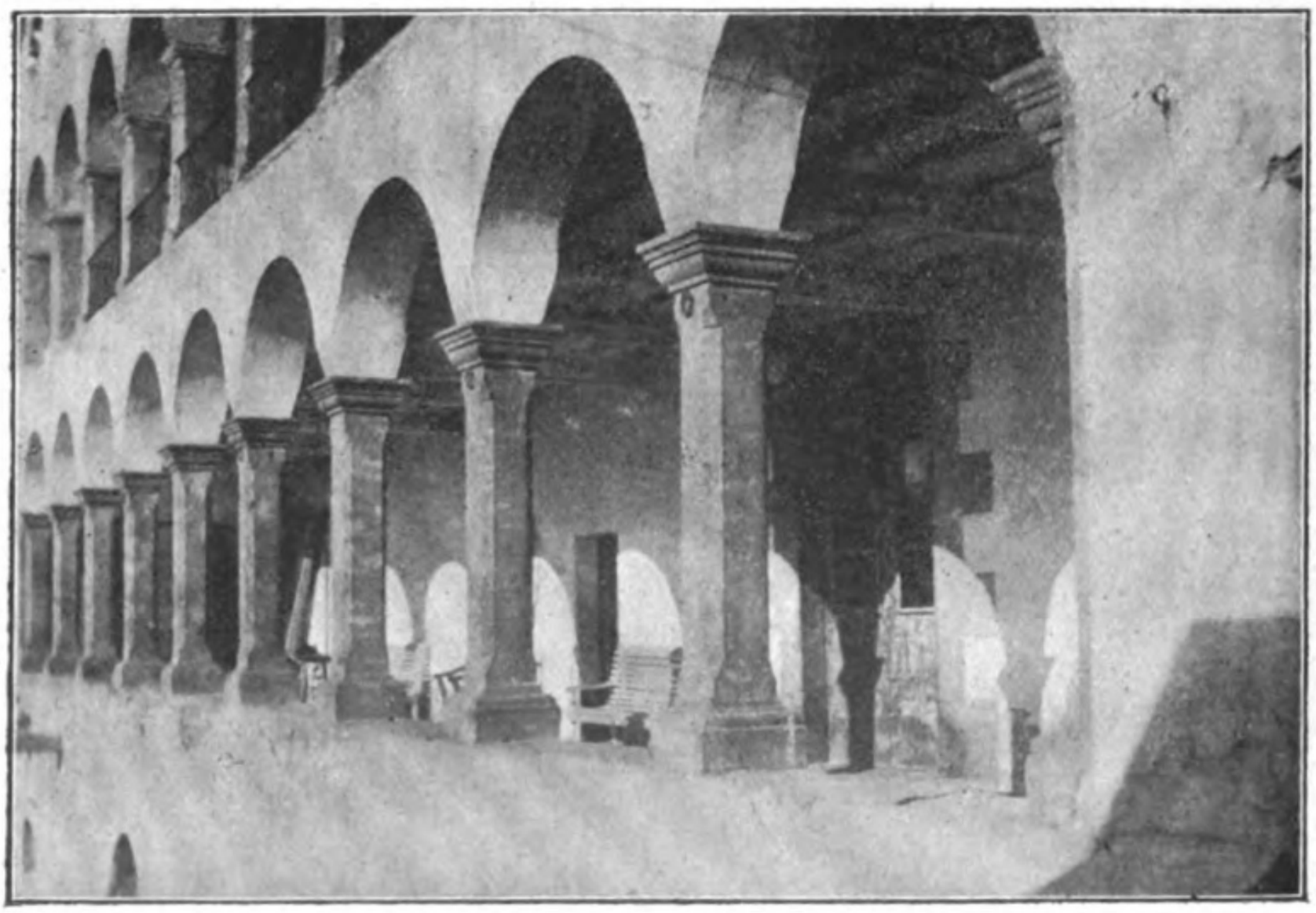

FOT. 12. — VISTA EXTERIOR DE LES GALERÍES DE FARRÓ

Clixés de l'autor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

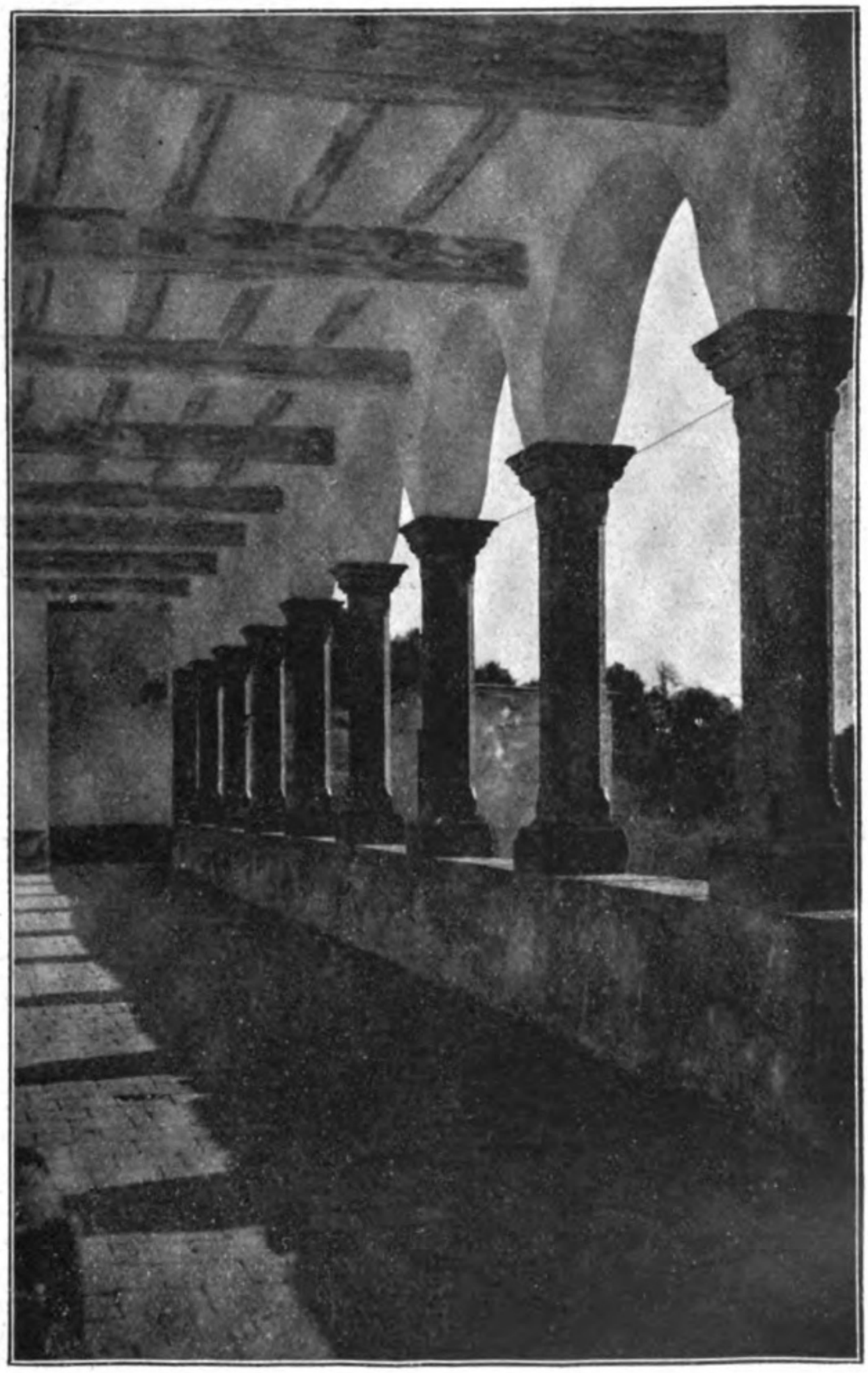

FOT. 13. — INTERIOR DE LA GALERÍA DE FARRÓ

Clixé de l'autor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

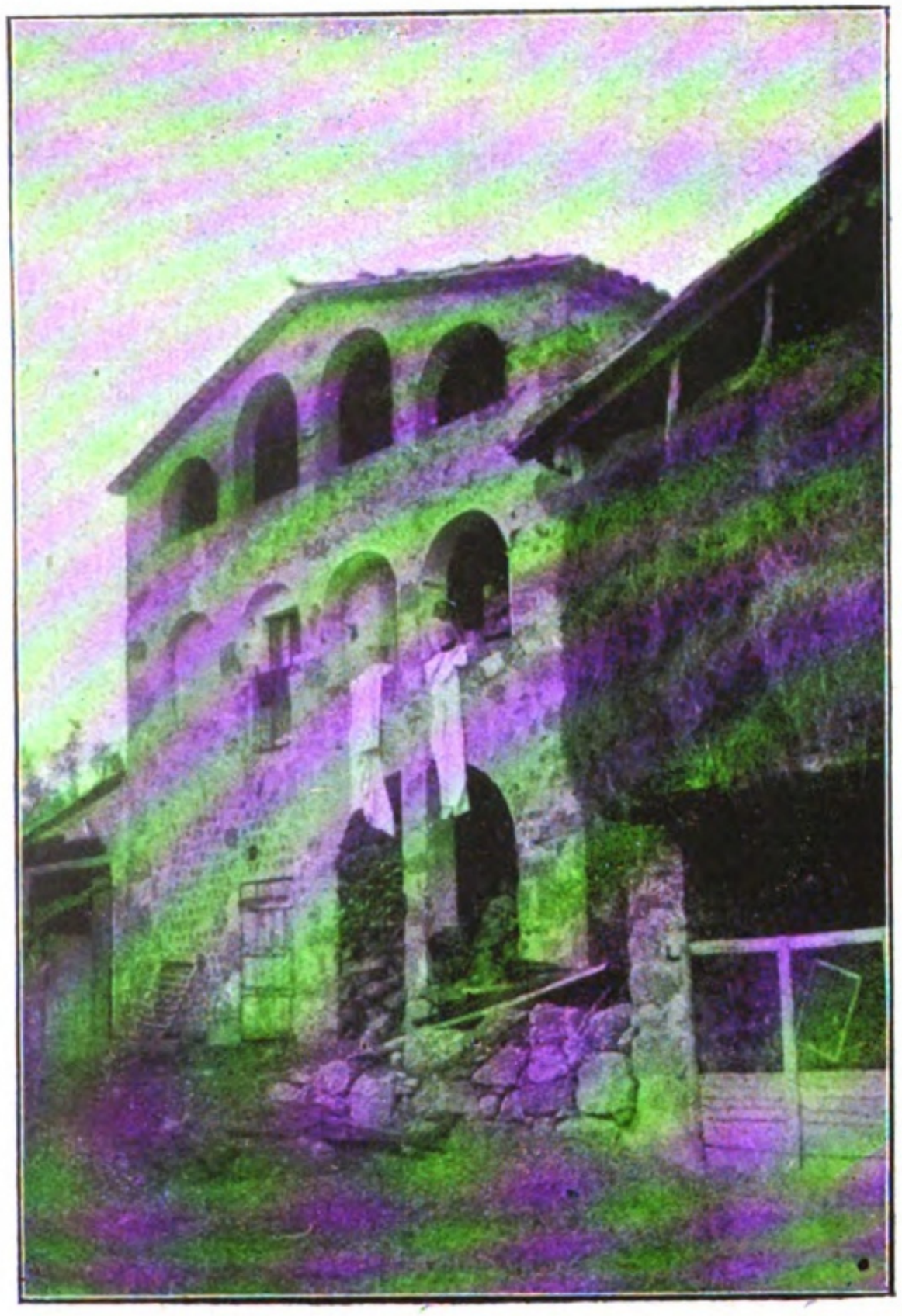

FOT. 14. — L'ALSINA

Clixés de l'autor

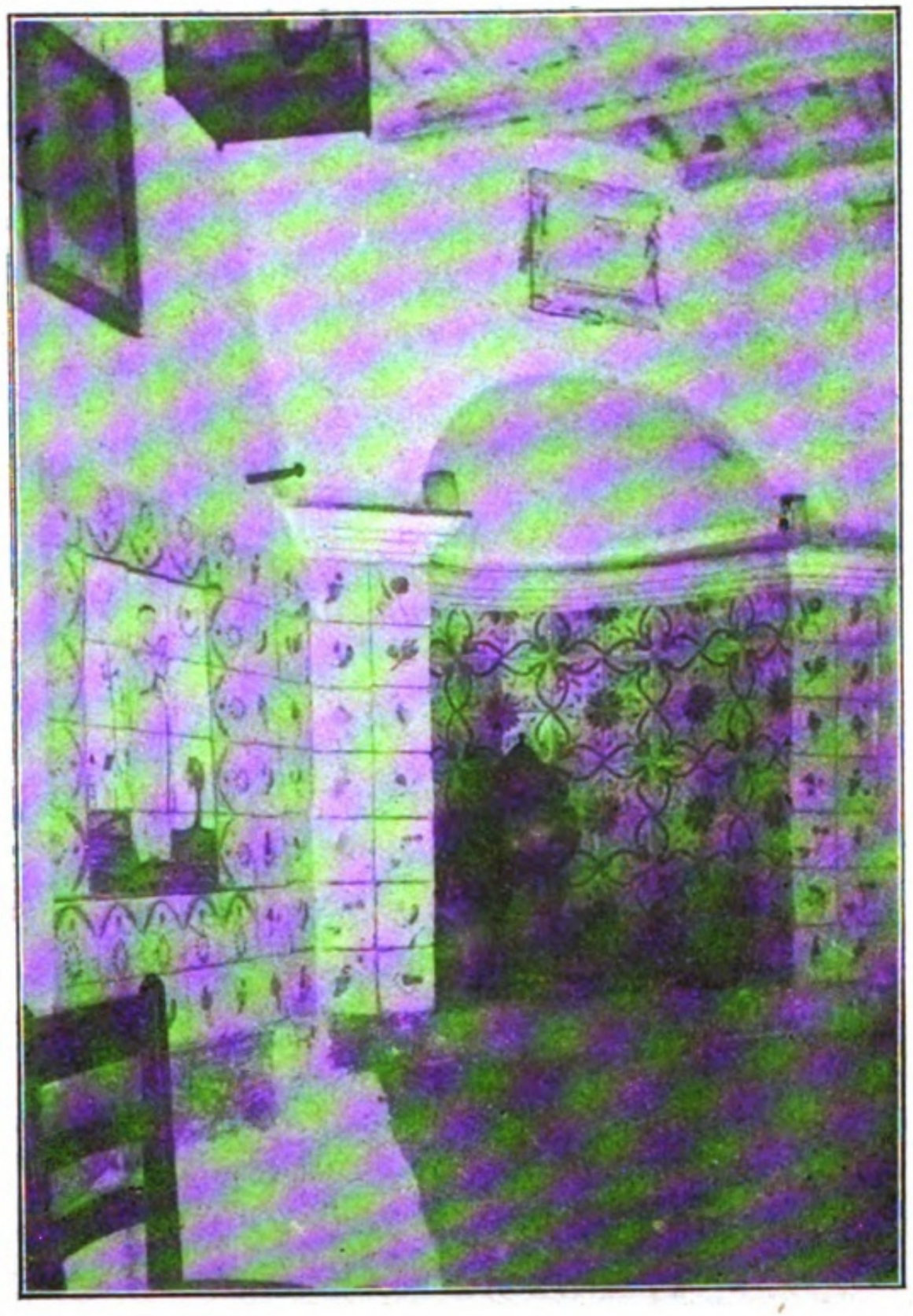

FOT. 15. — MENJADOR DE LLONGARRIU

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

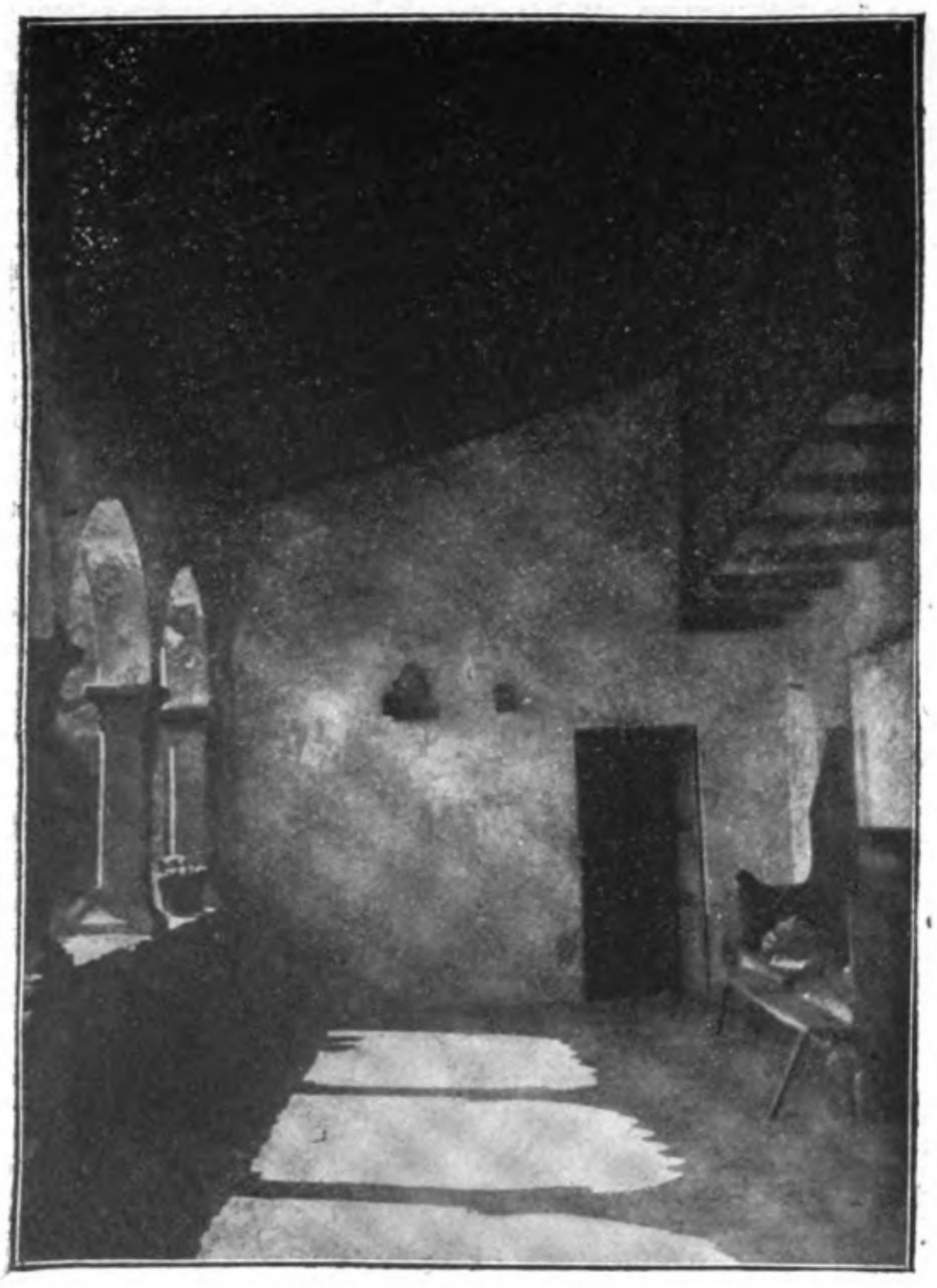

FOT. 16.—INTERIOR DE LA GALERÍA DE LLONGARRIU

Clixés de l'autor

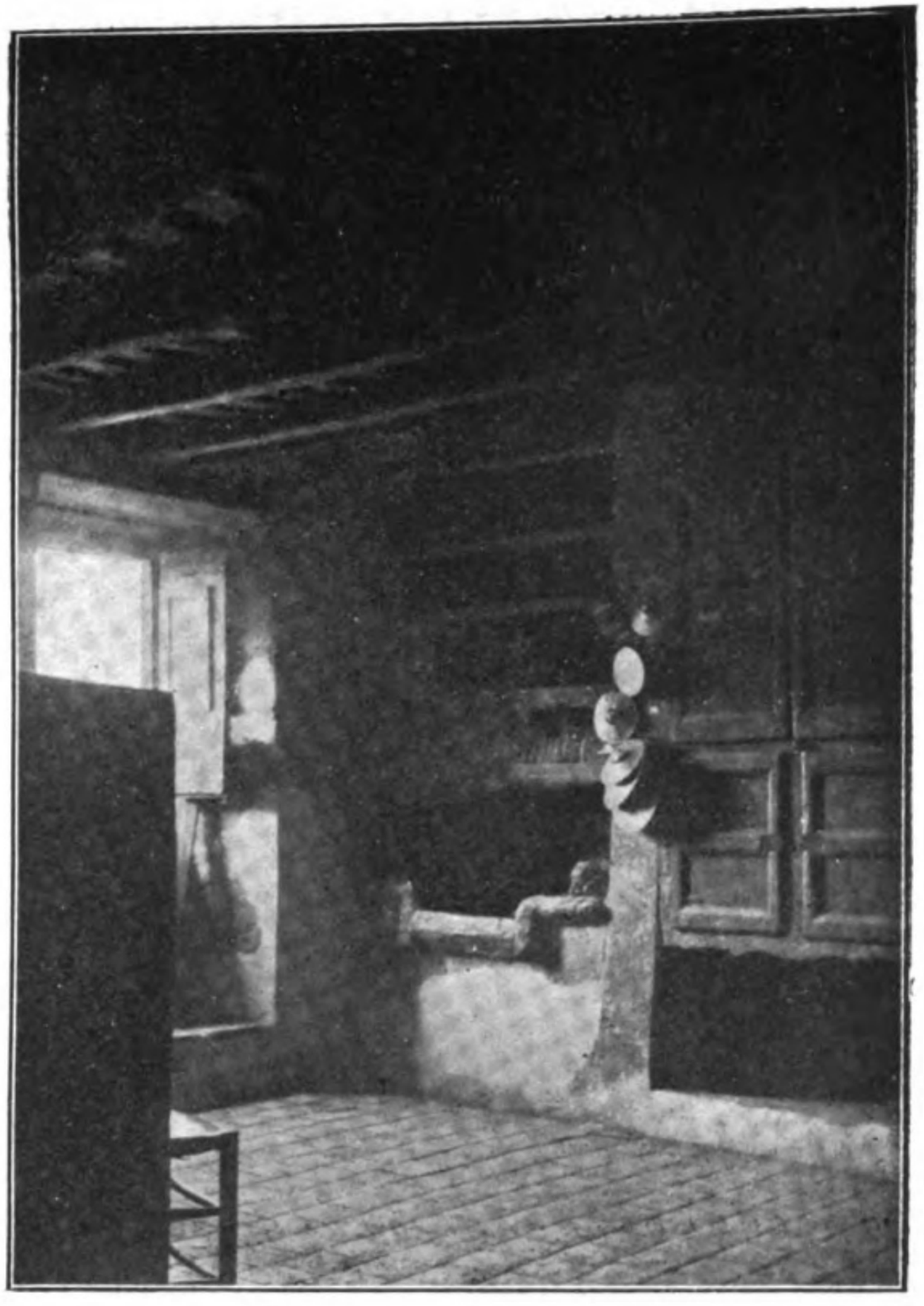

FOT. 17. — CUINA DE LLONGARRIU

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

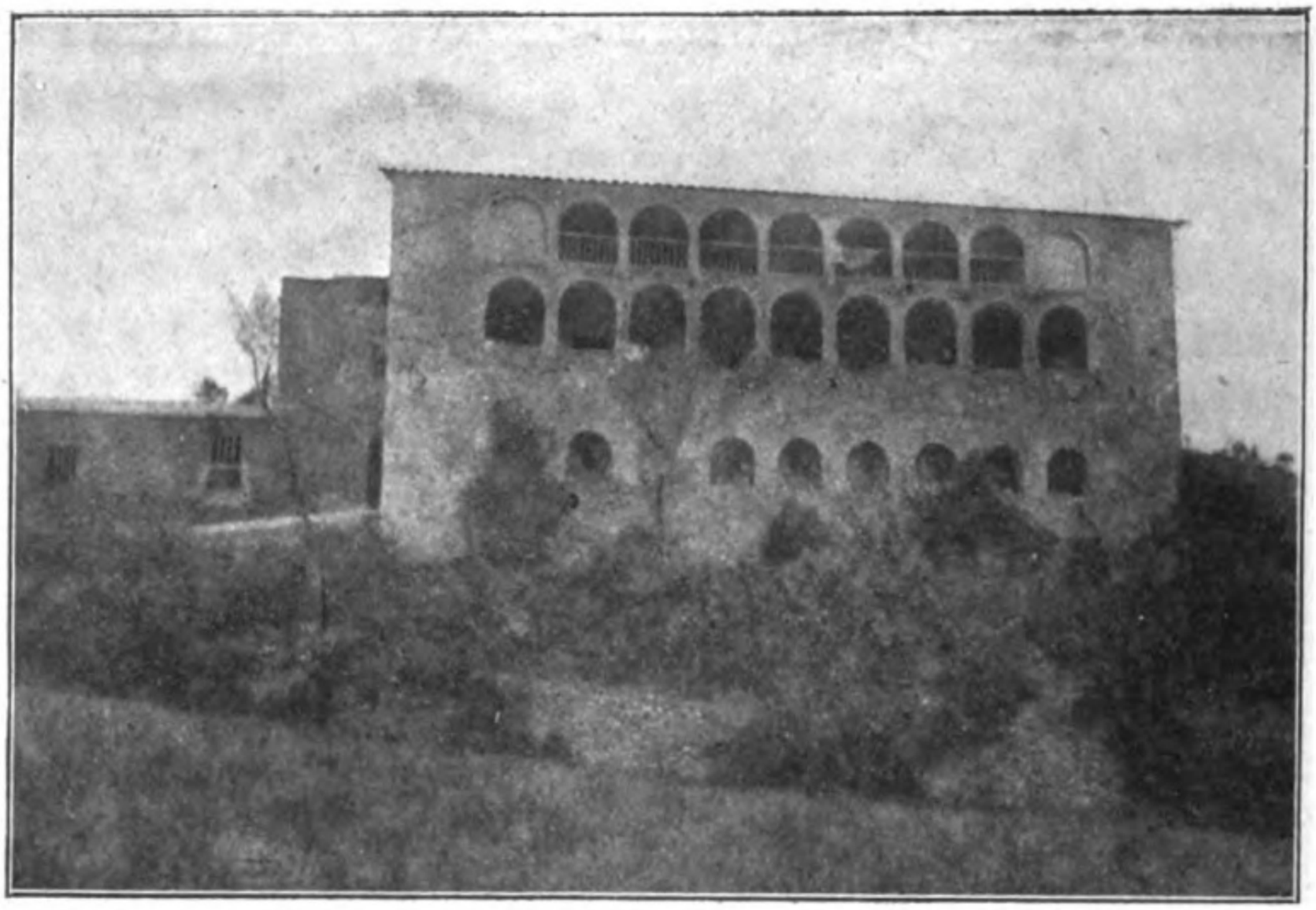

FOT. 18. — COLLDECARRERA

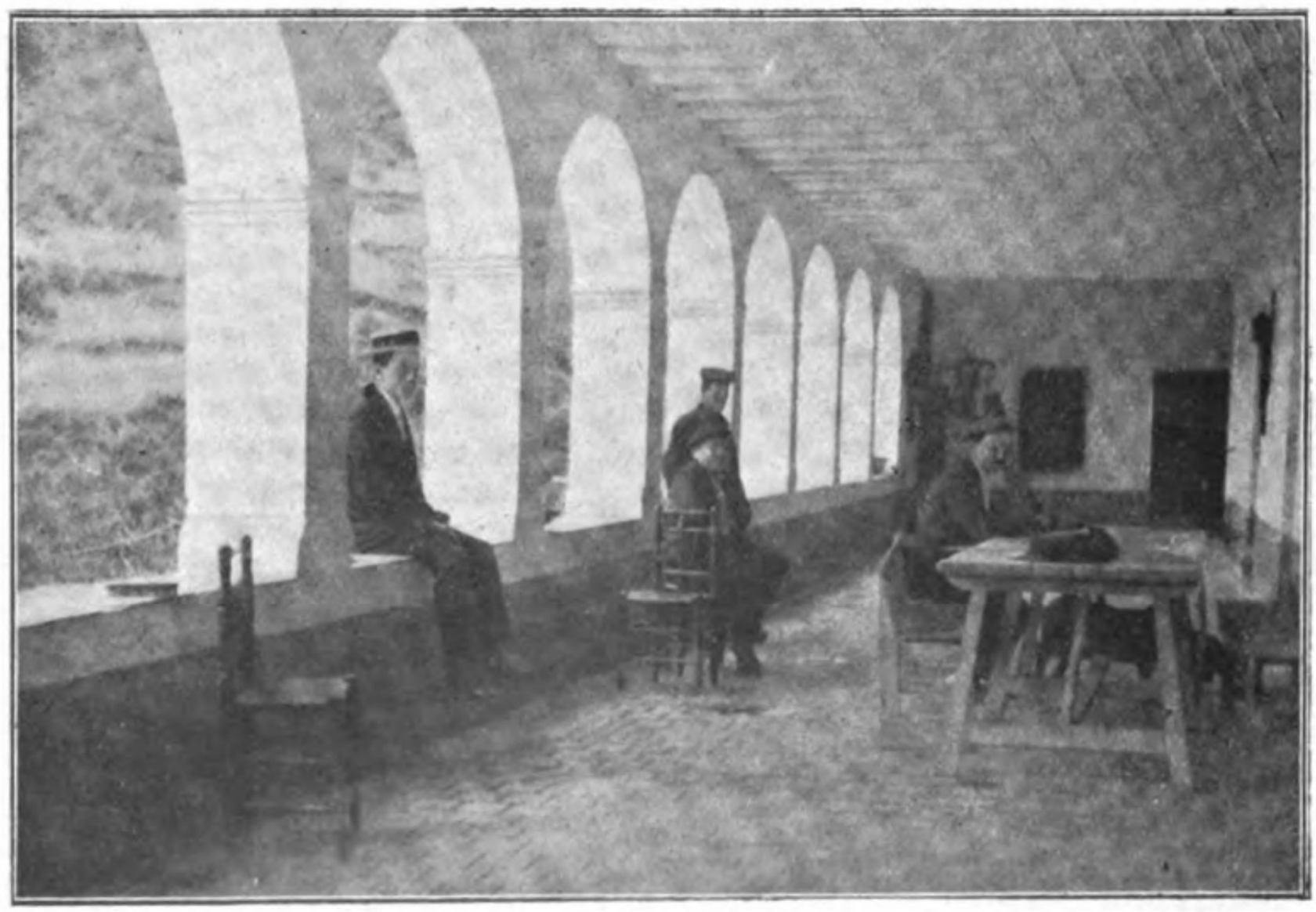

FOT. 19. — INTERIOR DE LA GALERÍA DE COLLDECARRERA

Clixés de l'autor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

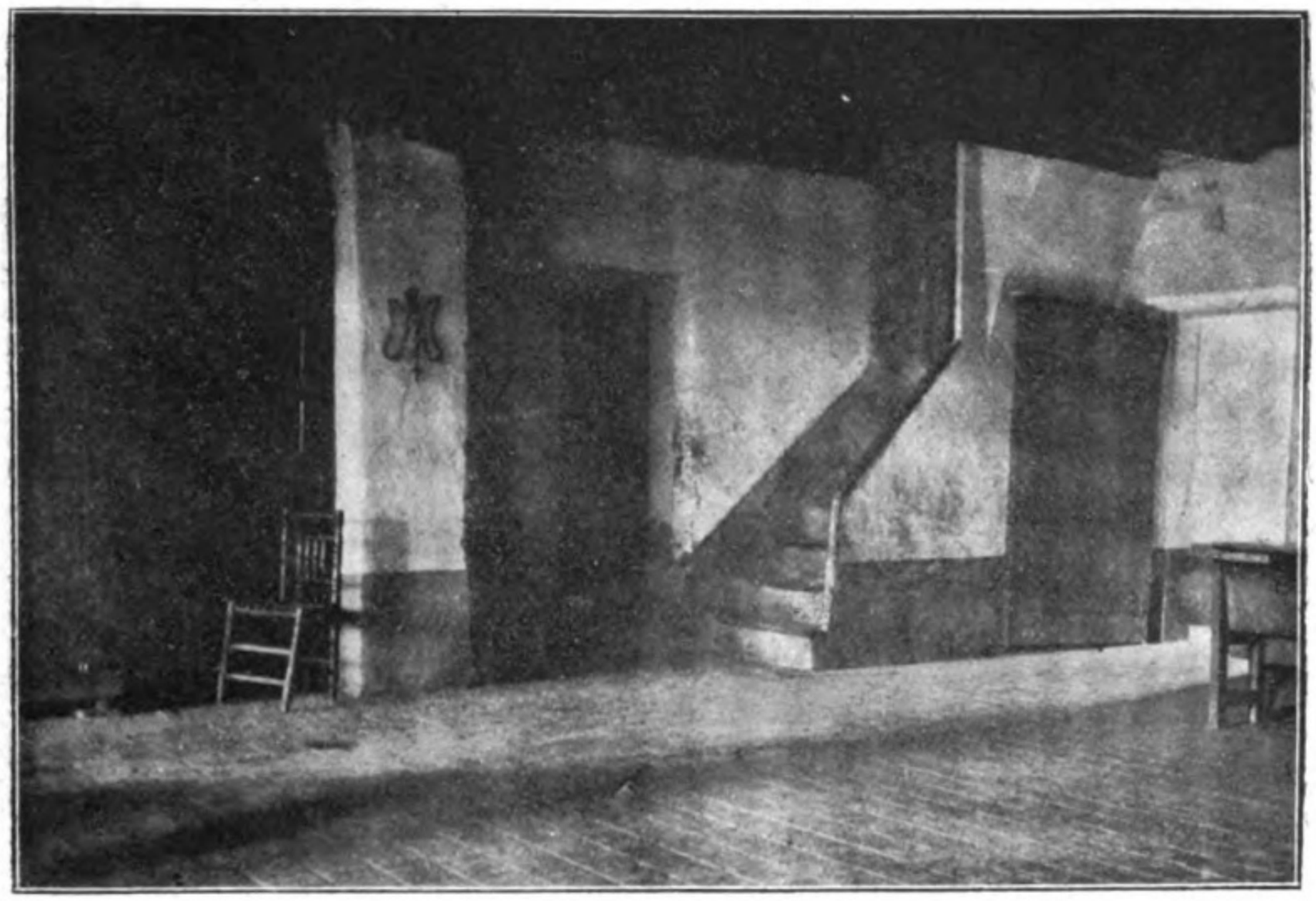

FOT. 20. — INTERIOR DE LA GRAN SALA DE COLLDECARRERA

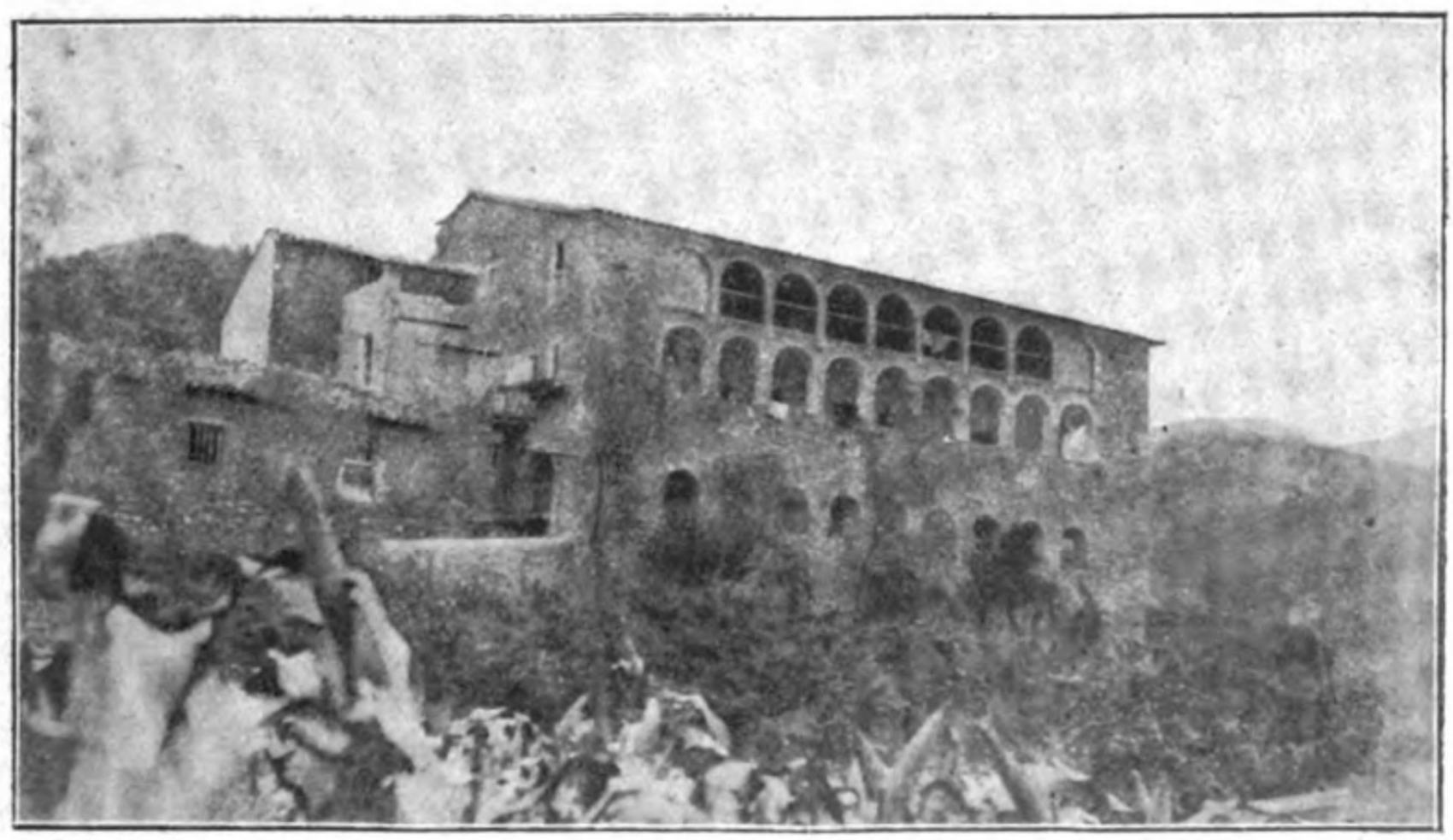

FOT. 21. — COLLDECARRERA

Clixés de l'autor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

FOT. 22. — LLONGARRIU

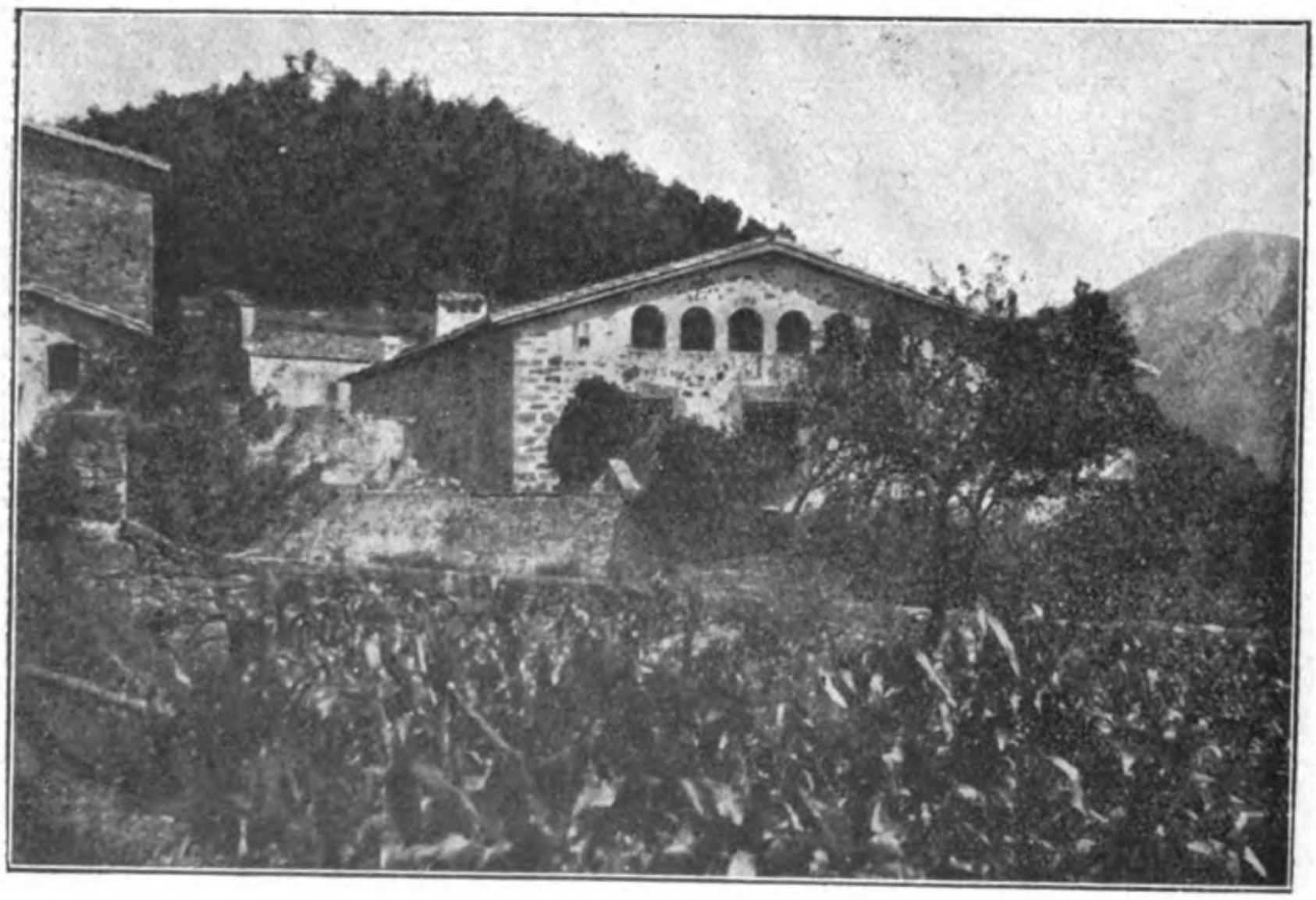

FOT. 23. — LLONGARRIU

Clixés de l'autor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

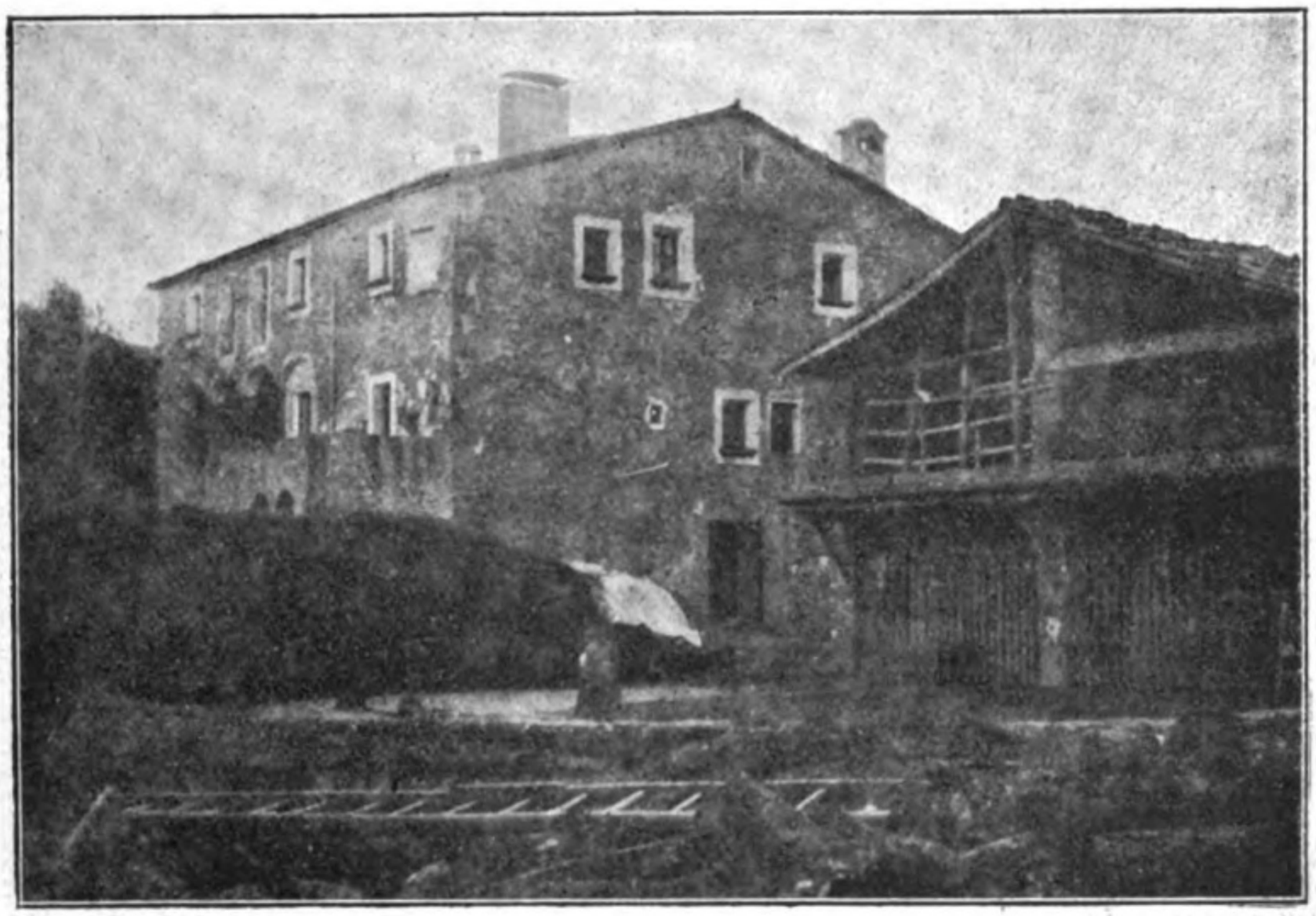

FOT. 24. — EL LLACH

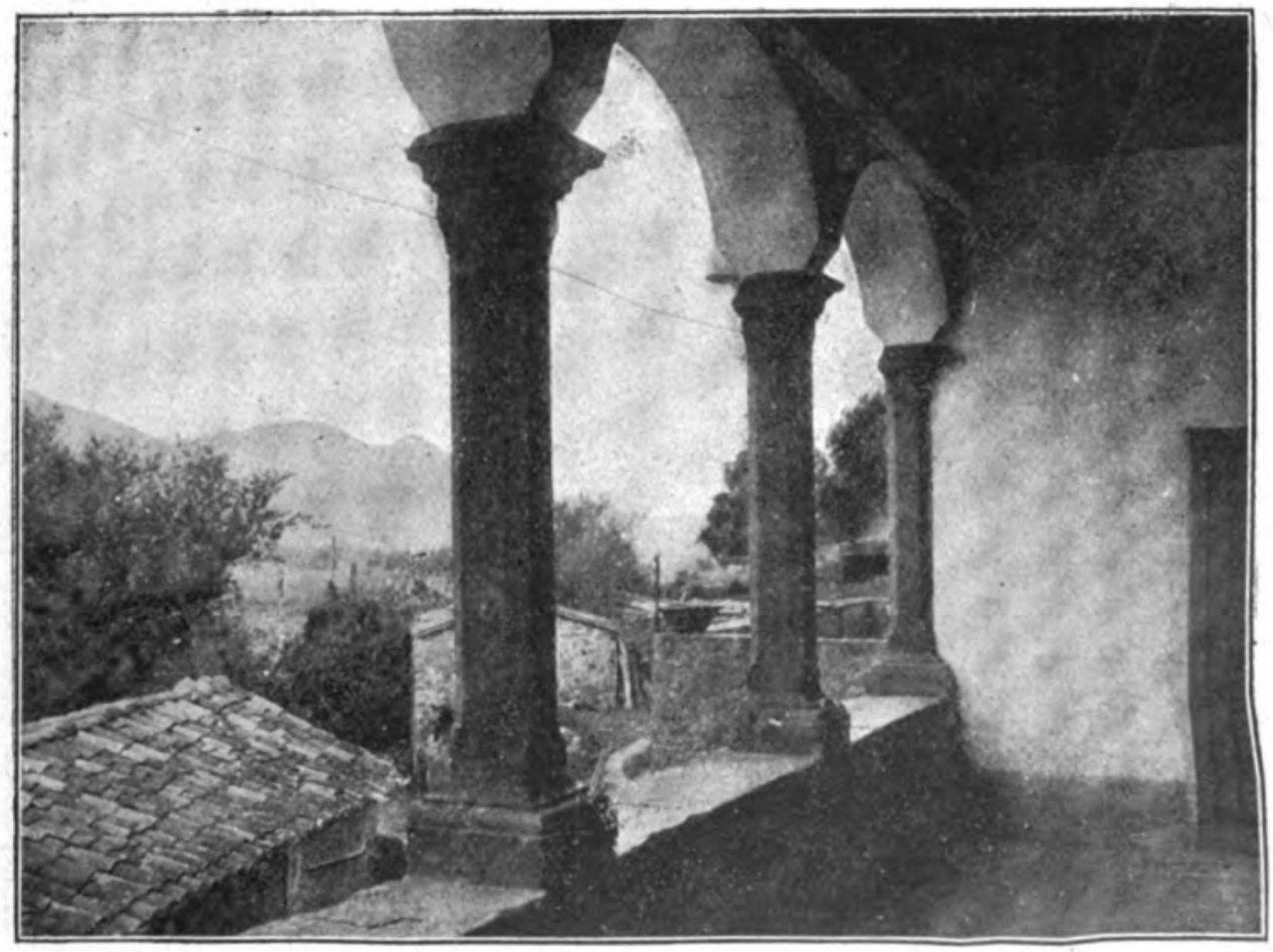

FOT. 25. — INTERIOR DE LA GALERÍA DEL LLACH

Clixés de l'autor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

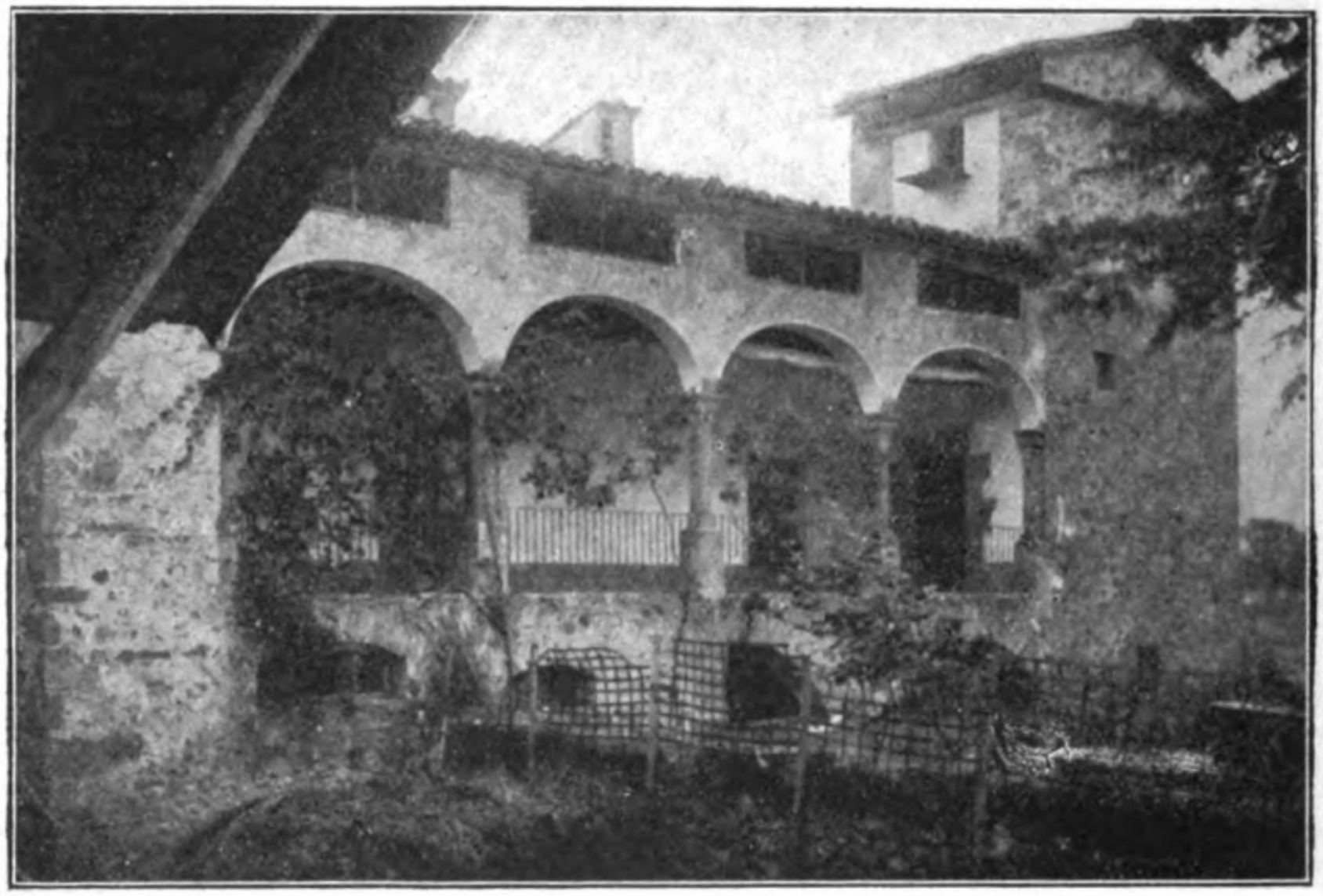

FOT. 26. — 'LA VIL·LA

Clixé Rafel Llimona

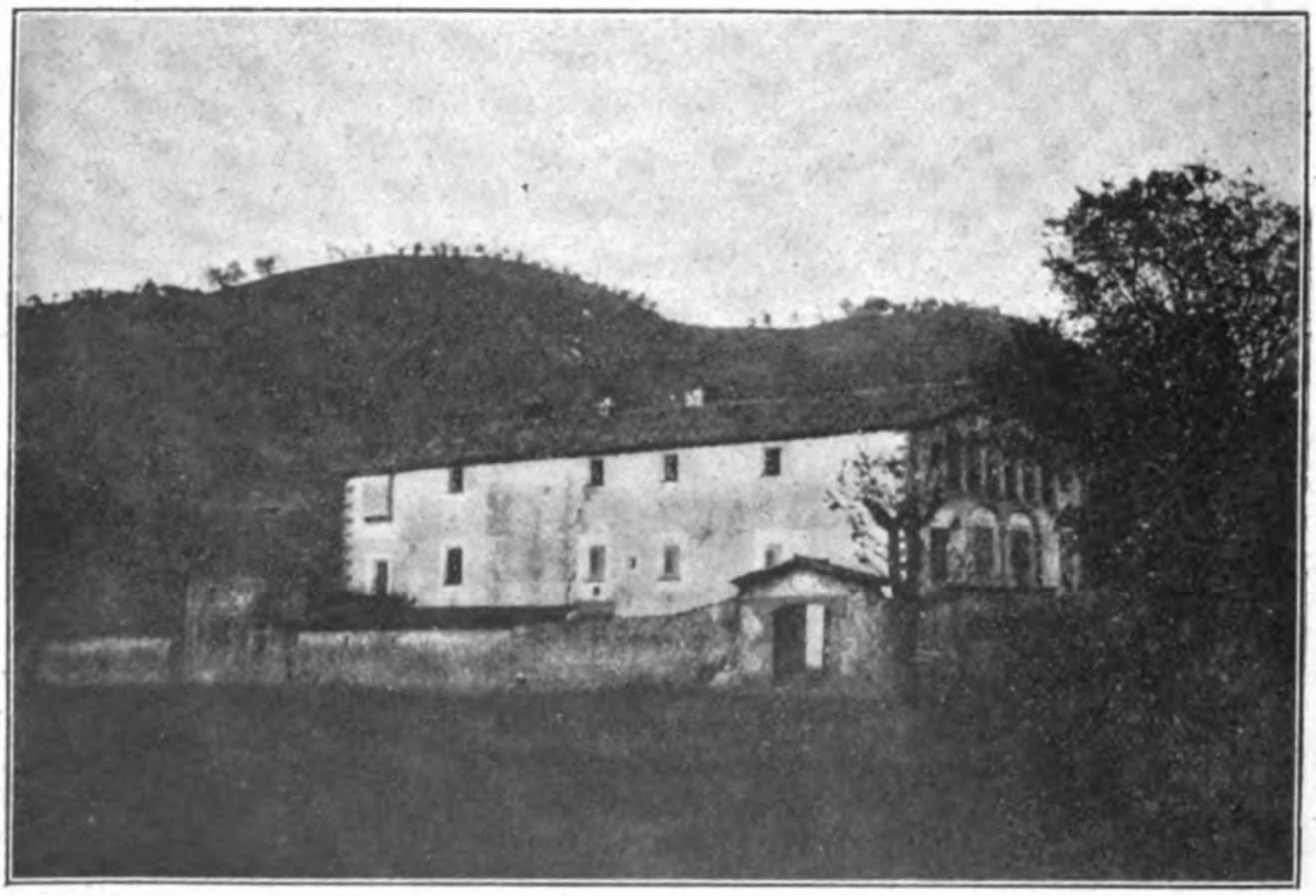

FOT. 27. — LES COLS (PLA DE BAIX D'OLOT)

Clixé Lluís Pujular

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

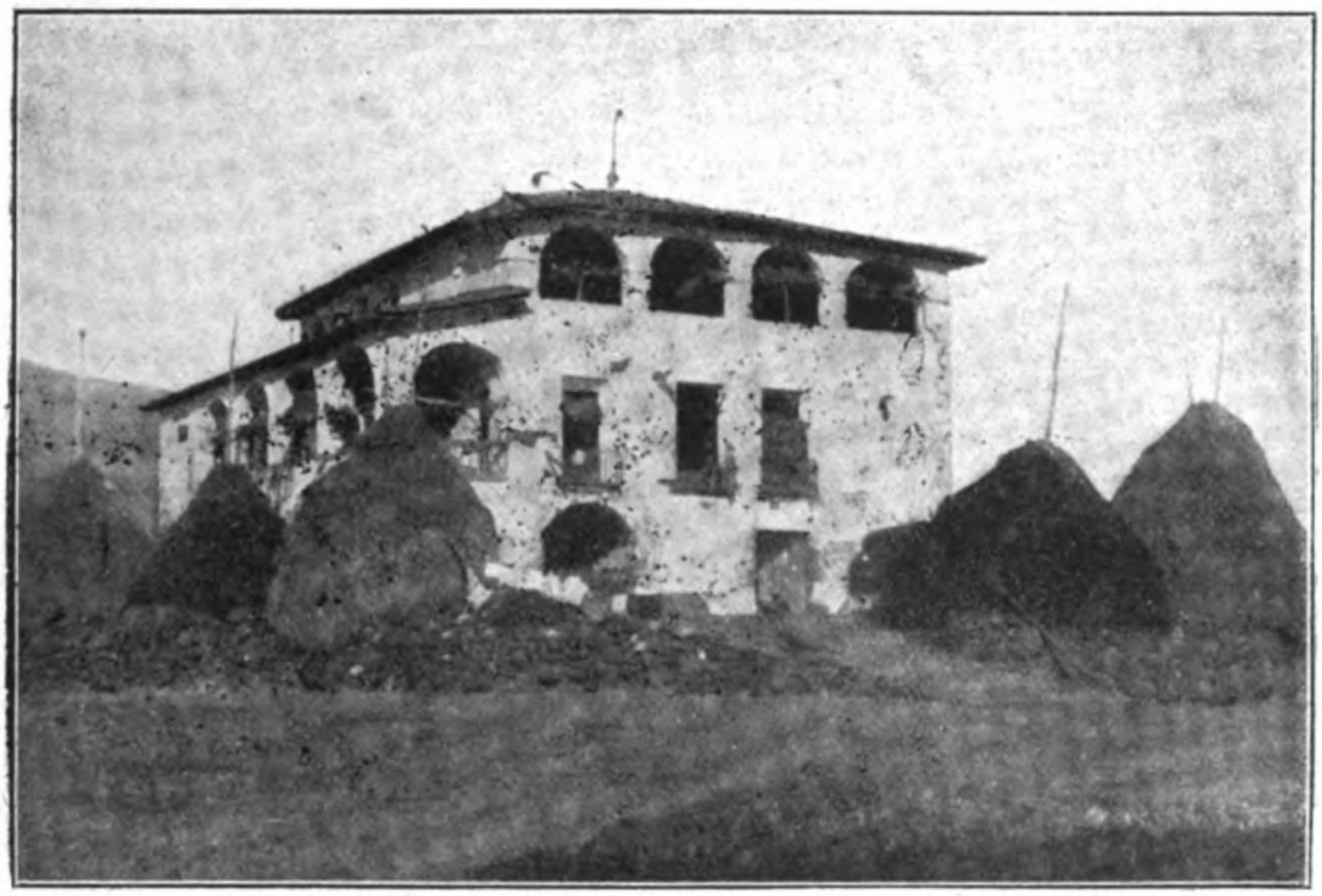

FOT. 28. — EL CASÉS (PLA DE DALT D'OLOT)

FOT. 29. — LES CASES (BEGUDÀ)

Clixés de l'autor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

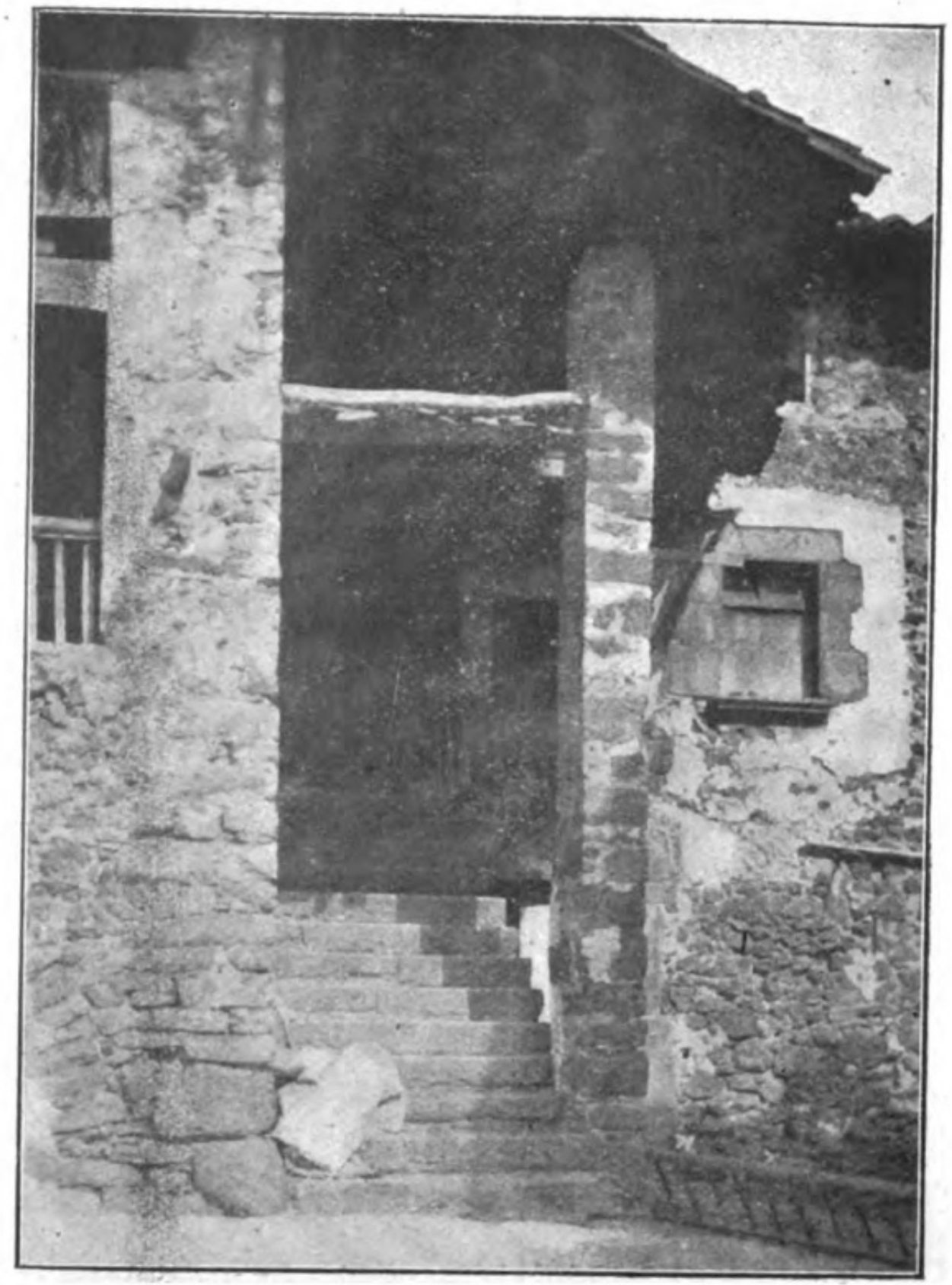

FOT. 30. — LES CASES (BEGUDÀ)

Clixés de l'autor

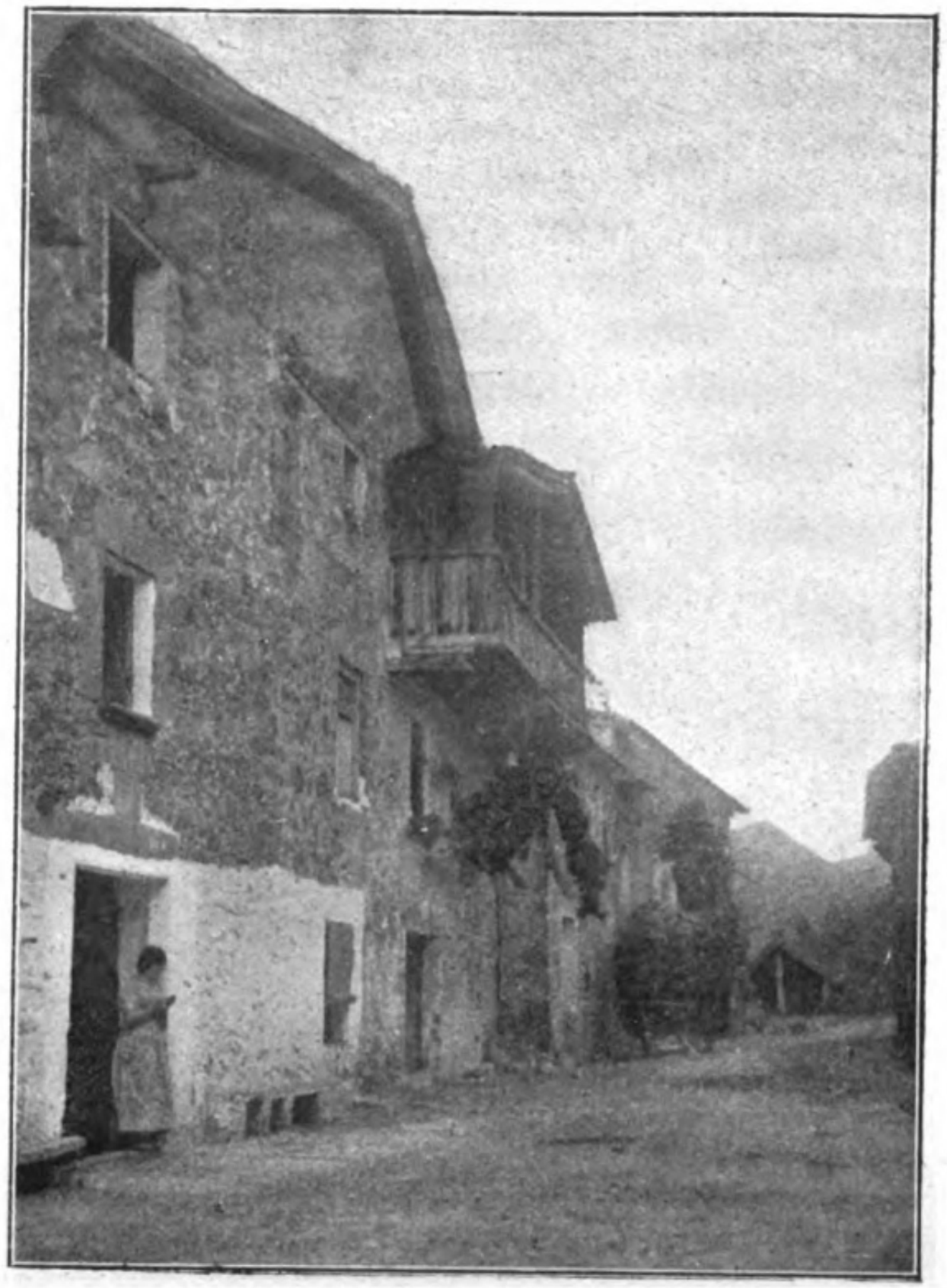

FOT. 31. — CLOCALOU

Digitized by Google

Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

FOT. 32. — HOSTALETS DE BAS

Clixé Josep M.ª Sagarra

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

FOT. 33. — OIX

Clixé Rafel Llimona

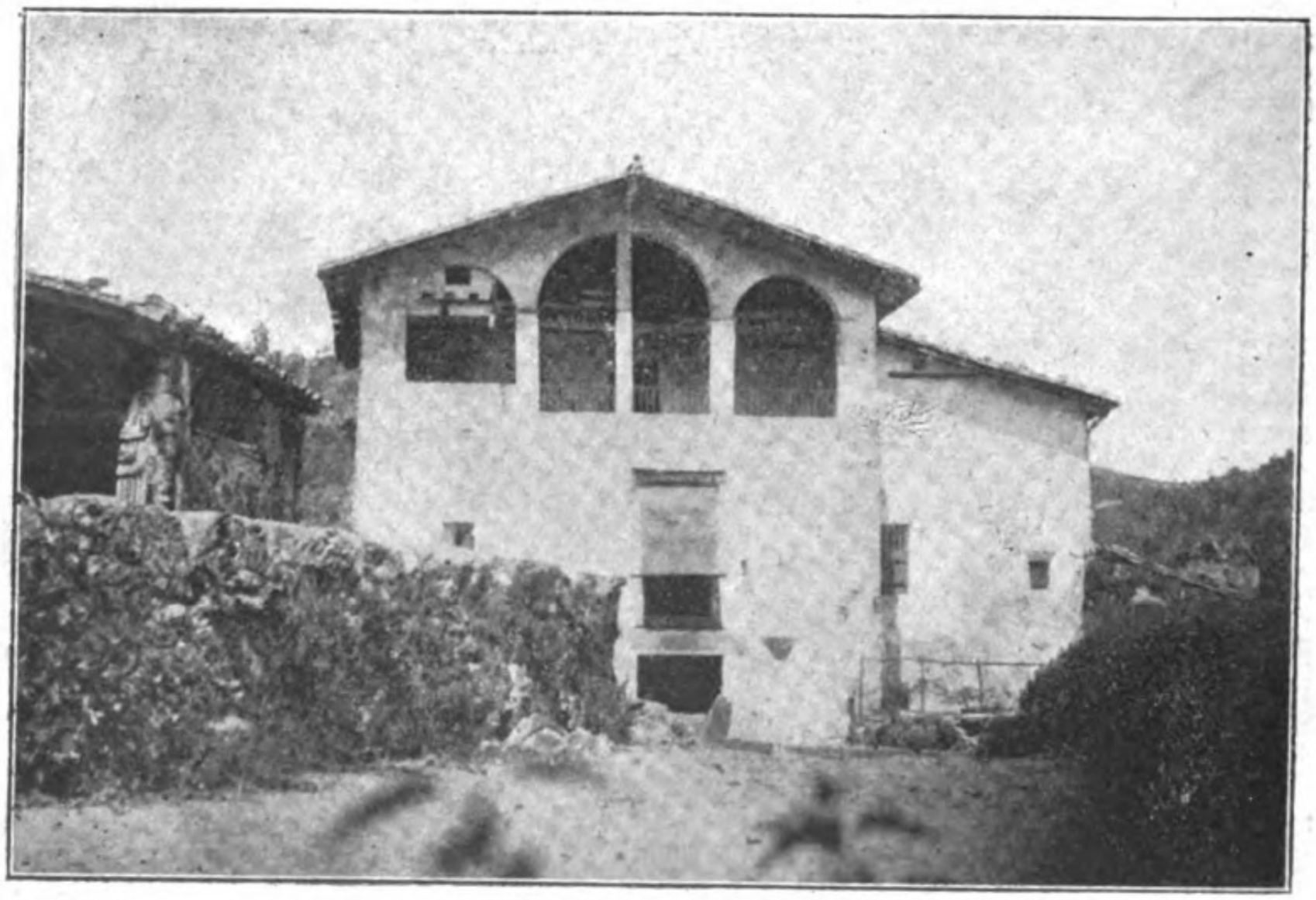

FOT. 34. — MOLÍ DEL COLLELL

Clixé de l'autor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Prop de la porta hi ha un pedrís, o banc de pedra, per pendre el sol o la fresca, segons les estacions; com també hi ha a voltes tres o quatre graons (fot. 6) per a pujar còmodament a un pedrís, des d'on amb facilitat les dones munten o baixen de les cavalleríes ensellades.*

Per les xemeneies es dedueix clarament la situació de la cuina-menjador i del forn de coure el pa, que algunes vegades es manifesta exteriorment.

ASPECTE INTERIOR. — Entrant per la planta baixa es troba un vestíbol voltat dels estables o corts dels bous, la quadra del cavall i altres dependencies, com magatzems, dipòsits i cellers, en alguna masía encara hi ha cups per a vi, però molt escassament; una senzilla escala — mancada sempre d'una caixa d'escala propiament dita — per pujar al pis, desemboca prop de la sala. En les masíes del bac, en general, no tenen recinte, i l'entrada principal és en la planta de pis, comunicant molt directament amb la sala de convit. En totes les masíes és aquesta sala lloc de relació de les principals dependencies entre sí i amb l'exterior, a la vegada que serveix per als grans aconteixements en les festes de familia. En aquesta sala, i en un dels panys de paret, hi ha un ninxo o capelleta amb el sant o santa de més devoció de la familia. El sostre del pis superior és de fusta, i serveix, en general, per penjar-hi les panotxes de blat-de-moro mentre s'assequen. Les sales de convit, invariablement, donen per dues portes-balcons a les galeríes, de les que parlarem tot seguit. Als costats de la sala, en els tipus I i III hi ha les cambres o sales de dormir, tenint la cuina en la part oposada a les galeríes; en les del tipus II, la cuina és lateral a la sala de convit. Les cuines presten la doble utilitat de servir per a coure i per a menjar; en elles es desenrotlla principalment la vida de les families durant els dies rúfols, i tot l'any durant les nits en què queda il·luminada per la fogaina de la llar i alguna llumanera transportable. El forn per coure el pa és, en general, a la cuina, o molt aprop d'ella. Algunes vegades les portes del forn s'obren sobre la gran xemeneia, evitant, així, el fum. La fot. 17 és de la cuina de Llongarriu, en la Valldelbach.

En les grans masíes, àdhuc es troben dues sales especialitzades, una és per a menjador, com a les Feixes, Subiràs i a Llongarriu (fot. 15), que és més o menys rústec, però, en general, amb caràcter, i l'altra, és la destinada a oratori particular, com a La Coma, a Llongarriu, a Subirás, El Casés.

En el pis superior, al que es puja per una modesta escala posada a voltes dins la sala de convit (fot. 20), o sempre molt aprop d'ella, hi ha també una gran sala en relació amb les galeríes i cambres per als mossos i demés servei, graners i dipòsits per a fruits. Serveix aquest pis per a fer la doble coberta al pis principal, indispensable en el nostre país

* Les cabanyes, quadres, corrals, etc., agafen a voltes una importancia extraordinaria, com en el molí d'en Solà, a Farró, Llongarriu, etc. La cabanya que serveix de pallissa és senzilla i aïllada de les altres construccions, per a evitar la propagació del foc en cas d'incendiar-se.

Les fots. 29 30 són de Les Cases, de Begudà, en què hi ha un enllaç de la cabanya amb la masía.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Totes aquestes cases acostumen a tenir els seus amagatalls o trapes, que bons favors prestaren a molts, durant l'última guerra civil. En general, són aprofitant una volta, que, en part, no està massisada. Als amagatalls s'hi baixa per sota els llits, mercès a lloses o fustes que s'alcen fàcilment; i cas sabem, en què per un rellotge de paret, que s'obra com una porta, s'entra a l'amagatall.

En totes aquestes masíes no hi ha terrats, eixides, solanes amb emparrats, etc., ço que és degut a ésser el clima fred. Tampoc són conegudes les sitges pel blat, lo propi que les nories, essent, com hem dit, escassíssims els pous.

A mesura que estudiem la masía ens fem càrrec de com respòn a la utilitat, satisfent amb senzillesa les necessitats usuals, i d'aquí la seva noblesa.

Això explica la facilitat amb què, sentats aquests tipus de masíes, es veu clarament ja des de fora l'estructura i disposició interior, i fins hi tot, com diu en J. Folch i Torres, en l'ordre de l'esperit de llurs habitants.

No són aquestes cases, ni com les pirenenques semblants a verges romàntiques, ni com les de marina a semblança de les noies boniques i clares, segons comparació del dit Sr. Folch, són un intermig graciós, molt harmonitzat amb el païsatge, que en sa part principal (la vall de Bianya) no és aspre, sinó ciutadà així com també harmonitzen amb el clima fred sense ésser extremat.

Les galeríes. — Són, en general, la crugía o cos més modern de totes les masíes; i per tant les obres que més freqüentment trobem a mig fer, o sigui en curs de realització d'un pla. La seva orientació és al S. en les cases del solei, estàn per tant en la fatxada apinyada o triangular; en les del bac és al SE., o sigui la fatxada de més extensió i d'acabament horitzontal; en les del pla, indistintament i en freqüencia a dos costats, ja que, com hem dit, en aquestes l'orientació no és tan precisa.

Abans de la seva construcció, les portes-balcons que amb elles hi comuniquen donaven accés a unes galeríes cobertes, fetes amb ménsules, muntants i branes de fusta. D'aquesta manera de galeríes se'n troben exemplars en les masíes que han sofert una decadencia abans d'arribar als nostres temps, i especialment en les cases de poblat, que per raó de no tenir terreny necessari pel desenrotllament d'aquesta crugía s'han perpetuat aquestes galeríes volades, fetes de fusta i cobertes ja per la gran barbacana del teulat, o per una construcció *ad hoch*. Exemples d'això tenim en el veïnat de Clocalou (fot. 31), a Santa Pau, a Oix (fot. 33), i en els Hostalets de Bas (fot. 32) pot veure-s'hi tot un carrer.

El fet d'ésser posteriors es dedueix tant de l'estudi dels edificis, com per les noticies que tenim de la construcció d'elles, que són de data relativament recent. Així sabem de cert que la de Colldecarrera data dels dies en què ocorregué la desfeta d'en Nouviles al Totx.

La planta baixa d'aquestes crugíes en les masíes del tipus I és molt oberta, venint a constituir com un pòrtic; així tenim el molí d'en Solà, ca l'Alsina, cal Vigatà (modernament tapiat),... com es pot veure en les fots. 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10 i 14, tenen

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

de relació dels baixos amb l'exterior en la fatxada apinyada de les galeríes i la del pis a un costat. En les cases del bac, tenen la porta del pis en la fatxada oposada a la de les galeríes, i en la part baixa la porta és sols pels serveis de la casa; la planta baixa de les galeríes és molt massissa i destinada a serveis secundaris, com quadres i dipòsits; així es pot veure a Colldecarrera (fot. 18 i 21).

En la planta del pis formen les galeríes una sala única, molt oberta a l'exterior, tenint en un dels extrems la comuna, que ha estat una dependencia que, en general, no tingué resolució abans de fer-se les galeríes.

Sobre el pedrís que forma el basament general s'apoien els pilars de mampostería o de pedra picada que aguanten els arcs; i aquestos, els cabirons, junt amb l'antiga paret de fatxada, formen així una crugía simple.

Es pot assenyalar fàcilment l'existencia d'una unitat en la manera de fer les galeríes amb pilars de pedra picada. En efecte : les galeríes del molí d'en Solà (fots. 3, 4 i 5), Farró (12 i 13), del Callís (fig. 7), el Puig, La Vil·la (fig. 26) i del Llac (fots. 24 i 25), tenen un parentiu gran, no sols en proporció, sinó que fins amb els detalls de les motllures. En general es presenten en la forma que mostra la fig. 7. Sols s'escapa d'aquesta uniformitat, què fa que semblin fetes per la mateixa mà, la de Llongarriu, que està allunyada geogràficament de la zona en què estàn circumscrites les anteriors.

En la planta del pis superior es repeteix la disposició de les galeríes, modificant-se els arcs, a voltes per a donar lloc a la teulada en la fatxada apinyada, tal com més endavant descriurem en les cases del solei.

A Llongarriu, la galería del pis principal comprèn dins la seva altura el pis superior, tenint aquest sortida a ella per un balcó llarg de fusta que recorda els antics balcons-galeríes de què hem parlat (vegeu fot. 16).

Aquests cossos de galeríes protegeixen, d'una manera molt ben entesa, a les cases de les inclemencies atmosfèriques, ço que explica la seva generalització : aïllen els agents exteriors, tendint a equilibrar les temperatures. A l'istiu, el sol, passant prop del zenit, els raigs solars de migdia no tenen quasi entrada dins la galería, per la seva verticalitat, la qual, essent tan oberta a la circulació dels aires, és, naturalment, molt fresca. A l'hivern, al revés : com que el sol passa baix, fins en les hores de migdia, penetren els seus raigs dins la gran sala, i la temperatura és també agradable. Això explica el que durant les hores de claror natural tinguin tanta importancia per a la vida familiar, com la cuina durant les vesprades. En les galeríes hi estàn els homes per a dinar i conversar, i en elles les dones cusen les robes, així com arreglen les viandes que necessiten preparació abans de coure's.

Responent a això és, sens dubte, que el basament dels pilars de la galería té una altura intermitja entre la d'una taula i una cadira, servint per a les dos coses, doncs asseguts a una cadira baixa i tenint per taula el padrís, allí mengen, les dones cusen, etcètera, així com també mengen i treballen asseguts damunt del pedrís.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ELS MOBLES. — Per la seva condició de poder-se fàcilment transportar, i degut a la cobdicia dels propietaris i dels antiquaris, els mobles bons han estat objecte de moltes vendes. A pesar d'això, pel que es conserva en moltes cases, i que és en general lo humil, es pot refer per complet el mobiliari d'una d'aquestes cases de pagès.

En la gran sala de convit, hi ha una taula molt llarga, amb sos dos corresponents bancs; moltes vegades un d'ells aparedat i constituït senzillament per uns caps de cabiró que sostenen el seient, i l'altre banc amb respatller massisat.

És quasi inexcusada la presencia del rellotge dit de paret i una capelleta dins un armari, especie de ninxo fet a la paret, on es venera la Verge del Roser, o un sant o santa a qui la familia té especial devoció.

Completen el mobiliari de la sala, alguns armaris guarda-robes, unes poques cadires de diferents altures i formes, alguna cadira de braços, amb seient i respatller de cuir, pocs quadres — gravats francesos o d'assumptes religiosos —, i, finalment, unes estaques aparedades per penjar-hi bastons, paraigües, mantes, sarrons, escopetes, cananes, etc. En alguna d'aquestes sales hi ha lleixes dins la paret, a propòsit per guardar-hi vaixella i vidriería.

Els mobles de la galería són menys i més senzills, ya que senten més les inclemencies atmosfèriques. Es redueixen a una taula amb els dos bancs corresponents, alguna cadira i les estaques per posar-hi, apoiant-se damunt d'altres, les canyes de pescar. A voltes, en la part exterior de les galeríes hi ha unes mènsules de pedra, posades al construir la crugía, que sostenen posts de fusta, per posar-hi testos, resultat d'aprofitar olles trencades, pots de conserves i marmites rònegues, etc., en els que hi ha plantades aufàbregues i clavellines.

La cuina-menjador és la dependencia on els mobles estàn més apilats, ja que a la vegada és on es fa una vida més intensa en tota la casa. Al volt de la llar hi ha els escons : bancs fondos, molt tancats posteriorment, a l'objecte d'evitar el refredament de l'esquena dels que s'escalfen i recollir més el calor. Aquests escons són, en general, ingeniosament posats. El de Llongarriu és semicircolar, tenint l'entrada al mig; altres vegades tenen una taula al darrera i el banc té una post susceptible de girar i posar-se sobre l'altre, fent que un hom pugui escalfar-se l'esquena tot menjant. En la llar hi ha potents calamàstrecs per aguantar les calderes en què es couen els menjars dels porcs; els ferros per aguantar les estelles, els molls i les pales; per allí prop, l'as — per més que avui son ús és molt decaigut —, el torrapà, els tres peus. A voltes, dins la paret hi ha un petit relleix per mantenir algún brou amb escalfor, o per a desglaçar l'oli. En un recó la llenya, constituïda principalment per grans rabassos.

En el pany de paret oposat, l'aiguera, amb unes grans grassales, i assobre, l'escudeller, per a aguantar els plats i plates d'ús corrent; una batería d'ensats, grans cobertores, olles, cassoles i marmites, tot per allí aprop. Els fogons són fets sobre una pedra, a voltes vénen com ficats dins d'un armari de portes de celosía, per preservar els cuinats de les astucies dels gossos i gats sense extremar la vigilancia. És

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

comú la presencia d'un gran armari, com a desembraç general de la batería de cuina i per tenir les provisions més necessaries; també hi ha una taula i poques cadires. Moble de gran interès és el pastador, que, junt amb el forn, situats dins o prop de la cuina, permeten l'elaboració de l'aliment principal d'aquestes families. Ara — a no ésser en els llocs apartats dels poblats — les pageses cada dia descuiden més el fer pa de casa, per comprar-ne de fleca.

Són pocs els llocs on hi ha menjador exprofés.

A Llongarriu (fot. 15) hi és, conservant-s'hi un aiguamanils d'aram, ficada dins un ninxo esfèric revestit de rajola de Valencia. Al costat, hi ha també, fet amb rajola, un Sant Francisco de Paula; essent el conjunt lligat per altres rajoles que contenen flors i fruits. A les Feixes, prop d'Olot, també hi ha, així, una aplicació de les rajoles. Formant pendant, hi ha armaris reconers; la taula senzilla, amb cadires és al vol. Per decoració, quadres amb gravats, un rellotge i gavies d'ocells.

A Llongarriu hi ha, al sostre, un gran ventall, el qual, mitjançant un cordó, amb facilitat un dels del cap de taula el fa moure, produint una fresca agradable.

En les cambres hi ha llits de matrimoni, amb capçaleres més o menys historiades; alguna cadira, una amb brassos; estaques per a penjar la roba; calaixeres, on es guarden les robes bones entremig de pitxolí i de pomes, ço que dóna aquell característic olor de festa major als vestits; caixes, arques de nuvia, i, en alguns, rentamans i algún bressol. Els armaris són per tot de la casa, essent notables els de la Vil·la a la vall de Bianya.

En la sala d'estat l'amoblament sol ésser més cuidat, trobant-s'hi sempre la calaixera-escriptori, es guarden les joies i tot lo de valor de la casa.

En el vestíbol hi ha aparells pel conreu, els guarniments de l'euga o de la mula, sacs de grans i patates, posats allí interinament. És notable una sella de les dites de silló, a propòsit per muntar les dones, que es conserva a Llongarriu; és de vellut carmesí, guarnit d'or.

La il·luminació és rudimentaria : en la sala gran, un quinqué de petroli; en la cuina, llums de gresol transportables; i en les cambres, llumaneres de llautó i canalobres per aguantar ciris.

En resum, els diversos mobles de les masíes són bonics per lo bé que responen a les necessitats i per lo ben estructurats. Això, junt amb estar d'acord amb els usos i costums, fa que els hi trobem aquella familiaritat assenyalada pel Sr. Joaquim Folch com el secret del moble.

Aquests mobles de fusta no són, en general, importats, sinó fets en la mateixa casa; sabem d'algunes d'ellès en què un oncle fadristern, que s'havía quedat en la casa solter, s'entretenía fent escons, armaris, taules, etc., que donaren per resultat un amoblament complet i definitiu; tal succeeix a Llongarriu, per exemple.

Ço que s'importa és la vaixella, vidres i rellotges, que són moltes vegades d'industria francesa.

Ferros de tota classe pels distints usos, i fins batería de cuina, feren els ferrers

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

de la Valldelbach, en la casa dels quals es conserven grans encluses fabricades allí mateix.

Les cases d'un mobiliari més important en aquestes valls, són : la Vil·la, la Boada, Llongarriu, Farró, Molí d'en Solà.

Els costums. — Sols parlarem dels que justifiquen i donen raó d'ésser a moltes formes i disposicions de la masía. La vida familiar dins d'aquestes cases és molt més desenrotllada que en els pobles i que en les ciutats. Les families són molt nombroses, i conviuen sovint quatre generacions amb els corresponents oncles fadristerns, que no han demanat la llegítima i s'han quedat amb l'hereu. Això justifica lo espaioses de totes les habitacions i lo gran del conjunt de la casa.

La vida es fa generalment de dies, si l'estat atmosfèric ho permet, en la galería, i en cas contrari, i a l'ésser fosc, és a la cuina-menjador el lloc on es viu.

Els sentiments religiosos d'aquestes families són molt grans i sincers; poques són les que encara es conserven que no diguin el rosari tots els dies, per això en la casa no hi deixa mai d'haver-hi una capelleta dins d'una paret de la sala de convit, en algunes hi ha oratori particular, com a la Riba, la Coma i Llongarriu, i en altres esglesia pública, com a Colldecarrera, Llongarriu i Surroca. La raó de l'existencia dels oratoris és, tal vegada, el gran contingent de fadristerns que seguíen la carrera eclesiàstica; quedant després a la casa, convertits amb l'oncle capellà, de qui sovint se sent a parlar.

Aquesta gent no gasten compliments davant la comoditat, ço que explica prou com el dinar i sopar resulten manifestacions en apariencia més individuals que collectives en aquestes families. Dinar a la galería, sopar vora el foc, és quasi el costum de cada dia. Això explica el per què són tan poques les masíes que tinguin una habitació destinada a menjador. Cal fer notar la unitat de lloc de reunió dins la casa, ço que explica l'arrelat esperit de familia.

La sala gran o de convit té gran raó d'ésser per les moltes solemnitats familiars que els pagesos celebren i el major esplendor que hi donen. No es redueixen solament als naixements, casaments i morts les solemnitats familiars, sinó que a més hi ha com a tals, altres que serveixen de motiu per veure's els parents i amics, de les que en els pobles no se'n fa esment com a tals; així, són : les festes majors, la matança del porc i altres. No és del cas explicar el que representen aquestes festes majors, en què uns quants dies abans ja comença arribar la parentela, en especial el jovent, a qui tothom fa bona cara, i els trasbals que per les families representa cuidar a tothom degudament.

Les sales de convit són especialment per aquestes solemnitats familiars, i, en general, són el punt de relació amb la gent estranya a la casa. En la sala, o a lo més, en lo que podríem dir-ne la seva continuació, la galería, són els únics llocs que entra tot el qui no té familiaritat amb la gent que allí viu. I així és que es presenten ben deslligats els dos aspectes de vida : el de relació amb els forasters i l'intern

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

de la familia; en tal extrem, que és freqüent, si tenen hostes de més classe social a dinar, per exemple, encara que siguin parents, mengin aquests apart en la sala de convit, sols, o bé acompanyats de l'amo, o tot lo més dels homes de la casa. També es troba per la disposició de les habitacions, per graus d'interioritat diferents dins la familia, les dues classes de serveis que habiten en la masía : els permanents i els jornalers.

ANÀLISI ESTRUCTURAL

MATERIALS I FORMES. — Aquestes masíes, que, com hem dit, formen part del païsatge, no constitueixen cap nota discordant als ulls, tenint els materials extrets dels seus indrets. Fins en les variacions del païsatge, dins d'aquestes valls, corresponen les variacions dels tipus de cases.

A la vall de Bianya, d'un païsatge clàssic i altament civil, corresponen aquestes grans masíes que constructivament donen la idea d'un equilibri i repòs plaent; mes, en alguns indrets de la Valldelbach, tenim unes petites i rònegues cases de pagès que tenen tot l'aspecte d'habitacions de gent ferotge. En els pobles de la comarca es nota també aquesta relació; no podem deixar d'esmentar aquí el de Santa Pau, les construccions del qual estàn harmonitzades amb la serra de Finestres.

Els materials procedeixen de la propia terra, i així, en aquestes valls, és escàs l'ús de la pedra volcànica. Lo més comú és la mampostería feta amb pedra del país. La terra cuita és d'ús escàs en les parets, i d'ordinari en enrajolats i teulades. La ceràmica és escassa; llevat de les rajoles de les cuines i menjadors, hi ha algunes linies de teules de ceràmica verda, per més que l'ús, degut tal vegada a lo molt que la malmetent les glassades, està molt limitat.

L'obra de tapia no es coneix, com tampoc es troben cases fetes totes de carreus treballats; limitant-se l'ús de les pedres picades als angles de les construccions i als marcs de les portes i finestres.

Els pilars no s'usen més que en les galeríes, essent gairebé sempre de mampostería; no obstant, com hem dit en la vall de Bianya, hi ha una zona en què els pilars són de pedra i semblen fets per la mateixa mà, tant per les semblances de proporció com per les motllures; aquesta zona comprèn les masíes del Puig, Callís, Molí d'en Solà, la Vil·la, el Llach i Farró. En totes elles la secció del pilar és molt petita en comparació amb el gruix del mur, les arrancades dels arcs, perquè l'efecte no sigui aplastant, són biselades en les cares interior i exterior del mur, alleugerint així la forma, tal com es pot veure en la fig. 7 i en les fotografíes de les dites masíes.

Una excepció cal fer de galeríes amb pilans de pedra picada que no pertany a aquesta zona, i és la de Llongarriu, la qual presenta motllures distintes i els arrancaments dels arcs, naturals. Justificant l'origen romà de les formes constructives catalanes, tots els arcs i voltes empleats en aquestes cases són de secció circular. No

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

passa en altres seccions de la comarca d'Olot com ens mostra la fotografía de casa del Vigatà (fot. 9).

Els arcs s'usen en les parts baixes del cos de galeríes en les cases del tipus I : presentant-se ja un sol, de gran llum, com a can Callís; ja dos com a ca l'Alsina; ja tres, com en el Molí d'en Solà; o quatre, com a cal Vigatà. També s'usen grans arcs en cabanyes; així en tenim un de molt gran a la Coromina de la Valldelbach,* i per fi, s'usen en substitució d'un cavall en les teulades, posats en el lloc corresponent sobre la jàcera de la crugía composta que forma la gran sala de convit, tal com passa a Cabrafiga.

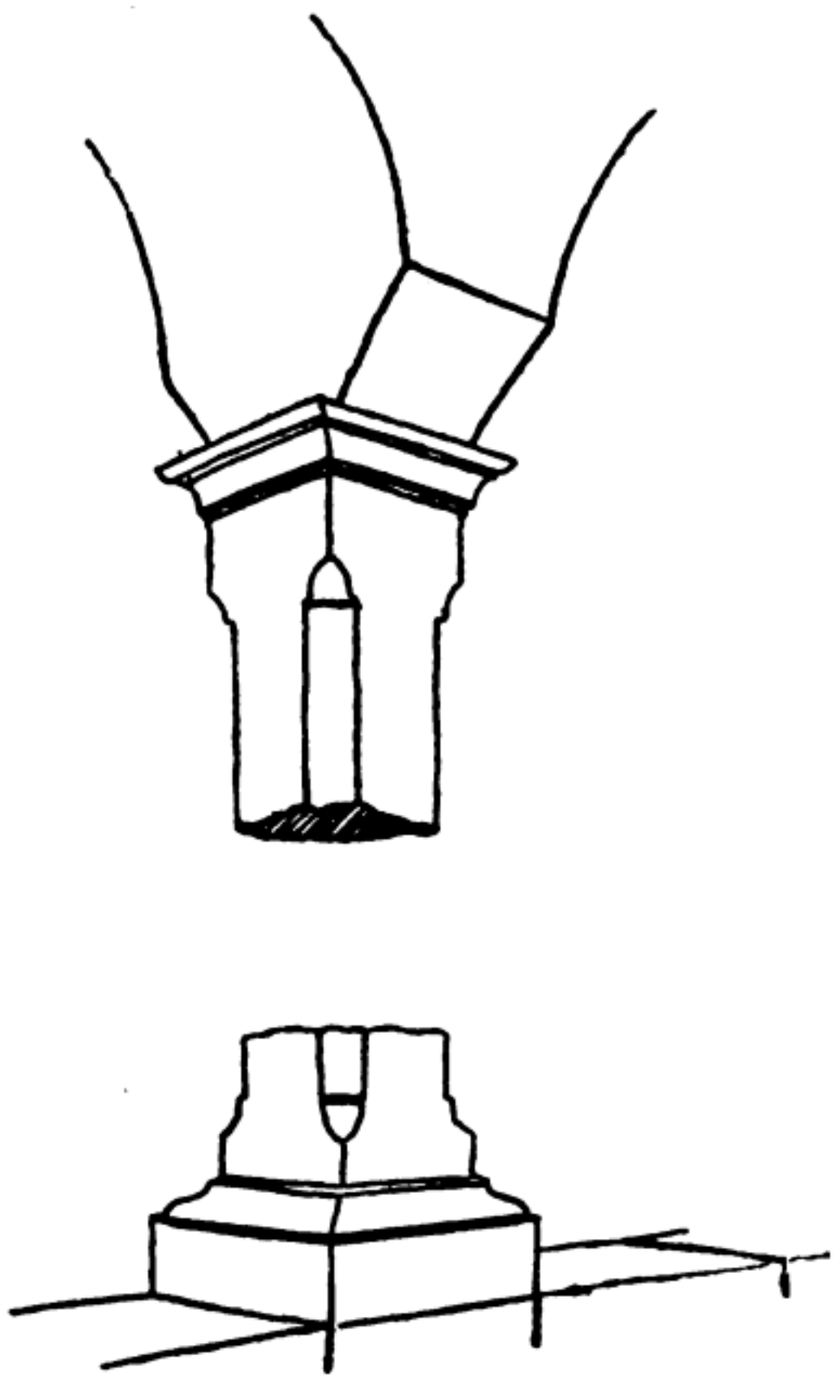

Fig. 7

Les portes de les cases són més comunment amb llinda que amb arc, el mateix que les finestres. Arcs semicirculars més petits, són generalment els dels pisos de galeríes.

Les voltes són totes de formes derivades del cilindre, i fetes, segons mostren, amb cindri de fusta.

La planta baixa d'aquestes cases és quasi sempre coberta amb volta; la part corresponent a la galería la volta és per aresta, variant de forma segons la disposició dels apoiaments; així la del Callís és molt llarga i estreta, mentre que en altres solucions de major nombre d'arcs té la volta en planta una forma que tendeix més a la quadrada. Les voltes de les demés crugíes solen ésser de canó seguit, usant-se també la volta per aresta, i més comunment el canó seguit interceptat per llunetes per donar lloc a portes i finestres.

S'usa el canó seguit oblic i voltes assimètriques per escales; per més que, com hem dit, aquestes acostumen a no tenir importancia i ésser de fusta, careixent en absolut de lo conegut per caixa d'escala.

El sostre que forma el pis superior està compost per elements de fusta : jàceres o vigues i cabirons. La part corresponent a la sala de convit acostuma tenir el sostre completament de fusta; de cabiró a cabiró hi va un enlletat de roure, a voltes polit per sota per uns llistons que tapen les juntes o escletxes. Els demés sostres tenen revoltons de guix, els quals s'apoien sobre els cabirons.

La part que sosté les cobertes és de fusta, però fugint d'elements complicats; ja hem vist, al parlar dels arcs, com aquests alguna vegada substitueixen els cavalls

* És notable el que hi ha a «la Mata», de les Presses, per es seves dimensions.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

dels teulats. Formen els teulats amples barbacanes que protegeixen molt bé les parets, i artísticament produeixen molt bon efecte. Les vigues acostumen a tenir uns 35 pams, i els cabirons lo regular és que siguin de 20 a 22.

Hi ha altres elements més secundaris, fets també amb fusta, com són : galeríes i balcons, escales interiors, etc. Es distingeixen, com tot lo fet amb fusta, per lo molt estructurat que està, ço que hi dóna, a l'ensems que un gran valor constructiu, molta bellesa.

Les voltes foren fetes amb cindris i molasses amb què s'usa l'encanyissat o taulons, tal com clarament ho diuen encara per les senyals en elles impreses.

Composició de fatxades. — Les fatxades de més interès són sempre les que miren a migjorn, tota vegada que a ella donen les habitacions millors de la casa, responent a les condicions climatològiques.

Abans, quan no hi havíen les galeríes, la fatxada principal presentava aquesta disposició tan característica i bella que trobem en la casa Plallombart, de la vall de Bianya, on les obertures hi juguen, dins una senzilla simetría; descobrint-s'hi combinades d'una manera expressiva, l'estructura i disposició de l'edifici. Tenen un ample frontis, amb finestres rectangulars, dividides en quadres, segons la tradició mediterrania, com ens descriu el Sr. Puig i Cadafalch, variant sols les finestres segons els gustos de l'època en què són fetes. Sovint entra en la composició el rellotge de sol.

El angles i marcs de les finestres estàn acusats per pedres picades, dominant en general un gran pany de paret; constitueix la delicia millor de la composició lo ben colocades que estàn les obertures de bona forma, resultant el conjunt exquisit de massa. Remata la fatxada una volada barbacana, que accentúa la terminació de la casa per la gran faixa d'ombra que produeix sobre la paret; a voltes hi ha elements de ceràmica verda, però són escassos.

Al fer-se el cos de galeríes, donà lloc a noves solucions de les fatxades. Poc de particular presenten les del tipus II, per ésser acabades horitzontalment; es repeteixen les galeríes en els distìnts pisos amb un nombre igual d'arcuacions, si bé a voltes distintes en proporció a cada pis. L'exemple més complet d'aquesta disposició la trobem a Colldecarrera (fots. 18 i 21), on hi ha nou arcuacions en el pis principal que corresponen a altres nou en el pis superior les quals són més altes — per carèixer de pedrís, tenint en son lloc baranes de fusta — i altres tants petits forats en la planta baixa corresponen a la pallissa. Més incompletes, però d'aquest tipus, tenim la fatxada SE. de Llongarriu (fot. 16), la de la Vil·la (fot. 26) la S. del Llach (fot. 24) i Les Cases (fot. 28).

Les cases del tipus I presenten la fatxada S. amb una composició d'obertures molt interessant. Per ésser la paret triangular, o apinyada superiorment, no pot fer-se la repetició dels elements en la part alta, i d'aquí naixen uns enginys de composició.

La solució més comú és redu r el nombre d'arcades del pis superior, a compte d'introduir unes petites finestres en els extrems.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

A Farró (fot. 11) hi ha dos pisos amb galeríes de nou arcades centrades, i en el superior una galería de cinc arcuacions centrades i dues finestres per banda, essent més petita la més pròxima a l'angle.

Aquest ús de les petites finestres al costat de les arcuacions de les galeríes, per no permetre la teulada que aquesta sigui en nombre major, el trobem també a Llongarriu en la fatxada SO. (fot. 13).

Una altra solució és la de fer la galería superior d'arcs distints; no és tan comú, i es comprèn, doncs suposa generalment un augment de cimbratges que encareixen la construcció. Diversos casos podem citar : en uns, sols hi ha canvi d'altura d'arrancament; i en altres, canvi complet d'arcs. En el molí d'en Solà (fots. 3 i 5) hi ha set arcades en el pis principal, i en el superior cinc centrades i una de més baixa en els dos costats; superiorment hi ha una petita obertura que completa tan bella composició. A ca l'Aulina hi ha dos grans arcs en la planta baixa, quatre arcs en la galería del pis principal, i en la del superior dos arcs com els del principal, centrats, i que en tenen un altre de més baix a cada costat (fot. 14).

En el molí del Collell (fot. 34) la part superior de la fatxada és formada per tres arcs, essent el central de molta major llum.

A voltes es combinen les dues solucions, així en el Callís, en el pis principal hi ha sis arcades, i en el superior tres més petites i una finestra a cada banda (fig. 7).

A les Cols (fot. 27) hi ha, en el pis principal, dos arcs grans i dues grans finestres; en el pis superior, una galería de sis petits arcs i una petita finestra per banda.

Altres voltes la part superior de la casa és completament oberta, així en aquestes valls hi ha cases per l'istil de cal Vigatà, a la Pinya (fots. 9 i 10). La composició d'aquesta fatxada revel·la marcadament les tres crujíes o cossos que la formen, essent un exemple clar de l'expressiva combinació d'obertures. El teulat està fet sobre solera decorada per la part de sota, o visible a dos tons.

Ja hem dit que les portes foranes eren fetes amb llindes, així és que no abunden aquests portals rodons de cloves allargades, i ben oberts. En els dintells és comú trobar-hi gravat l'any en què fou feta la casa, i a voltes els noms del propietari que la construí. No hi ha motius decoratius exteriors de cap classe. Les finestres són també senzillíssimes, generalment rectangulars, i tenint un marc de pedra picada. L'ús de la columna és excluït per complet en aquestes construccions. Tampoc hi ha motius ornamentals escultòrics i policromía. Sols es troben els rellotges de sol fets amb pintura vermella o esgrafiats, que ressalten sobre les blanques parets.

L'ARQUITECTURA POPULAR

Concepte general. — L'estudi de l'arquitectura popular en distintes nacions d'Europa ha donat com a resultat l'apreciació d'un fons comú, no sols en la manera d'ésser d'aquestes construccions en si, sinó que en les seves evolucions.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Totes presenten aspectes semblants, i mostren diferencies que les caracteritzen. Dintre un mateix poble es presenten com resultats derivats de la mateixa inspiració.

Però fins en les distintes localitats de la mateixa nació, presenten caràcters propis fomentats per les dificultats de comunicació.

A Holanda, per exemple, es manifesta clarament en les seves cases la influencia de l'aigua, així com en altres pobles la de les muntanyes, forestes, etc.

A Anglaterra s'aprecía pels materials usats, variants entre el sud, comtats de Berk i de Buekingham, en els Cotswolds de l'Est, i el Nord, que donen distints aspectes a llurs respectius *cottage*.

En les noves generacions els istils s'acomoden a les condicions i mètodes nous, mes no radicalment. Per això els períodes de transició són llargs. Sembla que un esperit de conservació resisteixi a abandonar ço que ha sofert la prova del temps i fou concebut pels ancestres. D'aquí que sols s'innova per detalls.

En general, el tipus de masía gòtica és el que subsisteix; però algunes vegades amb interpretacions locals dels istils nous, i altres vegades són aquestes cases concebudes a la manera clàssica, mes conservant sempre el sentiment de lo gòtic.

Aquesta permanencia del gòtic es manifesta a pesar dels canvis d'idees soferts.

Amb tot i aquestes semblances, veiem com hi ha pobles que la seva arquitectura nacional es forma, manté i desenrotlla en el camp, d'on passa a la ciutat, i altres que tenen l'arquitectura nacional nascuda a la ciutat i d'allí transportada i desenrotllada en el camp.

L'ARQUITECTURA POPULAR CATALANA.—A Catalunya veiem com es forma el tipus romà autòcton, que, un cop harmonitzat amb l'esperit gòtic, ja no sofreix modificació estructural.

Les noves influencies que arriben — aquí d'Italia, així com a Holanda, de França, — sols poden, després d'algún temps, fer que les cases que es construeixin varíin sols per les formes decoratives de les portes i finestres, però en la realitat les influencies no són suficients per a variar res de lo essencial.

Un excursionista que hagi recorregut el nostre país, sens dubte haurà observat els distints matiços que prenen les nostres cases de pagès — essent sempre les mateixes — segons les condicions climatològiques de les comarques. En els pics dels Pireneus les barraques dels pastors són el mínim de l'habitació, resistint les fortes nevades de l'hivern.* Mes avall, trobem cases per a ésser habitades tot l'any, si bé en comarques encara fredes (Setcases, Tragurà, Esterri d'Aneu), per ço que són cobertes de pissarra, tenen els sostres de fusta, els corrals dins de les cases, escala exterior que facilita sortida en cas de neu, i rarament finestres al nord. La comarca d'Olot, on el fret ja no es mostra tan rigurós a l'hivern, trobem les masíes aquí estudiades. En altres comarques, que si bé menys fredes són freqüents les pluges i ge-

* Vegeu l'article «Arte rural», de D. Denís Baixeras, *Museum*, 1915, n. 10.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

lades (Guilleríes, Collsecabra, Vich), hi trobem ja una altra manera d'ésser fetes. A mesura que baixem respecte el nivell de la mar, la temperatura és més benigna, pel que la vida es fa més a l'aire lliure; i així trobem la comarca del Vallès, on les peces principals de les cases es troben en planta baixa. I en la costa catalana, de clima molt benigne a l'hivern, i a l'istiu d'uns calors suavitzats per la marinada, les cases tenen llurs galeríes obertes i terrats amb emparrats, la qual cosa constitueix la seva major delicia.

L'Arquitectura popular dins la comarca d'Olot. — Dins mateix de la comarca d'Olot, a pesar de la seva semblança, presenten solucions distintes segons la secció de les comarques.

Analitzant una casa de pagès, avui formant part de la població, — casa Vayreda (fig. 8) — la trobem feta amb més cura que una casa qualsevol de les de la secció septentrional de la comarca estudiada; la qual cosa no sols s'aprecía per ésser feta per tècnics més assabentats, sinó per la qualitat del material i per l'ús d'ornamentació sobre pedra picada. No obstant, no deixa d'ésser la casa de tres cossos paral·lels: el central més ample, en el que hi ha la gran sala, comunicant per quatre portes amb les cambres — dues per banda — dels cossos laterals.

Si passem ara a la masía de Subiràs, en el pla de dalt d'Olot (fig. 9), no hem de deixar de trobar-hi tot el que acabem d'exposar : els tres cossos, les cambres en els laterals, la gran sala en el central. A més, per haver-ho permès les condicions d'emplaçament, hi ha el cos de galeríes d'època més recent mirant a migjorn, és a dir, es presenta com el tipus descrit per les cases al pla Una diferencia, no obstant, és suficient per a donar-nos idea de què no és de la secció septentrional de la comarca; aquesta masía posseeix un gran terrat o eixida a nivell del pis, ço que el clima ho permet aquí, com no ho permet en altres punts de la comarca.

El Casés, les plantes del qual hem posat com a mostra de les del pla, correspòn a aquesta mateixa encontrada, les quals, juntament amb altres (en especial la torre d'en Llunes), són fetes amb una distinció i encert que les fan a propòsit, a la vegada que per la seva proximitat a Olot, com a casa d'esbargiment.

Altre detall es pot apreciar en aquestes cases; a can Vayreda, a Subiràs, al Casés i a la torre d'en Llunes totes tenen l'escala desenrotllant-se, com ordinariament, dins una caixa d'escala, ço que no veiem en les masíes estudiades, doncs no es fa precís la independencia de l'escala que això dóna per lo que es satisfà la necessitat, sense una perdua tan gran de lloc.

Per acabar aquest paral·lel, examinem ara una masía amb unes condicions semblants a les estudiades per raó del clima i de la distancia de la ciutat. Tal és la del Soler del Corb (fig. 10), la que se'ns presenta molt semblant a les descrites de la secció septentrional, si bé avui una mica desfigurada per l'aditament d'un quart cos als tres primitius.

Paral·lel de les nostres masíes amb l'Arquitectura privada italiana. — Ja hem dit com la casa de camp catalana rebía les influencies italianes. Si altra

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

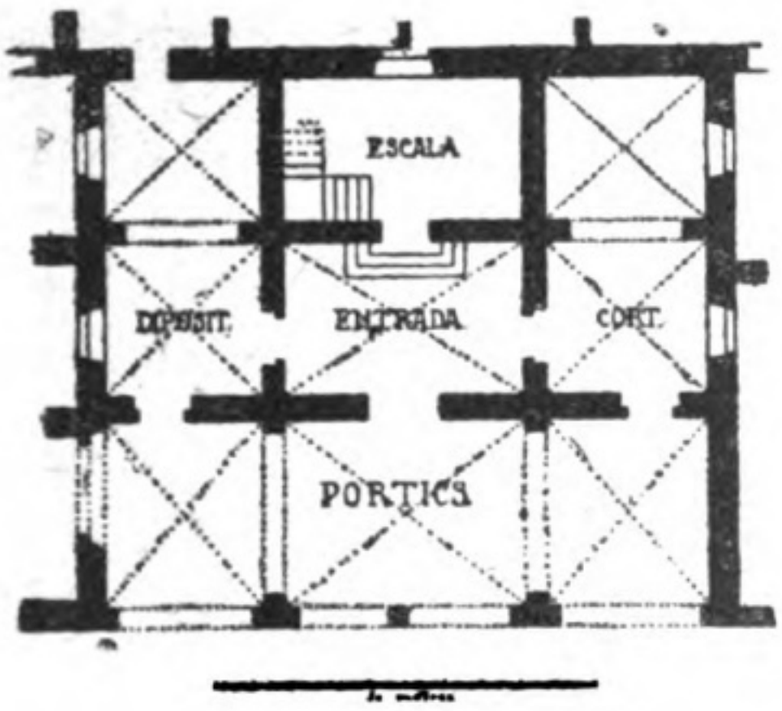

FIG. 8
PLANTA BAIXA DE CAN VAYREDA

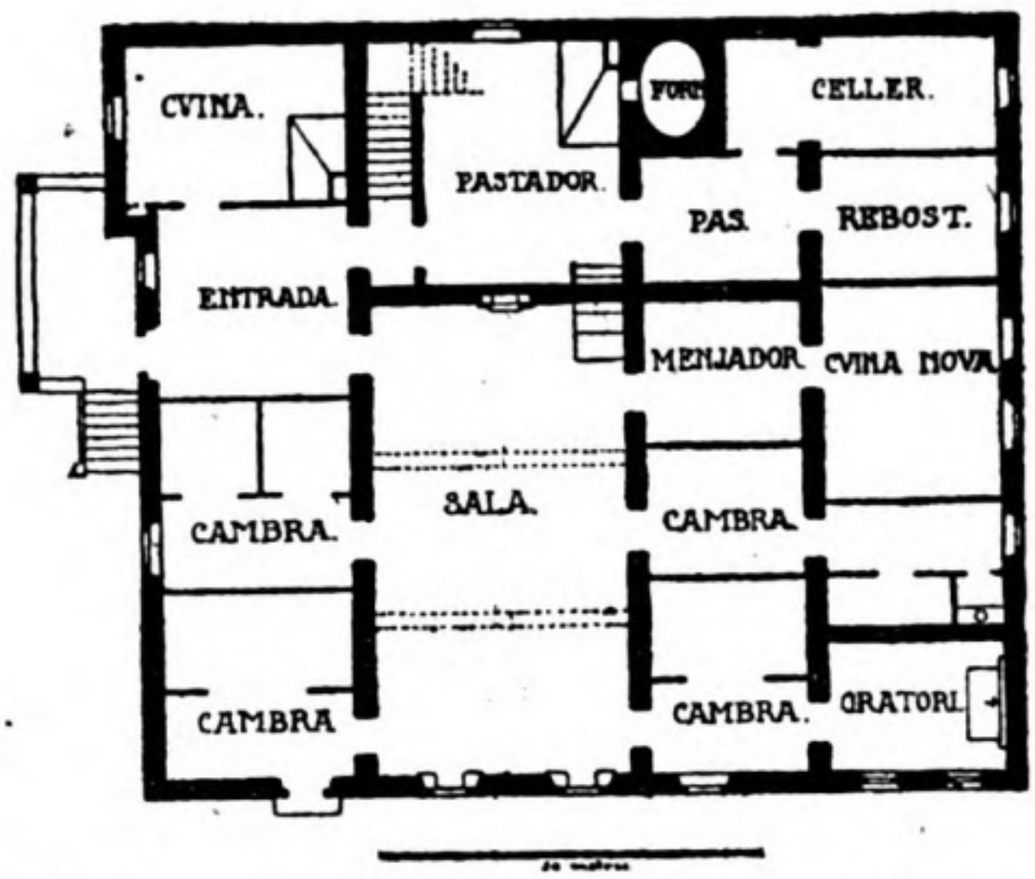

FIG. 10. — PLANTA DEL PIS DEL SOLER DEL CORB

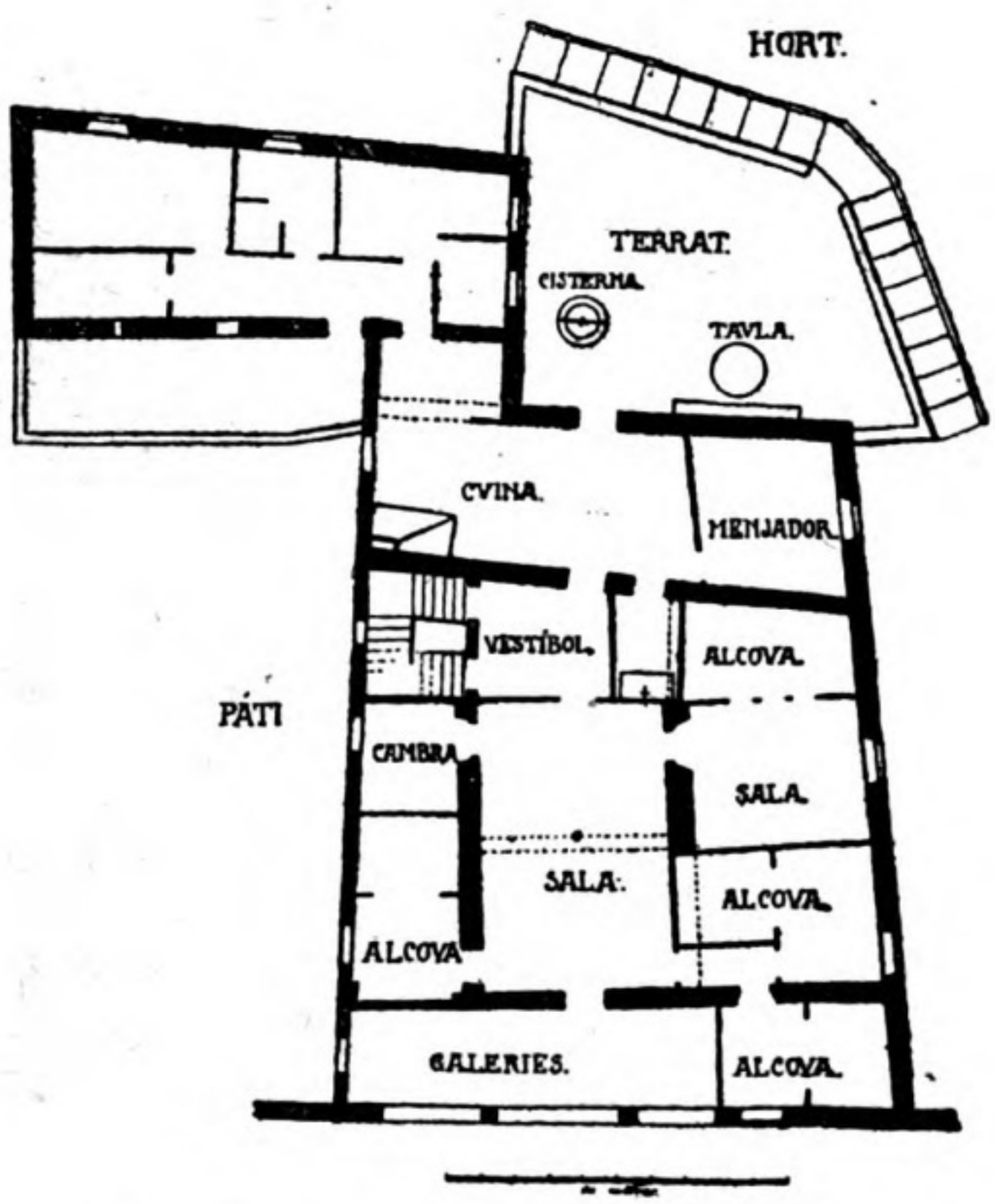

FIG. 9. — PLANTA DEL PIS DE SUBIRÀS

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

cosa no, el fet de trobar-ne allí un gran nombre anteriors a les nostres amb un pla igual ens ho testimoniaríen. Però, és clar, dins la Italia cal distingir quines són les cases la influencia de les quals reberen les nostres. Res tenen que veure per exemple aquestes respecte a la casa de Roma, amb pati i galería al seu voltant, record del *impluvium*; mes sí estàn estretament lligades amb un gran nombre de cases de Venecia de principis del segle xv, doncs presenten una gran analogía,* constant dels tres cossos paral·lels, formant així un conjunt de construcció aglomerat que es defensa de les inclemencies atmosfèriques, essent les cases fresques durant l'istiu i calentes a l'hivern.

A Gènova han anat desapareixent antigues cases d'un tipus que té també parentiu amb les nostres. Estaven fetes seguint les tradicions constructives de les cases de la muntanya, amb construccions de fusta a l'exterior, fent galeríes a cada pis i formant abric de les tampestes, del sol, etc., per aquell clima de temperatures extremes. Teníen, doncs, aquestes construccions de fusta, un ofici igual al de les nostres galeríes, les quals si be actualment són d'obra, és en virtut d'una evolució de les de fusta antigues que teníen les nostres cases de pagès, i que algunes encara conserven.

CONCLUSIÓ

Època de les masíes estudiades. — Les construccions que hem estudiat són relativament modernes, i són precisament del període en què comença la decadencia de Catalunya com a nacionalitat. A pesar d'això, aquestes construccions són catalanes a tot ésser-ho.

Això de què aquesta manifestació d'esperit català no sigui sincrònica amb les altres, pot tenir explicació en dos fets : el de què la nostra pagesía havía sofert molt abans del decret del Rei Catòlic, sobre la lliberació dels remenses, i en el fet de què així com de les ciutats els nobles emigraren per anar a la cort, a l'unir-nos amb Castella, en les pagesíes es creaven aquests típics senyorius que encara avui es conserven en part. A aquesta dificultat d'influencies que no existeix en les ciutats és a la que devem la conservació de la llengua i costums, durant els períodes crítics de la nostra vida nacional.

El present d'aquestes masíes. — En realitat, és molt trist el present d'aquestes masíes, i llur esdevenidor és veu més negre encara.

Aquestes cases estàn moltes deshabitades, o habitades d'una manera indigna. Les families temptades pel viure de ciutat, sense cap classe de preparació han abandonat la casa pairal, preferint portar una vida insignificant en un poble, que poder ésser senyor en la seva terra; altres, segueixen un camí oposat, tancats a pagès amb

* Tot es desenrotlla al vol de a gran sala, lloc on els forasters són admesos.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

un esperit també tancat, sense idealitat elevada de cap classe, passen la vida quedant-se solters, dedicant-se sols a pescar i cassar i no cuidant-se del desenrotllament de la propietat, car amb lo que dóna ja en tenen prou; sovint, després d'admirar la bellesa d'una masía, ens hem de doldre de trobar-hi aquests neurastènics que, posseint-la, no en disfruten.

Hi ha però, també, qui marxa obeint a un noble procés ascensional de la familia, ço que és molt d'alabar, en especial quan mostren recordar-se de la pairal no tenint-la abandonada; i per últim, és molt plaent trobar-se amb families com els senyors de La Riba, que han procurat mantenir la permanencia en la vall on visqueren els seus avantpassats, dotant per mà destra a la casa pairal de totes les comoditats del confort modern.

I ara cal exposar la nostra indignació, no ja pels que abandonen les masíes, sinó pels que les espatllen; pels que, vivint-hi sols alguns dies de l'any, reformen lo ben fet, segons una pretenciosa arquitectura sabia (?) que prescindint de la naturalesa, del clima i de la topografía ho sacrifiquen tot a uns ridícols capritxos.

Ensenyament de l'Arquitectura popular. — Aquest treball ha estat fet per contribuir a la demostració de què el fet social artístic correspòn a la teoría orgànica de la nostra vida nacional, i així és que s'ha escollit una secció geogràfica d'una comarca natural, lligada per unitat de clima i costums per mostrar les formes que en són la seva expressió.

Cap dubte tinc de què aquestes cases reflecteixen bé la manera d'ésser d'aquests pobles, i per tant, són d'art nacional, en el que hi ha concentrats elements purs de la naturalesa, ja que han sortit de la propia terra.

Sense saber encara tot el que pot donar de si l'art popular, el seu estudi és interessant per nosaltres, i això no vol dir que aspirem a omplir les ciutats de Catalunya de cases de pagès. Per nosaltres l'art popular s'ha presentat com un problema per a resoldre, pel que, cas de què de la revisió se'n desprengués que l'arquitectura catalana no hi té res per apendre, s'havía desembrancat el camí al saber-ho, desfent-nos així d'uns prejudicis sense realitats corresponents; però que les realitats corresponen als nostres prejudicis, ho veiem cada dia més clar, afermant-nos més i més en el convenciment de què aquestes construccions privades responen a la manera d'ésser i a la civilització que les ha fetes, al revés de les modernes que difícilment, estàn en relació amb els nostres costums i les nostres fortunes.

El problema de la masía ha tingut formes que l'han resolt millor que les de les cases a ciutat, degut en gran part a que havent l'art arquitectònic d'estar lligat material i espiritualment a la terra, han sigut fetes aquestes cases per homes que tenen amb la natura un contacte directe.

Es clar, emperò, que el problema de la masía és més elemental que el de les nostres modernes cases a ciutat.

A la dificultat de les influencies d'aquests llocs és degut a què sols hi arribessin

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

les que harmonitzaven amb la nostra manera d'ésser i que havíen passat una severa revisió, venint així a nodrir la tradició i no a burlar-la com fan les detestables modes arquitectòniques. Tal vegada per aquesta dificultat d'influencies vindrà dia en què les solucions artístiques dels progressos tècnics que no en tenen — per la rapidesa i el gran nombre que ens són imposats pels avenços moderns de la ciencia — es trobin en aquestes cases de camp, on s'hauràn introduït després de llargues meditacions i sense neguit.

A més, de les relacions de concordança que tenen aquestes masíes amb llur païsatge, mitjans, estat social, etc., que venim exposant, se'n dedueix en ensenyaments profitosos d'ordre estructural, que són les modernament considerades del més veritable valor arquitectònic, doncs lo pintoresc sortosament ja no es confón amb la bella arquitectura. Essencialment en deduim un gran ensenyament : Les nostres masíes són d'aspecte simètriques, però sense deixar de satisfer les habituts diaries dels que hi viuen, i per això en elles hi ha resolt el difícil problema d'acoplar la comoditat amb la regularitat. Aquest sol ensenyament és d'un interès grandíssim, doncs no hi ha cap dubte que la simetría, dins la llibertat d'acomodar-se a les necessitats, dóna solucions que, al contemplar-les, proporcionen repòs a l'esperit i són d'una superioritat estètica al costat dels jocs de teulades i accidentació de fatxades del *cottage*. I tingui's present que tota aquesta regularitat no exclou unes bones disposicions dels serveis essencials a les necessitats de la vida de llurs habitants; el vent, el sol, l'ombra, la vista, etc., res és despreciat.

Epíleg. — Moltes nacions havíen abandonat la manera peculiar de llurs construccions privades per a fer una arquitectura uniforme. L'Anglaterra ha donat l'alt exemple de no despreciar aquesta arquitectura, per ço que els seus *cottage* han estat estudiats amb interès, arribant a tenir una gran importancia dins la seva arquitectura nacional. No obstant, els moderns *cottage*, — descomptant les millores higièniques, de comoditat i confort amb què han enriquit la tradició — no han recollit prou bé l'esperit dels antics, segons sembla; la seva influencia avui és gran dins l'arquitectura privada de moltes nacions.

Per la restauració de la nostra arquitectura nacional no podem despreciar l'estudi de les nostres masíes. Jo crec que, referent a l'art de construir, en les nostres masíes s'ha conservat viva la tradició fins molt modernament; per tant, l'estudi de les nostres masíes és un dels punts de partida de l'arquitecte que vulgui estar dins l'honrosa tradició catalana de l'art de construir, per caminar cap a la futura gloria del nostre art nacional.

Barcelona, desembre MCMXVI.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

ÍNDEX

Pàgs.

Notes geogràfiques.
Orografia i hidrografia. Municipis i Ajuntaments. Parroquies i Sufraganies. . 3

Historia de les valls.
Beculenses i romans. Reconquesta i repartició del terreny. Alous, vil·les, llocs i esglesies en l'època del Comtat de Besalú. Jurisdicció. Cens de 1359. Terratrèmols. Sublevació dels remenses. 4

Construccions antigues.
Esglesies 7
Vies de comunicació. 8
Construccions per a viure-hi, fortificacions i torres. 8

Les masíes actuals.
Precedents 9
Els propietaris. 11
Mitjans econòmics. 11
Els treballadors 11

Estructura i classificació.
Estructura general 12
Tipus I : Cases en el solei 12
Tipus II : Cases en el bac 13
Tipus III : Cases en el pla 14
Altres tipus 14
Les teulades 14

Aspecte utilitari de la composició dels edificis.
Aspecte exterior 16
Aspecte interior 17
Les galeríes. 18
Els mobles 20
Els costums. 22

Anàlisi estructural.
Materials i formes. 23
Composició de fatxades 25

L'Arquitectura popular.
Concepte general. 26
L'Arquitectura popular catalana 27
L'Arquitectura popular dins la comarca d'Olot 28
Paral·lel de les nostres masíes amb l'Arquitectura privada italiana. 28

Conclusió.
Època de les masíes estudiades 30
El present d'aquestes masíes 30
Ensenyament de l'Arquitectura popular 31
Epíleg. 32

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Llibre de Sant Bernat, abat de Clares-Valls, sobre l'amor de Déu, posat en català per GUILLEM FORTESA.

PREFACI

Al molt il·lustre Sr. Aimeric, cardenal i canceller de l'Església Romana, Bernat, abat de Clares-valls; viure pel Senyor i en el Senyor morir.

MÉS que qüestions a resoldre, demaneu-me, Senyor, que us compongui oracions i pregàries. No és que em senti menys inhàbil per les unes que per les altres; és que les oracions convenen millor a la meva professió, ja que són la manera com jo compleixo els meus deures; en quant a les qüestions a resoldre, per tractar-les, dues coses són necessàries, que, a dir ver, me fan gran falta : vos parl de l'esperit i de la precisió. Me plau així mateix, grandement, veure com Vós, despreciant les coses de la carn us interesseu per les de l'esperit; però us havíeu d'haver adressat a qui oferís una més gran abundància de medis que jo. Aquesta excusa, verament, és comuna a la gent capaç i a la incapaç, i no és fàcil reconèixer si ella prové de modèstia o d'ineptitut, mentrestant un no s'esforci en el sentit que se li demana. Vos prec, ara, que accepteu l'ofrena de ma pobresa, car no consent que restant callat se'm consideri com a filosop. No pens, però, contestar-vos a tot. Segons lo que Déu m'inspiri respondré solament a lo que em dirigiu sobre l'amor de Déu; és lo més dolç d'estudiar, lo menys perillós de tractar i lo més útil d'entendre. Lo demés, ho reserveu per a altres més que jo hàbils.

CAPÍTOL I

Perquè i com s'ha d'estimar Déu

1. Voleu, doncs, apendre de mi per quin motiu i amb quina mesura hi ha que estimar Déu? Jo vos dic que el motiu de nostre amor a Déu és Déu mateix, i que la mesura d'aquesta amor és la d'amar sense mesura. És aquesta expressió bastant

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

explícita? Sí, tal volta, per a un home intel·ligent; però dec parlar per als savis i per als ignorants, i si he dit lo suficient per als primers, dec, també, tenir en compte els segons; és per ells que vaig a desplegar mon pensament i a profunditzar-lo. Dic que tenim dos motius per a aimar a Déu per ell mateix : perquè res és més just, perquè res és més ventatjós. En efecte : la qüestió, per què devem aimar Déu?, es presenta sota dos aspectes : o bé es demana a virtut de què Déu es mereix el nostre amor?, o bé, quin aventatge trobem nosaltres, aimant-lo? A aquesta doble qüestió, una sola resposta hi veig : El motiu perquè devem aimar Déu, és Déu mateix. Si ens col·loquem al punt de vista del mèrit, no hi ha en Déu res de més gran que l'haver-se donat a nosaltres malgrat la nostra indignitat; perquè, què pot Déu, essent qui és, donar-nos cosa millor que Ell mateix? Si, doncs, se'ns demana quin motiu tenim per aimar Déu, i cerquem quin és el dret pel qual s'ha guanyat el nostre amor, trobem, tot d'una, que Ell és qui ens ha aimat el primer. Mereix, doncs, que nosaltres li corresponguem, sobretot si considerem qui és Aquell qui aima, qui són aquells a qui aima i com els aima. Qui és, Aquell que ens aima? No és Aquell a qui tot esperit rendeix aquest testimoni : *Vós sou mon Déu i no teniu necessitat de ço que em pertany* (Psalm XV, 2)? I aquest amor de Déu, no és la veritable caritat desinteressada? Mes, a qui s'adressa aquest amor desinteressat? L'Apòstol respòn : *Fou quan nosaltres érem encara enemics de Déu que ens havem reconciliat amb Ell* (Rom., V, 10). Déu ens ha estimat amb amor desinteressat i ens estimà mentre fórem sos enemics. Mes, amb quin amor ens ha estimat? Sant Joàn respòn : *Déu ha estimat al mon fins al punt de donar-li son Fill únic* (Joàn, III, 16). Sant Pau continúa : *Ell, no solament s'ha privat de son propi Fill, sinó que l'ha abandonat per a nosaltres* (Rom., VIII, 32); i el mateix Fill de Déu, parlant de si propi, digué : *Ningú té més gran amor que aquell qui dóna sa vida per sos amics* (Joàn, XV, 13). Vet-aquí els drets que el Déu sant, sobiranament gran i omnipotent, ha unit a l'amor dels homes pecadors, infinitament petits i febles. Però es dirà, si és així per l'amor dels homes no és així per l'amor dels àngels : hi convenc; mes, és perquè això no era necessari, ja que el mateix que ha socorregut els homes en llur misèria és el qui ha lliurat els àngels de misèria semblant, i si per son amor als homes, els ha donat els medis perquè no restessin tals com eren, també, per un mateix amor ha impedit que els àngels devinguessin tals com nosaltres havem estat.

CAPÍTOL II

Déu mereix l'amor de l'home a causa dels béns que ha otorgat a son cos i a la seva ànima: com es deuen reconèixer; no hi ha que tornar-los contra de qui els ha donat.

2. Qualsevol que hagi comprès ço que precedeix, veu també, me pens, per quina causa devem aimar Déu. Si això no ho capeixen els infidels, Déu ha de confondre llur ingratitut amb els béns sens nombre amb què ha ornat el cos i l'ànima. ¿No és

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

per ventura d'Ell, que l'home obté el pa que el nodreix, la claror que l'il·lumina i l'aire que respira? Sería follía voler enumerar tots els béns, i per això basta que citi els més importants com són el pa, l'aire i la llum : que encara que els col·loqui en primer lloc, no crec siguin els més excel·lents, però sí són els més necessaris. Els béns de primer orde havem de cercar-los en la porció predominant del nostre ésser : l'ànima; aquests béns són la dignitat, la intel·ligència i la virtut. Quan parl de l'excel·lència o dignitat en l'home, faig al·lusió a son lliure arbitri, i és per ell que l'home s'eleva per damunt de tots els demés éssers vivents i els sotmet a son empiri; la intel·ligència li mostra quina sigui la seva excel·lència i al mateix temps li fa compendre que no és d'ell d'on dimana; en fi, la virtut li fa recercar amb ardor, i fa que l'abraci amb energía, després de trobat, a Aquell del qual és obra.

3. Aquests tres béns es mostren cadascún d'ells sota dos aspectes : la dignitat apareix en la prerrogativa pròpia a la naturalesa humana i en el temor que l'home sempre ha inspirat a tots els éssers que viuen sobre la terra; la intel·ligència no solament percebeix la dignitat de l'home, sinó que també comprèn que encara que estigui en nosaltres, no per això prové de nosaltres; en fi, la virtut, en sa doble tendència, ens fa d'un costat recercar amb ardor i de l'altre abraçar amb força, una vegada que l'hem trobat, a Aquell del qual hem rebut el ser. La dignitat sense la intel·ligència de res serviría, i aquesta sense la virtut no faría sinó perjudicar-nos, com ho prova el raonament següent. Ningú es pot gloriar del que té, si no sab el que té; mes, si sabent-ho — ignorant, però, que el que té no prové de si mateix — es gloría, i no ho fa en el Senyor, és a ell que l'Apòstol ha dit : *Què teniu, que no ho hajau rebut?, i si ho haveu rebut, per què us glorifiqueu com si no ho haguesseu rebut?* (I Corinth., IV, 7). Ell no digué simplement : *per què us glorifiqueu?*, sinó que afegía : *com si no ho haguesseu rebut*, per ensenyar que lo reprobable no és el gloriar-se del que es té, sinó el gloriar-se'n com si no s'hagués rebut. És amb raó que aquesta glòria s'ha apel·lat vana perquè no reposa sobre el fonament sòlid de la veritat. L'Apòstol la distingeix de la veritable glòria, dient : *Que aquell qui es glorii ho faci en el Senyor* (I Corinth., I, 31), és a dir, en la veritat, car Déu és la veritat.

4. Hi ha, doncs, dues coses a saber; en primer lloc, ço que nosaltres som; en segón lloc, que ço que som no ho som per nosaltres mateixos; i per tant, no podem gloriar-nos de tot, o la glòria que ens atribuiríem sería vana; a més : *Si no us coneixeu a vosaltres mateixos*, s'ha dit, *sereu confosos amb la multitut de vostres semblants* (Cant 1, 6, 7). Això succeeix en efecte, ja que quan un home no coneix sa pròpia elevació en dignitat se'l compara, per tal ignorància, als animals, que són com els companys de sa corrupció i de sa curta vida terrenal. De manera que no coneixent-se a si mateix l'home, al qual la raó distingeix de les bèsties, comença a confondre's amb elles, perquè ignora sa pròpia glòria que és tota interior, cedeix als atractius de sa curiositat i no es preocupa més que de la bellesa exterior i sensible; i devé semblant a tota altra criatura, perquè no coneix que hagi rebut dons superiors. També ens havem de guardar curosament de la ignorància, que fa que, tal volta, ens estimem menys de lo convenient.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Però evitem, amb més cura encara, l'altra ignorància que ens porta a atribuir-nos més de lo que tenim, que succeeix quan sufrim l'equivocació d'imputar-nos el bé, qualsevol sigui, que veiem en nosaltres. Però ço que cal detestar amb més força, de lo que cal fugir, més encara que de les anteriors ignoràncies, és de la presumpció, per la qual, conscientment i amb propòsit del·liberat, ens gloriem del bé que és en nosaltres, no tement de sostreure a un altre la glòria que bé sabem que no ens correspòn En el primer cas, un no es gloría de res; en el segón, es gloría, però no es gloría en Déu; i en el tercer, ja no peca per ignorància, sinó que usurpa conscientment, reivindicant-ho com a seu, lo que pertany a Déu. I aquesta audàcia, comparada amb la segona ignorància, sembla més greu i més perillosa, perquè si l'una desconeix Déu l'altra el desprecía; i comparada amb la primera, apareix encara més dolenta i detestable, perquè si aquesta ignorància ens assimila als irracionals, aquesta audàcia ens lliga al diable. Car lo que hi ha és orgull — delicte màxim — que es serveix dels béns que ha rebut com si no els hagués rebut, i malmena a son profit la glòria que un benafactor deu trobar en sos beneficis.

5. A la dignitat i a la intel·ligència es deu unir també la virtut, que és son fruit; és per ella que nosaltres cerquem i posseim l'autor liberal de totes les coses, al qual devem rendir-li, en tot, la glòria que li pertoca : d'altra manera serem rudement castigats per haver sabut lo que calía fer i no haver-ho fet. Perquè aquell que així hagi obrat no ha fet ús de la intel·ligència per al bé, sinó al contrari, *ha meditat l'iniquitat fins sobre el seu coixí* (Psalm XXXV, 5), i ha intentat, com servidor infidel, d'apoderar-se i sostreure a son profit la glòria que son excel·lent mestre devía recollir dels béns, que per virtut de la intel·ligència, bé sabía que no n'era ell la font. Així, la dignitat sense la intel·ligència és inútil i la intel·ligència sense la virtut ens mena a la nostra perdició. Però, per a l'home que està en possessió de la virtut, la intel·ligència no podrà ésser funesta ni la dignitat inútil, i s'exclamarà alabant Déu en aquests termes : *No, Senyor, no és a nosaltres a qui es deu la glòria, donem-la únicament al vostre nom* (Psalm CXIII, 9). Que és com dir : Senyor, nosaltres no ens atribuirem ni la intel·ligència ni l'excel·lència; ho atribuirem tot al vostre nom, perquè d'ell tot ens pervé.

6. Mes, ens hem allunyat una mica de la nostra intenció volent provar que fins aquells que no coneixen a Jesucrist són prou advertits per la llei natural que s'ha d'aimar Déu a causa d'Ell mateix. Per resumir en poques paraules ço que havem dit més amunt, qui és l'infidel que no sab que hagi rebut d'Aquell que fa aixecar el sol sobre els bons i sobre els dolents i fa caure la pluja sobre els sants i sobre els impíus, i tots els béns necessaris a la vida com els aliments, la llum i l'aire? Quin home, per impíu que sigui, atribuirà l'excel·lència particular de l'espècie humana, que veu brillar dins la seva ànima, a un altre que no sigui Aquell qui ha dit en el Gènesi : *Fassem l'home a nostra imatge i semblança?* (Gènesi, I, 26). Qui és el qui veurà l'autor de la intel·ligència en un altre que no sigui Aquell que en tot ha ensenyat a l'home? I de quina mà pensarà haver rebut el do de la virtut sinó del Déu de les virtuts? El Senyor mereix, doncs, ésser estimat a causa d'Ell mateix, fins per l'infidel que menys el co-

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

negués, encara i tot que no conegués a Jesucrist; ja que aquell que no aima de tot son cor, de tota la seva ànima i amb totes ses forces romàn sense excusa, car la justícia innata dins son cor, lo mateix que sa raó, li crida al fons de l'ànima que deu aimar de tot cor a Aquell del qual ha rebut tot lo que ell és. Però és difícil—diguem-ho millor—és impossible que l'home per ses pròpies forces o per les forces de son lliure arbitri, ofereixi completament a Déu tot lo que d'Ell ha rebut. Ço que sol succeir és que s'ho ofereixi a si mateix i ho retengui com a propi, segons lo que s'ha escrit : *Tots recerquen sos propis interessos* (Philipp., II, 21), i llavors : *l'esperit i els pensaments de l'home són encaminats al mal* (Gènesi, VIII, 21).

CAPÍTOL III

Motius que els cristians tenen de més que els infidels per a aimar Déu

7. Els fidels, al contrari, saben com tenen necessitat de Jesús crucificat. I admirant i rebent l'amor que Ell té per a nosaltres — el qual sobrepassa tota coneixença — no noten la més lleu confusió al donar-se a si mateixos, més bé ho troben poc com a retorn d'una caritat i d'una condescendència tan grans; car tant més fàcil és aimar quan un se senti més aimat, de la mateixa manera que sent menys amor aquell al qual poc s'estima. Els jueus, lo mateix que els pagans, no se sentíen excitats pels mateixos estímuls d'amor que pressentía l'Església quan s'exclamava : *He estat ferida per l'amor* (Eccli., XXVII, 22), o també : *Sosteniu-me amb flors, fortifiqueu-me amb fruites, car llanguidesc d'amor* (Cant II, 5). Ella veu a Salomó portant sobre sa testa la diadema amb què sa mare l'ha coronat; veu el Fill únic del Pare portant la creu, al Déu de tota majestat destrossat a cops i cobert d'injúries, a l'autor de la vida i de la glòria per claus travessat, obert per la llança, assaciat d'oprobis, donant per a sos amics la seva ànima ben amada. Veient tot això ella sent com el glavi de l'amor penetra encara més a dins son cor i crida : *Sosteniu-me amb flors, reanimeu mes forces amb fruites, car m'esllanguesc d'amor.* Les magranes que l'Esposa introdueix en el jardí de son ben amat i que es plau en collir-les de l'arbre de la vida, tenen el gust del pa celestial i la color de la sang de Jesucrist. Després veu la mort ferida de mort, i a l'autor de la mort que entra a formar part del seguici del vencedor; veu encara com aquest vencedor s'eleva triomfant dels inferns sobre la terra i de la terra al cel seguit d'una multitut de catius, de manera que *al sol nom de Jesús tot genoll es flexa en el cel, en la terra i en els inferns* (Philipp., II, 10). La terra, que sota l'antiga maledicció no produía més que espines i maleses, rejovenida per una nova benedicció es cobreix de flors. Llavors l'Esposa, recordant aquest versicle : *Ma carn ha recobrada la vigor; l'alabaré amb tota l'extensió de ma voluntat* (Psalm XXVII, 7), reanima ses forces amb els fruits de la passió que ha collits sobre l'arbre de la creu, i amb les flors de la resurrecció convida a son ben amat a redoblar ses visites.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

8. Al fi, ella s'exclama : *Quan pulcre sou, mon ben amat, quan gràcil sou!; nostre petit tabernacle està cobert de flors* (Cant I, 15). Parlant d'aquest tabernacle ella fa compendre quin és el seu desig, i afegint-hi que està cobert de flors, indica sobre què funda ses esperances; i no és sobre els mèrits de sa persona, sinó per l'atracció que les flors, collides en un camp beneït per Déu, tenen per son ben amat, car és gran l'atracció que les flors senten per Jesucrist que volgué ésser concebut i nodrit a Nazareth. Aquest Espòs celestial es plau en entrar dins la cambra del cor quan la troba replena de fruits i embaumada de flors. També arriba amb impaciència i es plau amb quedar dins l'ànima que veu en la meditació, aplicada curosament a recollir els fruits de la passió i a cultivar les flors de la resurrecció. Aquests fruits de la darrera collita, que són els fruits de tots els segles que s'han escolat sota l'empiri de la mort i del pecat i que han madurat en la plenitut del temps, són les recordances de la passió. Però és dins l'esclat de la resurrecció que hi ha que veure les flors novelles, que la gràcia fa reflorir per un segón istiu; a la fi del temps, a la resurrecció general, donaràn fruits innumerables : *Car l'hivern ja és passat,* diu l'Esposa, *les pluges se són aturades, els núvols s'han aclarit i les flors es troben ja en les nostres contrades* (Cant II, 11, 12). Ella vol dir, expressant-se així, que l'istiu ha aparegut amb Aquell que féu fondre el glaç de la mort, amb Aquell que féu renéixer la vida dient : *Vet-aquí que vaig fer noves totes les coses* (Apoc., XXI, 5). Son cos, sembrat dins la mort, ha reflorit per la resurrecció; i per l'olor que ha espargit es nota en nostres valls i planes que lo que era àrid, mort i glaçat s'ha cobert de verdura, ha tornat à la vida i ha reprès la calor.

9. La frescor d'aquestes flors, la novetat d'aquests fruits i la bellesa d'aquests camps, d'on s'exhalen els més dolços perfums, encanten també al Pare, ja que és son Fill qui ha fet aquestes noves meravelles, i li inspiren aquesta exclamació : *L'olor que s'exhala de mon fill, és semblant a la d'un camp de flors que el Senyor hagi omplit de benediccions* (Gènesi, XXVII, 27). Sí, un camp ple de flors, car és de sa plenitut que nosaltres havem rebut tot el que tenim. I l'Esposa quan li plau ve i recolleix familiarment flors i fruits per a ornar-ne l'habitació íntima de sa conciència, a fi que a l'arribada de l'Espòs, el petit tabernacle de son cor espandeixi la més suau fragància. Així també si volem que Jesucrist permaneixi sovint en nosaltres, és precís que els nostres cors siguin omplerts de la fidel recordança de la misericòrdia i de la potència de què ens ha donat proves en sa mort i en sa resurrecció. És el pensament de David, quan digué : *Aquestes dues coses he sentit : que la sobirana potència pertany essencialment a Déu i que Vós, Senyor éreu omplert de misericòrdia* (Psalm LXI, 12, 13). Jesucrist l'ha superabundantment provat, car després de mort per expiar nostres pecats ha ressuscitat per a justificar-nos, pujà al cel per a protegir-nos i ens envià l'Esperit Sant per a consolar-nos; i més tard, el retornarà per a consumar nostra salut. Car jo veig en la seva mort, la prova de sa misericòrdia; en la seva resurrecció, la prova de sa potència; i en el reste, les hi trob totes dues reunides.

10. Si l'Esposa demana que se la sostingui amb flors aromàtiques i que se la fortifiqui amb fruites odoríferes, pens que això és perquè coneix que l'amor pot perdre

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

de sa calor i de sa força i es val de tals excitants fins que ella és introduïda a la cambra de son ben amat, on se sent coberta de sos besars llargament desitjats i on s'exclama: *Ell ha col·locat sa mà esquerra sobre el meu cap i amb la mà dreta va a abraçar-mè* (Cant II, 6). I llavors l'Esposa sentirà i veurà per ella mateixa com aquestes proves d'amor que l'Espòs li ha donades per la mà esquerra — diguem-ho així, perquè es prodigaren als dies de son adveniment — cedeixen en dolçor a les abraçades de la mà dreta i en tot li són inferiors; és que ja compendrà aquestes paraules : *La carn no serveix de res; és l'esperit qui vivifica* (Joàn, VI, 64), i penetrarà també el sentit d'aquestes altres paràules : *Mon esperit és més dolç que la mel, i mon heretatge més dolç que la mel i la bresca* (Eccli., XXIV, 27). Si es diu tot seguit : *La memòria de mon nom passarà de segle en segle* (Ibídem, 28) és per a mostrar que els elegits que encara no són assaciats per la presència de l'Espòs, tenen almenys la seva recordança per a consolar-se mentre duri el present segle en què les generacions passen i se succeeixen. I si s'ha escrit: *Ells testimoniaràn amb força vostra inagotable dolcesa* (Psalm CXLIV, 7), es deuen certament entendre aquells dels quals el Psalmista digué precedentment : *Totes les generacions publicaràn vostres alabances* (Ibídem, 4). Així els que viuen sobre la terra no tenen més que la recordança de l'Espòs, i els que regnen en el cel gosen de sa presència; aquesta és la glòria dels elegits que són ja arribats al port de salut; l'altra és la consolació dels que no són arribats encara a son terme.

CAPÍTOL IV

Qui són els que troben consolació en la recordança de Déu

11. Interessa aquí veure qui són aquells que troben consolació en la recordança de Déu. No són, segurament, els homes corromputs que es burlen de Déu incessantment, i als quals s'ha dit : *Desgraciats de vosaltres, rics que teniu vostra consolació* (Luc., VI, 24), sinó aquells que poden exclamar-se en veritat : *La meva ànima ha refusat tota consolació* (Psalm LXXVI, 3); de bona gana els creurem si afegeixen amb el Psalmista: *Més jo m'he recordat de Déu i he trobat ma joia en aquesta recordança* (Psalm LXXVI, 4). És just, en efecte, que aquells que no gosen encara de la presència del ben amat, llencin els ulls vers l'esdevenidor, i que els que desprecíen les consolacions que podríen treure del torrent de les coses que passen, en gosin en el record de les coses que queden eternament. Tals són els que cerquen el Senyor i la faç del Déu de Jacob i no es desviuen per sos propis interessos. Per als que suspiren per Déu i reclamen sa presència amb tota sa veu, la seva recordança és dolça; i ben lluny d'apagar-se llur fam, els creix més i més per l'aliment que els deu assaciar. És el que digué el Senyor parlant de si mateix : *Aquells que de mi s'alimentin tindràn encara fam* (Eccli., XXIV, 29). Igualment diu el que se'n nodreix : *Jo m'assaciaré quan vos m'haureu mostrat la vostra glòria* (Psalm XVI, 15). ¡Benaventurats sempre, des d'ara, aquells que tenen fam i set de

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

justícia, perquè sols ells seràn assaciats. I malaventurada tu, raça dolenta i perversa; malaventurat tu, poble neci i desnaturalitzat, que no et complaus en la recordança de Déu i tems la seva presència! Bé tens raó de témer, tu que podent no vols escapar dels filats dels caçadors, car : *aquells que aspiren a devenir rics en aquesta vida, tomben dins l'engany del diable* (I Tim., VI, 9), tu seràs el qui no es podrà sostreure a aquesta paraula tan dura; sí, tan dura i tan crudel : *Aneu, maleïts, al foc etern* (Math., XXV, 41). Com més tendre i com més dolça és la paraula que sentim repetir cada dia a l'Església recordant la divinal passió : *Aquell qui menja ma carn i ma sang viurà eternament!* (Joàn, VI, 55). Ço que ve a dir : Aquell qui honora la meva mort i, a mon exemple, mortifica sa carn sobre la terra, tindrà la vida eterna; o bé, si vosaltres compartiu mos sufriments vos compartiré el meu reialme. Però avui encara són molts els que es retiren d'aquestes paraules i s'allunyen dient, sinó de boca almenys de cor : *Aquest sermó és dur, qui és qui pugui escoltar-lo?* (Ibídem, 61). Així els homes que en lloc de conservar son cor dret i pur, i en lloc de restar fidels a Déu prefereixen posar ses esperances en les riqueses incertes, no poden sentir, mentrestant, parlar de la creu; el simple record de la passió els sembla d'un pes aplastant; no seràn més abrumadores per ells aquestes paraules del jutge : *Aneu, maleïts, al foc eternal que fou preparat pel diable i sos àngels?* (Math., XXV, 41). Bé els aplastaràn com una roca que sobre d'ells caigués. I els sants seràn beneïts; com l'Apòstol, no han tingut altra ambició *que ésser agradables a Déu, tant si estessin lluny d'Ell com si estessin a sa presència* (II Corinth., V, 9). Per això seràn ells qui sentiràn aquestes paraules : Veniu, els ben amats del meu Pare... És llavors que els que no han mantingut son cor en la dreta via es donaràn compte, encara que massa tard, de quant dolços i lleugers són el jou i la càrrega de Jesucrist, dels que orgullosament han separat son cor endurit com si es tractés d'un jou aplastant i d'una càrrega pesada. Vosaltres no podeu, oh malaventurats esclaus de les riqueses, gloriar-vos amb la creu de Nostre Senyor Jesucrist i posar al mateix temps vostres esperances en els tresors mundans; sospirar per la fortuna i gustar com el Senyor és dolç. I certament, trobareu ben temible, quan el veieu, a Aquell la recordança del qual no vos semblà plena de dolçors.

12. Quan l'ànima fidel sospira amb totes ses forces per la presència de Déu, i es reposa dolçament en sa recordança, es gloría de les ignomínies de la creu, en tant que no li és donat el contemplar al Senyor cara a cara. Vet-aquí, certament, el repòs i el somni que l'Esposa — la coloma de Jesucrist — frueix, esperant-lo en mig dels béns que li són donats en heretatge. Ella té des d'ara, per la recordança de vostra inefable dolçor, oh Senyor Jesús!, les ales blanques i argentades per la puresa i la innocència, i espera que serà enrevoltada de felicitat quan veurà que la vostra faç li fa rependre l'esclat d'or sobre les plomes de son coll, i quan veurà que vostra saviesa l'inunda de llum en la glòria i la felicitat dels Sants. Quanta raó té, doncs, de gloriar-se i de dir: *Son braç esquerre estarà sobre ma testa i amb son braç dret m'abraçarà* (Cant II, 5). El braç esquerre de l'Espòs és la recordança de sa bella amor, que cap altra l'iguala en grandària i que el portà a donar la vida pels amics; son braç dret és la visió beatífica

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

que va prometre als seus i la joia amb què seràn nimbats al gosar de sa divinal presència. És així que aquesta visió divina, aquesta inestimable felicitat de la visió de Déu, està representada per la mà dreta, car és d'aquesta mà que s'ha dit d'una manera inefable: *Vostra dreta, Senyor, referma delícies eternals* (Psalm XV, 10). I per semblant motiu la mà esquerra és com el sosteniment d'aquesta admirable caritat de la qual s'ha parlat abans. I és sobre aquesta mà que l'Esposa apoia sa testa i hi reposa tot esperant que passi la iniquitat del món.

13. L'Espòs col·loca son braç esquerre sobre la testa de l'Esposa, a fi que aquesta Esposa s'hi deixi anar i hi reposi ço que en podem dir sa testa, o sigui, l'atenció de la seva ànima perquè no enfebleixi ni s'inclini vers els desitjos carnals del segle; car el revestiment terrenal i corruptible del cos pesa greument sobre l'ànima, privant-la d'elevar-se a pensaments tan inefables com la consideració de la misericòrdia del Senyor, de son amor tan desinteressat, de sa mansuetut i de sa dolçor tan perseverants i admirables. Com, la meditació atenta de tan belles coses, no elevarà fins a elles l'esperit que se'n nodreix, i no es despendrà de tota mala afecció? Quina profunda impressió no li produirà, i com no li podrà inspirar el despreci per tot ço que sols pot gosar renunciant a totes aquestes grandeses? És a la bona olor i als perfums deliciosos que extenen, que l'Esposa accelera gaiament el pas sentint-se consumida d'amor; i com més se sent aimada, més li sembla que aima massa poc, encara que no noti en ella res més que ardent amor. Veritablement, com un gra de pols podrà pagar un amor tan gran i vingut de tan alt, encara que es consumeixi tot sencer en amor i reconeixença? La majestat divina s'ha donat tota entera a tal amor, car quan es diu : *Déu ha aimat al món fins en el punt de donar-li son Fill únic* (Joàn, III, 16), es fa menció de Déu Pare; i quan es diu : *Ha lliurat la seva ànima de la mort* (Isa., LIII, 12), és del Fill que es parla; i es fa referència de l'Esperit Sant, quan es diu : *L'Esperit Paràclit que mon Pare vos enviarà en nom meu, vos ensenyarà totes les coses i vos farà memòria de tot ço que us he dit* (Joàn, XIV, 26). Déu ens aima, doncs, i ens aima de tot son Ser : car tota la Trinitat ens aima, si així se'm permet parlar del Ser Infinit i incomprensible en el qual no hi ha parts.

CAPÍTOL V

Obligació d'aimar Déu, particularment els cristians

14. Quan es pensa en ço que acabem de dir, es comprèn fàcilment perquè devem aimar Déu, i quin és el dret que Déu té sobre la nostra amor. Si es tracta de l'infidel, com ell no coneix el Déu Fill, estarà en ignorància del Pare i de l'Esperit Sant; i com no rendeixi glòria al Fill, no sabrà glorificar al Pare que l'envià, ni tampoc a l'Esperit Sant que és un do del Fill. L'infidel coneix a Déu menys que nosaltres, així no és sorprenent el que l'aimi menys. Amb tot, ell no ignora que es deu tot sencer a

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Aquell de qui sab ha rebut l'existència. I jo, cristià, no solament no puc ignorar que Déu m'ha donat el ser sense que l'hagi merescut; que em proveeix amb llarguesa les meves necessitats; que em consola amb bondat i em governa amb solicitut, sinó també que és l'autor de ma redempció i de ma salut eternal. Ell és per a mi mon tresor i la font de tota glòria. Bé llegim, en efecte : *Es troba en Ell una misericòrdia abundant* (Psalm CXXIX, 7), i : *Ha entrat en el Sancta Santorum després d'haver adquirit per l'efusió de sa sang, una redempció eternal* (Hebr., IX, 12), — *Ell ens guarda, tal com s'ha escrit; i no abandonarà els seus sants, sinó que els conservarà eternalment* (Psalm XXXVI, 18). Ell ens enriqueix; s'ha dit, en efecte : *Es derramarà dins del vostre si una mesura plena, ben acaramullada que vessarà per sobre de tot límit* (Luc., VI, 38). I en altra part, encara : *L'ull no ha vist, l'orella no ha sentit, el cor de l'home no ha concebut jamai lo que Déu ha preparat per aquells que l'aimen* (I Corinth., II. 9). Ell ens combla de glòria; car, seguint l'Apòstol : *Nosaltres esperem que el Salvador, Nostre Senyor Jesucrist, transformarà nostre cos, vil i abjecte i el deixarà semblant al seu, que està ple de claredat* (Philipp., III, 21), i encara : *Els sofriments de la vida present no estàn en proporció amb la glòria que esclatarà un dia per a nosaltres* (Rom., VIII, 18). *I aquest moment tan curt, tan fugitiu de les afliccions de la vida present, pot produir una eternitat de glòria incomparable si, enretirant les mirades de les coses visibles, les dirigim totes sobre les coses invisibles* (II Corinth., IV, 17).

15. Com remercío al Senyor, per tots aquests dons? La raó i la justícia natural m'obliguen a entregar-me completament a Aquell de qui he rebut tot lo que som i de consagrar tot mon ser a estimar-lo. La fe em diu, també, que li dec guardar una amor més gran que a mi mateix, car si tinc de sa munificència tot ço que jo som, li dec també el do d'haver-se donat a si mateix. Abans de la fe cristiana, quan Déu no s'havía mostrat enrevestit de la nostra carn, quan no havía mort damunt la creu, ni descendit al sepulcre, quan no havía fet resplandir tota l'extensió de son amor per a nosaltres, d'aquesta amor que jo m'he complagut en parlar-vos, ja l'home havía rebut l'ordre d'aimar al Senyor, son Déu, de tot son cor, de tota la seva ànima i de totes ses forces, és a dir, de tot son ser, amb tota l'amor de què sigui capaç, en tant que és criatura dotada de força i d'intel·ligència. No és, certament, una injustícia per part de Déu el que reclami la seva obra i sos dons. Perquè si l'obra ha rebut el poder d'aimar, per què no aimarà al qui l'ha feta?; per què no l'aimarà amb totes ses forces? Afegiu a tot això l'haver estat creats del no-res, sense cap mèrit anterior, i l'obligació d'aimar Déu vos semblarà evidentíssima, i son dret a nostra amor vos semblarà fundadíssim. D'altra part, *¿no ha posat comble a sos beneficis i a ses misericòrdies, al salvar-nos, després d'haver caigut al nivell dels animals?* Psalm XLVIII, 13). Veritablement, pel pecat érem caiguts de nostre estament honorable, per devenir semblants al bou que pastura en mig dels camps i als animals privats de raó. I si jo me dec tot sencer a mon Criador, què no deuré de més a mon Reparador? Menys fàcil li fou al Senyor reparar-me que criar-me; ja que per donar-me el ser, no solament a mi, sinó a tot el que existeix, diu l'Escriptura : *No tingué més que dir una paraula i tot fou fet* (Psalm

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

CXLVIII, 5). Però per a reparar el ser que d'un mot m'havía donat, quantes paraules no hagué de pronunciar, quantes meravelles no hagué d'obrar, quants tractaments crudels, quants tractaments indignes no hagué de sufrir! *Què donaré a mon Senyor en reconeixença de lo que ha fet per mi?* (Psalm CXV, 12). Quan me creà em donà a mi mateix; em restituí quan Ell es donà per mi; donat al primer moment, restituït tot-d'una, em dec dues vegades al Senyor. Però, com retribuiré al Senyor son mateix Ser?; perquè, encara que pogués donar-me mil vegades, què sería això en comparació de Déu?

CAPÍTOL VI

Breu recapitulació dels capítols precedents

16. Reconeguem, doncs, per de prompte, amb quina mida Déu mereix ésser estimat; o millor encara, comprenguem que deu ésser estimat per sobre de tota mida. Resumint, en poques paraules diré : que Ell ens ha aimat el primer. Ell tan gran, nosaltres tan petits. Ell ens ha aimat amb excés i abans de tot mèrit per la nostra part : vet-aquí perquè he dit al començament que la mesura de nostra amor per Déu és la d'excedir a tota mesura; per altra part, essent l'objecte de nostra amor immens, infinit, — car Déu és infinit — jo demano : quin deu ésser el terme de nostra amor? A més, nostra amor, ben mirat, és el pagament d'un deute que havem contret. I en fi, quan Aquell que ens aima és un Ser immens i eternal, quan és el mateix Amor per excel·lència, quan és un Déu la grandesa del qual no té límits, la saviesa del qual és incommensurable, sa pau ho cobreix tot, guardarem nosaltres alguna mesura en nostra amor? Jo vos estimaré, Senyor; Vós que sou ma força i mon apoi, mon refugi i ma salut; Vós que sou per a mi tot ço que es pot dir de més desitjable i de més amable; Vós que sou mon Déu, jo vos estimaré amb totes mes forces, no certament com Vós mereixeu, sinó com jo podré, car m'és impossible amar-vos més que amb totes mes forces. Ja que heu fet que pogués amar-vos us aimaré encara que no arribi fins on us mereixeu. Vostres ulls veuen tota ma insuficiència, però també sé que inscriviu en vostre llibre de la vida tots aquells que fan lo que poden, encara que no puguin tot lo que deuen! Crec haver dit lo bastant per a mostrar com Déu deu ésser aimat, i per quins beneficis ha merescut nostra amor. Dic pels seus beneficis, car, per la seva excel·lència, qui la podría compendre, qui la podría expressar, qui la podría sentir?

CAPÍTOL VII

Aventatges i recompenses de l'amor de Déu. Les coses de la terra no poden satisfer el cor de l'home.

17. Vegem ara quin aventatge hi ha per a nosaltres en l'amor de Déu. Sí; però, quina relació hi ha entre ço que nosaltres direm i ço que és? De totes maneres, no

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

restarem en silenci encara que nostra vista no pugui abrassar tota la veritat. Ens hem demanat més amunt per quin motiu i amb quina mesura cal aimar Déu, i havem dit que aquesta qüestió es presenta sota dos aspectes : o, quins drets té el Senyor a nostra amor?, o, quin aventatge trobem nosaltres aimant-lo? Hem parlat lo millor que hem pogut, encara que d'una manera indigna de Déu, dels drets que Ell posseeix sobre la nostra amor : ara parlarem dels aventatges que trobem en aquesta amor; car si nosaltres devem aimar a Déu sense preocupar-nos de la recompensa, no per això deixem d'ésser recompensats per haver-lo estimat. La veritable caritat no és mercenària, car no cerca son propi interès (I Corinth., XIII, 5); l'amor és un moviment de l'ànima i no un contracte; no s'adquireix en virtut d'una convenció, és tot espontani en sos moviments, i quan és veritable sols troba sa satisfacció en si mateix. La recompensa és en l'objecte aimat; car, si l'objecte que es cregui que s'aima, s'aima en vista d'un altre, és veritablement aquest altre el que s'aima i no aquell de què se serveix el cor per a alcançar-lo. És així que Sant Pau no predica l'Evangeli per a procurar-se de menjar, sinó que ell menja a fi de poder predicar l'Evangeli; car ço que ell aima no és l'aliment que pren, sinó l'Evangeli que anuncía (I Corinth., IX, 18). La veritable amor no cerca recompensa, però bé en mereix una. No es diu mai a aquell a qui s'aima que serà recompensat per son amor, però mereix que se'l recompensi, i ho serà si continúa aimant. En fi, en un ordre menys elevat de coses s'excita a fer-les per la promesa de recompenses a aquells que s'hi presten amb pena, no a aquells que ho desitgen ells mateixos. A qui se li ha ocorregut mai oferir una recompensa a algú perquè fes ço que ardorosament desitja? Segurament, no es dóna mai recompensa a un home que es mori de fam i de set per induir-lo a que mengi o begui, ni a una mare perquè alleti el fruit de ses entranyes; ni s'emprèn pregàries ni promeses per induir a algú a què enrevolti sa vinya d'una valla, a què cavi la terra del peu dels seus arbres, o a què canviï les vigues de sa casa ruinosa. Amb més forta raó, aquell qui aima Déu no té necessitat de cap recompensa que no sigui Déu mateix; altrement no sería a Déu a qui s'aima, sería a la recompensa.

18. En la naturalesa de tot ser raonable hi ha el desitjar, segons la seva inclinació i manera de veure, ço que li sembla millor que ço que posseeix, i el no estar jamai satisfet de les coses que estàn mancades precisament del que ell voldría trobar en elles. Citem exemples : Si un home que posseeix una dona bella, en veu una altra de més bella, son cor la desitja, sa mirada la cobdicía; si té un preciós habillament, en desitja un més suntuós encara; i qualsevol riquesa tingui sempre, té enveja dels que són més rics que ell. No veiem tots els dies homes rics en terres i en propietats, engrandir-les en nous camps i estendre continuadament els límits de llurs dominis? Els que viuen en cases reials i vasts palaus no cessen d'afegir edificis nous als antics; empesos per una curiositat inquieta no fan més que edificar i destruir, canviar la forma de llurs habitacions. Si passem als homes colmats d'honors, no els veiem constantment com aspiren, amb totes ses forces, i amb una ambició cada vegada més difícil de satisfer, a elevar-se més i més? No hi ha fi en el desig, car no se sabría trobar un punt que fos el més elevat

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

i el millor. Com hi ha que sorpendre's, doncs, al veure que els que no es poden aturar mentre no posseeixin lo més gran i perfecte, es trobin amb tristesa amb lo menys bo i menys elevat? Ço que trobo insensat, per sobre tota ponderació, és que desitgem sempre coses que no sabríem jamai satisfer, sinó simplement condormir les nostres cobdícies. Qualsevol cosa es posseeixi, no per això es desitja menys el que no es té encara, i és sempre davant del que ens manca que nosaltres suspirem més. I de tot això arriba que nostre cor es fatiga inútilment en son curs i no s'arriba mai a assaciar; sempre està afamegat, i res és el que ha consumit en comparació del que li resta consumir encara, i més aturmentat està pel desig del que li manca que satisfet pel que posseeix. I bé sabem, no res menys, que no tot es pot haver, i que lo poc que es té s'adquireix només a costa de treball, i que en aquest món sempre es gosa amb temor, i que es té la certitut que tot s'ha de perdre un dia, encara que ignorem quin sigui. Vet-aquí, doncs, la via que segueix una voluntat pervertida que tendeix vers el bé sobirà; i seguint aquesta direcció, apressurant-se a aconseguir ço que la deu satisfer, no fa més que donar voltes tortuoses per on la vanitat es plau d'ella mateixa i per on la iniquitat s'enganya. Si es vol així arribar al fi que es proposa i es vol adquirir la possessió que porta al cim de tots els volers, per què cercar donant tantes voltes tortuoses? Això és separar-se del camí dret, i la mort arribarà ben abans que s'hagi aconseguit el fi desitjat.

19. És en totes aquestes tortuoses voltes que els impíus s'esgarríen cercant satisfer sos dalers, i com que no coneixen els mitjans no arriben mai a consumar els seus fins, per no dir consumir-los; ja que ells es consumeixen en esforços vans i no atenyen mai la felicitat consumada. Perquè estàn més enamorats de les criatures que del Criador, i s'adressen a totes elles i les proven unes després de les altres, abans de somniar provar al Senyor que totes les ha fetes. Si ells provessin un dia d'atènyer el terme de sos volers, és a dir, d'obtenir l'univers sencer, per la mateixa llei de les cobdícies aspiraríen després a ço que els mancaría; posseïdors del cel i de la terra, no tardaríen en trobar això insuficient i recercaríen allò que encara manca als qui ho tenen tot; és a dir, a Déu mateix. Arribats aquí tastaríen, en fi, el repòs, ja que trobat aquest terme no es pot sentir la necessitat d'anar més enllà; qualsevol que s'hi trobés, no podría deixar d'exclamar : *Ma felicitat és l'estar acostat a Déu* (Psalm LXXII, 28); o bé: *Què hi ha en el cel per mi, i què desitjaré sobre la terra lluny de Vós, oh mon Déu?* (Idem, 25); i encara : *Senyor, Vós sou el Déu de mon cor i mon heretatge per a l'eternitat!* (Ibídem, 26). Vet-aquí, doncs, per què he dit més amunt que s'arribaría al bé sobirà si es poguessin tastar tots els béns que es troben dins la infinita extensió de Déu.

20. Però és absolutament impossible el procedir d'aital manera; la vida és massa curta per això; les forces ens manquen i el nombre d'aquells que comparteixen nostra sort és massa considerable. Ademés, qualsevol vulgui provar totes les criatures es pren una pena inútil, car per aquesta llarga via no es podría arribar al terme de la cobdícia. Per què no fer tots aquests assaigs en esperit, més bé que en la realitat?; això sería més fàcil i més aventatjós. L'esperit ha rebut una activitat i una perspicàcia

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

més elevades que el cor, a fi que el pogués precedir en tot, i perquè el cor no tingués la imprudència d'acostar-se a ço que l'esperit s'ha decantat no trobant-ho útil. És per això, segons la meva opinió, que s'ha escrit : *Proveu-ho tot, i no retengueu més que lo que sigui bo* (I Thess., V, 21), a fi que el primer prepari el terreny a l'altre i que el cor no es lligui a ço que no sigui conseqüència del judici que l'esperit hagi fet. *No es pot d'altra manera elevar fins al cim de la muntanya del Senyor* (Psalm XXIII, 3) i reposar en son santuari, car és en va que es posseeixi una ànima si la raó es calla i no oposa resistència, perquè llavors, a exemple de les bèsties, se la deixa abandonada a la impulsió venguda dels sentits. *Aquells a qui la raó no els aclareix la marxa, no és que corrin menys, però estàn fora de la via, i, a despit del Consell de l'Apòstol, no corren a manera d'emportar-se'n el premi* (I Corinth., IX, 24); perquè, quan el podràn obtenir si no el volen fins després d'obtingut tot el reste? Això és pendre una via tortuosíssima, és esgarriar-se en un circuït sense fi.

21. No és així que procedeix el just. Astorat per la maledicció adressada a aquells que estàn esgarriats en mig de les volteres que condueixen a la mort, prefereix el camí real que no se separa ni a la dreta ni a l'esquerra, segons les paraules del profeta : *El sentir del just és dret, i el camí que segueix no té volteres* (Isa., XXVI, 7). Ell pren, en efecte, la via més curta per evitar sàviament les llargues i inútils volteres, assaboreix aquestes paraules tan simples i simplificadores : *no desitjar ço que és visible, vendre ço que es té i donar-ho als pobres, ja que per ells és el regne dels cels* (Math., V, 3). *El just bé sab que tots aquells que corren a l'estadi no arriben tots al mateix rengle* (I Corinth., IX, 24). *I el Senyor coneix i aprova la via que segueix el just* (Psalm I, 6), i coneix també la del pecador que sols pot conduir-lo a la mort; *l'un dintre la mediocritat és més feliç que l'altre en mig de ses immenses riqueses* (Psalm XXXVI, 16), car el Savi ha dit, i el neci ho ha experimentat, *que aquells que aimen la riquesa mai estàn assaciats* (Ecle., V, 9), *sols els que tenen fam i set de justícia estàn segurs que seràn algún dia assaciats* (Math., V, 6). Un esperit raonable fa de la justícia son aliment vital i natural; de la riquesa l'ànima no se'n nodreix, com el cos no es nodreix d'aire. Si es vegés un home famolenc absorbre l'aire a plena boca i amb grans alens per assaciar-se, se'l miraría com a foll; així també dels que pensen assaciar l'ànima; no fan més que envanir-la amb les coses corporals que se li donen; i què importen les coses corporals per un esperit? Un esperit no pot nodrir-se'n, de la mateixa manera que el cos no es nodreix de coses espirituals. *Oh ànima meva, beneït sigui el Senyor que et combla de béns i t'omplena tos volers!* (Psalm CII, 1). Ell et prodiga els seus béns i al mateix temps t'excita i et fixa en el bé. Ell et gúia, Ell et sosté, il·lumina tos desitjos i inflama l'objecte de tos desitjos. Que és Ell mateix.

22. Ja ho he dit : el motiu de l'amor de Déu és Déu mateix; i he tingut raó al dir-ho, doncs Ell és la causa eficient i final de nostra amor : Ell fa néixer l'ocasió de l'amor, il·lumina els ardors i colma els desitjos. Ell fa que nosaltres l'aimem, i fins no pot fer que l'objecte de nostra amor sigui altre sinó Ell. Ell és nostra esperança, i si no contéssim tenir el benestar d'aimar-lo un dia, l'aimaríem ara en va. Son amor

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

prepara i recompensa el nostre. Amb sa bondat excessiva comença per prevenir-nos, després reclama de nosaltres una ben justa volta, i en l'esdevenidor ens reserva les més dolces esperances. És ric per a tots els que l'invoquen; no res menys, dins la seva riquesa no hi ha res que valgui tant com Ell. És el terme de nostres mèrits i nostra recompensa. És l'aliment de les ànimes santes i el preu per a rescatar les que són captives. *Si Vós sou, Senyor, per a l'ànima que vos cerca una font de felicitat* (Theren., III, 25), què no sereu per aquella que us hagi trobat? Però lo que és meravellós, és que no us sabría cercar si no vos hagués trobat, i si voleu que se us cerqui per a trobar-vos, és ben veritat que us doneu a aquell qui us cerca. Però si se us pot cercar i trobar, no se us pot conèixer anticipadament; car si nosaltres diem : *Des del matí la meva oració us ovira* (Psalm LXXXVII, 14), no és menys cert que nostra oració sería ben tèbia si la vostra inspiració, Senyor, no comencés per enfortir-la. Havem parlat de la consumació de l'amor de Déu; parlem ara de quins són els seus començaments.

CAPÍTOL VIII

Nosaltres comencem per aimar-nos a nosaltres mateixos : és el primer grau de l'amor

23. L'amor és una de les quatre* afeccions naturals que no cal nomenar-les perquè tothom les coneix. Abans de tot, lo més natural i lo més just serà aimar a l'autor de la Natura; així el primer i més gran mànament és aquest : *Aimaràs al Senyor ton Déu* (Math., XXII, 37). Però essent la Natura tan feble i tan inconsistent, no pot començar per aital precepte, i lo que fa és començar per aimar-se a si mateix : és l'amor que es diu carnal, i pel qual l'home s'aima abans que tota cosa. Així parlant d'ell s'ha escrit : *No és per lo espiritual que comença, sinó per lo carnal* (I Corinth., XV, 46). No és en virtut d'un precepte que les coses passen així, sinó que és un fet de la Natura. *S'és vist, potser algú que avorrís sa pròpia carn?* (Ephes, V, 29). Ara bé : si aquesta amor s'escorre massa sobre sa pendent, com ordinàriament s'escau; si surt dels límits de la necessitat i s'espargeix en els camps de la voluptuositat com un riu, les aigües del qual es dilaten i desborden, immediatament s'eleva la muralla del precepte que diu : *aimaràs al pròxim com a tu mateix* (Math., XXII, 27). Perquè res hi ha més just que aquell que comparteix nostra Natura comparteixi també els sentiments que neixen d'ella. Tal és, oh home, el fre i la justa mesura que t'imposa la llei de ton ser i de ta conciència, a fi de no donar lloc a tes cobdícies i de no córrer a ta perdició, posant els béns de la Natura al servei dels enemics de la teva ànima, és a dir, de tes passions. Val més que els facis participar a ton semblant, que és el pròxim, que a ton enemic. Mes, si després del consell del Savi (ibídem), l'home renuncía a ses passions i es

* Sant Bernat, com els antics i els autors profans, no reconeixía, en molts indrets dels seus escrits, més que quatre afeccions principals : *l'amor, el temor, la joia* i *la tristesa.*

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

resigna de bona gana a menyspreuar les coses de la carn que combaten l'esperit (I, Petr., II, 11), estic segur que no sufrirà gens de donar a son semblant ço que nega a l'enemic de la seva ànima. Son amor es mantindrà dins els límits de la justícia i de la moderació, des de l'instant que consagri a les necessitats de sos germans tot el que nega a ses pròpies passions I així és que l'amor personal devé un amor fraternal; estenent-se per fora.

24. Però, si mentre es comparteixi amb el pròxim, es veu a si propi mancat de lo necessari, què es deu fer? Res més que *pregar amb confiança a Aquell que dóna lliberalment sense jamai recordar els dons* (Jac., I, 5), *que obri la seva mà generosa i omple de sos béns tots els sers vivents* (Psalm CXLIV, 16); car no es pot dubtar que Aquell que no nega lo superflu a la major part dels homes negui l'ajuda als que n'estàn necessitats. Se'ns ha dit : *Comenceu per cercar el regne de Déu i sa justícia, i el demés se us donarà com afegidura* (Luc., XII, 31). Així Nostre Senyor es veu empès a donar el necessari a aquell que redueix lo superflu i aima a son pròxim. Reduir lo superflu és cercar el regne de Déu, lluitar contra la tiranía del pecat, soportar el jou de la puresa i de la sobrietat

25. A més, perquè nostra amor al pròxim sigui intitllable precisa que Déu s'hi trobi present; perquè, és possible aimar al pròxim tal com toca, si no és en Déu? Qui no aima Déu no sabrà aimar res en Déu; hi ha, doncs, que començar per aimar a Déu, si es vol aimar al pròxim, ja que Déu és l'autor de l'amor. Déu no solament ha creat la Natura, sinó que també la sustenta; i és perquè nosaltres no ens atribuim amb orgull els béns de què li som deutors, que el Criador, per un designi profund i saludable, ha volgut que estéssim subjectes a tribulació : d'aquesta manera si ens afeblim, Déu ve a nostra ajuda, i salvats que som per la seva mà, li rendim l'honor que li pertany. És lo que diu Ell mateix : *Invoqueu ma ajuda en el dia de l'atribulació; jo et salvaré d'ella i tu em glorificaràs* (Psalm XLIX, 15). Vet-aquí com succeeix que l'home carnal, que per de prompte no sab més que aimar-se a si mateix, comença tot-d'una a aimar Déu, encara que sigui amb la vista girada a si mateix, perquè per sa pròpia experiència ha comprès que sense el poder de Déu no podría res absolutament.

CAPÍTOL IX

Segón i tercer grau de l'amor

26. L'home es ressent ja de l'amor de Déu, però encara l'aima per si i no pel mateix Déu. Amb tot, ha cobrat certa saviesa en distingir ço de què és capaç per si mateix i ço que no pot fer sense l'ajuda de Déu. El seguici de tribulacions pesa sobre el seu cor i l'obliga sovint a recórrer a Déu, i al rebre l'ajuda que el deslliura, caldrà que tingui un cor de marbre o bronze per no començar a aimar la bondat de son lliberador, no per a si, sinó ja per Déu mateix. La freqüència de proves ens obliga a re-

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

córrer freqüentment a Déu; i és impossible acudir moltes vegades a Ell sense saborejar-lo, i és impossible saborejar-lo sense reconèixer com Ell és dolç. I ben aviat arriba que nosaltres som portats a aimar-lo més a causa de la dolçor que trobem que a causa del nostre propi interès, de manera que seguint l'exemple dels Samaritans que deien a la dona que els havía anunciat l'arribada del Senyor : *Ara no és a causa de lo que tu ens has dit que creiem en el Senyor, sinó perquè l'havem escoltat nosaltres mateixos i hem conegut que era el Salvador del món* (Joàn, IV, 42); nosaltres també diem a nostra carn : no és a causa teva que aimem al Senyor, sinó perquè l'havem saborejat i sabem com és dolç. Les necessitats de la carn són una manera de llenguatge que proclama, amb transports de joia i de felicitat, els beneficis dels quals ha reconegut la grandesa. Quan nosaltres hem arribat aquí, no és difícil ja l'aimar al pròxim com a nosaltres mateixos: car si aimem a Déu veritablement aimem tot ço que és d'Ell; llavors nostra amor és casta, i sense pena ens sometem al precepte on s'ha dit : *rendeixi's cast el nostre cor per obediència i per amor* (I, Petr., I, 22); llavors nostra amor està plena d'encant i commoció perquè és completament desinteressat; llavors nostra amor és plena de castedat, ja que no es manifesta ni per gestes ni per paraules, sinó per les obres i per la veritat; llavors és una amor plena de justícia, car ofereix tot el que reb. Qualsevol aimi amb aquesta amor, aima tant com ell és aimat, i sols recerca els interessos de Jesucrist de la mateixa manera que Jesucrist sols ha recercat els nostres : Vet-aquí l'amor d'aquell que ha dit: *Canteu les lloances del Senyor, car Ell és bo* (Psalm CXVII, 1). Aquell qui lloa al Senyor, no sols perquè és benvolent per ell, sinó simplement perquè és bo, aima veritablement Déu per Déu mateix. No és així d'aquells pels quals s'ha escrit : *ell us alabarà quan li haureu fet el bé* (Psalm XLVIII, 19). El tercer grau de l'amor és, doncs, aimar Déu per Ell mateix.

CAPÍTOL X

El quart grau de l'amor és el de no aimar-se més que per Déu

27. Benhaurat aquell qui ha pogut muntar fins el quart grau de l'amor, això és: que hagi arribat a no aimar-se més que per Déu. *Vostra justícia, Senyor, és tan elevada com les més altes muntanyes* (Psalm XXXV, 7); *per lo mateix, aquesta quarta amor és també un mont altíssim, una muntanya robusta i fèrtil* (Psalm LXVII, 3); *quin home hi podrà ascendir?* (Psalm XXIII, 3). *Qui em donarà les ales de coloma, a fi que pugui volar a son cim i reposar-hi?* (Psalm LIV, 5). *És un indret apacible, és la morada de Sió* (Psalm LXXX, 3). *Ah! que mon exili és llarg!* (Psalm CXIX, 5). Quan, doncs, la carn i la sang, i el fang i la pols de què som fets s'elevaràn fins allà? *Quan, doncs, la meva ànima embriagada de l'amor de Déu, oblidant-se a ella mateixa i no estimant-se més que com a llim perdut, es llençarà vers Déu i es perdrà dins d'Ell, i no farà més que un sol i únic esperit amb Ell?* (II, Corinth., VI, 17); quan podrà ella exclamar : *Ma carn i mon cor són caiguts en defalliment, Senyor, Déu de mon cor?*

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Sant i feliç, exclamaré jo, aquell que ha pogut verament, només una sola vegada, provar quelcom de semblant durant la seva vida mortal, encara que sols fos per un viu moment i abscondidament!; perquè això, més que felicitat humana, és ja de la vida eternal. Si arriba qualque mortal a elevar-se fins aquí, encara que sols sigui per un moment i abscondidament, aquest maliciós segle sembla que n'estiga gelós, i ve a torbar sa felicitat; aquest cos de mort el sol·licita a descendir, tanta cura i tantes necessitats de la vida graviten sobre d'ell, la corrupció de la carn li nega el sosteniment, i sobretot l'amor a sos semblants li recorda amb gran violència i el força retornar a recaure en si mateix i a exclamar-se : *Senyor, jo sufreixo mals d'una violència extrema; responeu per mi* (Isa., XXXVIII, 14); o bé encara : *Desgraciat home que jo soc, qui em deslliurarà d'aquest cos de mort?* (Rom. VII, 24).

28. L'Escriptura diu que el Senyor tot ho féu per Ell. Cal, doncs, que les criatures es conformin i s'ordenin al pensament de son autor. Nosaltres devem entrar també dins aquest sentiment i oferir-nos tot sencers a Ell, a son plaer, no al nostre, ja que tot ha volgut que fos per a Ell. Més felicitat trobarem en el compliment de sa voluntat, que en el satisfer les nostres necessitats. És així que tots els dies li demanem : *Que vostra voluntat es faci en la terra com es fa en el cel* (Matth., VI, 10). Oh, pura i santa amor! Oh, dolça i santa afecció! Oh sumissió de l'ànima desinteressada! En arribant aquí l'ànima s'està deificant. El mateix que una petita gota d'aigua mesclada a gran quantitat de vi sembla desaparèixer prenent el gust i la color d'aquest líquid, lo mateix que a dins la fornal sembla que el ferro perd sa natura i es converteix en foc, lo mateix que l'aire que penetra en els raigs de sol es canvía en llum i sembla més bé que il·lumina en lloc d'ésser il·luminat; el mateix succeeix amb els sentiments humans dels sants : que sembla que es fonguin i desapareixin dins la voluntat de Déu. Altrament, com podría ésser que Déu fos tot en nosaltres, si restés alguna cosa de l'home en l'home? Sens dubte, la naturalesa humana no es disoldrà, però serà altrament, bella, altrament gloriosa i potent. I quan serà, això? A qui li serà donat veure-ho, provar-ho? *Quan aniré a comparèixer davant la faç de Déu?* (Psalm XLI, 2). *Senyor, mon Déu, mon cor us ha parlat, mos ulls us han cercat : m'esforçaré, Senyor, en contemplar la vostra faç!* (Psalm XXVI, 8). Me serà donat veure vostre Sant Temple?

29. Jo per mi no crec que es pugui observar perfectament aquest precepte : *Aimaràs al Senyor, ton Déu, amb tot el teu cor, amb tota la teva ànima i amb totes tes forces* (Matth., XXII, 37), mentre que el cor estigui obligat a ocupar-se del cos, mentre que l'ànima no estigui dispensada de vetllar per a conservar-lo ple de vida i sensibilitat, i que sa energía, deslliurada de totes ses misèries, no s'apoiï sobre la força mateixa de Déu. Que la nostra ànima no esperi, doncs, arribar a aquest quart grau de l'amor fins que estigui revestida d'un cos espiritual i immortal, pur i assossegat, obedient i sumís en tota cosa a l'esperit; ço que no pot ésser més que obra de la potència de Déu a favor de qui li hagi plagut, i mai obra de la indústria de l'home. Jo he dit, doncs, que la nostra ànima arribarà fàcilment a aquest grau de l'amor quan les misèries o els encants de la carn no siguin obstacle a la marxa ràpida i decidida vers la joia que deu

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

trobar en el Senyor. És precís veure, amb tot, que els sants martres, abans que la seva ànima fos separada de sos cossos victoriosos, saboregessin aquesta ventura? Bé és cert que una immensa amor revestía llurs ànimes, que els donava la força per exposar llur vida i menyspreuar llurs turments, com ho feien. Mes, no es pot dubtar que els excessius suplicis que sofriren, no solament alteraren, sinó que destruiren l'alegría de llurs ànimes.

CAPÍTOL XI

L'amor perfecte no serà fins després de la resurrecció general

30. Què cal pensar de les ànimes actualment deslliurades de son cos? Jo les crec anegades dins l'oceà sense fons de la llum eternal i de l'eternitat lluminosa. Però si elles aspiren encara a reunir-se al cos que elles han aimat, si alimenten tal desig i esperança, és evident que no són complertament distintes del que eren abans i que les resta quelcom propi que atreu, encara que sigui poc, la seva atenció. Mentre que la Mort no sigui esvaïda del tot, mentre que la llum eternal no hagi desfet el domini de la nit, mentre la glòria celestial no esclati en nostres cossos, les ànimes no es podràn llençar i passar complertament a Déu, perquè ara els llaços dels cossos les retenen sempre encadenades, si no per la vida i el sentiment, per una afecció natural que no deixa que ni la voluntat ni el poder arribin a la consumació. Així fins que llurs cossos no els hi siguin retornats, les ànimes no experimentaràn aquell deliqui en Déu que és per elles la suprema perfecció. En veritat les ànimes no recercaríen aquesta unió si per elles tot estigués consumat sense haver-la obtinguda; i si no és un progrés per a l'ànima el separar-se de son cos, és una perfecció el rependre'l. *En fi, la mort dels justos és preciosa als ulls de Déu* (Psalm CXV, 15); si així es pot parlar de la mort, què no es podrà dir de la vida, i sobretot de la vida eterna? L'ànima ha de sentir com si minvés alguna glòria a son cos pensant que, encara que mortal i malaltís com era, contribuí grandement a sos mèrits. Com deia veritat qui així s'exclamava : *Aquells qui aimen a Déu tot ho fan concórrer al bé!* (Rom., VIII, 28). Així l'ànima que aimi Déu, sempre treu aventatge de son cos feble i malaltís, ja sigui vivent, ja sigui mort o ressuscitat: durant la vida produeix amb ella fruits de penitència; en la mort li serveix per a son repòs, i després de la resurrecció concorre a la consumació de la seva felicitat. Ella té raó, doncs, de no trobar-se perfecte mentre li manqui el cos que tan ha ajudat a la seva glòria.

31. El cos és, doncs, per a l'ànima un bo i fidel company : si bé és una càrrega, li és també una gran ajuda; i quan cessa d'ajudar-li cessa també de pesar-li, i al final li torna devenir gran ajuda deixant, però, de ser-li càrrega. El primer estat del cos és laboriós, però molt fructuós; el segón, és ociós, però de cap manera enutjós; el tercer és gloriós. Escolteu com l'Espòs dels Càntics convida a l'ànima a aquesta triple successió : *Amics meus, mengeu, beveu, embriagueu-vos, mos caríssims amics* (Cant V, 1).

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Les ànimes que convida a menjar són aquelles que laboren dins son cos; després s'han separat de son cos per a reposar en la mort, i les convida a beure; i les incita a l'embriaguesa quan han reprès son cos; i si les anomena sos caríssims amics, és per a indicar que estàn replenes de caritat; i si a les primeres les hi diu simplement amics meus, és perquè a les que gemeguen encara sota el pes de son cos, les aima a proporció de l'amor que experimentin elles mateixes; en quant a les que ja s'han deslliurat de les traves de son cos, li són tant més cares quanta més independència han adquirit per a aimar-lo. Però per sobre de tot té per caríssimes aquelles que han revestit son segón ropatge prenguent son cos en la glòria, sentint-se portades a aimar Déu amb més llibertat i joia, ja que a darrera seu no resta res que privi o retardi son impetuós anhel. No és així en els dos primers estats. En el primer, el cos fa sentir a l'ànima son pes i sa fatiga; en el segón, el cos devé objecte d'una esperança de l'ànima, on s'hi mescla quelcom de desig personal.

32. *L'ànima fidel comença per menjar son pa, però ail, de la suor de son front* (Gènesi, III, 19); perquè mentre habiti en el cos, l'ànima sols camina per la fe, i la fe deu obrar per la caritat, car la fe sense obres és morta. Doncs, són les obres el que constitueixen l'aliment, segons el que ha dit el Senyor : *Mon aliment és el fer la voluntat del meu Pare* (Joàn, IV, 34). Quan ella s'ha tret sa vestidura mortal, cessa de menjar el pa de dolor, i com si estés al final d'un convit, comença a beure a grans glops el vi de l'amor; i aquest brevatge va sempre amb dolça afegidura segons l'Espòs dels Càntics, que diu : *He begut mon vi amb la llet meva* (Cant V, 1); perquè al vi de l'amor de Déu, l'ànima que desitja reunir-se a son cos devingut gloriós, hi mescla la llet plena de dolçor d'una afecció natural. Ella es ressent ja de la influència dels fums del vi de la caritat divina, però no arriba encara a l'embriaguesa; la llet mesclada amb el vi li atempera la força; més tard ja l'embriaguesa torba l'esperit i li fa perdre fins el recordar-se de si mateixa; mes l'ànima, que somnía en la futura resurrecció de son cos, té quelcom que la destorba encara. Però després d'haver obtingut la sola cosa que li mancava, què és el que pot impedir-la d'abandonar-se a ella mateixa, per anegar-se tota sencera en Déu, i devenir, tot el que pugui, semblant a Déu? Pot llavors acostar sos llavis a la copa de la saviesa, i dir : *Mon càliç que porta a l'embriaguesa, com és bell!* (Psalm XXII, 5), i no s'ha de sobressaltar si s'embriaga de l'abundància que hi ha en la casa del Senyor; i lliure que serà de tota cura mordent, beurà a llargs glops i tranquilament, en el reialme del Pare, el vi pur i nou del Fill.

33. És la saviesa qui dóna aquest triple festí, on se serveixen els menjars de la caritat; dóna el pa a aquells qui laboren, el vi a aquells qui reposen, i derrama l'embriaguesa sobre aquells qui han entrat en el reialme del cel; és el que es fa en els convits corporals : no se serveix la beguda fins que hagin pres l'aliment. Mentre nosaltres estem en aquesta vida, revestits del cos mortal, no fem més que menjar el pa que ha guanyat el nostre braç, i no l'ingerim fins que penibl ement l'havem triturat amb les dents; apenes havem donat el darrer alè comencem a beure en la vida espiritual el suavíssim brevatge que se'ns ha otorgat; i després, quan nostre cos tornarà a la vida, beurem en

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

vasos plens l'embriaguesa d'una vida que no deu finir. Vet-aquí el sentit de les paraules de l'Espòs : *Amics meus : mengeu i beveu; embriagueu-vos, amics caríssims!* (Cant V, 1). Mengeu durant aquesta vida, beveu després de vostra mort, embriagueu-vos després de la resurrecció, i després, quan estigueu embriagats d'amor, se us dirà: amics caríssims! I com no s'han d'embriagar llavors que seràn admesos a les noces de l'Anyell, asseguts a sa taula, bevent i menjant en son regne, llavors que farà aparèixer davant seu sa Església plena de glòria, sens la més petita màcula! *És llavors que Ell embriaga a sos més cars amics, derramant-los un torrent de voluptuositats* (Psalm XXXV, 9); *car durant les vives i castes abraçades de l'Espòs i l'Esposa, un torrent de felicitat rega i alegra la ciutat de Déu* (Psalm XLV, 5), *lo que segons el meu parer designa això que és el mateix Fill de Déu qui passa com si servís als convidats* (Luc., XII, 37), *a fi que els justos mengin i es meravellin a la presència de Déu i es llencin als transports d'alegría* (Psalm LXVII, 4). Vet-aquí d'on ve aquest assaciament, d'on ve aquest ardor insaciable, però sense inquietut i apacible de veure; d'on ve aquesta embriaguesa sense excés que s'anega i es desvaneix, no en el vi, sinó en Déu i la veritat. . L'ànima és, doncs, embriagada per a sempre en el quart grau de l'amor, quan solament aima a Déu i l'aima soberanament; car en aquest cas, ja no ens estimem a nosaltres, sinó per Déu, de tal manera, que Ell és la recompensa, i recompensa eterna d'aquells que l'aimen per a sempre.

CAPÍTOL XII

Fragment d'una lletra als Cartoixos sobre la caritat

34. Me'n record d'haver escrit, temps passat, als religiosos de la Cartoixa, una lletra on parlava dels graus de l'amor i m'extenía en consideracions sobre el mateix tema; així no trobo ara inútil l'aportar aquí alguns passatges, ja que m'és més fàcil el transcriure lo dit que fer-ho de bell nou. Deia que la caritat vera i franca, que surt d'un cor pur, d'una conciència bona i d'una fe sincera, és la que ens fa aimar el bé del pròxim com el nostre propi. Car aquell que no aima més que lo que li pertany, demostra que no té un amor pur, i que si aima el bé, no és per al bé, sinó pel profit que en treu : aquest no pot obeir al Profeta, que li ha dit : *Glorifica al Senyor, perquè Ell és bo* (Psalm CXVII, 1). Tal vegada el glorifica perquè és bo per ell, però no perquè sigui bo en si. Aquest home era el qui tenía a la vista el Profeta quan repetía: *Senyor, ell us rendirà glòria quan Vós li haureu fet el bé.* (Psalm XLVIII, 19). Hi ha homes que glorifiquen al Senyor perquè és potent; altres perquè en reben beneficis, altres simplement perquè comprenen que Ell és bo. Els primers, són esclaus que es commouen de temor; els segons, són mercenaris que cerquen els seus aventatges; i els últims, són els veritables fills que somníen solament en llur Pare. Els primers i els segons, sols pensen en ells mateixos; *només hi ha els veritables fills que siguin desinteressats en son amor* (II Corinth., XIII, 5); i és per ells que s'ha escrit : *La llei de Déu és*

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

sense màcula i converteix les ànimes (Psalm XVIII, 8); perquè aquesta llei és la que fa oblidar l'amor en el món, i l'amor que els homes es tenen a si mateixos i els condueix vers l'amor de Déu. I aquesta llei no fa obrar per temor ni per l'interès. Aquesta llei no toca la puresa del cor. Bé és cert que una ànima servil fa alguna vegada l'obra de Déu, però com que no obra espontàniament persevera en sa insensibilitat. Ço mateix succeeix amb l'ànima mercenaria, que no cedeix sinó a l'interès propi. I quan es diu *propi*, es diu *limitat*, i en els recons que fan els límits es troben el rovell i la immundícia. La llei de l'ànima servil és el temor que la domina, així com la de la mercenària és l'interès privat. Aquestes falses lleis ofeguen les ànimes quan les temptacions de la concupiscència les atreuen i les porten cap al mal. I és que el temor i l'interès privat van sempre acompanyats de màcula, i mai poden convertir les ànimes. Convertir les ànimes sols és donat a la *caritat*, que obra sobre la voluntat.

35. Aquesta llei de Déu és neta de tota màcula, perquè mai es reserva res de lo que li pertany; aquell que no guarda res per a si, dóna a Déu, ben certament, tot lo que té, i aquest és el que està posseït de la caritat, perquè no cerca sos aventatges, sinó l'aventatge dels altres. I aquesta llei es diu llei de Déu, perquè és la mateixa vida de Déu, i perquè ningú la posseeix que no l'haja rebuda de Déu. No hi ha absurditat al dir que aquesta llei és la vida de Déu mateixa, o sigui la caritat : perquè, d'on ve la perfecta i inefable unitat que és pròpia a la suprema i benaventurada Trinitat? No és de la caritat? Aquesta és, doncs, la llei del Senyor, perquè és la que infundeix en tot moment la unitat en la Trinitat, enllaçant-la amb l'abraç de pau. Amb tot, no s'ha de creure que jo faci aquí de la caritat una qualitat o un accident de Déu; això sería dir — Déu me n'alliberi — que en Ell hi ha quelcom que no és Ell. La caritat és la substància mateixa de Déu. I dient això, no dic res nou, car Déu és caritat, segons el mateix Sant Joàn (I Joàn, IV, 8). Es pot dir amb plena raó, doncs, que la caritat és Déu, al mateix temps que és un do de Déu. La caritat dóna la caritat : la substància dóna l'accident. Quan jo parl del qui l'otorga, parl de la substància, i quan parl d'aquell a qui es dóna, parl de l'accident; la caritat és la llei eternal, creatriu i moderatriu de l'Univers; si totes les coses han estat fetes amb pes, nombre i mesura es deu a la caritat. Res existeix sense llei : molt menys Aquell qui és la llei de totes les coses; bé és veritat que Ell mateix devé la llei que el regeix, mes una llei increada com Ell.

CAPÍTOL XIII

De la llei de la voluntat pròpia i de la concupiscència que és la dels esclaus i mercenaris

36. Els esclaus i els mercenaris tenen també una llei, però no l'han rebuda del Senyor, sinó que se l'han feta ells mateixos : l'un no aimant Déu, l'altre no aimant-lo per damunt de totes les coses. Malgrat ésser aquesta la seva llei, no deixa per això d'estar sotmesa a la llei divina, perquè si un pot fer una llei no la pot mai sustreure a

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

l'ordre immutable de Déu. El fer-se una llei per a si, el preferir sa voluntat pròpia a l'única llei eternal, com que vulla consistir amb una imitació del Criador, contrària a tot ordre, com que vulla consistir en no admetre cap més mestre que un mateix. Quina pesada càrrega, ai!, és per tots els fills d'Adam aquesta voluntat que inclina i corva nostres fronts fins a acostar-nos als inferns! *Desgraciat que soc jo!, qui em deslliurarà d'aquest cos de mort?* (Rom., VII, 24). *M'oprimeix fins al punt que si el Senyor me negués l'ajuda sería, de segur, abismat en els inferns* (Psalm XCIII, 17). I sota el pes d'aquesta càrrega gemí aquell qui digué : *Per què m'haveu posat, Senyor, en oposició amb Vós? Per què soc devingut una càrrega per mi mateix?* (Job, VII, 20). Per aquests mots : *Jo soc devingut ma càrrega* volía designar que havía devingut sa pròpia llei i l'autor d'aquesta llei; mes, quan comença per dir, dirigint-se a Déu : *Vós m'haveu posat en oposició amb Vós,* mostra que no està sustret a l'acció de la llei divina; puix que lo propi d'aquesta llei eternal i justa és fer que tot home que refusa a sotmetre's a son dolç empiri devengui son propi tirà, i tothom que retrocedeixi davant jou tan suau i càrrega tan lleugera com és la caritat, es vegi forçat a plorar sota el pes abrumador de sa pròpia voluntat. Així, la llei divina ha fet, d'una manera admirable, que aquell que l'abandoni torni al mateix temps son adversari i son esclau; car d'un costat no pot escapar a la llei de justícia i de l'altre s'allunya de Déu : de sa llum, de son repòs i de sa glòria; és a dir, que al mateix temps que és excluït de la felicitat divina és doblegat per sa potència. *Senyor! mon Déu, per què no borrau mon pecat i per què no feu desaparèixer la meva iniquitat a fi que alliberant-me del pes opriment de ma voluntat pròpia, respiri sota la càrrega lleugera de la caritat; i no estant ja sotmès a les cadenes de la por servil ni a les cadenes de la concupiscència mercenària, sols estigui sostingut per l'alè del vostre esperit, d'aquest esperit de llibertat, que és també l'esperit dels vostres fills* (Rom., VIII, 14). Aquest esperit serà qui em donarà testimoni que soc fill vostre, Senyor, i que la vostra llei és la meva, i així viuré jo en aquest món com Vós hi vivíeu. Perquè si es compleix el precepte de l'Apòstol : *Compliu i satisfeu tot lo que deveu, deixant-vos només el deute de l'amor que és precís que es tributin els uns als altres* (Rom., XIII, 8), un es troba en aquest món com el Senyor s'hi trobava, i no se és llavors ni esclau ni mercenari, sinó veritable fill de Déu.

CAPÍTOL XIV

De la llei d'amor que correspòn als fills

37. És evident que els fills no estàn sense llei, encara que s'haja escrit : *La llei no és feta pels justos* (I Tim., I, 9). Cal saber que hi ha una llei promulgada per l'esperit de servitut i que s'imprimeix per la por; i n'hi ha una altra dictada per l'esperit de la llibertat, que no l'inspira sinó la dolçor. Els fills no estàn condemnats a sofrir la primera, sinó que estàn sempre sota l'empiri de la segona. Vet-aquí, doncs, amb

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

quin sentit s'ha dit que la llei no és feta pels justos, segons les paraules de l'Apòstol : *Vosaltres no haveu rebut l'esperit de servitut, perquè visqueu encara en el temor* (Rom.,VIII, 15). Però cal entendre que estàn dins la llei de la caritat en aquest altre passatge : *Vosaltres haveu rebut l'esperit d'adopció de fills de Déu.* Escolteu, en fi, de quina manera el just confessa que és ell el que romàn dins la llei : *Per aquells, diu, que estàn sota la llei, he viscut com si també hi estés — encara que en veritat no hi fos — i amb aquells que no tenen llei, també sense llei viuría — encara que una en tingués als ulls de Déu, la llei de Jesucrist* (I Corinth., IX, 21) Doncs, no és exacte dir : *No hi ha llei pels justos,* sinó que hi ha que dir: *La llei no està feta pels justos,* és a dir, la llei no està feta per a subjectar-los, sinó que aquell que imposa aquesta llei la fa aimar i saborejar als justos sense reprimir-los. Vet-aquí perquè el Senyor diu tan tendrament : *Preneu mon jou sobre vosaltres* (Math., XI, 29), com si digués : Nò vos ho imposo, preneu-lo si us plau; ara, si no el preneu també us he de dir que en lloc del repòs que us prometo us trobareu plens de fatigues per vostres ànimes.

38. És, doncs, la llei de la caritat, bona i dolça. No sols és agradable i lleugera, sinó que transforma en dolces i lleugeres les lleis de l'esclau i del mercenari, i en certa manera les fa observar en lloc de destruir-les, ja que el Senyor digué : *Jo no som vingut a abolir la llei, sinó a perfeccionar-la* (Math., V, 17). En efecte, la caritat tempera la primera, regula la segona i les endolceix totes dues : Jamai la caritat anirà sense temor, però un temor bo; jamai es despullarà de tot pensament d'interès, però sos desitjos seràn templats. La caritat perfecciona la llei de l'esclau inspirant-li una generosa resignació; i la del mercenari donant una bona direcció a sos desitjos interessats. Aquesta resignació generosa unida al temor, no aniquila la llei primera, sinó que solament la purifica i fa desaparèixer d'ella lo que té de punible. No hi ha ja aquella aprehensió al càstig que caracteritza a la temor servil : la caritat li infiltra una casta i filial temor que dura per a sempre; car s'ha escrit : *La caritat perfecta allunya tota por* (I Joàn, IV, 18), es deu compendre que lo que s'ha allunyat és la por punible del càstig que acompanya sempre a la temor servil. Aquelles paraules són una figura ben usual, que consisteix en pendre la causa per l'efecte. En quant a l'avidesa dels mercenaris, queda també perfectament regulada per la caritat que s'uneix a ella, quan cessant de desitjar ço que és dolent comença a preferir ço que és millor. Quan per la gràcia de Déu s'arriba a aquest extrem, ja sols s'estima al cos i tot lo corporal per mor de l'ànima, a l'ànima per mor de Déu i a Déu per Ell mateix.

CAPÍTOL XV

Dels quatre graus de l'amor i de la benaventurança dels sants en el cel

39. Després de tot, com nosaltres som carnals i nascuts de la concupiscència de a carn, l'amor, en nosaltres, no és estrany que comenci per la carn; però si està dirigit

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

per bona via, avança per graus, alimentat per la gràcia, i així arriba fins a la perfecció degut a la influència de l'esperit de Déu. Lo espiritual no precedeix a lo animal (I Corinth., XV, 46), sinó que lo espiritual ve posteriorment : així abans de portar la imatge de l'home celestial, portem la imatge de l'home terrenal. L'home comença per aimar-se a si mateix, perquè és de carn i no pot haver gust més que en lo pertanyent a ell; després, quan veu que no pot subsistir per si mateix, es posa a cercar, per medi de la fe, a Déu i comença a aimar-lo com a un Ser que li és necessari; és, doncs, en segón lloc que aima a Déu : l'aima solament per si; no per Déu mateix. Però quan empès per sa pròpia misèria ha començat a servir a Déu i a acostar-s'hi per la meditació i per la lectura, per l'oració i per l'obediència, s'habitúa insensiblement a conèixer Déu, i, per consegüent, a trobar-lo dolç i bo : en fi, després d'haver tastat com és amable, s'eleva al tercer grau; llavors ja no és per a si que l'estima, sinó per Déu mateix. Una vegada en aquesta altura no puja ja més amunt, perquè no crèc que l'home pugui en aquesta vida elevar-se verament al quart grau de l'amor, que és el de no aimar-se a si mateix sinó per Déu. Els que creuen ser-hi arribats afirmen que no és impossible. Però jo no dubto que això sols arriba quan el fidel i bon servidor és admès a participar de la felicitat de son mestre i a embriagar-se de les innombrables delícies de la casa de Déu; car estant llavors en divinal deliqui s'oblidarà de si mateix, perdrà el sentiment de lo que és, i absorbit tot sencer per Déu, no farà més que un esperit amb Ell. No és aquest el sentit d'aquestes paraules del Profeta : *Jo entraré a vostra glòria, oh mon Senyor i mon Déu, i no somniaré llavors més que en vostres perfeccions?* (Psalm LXX, 16). Bé sabía que des que entraría en possessió de la glòria de Déu, sería despullat de totes les debilitats de la carn i no podría somniar més en elles. i que, havent devingut tot espiritual, sols s'ocuparía de les perfeccions de Déu.

40. Llavors tots els membres de Jesucrist podràn dir, parlant de si mateixos ço que Sant Pau deia del nostre Mestre : *Si nosaltres havem conegut al Crist segons la carn, mai més no el coneixerem així* (II Cor., V, 16). En efecte, com la carn i la sang no posseiràn el regne de Déu, no el podrem conèixer segons la carn. No vol dir això que la nostra carn no hi hagi d'entrar un dia en el cel, sinó que no hi serà admesa fins que sigui despullada de totes ses debilitats, fins que l'amor de la carn sigui absorbit pel de l'esperit, fins que totes les febleses de les passions humanes siguin transformades en fortalesa divina. La caritat llença uns grans filats dins la vasta mar d'aquesta vida, per treure incessantment tota faisó de peixos; una vegada duits a la platja se separaràn els bons dels dolents. A la platja eternal sols retendrà la caritat els qui la complaguin i delectin. Llavors ja no podrà la caritat compartir la bona o la mala fortuna de tots aquells que sobre la terra abraçava ja habituant-se a l'alegría amb els que vivíen dins la joia o derramant tendres llàgrimes amb els que estaven dins l'aflicció. Ara, a la platja eternal rebutjarà com a peixos dolents tots els que siguin defectuosos. Sant Pau, llavors, no veurà afeblir-se amb els febles, ni consumir-se per aquells qui s'escandalitzen, ja que no hi haurà pus escàndols ni pus debilitats. No derramarà ja pus llàgrimes sobre els pecadors que no hauràn fet penitència aquí a la terra. No havent

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

més pecadors, no serà necessària la penitència; ni es podrà gemegar ni plorar per aquells que cremaràn amb el diable i sos satèlits, car no hi haurà ni plors ni afliccions en aquesta ciutat santa, regada per un torrent de delícies i estimada pel Senyor més que les tendes de Jacob. En aquestes tendes si es tastava alguna vegada la joia de la victòria no s'era jamai fora de combat i sense perill de perdre la palma amb la vida; mes en la gran pàtria no hi ha lloc per les contrarietats, ni pels gemecs, ni per les llàgrimes, com ho diem nosaltres en aquests cants de l'Església : *És el sojorn d'aquells qui es delecten, i el lloc d'una alegria inalterable* (Psalm LXXXVI, 7; Isa., LXI, 7). Acabada serà ja la misericòrdia de Déu en aquest sojorn on sols hi regnarà la justícia; i essent excluïda la misericòrdia finida serà també la compassió, puix que no hi haurà sobre que exercir-la.

FINIT EL LLIBRE

Ciutat de Mallorca, 1916.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Estudis de codificació catalana en 1809, per Enric Cubas

L'esplendorositat de la cort dels Felips moría a Espanya com obeint a una llei biològica; a França l'esplendorositat de la dels Lluïsos va finir en la gran revolució.

L'uniformisme ho havía anat invadint tot a Espanya i a França, i a l'època dels proclamadors dels drets de l'home se seguía per aquest cantó més precisa la norma iniciada en els temps esplendorosos dels homes estat. La revolta no era progressiva en ço que es refería als drets dels pobles.

En l'edat mitjana la personalitat de Catalunya és innegable; però ja entrada l'edat moderna, els estadistes d'Espanya i França, sofísticament, en el tractat dels Pireneus, al dividir Catalunya feien constar : «que los Montes Pirineos (entengui's Alberes) que comunmente han sido siempre tenidos por division de las Españas y de las Galias, sean de aquí en adelante también la division de los mismos Reynos» (Espanya i França); per a treure argument justificatiu de la divisió, prescindint de veritables antecedents històrics. El tractat de Corbeil, amb tots els seus defectes, havía estat més racional.

Però quan dissortadament és assenyalada en l'esdevenidor la caiguda d'un poble, 'hora li arriba.

«Cataluña, sola ó unida á Aragón, disfruta, por privilegio que la enaltece, del honor merecido de tener historia», diu en Xavier Ugarte; però aquest privilegi (ho hem vist un cop) ha estat desconegut moltes vegades des de fa segles. Mai, els grans estats s'han preocupat desinteressadament dels drets d'una nacionalitat; mes al fer-se d'una personalitat nacional argument, aquesta existeix, i la de Catalunya, més o menys esmortuïda, existía als començos de l'edat contemporania.

Tota la campanya contra la Convenció (1793-1795) n'és una prova; aleshores a Catalunya se li refresca la memoria de sa gloriosa nacionalitat amb l'ús de les armes i la restauració del sometent. «Es pot dir, que aixís com una guerra acabà amb ses llibertats, altra inicià a la terra en la restauració regionalista moderna», escriu un de nostres historiadors; mentre un altre, remarcant més, hi afegeix : «En junio del año siguiente (1794) se organizó el sometent, del cual se formaron también algunas com-

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

pañías en esta ciudad (Barcelona). Con esto y con los voluntarios, que recordaban el batallón de la Coronela, decían los viejos que parecía haber retrocedido Cataluña á la época de los fueros (*sic*)».

Quan la guerra sigué desfavorable a Espanya, i féu possible l'entrada de l'exèrcit francès a la Catalunya espanyola, el general Dugommier demostrà en sa correspondencia que es feia càrrec de la nostra especial manera d'ésser.

D. Àngel Ossorio ha tret arguments dels fets, per a demostrar l'existencia aleshores de nostre esperit regional marcadament espanyolista. En Miquel S. Oliver ha estudiat imparcialment «Catalunya en temps de la Revolució Francesa».

N'A. Rovira i Virgili féu la crítica de l'obra de l'Ossorio; i arriba, en sa crítica, a afirmar que nostra Catalunya estava aleshores desnacionalitzada; i al fet de trobar-se en l'equipatge de M. Robert-Pierre, agitador encarregat «d'escampar aquí la grana de les idees de 1789», els furs de Biscaia, de Navarra i d'Aragó i les Constitucions de Catalunya, així com a la disposició del mateix Robert de traduir al català la Constitució francesa, no li dóna altra valor que la que li podíen—a son juí — donar els francesos, sense interès directe per nostra nacionalitat.

Verament, amb llur caràcter, poc podíen interesar-se directament pels catalans, si no els hi hagués convingut, però el sol fet de considerar-nos com un mitjà útil i especial, ja era reconèixer quelcom particular en nosaltres.

Deixant de banda l'època de la Revolució, i ja en la de l'Imperi, en Tayllerand ens confessa, en ses memories i en el capítol d'afers d'Espanya, que aconsellà a Napoleó «de faire occuper la Catalogne jusqu'à ce qu'il parvienne à obtenir la paix maritime avec l'Angleterre», i afegeix que li recomanava que declarés que guardaría «ce gage jusqu'à la paix» per a tenir al govern espanyol «en bride»; i cloía dient a l'emperador: «Si la paix tarde il est possible que la Catalogne qui est la moins espagnole de toutes les provinces de l'Espagne, s'attache a la France; il y a dejà des traditions historiques pour cela; et peut être alors, pourrait-elle être reunie définitivement.»

Napoleó, en 24 de març de 1808, proposava a Godoy donar Portugal a Espanya, rebent França una equivalencia en provincies espanyoles contigües a l'Imperi.

És indubtable que ens miraven diferents dels que teníen a l'entorn.

La conducta del general Duhesme, també designa que en tenía esment, així com la del general Anguerau, que en 1810 es dirigía als catalans en català, llengua reconeguda oficial a l'anexionar Napoleó el Principat a França.

Catalunya, no acullí a l'exèrcit francès com a deslliurador, diferentment dels polonesos que l'aclamaven quan acabava de vèncer a Jena, i per deslliurador el preníen.

L'actuació de la Junta del Principat és ben nostra, com les gestes del Bruch, Girona i les atrevides conspiracions de Barcelona contra l'invasor.

Bé escau aquí la pregunta que feia en Coroleu des de la tribuna de l'Ateneu en 1888. «¿Para que España sea España, es necesario que Cataluña deje de ser Cataluña?»

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

¿Per a què l'Imperi fós l'Imperi, era necessari que Catalunya deixés d'ésser Catalunya, si se l'anexionava?

En aquells moments tots els mitjans eren bons, i calía afalagar per a atraure.

Els fets exposats són de tothom coneguts, però no l'intent per part dels francesos de codificar el dret català. Això és un fet cabdal de l'època d'invasió napoleònica que cal ésser conegut, importantíssim en aquell temps en què un gran home trasbalsava el món i que Catalunya, com a tal, poc pes feia en la balança.

Un afrancesat, en Josep Antòn Verdaguer, fill de Vilafranca, nascut a can Verdaguer a la Placeta de la Vila, advocat, amb residencia a Barcelona, avi de mon amic Ernest Llivi i Verdaguer, formà part d'una comissió de jurisconsults catalans als que s'encomanà la codificació dita, actuant-hi de secretari. Moría en 1833, jove encara; sa mare, María Antonia Carbonell, ben bé filla de l'època, cremà i destruí bona part de la biblioteca del difunt, fent plàstica visió d'un capítol del Quijote. Amb tot, quelcom fou salvat dels llibres i papers del volterià; dels llibres, alguns tan interessants com la col·lecció de volums que integren la «Histoire de la Révolution Française depuis 1789 jusqu'en 1814 par F. A. Mignet» (París, 1829), i els que formen el «Choix de Rapports, oppinions et discours prononcés à la Tribune Nationale despuis 1789 jusqu'à ce jour», tots curosament enquadernats; i entre els papers els referents al projecte de codificació.

Malhauradament, el meu amic féu present d'aquests documents a D. Bonaventura Muñoz quan aquest exercía el càrrec de President de la nostra Audiencia, el qual els destinà a l'Arxiu, pel que s'interessava.

Un cop finida sa actuació com a President de l'Audiencia de Barcelona, de Madrid estant demanà aquesta interessant documentació, però fou impossible trobar-la. Al passar l'Audiencia del Palau de la Generalitat al modern edifici que ocupa, s'havía *traspapelado o perdido*. L'encarregat de la custodia de l'Arxiu que podía aclarir la qüestió, havía mort; sigué, doncs, impossible orientar-se.

De manera que al donar avui a conèixer l'existencia d'un projecte de codificació de dret català, durant l'ocupació napoleònica, l'únic quasi que pot parlar és D. Ernest Llivi i Verdaguer, quines paraules quasi em limito a transcriure.

La Junta nomenada per a la tasca era composta de sis o set individus, catalans tots, excepte el president, que era un comte francès, per acord d'ella es començaren els treballs per a la publicació de tasques termenades en francès, català i castellà, i per a facilitar aquestes es nomenaren ponencies, les quals donaren compte de llurs gestions en les reunions de Junta.

Les actes eren en francès o castellà firmades i rubricades pel secretari i rubricades solament pel president, i al marge, com de consuetut, figuraven els noms dels assistents.

Tasques finides hi havía : una Llei de procediments i un Codi penal; la documentació tota era de l'any 1809.

Concretant : en quaderns separats hi havía les actes i els dos treballs complets que hem citat i diversos *rapports* de les ponencies.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

El paper era blavós, quelcom més allargat que l'actual de barba, i l'escrit en pulcra lletra espanyola semblant d'amanuense.

En Josep Antòn Verdaguer morí a Barcelona, a can Castanyer. (Edifici avui ocupat per la *Lliga Regionalista*; a la plaça de la Cucurulla cantonada al carrer del Pi.)

D'aquest projecte de codificació no en queda res; de sa existencia, un ofici que transcric, pot, prenent-se amb bona voluntat, donar-ne fe. Veus-el-aquí:

«Audiencia Territorial de Barcelona. — Presidencia.— Tengo el gusto de acusar á V. recibo de los antiguos interesantes documentos de una comisión de letrados, que durante la ocupación de Barcelona por los franceses de 1809 á 1814, hizo estudios de codificación, entre los cuales letrados se contaba un ascendiente de V. del cual ha heredado dichos documentos que ha tenido á bien destinar al Archivo de esta Audiencia.

Y me complazco al mismo tiempo en expresar á V. por su generosa donación la gratitud de este Tribunal y la mía propia.

Dios guarde á V. muchos años.

Barcelona, 1.º de octubre de 1906. — *Buenaventura Muñoz.*

Sr. D. Ernesto Llivi Verdaguer.»

Paradoxalment les Corts de Càdiç, obertes per un català, promulgaren la constitució de l'any 1812, i amb sa política dugueren com seguici la més brutal centralització i amb aquesta la major tiranía sobre Catalunya.

Després; quan els aconteixements giraren contra l'Emperador fins a dur-lo a Santa Elena, allunyat per sempre més del teatre de ses grandeses, «toutes les royales araignées découpèrent l'Europe, et de la pourpre de César se firent un habit d'Arlequin», i Espanya, continuà fent son camí... sa historia.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Rabindranath Tagore, poeta bengalí, prefaci y versions per JOSEPH MARÍA BATISTA Y ROCA.

HI ha una lley d'homens que sobrepassen tots aquells que ocupen un lloch respectable en les llistes d'or de la cultura d'un poble. Son aquests, homens extraordinaris per llur ciencia, artistes productors de meravelloses belleses, governants admirables per la concepció que han tingut del regiment de la cosa pública; mes tots els homens superiors, filosophs, artistes o governants, pertanyents al mateix poble, tenen certs trets comuns, una fisonomia semblant, un ayre de familia per dir-ho així, quelcom que'ls distingeix de tots els altres homens de tots els altres pobles y que'ls pregona com a representants d'una raça. Y en això estriba tot, precisament : l'esperit de la raça s'es unit an aquells cossos, y així l'ideal de bellesa d'aquella raça es justament l'evocat per aquell artista, la visió que aquell poble té de la vida podem trobar-la en les concepcions dels ètichs, en els preceptes dels llegisladors, en els actes ab que el governant ha continuat l'historia de sa patria en el moment en que ell l'ha regida : es la raça que sent, pensa. canta, actúa per la persona d'aquells homens extraordinaris

Tots els pobles en tenen d'homens superiors símbols de llur idiosincracia. Mes dintre aquesta casta d'homens hi cab una nova sel·lecció. Me referesch als qui tenen no una valor nacional sino humana. Son aquells qui per les materies que tractaren o per la manera de fer-ho interessen a tots els homens, car son els qui expressaren més humanament lo més etern y lo més universal de la humanitat. Emperò aquests homens son pochs : hi ha poble que no n'ha produhit cap encare, y pochs son els que n'han engendrat més d'un. D'aquests genis n'apareix un en un segle, y aleshores tota la humanitat l'aclama, y aquell segle y el poble ahont vegé la llum son batejats ab son nom Qui es el qui no sab quins foren els temps homèrichs, y quina es la patria de Shakespeare?

Aquests genis son patrimoni de tota la niçaga humana, essent com les fites o monjoyes que marquen les etapes de sa peregrinació sobre'l món. Mes no per això deixen de pertanyer al poble que'ls infantà. Son com les superbes cúpoles que coronen

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

els temples y els palaus d'una sumptuosa ciutat : mirada una d'elles des de dintre l'edifici, es veu esser la part principal d'ell, la que'l cobricela y ampara, y es també sa més important representació en l'exterior, sembla que està en relació y harmonía ab totes les cúpoles dels altres edificis, y aquesta harmonía entre elles es la que forma el tot d'aquella sumptuosa ciutat.

Vet-aqui, donchs, després d'aquest llarch preàmbul, què es En Rabindranath Tagore. No es únicament l'exornada cúpola que cobreix un d'aquells meravellosos temples que bastí l'exuberant fantasía india, es una cúpola que's relaciona ab les dels altres temples y palaus d'una gran ciutat, patria y casal de tota la familia humana.

No'ns cal entrar a donar molts detalls de sa vida, que sos escrits y no'ls seus actes son els que hauràn de marcar sa empremta en la via de la cultura. Nat a Calcuta en 1861 d'una il·lustre familia bengalí, d'ahont ja eren eixits artistes y pensadors, educat en un ambient de música y poesía, es trobà poeta sense donar-se'n compte. Als dinou anys escrigué sa primera novela, y després diverses peces escèniques representades encar avuy ab gran èxit en sa ciutat nadiua. De per allà els 25 anys fins els 35 escrigué les més belles composicions amatories que hi han en son llenguatge. Mes aleshores sufrí una crisi : una gran dolor caygué sobre d'ell y, per un procés psicològich del qual abunden exemples, aparegué el místich. Son d'aquesta època els petits poemes continguts en sos tres llibres *Naivédya*, *Kheyá* y *Gitanjali*, una sel·lecció dels quals fou per ell meteix tralladada al anglès, y publicada baix el nom del darrer d'aquests llibres que vol dir *Ofrenes en càntichs*, pê'l qual li fou otorgat el Premi Nobel de Literatura l'any 1913.

Altres obres d'ell son : *Chitra*, una obreta escènica de caràcter mitològich, ahont els deus alternen ab els homens, y una altra del meteix genre, *El Rey de la Cambra fosca*. *Lluna Nova*, ahont reapareix a nostres ulls la visió que del mon tinguerem quan forem infants. *Sādhanā*, conferencies filosòfiques sobre la realisació de la vida. Del *Gitanjali* y *El Jardiner* — les versions catalanes dels quals aquí son estampades — cal parlar-ne apart.

En el primer, En Tagore se'ns revela un místich sorprenent. Car aquella tremolosa contemplació de la obra de Deu, aquella amor a totes les criatures y sobretot aquell fervent desitj d'unió ab l'Ésser Suprem, tan propi dels místichs, son en ell. No oblida may que ve de Deu; canta sempre com submergit dins de sa immensitat y dirigint-se plàcidament a Ell, per realiçar son suprem ideal de compenetració.

Es contat de son pare que un colp que anava en barca per un riu, feu parar de remar els barquers, cayent en contemplació del paysatge durant vuyt hores, y d'En Rabindranath hom diu que cada matinada a les tres va a son jardí y per espay de dues hores sèu en èxtasi, contemplant la natura divina. Donchs, així embadalit es com jo m'imagino que ell canta : sèu immòvil, fita els ulls en Deu y maravelloses paraules brollen suaument de sos llavjs y al seu entorn tot s'asserena.

Aquesta serenor es nota distintiva de la mística d'En Rabindranath Tagore — així ho veuria qui'n fés una comparança ab altres místichs. Si jo'n pogués fer un

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

paralel ab En Lull diria — salvant tots els respectes — que en el *Gitanjali* un hom no hi troba aquelles carreres llongues y perilloses, poblades de plors per les quals l'Amich encerca l'Amat, no hi es aquell defallir y morir per amor, ni aquells plants y llàgrimes, ni l'anar com a foll. Y si en cerquessim les causes podriem-les trobar en la distinta significació dels dos místichs y en el diferent caràcter de la raça a que pertanyen. En Lull ab sa fervor de convers que li durà tota la vida, ab l'inquietut propia de sa raça té un misticisme expansiu, de caràcter social, vol portar tot el mon a Deu y es desespera al no lograr-ho. En Tagore, diferentment, nat y educat en un plàcit ambient artístich, fill d'una raça contempladora, consagrada com a model de misticisme estàtich y de panteisme, s'abstreu de totes les coses que l'envolten y canta tot sol beatíficament a Deu

Quietes y plenes de claror com una mitjdiada d'estiu, son les proses del *Jardiner*, regnant en elles la meteixa serenor que en les del *Gitanjali*. A voltes expressen solament un sentiment delicat; altres son anecdòtiques portant a nostra fantasía l'imatge d'alguna simplicíssima escena oriental pulcrament esmaltada en laca; en elles hi apareixen les dones indies, cobertes ab llurs mantells, coronades ab garlandes de flors, d'ulls negres y brillants, humils y sumises, prò que han sapigut inspirar aquests bells poemets; en altres podem esguardar-hi petits paisatges d'aquelles terres llunyanes, un riu passant lentament entre grochs camps d'arroç, un vol de grúes destacant-se contra la claror d'un cèl de posta ahont pampallugueja un estel, y totes aquestes proses, per dir-ho ab paraules del mateix Tagore, son sencilles com una melodía.

* * *

La serena poesía d'En Tagore fa l'efecte d'un refrigerant ruixat de clares gotes després d'uns xafogosos jorns estivals.

Es que aquests grans homens de qui parlava al començar, no neixen espontàneament ni a deshora, sino en el just moment en que la Providencia té destinat, quan els requereix l'ambient que envolta en aquell instant a la Humanitat. Per aquesta causa es qu'un poeta tan espiritualista com En Rabindranath Tagore no podia apareixer sino a les acaballes d'una època de materialisme, y per això es arribat are precedit d'herauts del regne de l'Esperit al decrèpit imperi de la Materia, envoltat d'un seguici de cortisans per proclamar el nou adveniment del regnat de l'Esperit.

Are estem en una revivencia espiritualista — gayrabé gosaria a dir romàntica. Y entre'ls factors que hi contribueixen actualment, no podem oblidar la Guerra, aquesta Gran Dolor que afligeix mitja humanitat, excitant y agudiçant tots els sentiments dels pobles, que com d'un gresol posat en una fornal immensa, atiada per l'Odi y la Mort, rajen a dolls ab lluhisors d'or fós, bullents y tots rohents encare, escampant llur claror per tot el mon. — Es cert per-xò, que En Rabindranath Tagore es anterior y independent de l'estat d'esperit creat per la guerra, prò tots dos son síntomes de la

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nova era espiritualista; la guerra n'es una tràgica propulsora, mes ell n'es propulsor y efecte, car els temps y els homens s'influeixen recíprocament.

Dich que la Guerra es propulsora de nous temps, per més que avuy encare son mateix tumulte ens privi d'esguardar els cambis que fa sufrir a les lletres. Car la literatura més espontàneament y immediata engendrada per la Guerra, la ignorem per estar encar recòndita en les pàgines humils y íntimes de les lletres y diaris dels pobres soldats que fa més de dos anys romanen sepultats en vida en les trinxeres o es baten en qualsevol altre lloch de destrucció. Quan els el·legits d'entre'ls combatents d'avuy que vegin florir la Pau, retornin a les llars que un jorn abandonaren y sentin la joya d'abraçar llurs families envoltada de la dolor de les esposes y dels infants y dels vells de les llars vehines que ploren el que no ha de tornar, quan vingui una nova primavera de l'Art, després del llarch hivern de la Guerra, sols aleshores podrem saber els tresors que a la Gran Dolor deuràn els sentiments dels homens.

Are com are podem no obstant, senyalar manifestacions de la revivencia espiritualista de que parlava. Un poeta, D'Annunzio, dirigint sa inflamada paraula al poble, arrastra les modernes llegions romanes del Capitoli als Alps; els poetes d'Irlanda devenen caps d'una revolta follament romàntica y un d'ells, En Plunkett, avans d'esser fusellat esposà una artista, Na Grace Gifford, igual com un romàntich magyar, En Maurici Jókai, al esclatar l'alçament d'Hungría contra l'Austria l'any 1848 es prometé ab una altra artista, Na Rosa Laborfalvy; els poetes de tots els pobles, Rudyard Kipling, Verhaeren, Maeterlinck, P. Claudel... devenen tot cantant, els campions de llurs patries, y un insigne filosoph, En Bergson, qui ha fet sentir sa veu contra'l materialisme, l'ha alçada també en elogi y defensa de la eterna França.

De cara a l'aubada d'aquest nou dia que ja apunta, alegrem-nos de sentir els maravellosos cants d'En Rabindranath Tagore, del qual, ab paraules d'un altre místich Fra Lluis de Lleó, en sa *Oda a Francisco de Salinas*, podriem dir:

El aire se serena
y viste de hermosura y luz no usada,
... cuando suena
la música extremada
por vuestra sabia mano gobernada.
A cuyo són divino
el alma, que en olvido está sumida,
torna a cobrar el tino
y memoria perdida
de su origen primero, esclarecida.

3 Gener MCMVII

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

EL JARDINER

I

SERVENT. — Tingueu pietat de vostre servent, regina meva!

REGINA. — L'assamblea es ja finida y els meus servents ja son tots fòra. Perque vens a una hora tan tardana?

SERVENT. — Quan vos haveu acabat ab els altres, aleshores es la meva hora. Jo vinch a demanar-vos què romàn per fer, per tal que ho faci vostre derrer servent.

REGINA. — Que pots esperar si ja es tan tart?

SERVENT. — Feu-me jardiner de vostre jardí de flors.

REGINA. — Oh quina follía!

SERVENT. — Deixaré estar tot altre treball. Llenço els meus sabres y les meves llances sobre la pols. No'm trameteu a corts llunyanes; no'm maneu empendre novelles conquestes. Mes feu-me jardiner de vostre jardí de flors.

REGINA. — Quins seràn els teus deures?

SERVENT. — Vos serviré en vostres lleures.

Servaré fresch l'herbós caminet per ahont passegeu al matí, ahont vostres peus son saludats ab joya a cada pas, per les flors que volenters van a la mort.

Jo os breçaré en una hamaca entre les branques del *saptaparna*, ahont la lluna capvespral lluytarà per besar vostra túnica a travers de les fulles.

Jo ompliré d'oli flayrós la llantia que crema a l'espona de vostre llit, y exornaré vostra seyent ab maravellosos dibuixos de sàndal y pasta de safrà.

REGINA. — Quin serà ton guasardó?

SERVENT. — Que'm siga permès agafar vostres petites mans que son com tendres capolls de lotus, y passar cadenes de flors sobre vostres munyeques, tenyir les plantes de vostres peus ab el such vermellós dels pètals d'*ashoka* y fer desapareixer a besades les senyals de pols que vagin a caure sobre vostre.

REGINA. — Tos prechs seràn satisfets, mon servent, tu seràs el jardiner de mon jardí de flors.

II

«Ah, poeta, el capvespre s'acosta; tos cabells devenen grisos.
«No sents en ta solitaria meditació, el missatge del més enllà?»

«Es vespre» el poeta digué, «y jo estich escoltant, car algú pot cridar des del poble, mal sigui tart.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

«Vigilo si cors joves y errants es troben plegats, y si dos parells d'ulls fogosos demanen música per rompre llur silenci, y enrahonar jo per ells.

«Quí hi hauria per teixir llurs cants, plens de passió, si jo m'assentés a la platja de la vida y contemplés la mort y el més enllà?

«L'estrella del vespre desapareix.

«La llugor d'una pira funeral mor lentament al costat del riu silenciós.

«Els xacals udolen a chor des del pati d'una casa deserta a la claror de la lluna moribonda.

«Si algun vagabond, deixant sa llar, ve açi a contemplar la nit, y ab el cap cot escolta el murmuri de les tenebres, quí hi hauria pera dir-li baix a l'orella els secrets de la vida, — si jo, tancant mes portes, intentés deslliurar-me d'aquests llaços mortals?

«No hi fa res que mon cabell devingui gris.

«Jo som sempre tan jove o tan vell com el més jove o el més vell d'aquest poble.

«N'hi han que tenen somriures dolços y sencills, y altres un murriesch parpalleig en llurs ulls.

«N'hi han que tenen llàgrimes que brollen a la llum del dia, y altres llàgrimes que estan amagades en la foscor.

«Tots ells tenen obs de mi, y jo no tinch temps de meditar sobre'l més enllà de la vida.

«Jo som d'una edat ab cada hú; què hi fa que'ls meus cabells devinguin grisos?

III

Al matí jo vaig tirar mes xarxes al mar.

Vaig extraure del negre abim coses d'extrany aspecte y d'extranya bellesa — algunes resplandien com un somriure, altres lluhien com llàgrimes y d'altres eren colorades com la cara d'una núvia.

Quan ab la càrrega del dia jo vaig retornar a casa, la meva amor estava sentada al jardí desfullant una flor distretament

Jo duptí un moment, mes aleshores llencí a sos peus tot allò que jo havia pescat y vaig restar en silenci.

Ella ho mirà y digué : «Quines coses més extranyes son aquestes! Jo no sé pas perque serveixen!»

Jo vaig acotar el cap avergonyit y vaig pensar : «No es pas per això que jo he lluytat; jo no les he pas comprades al mercat: no son pas presents a propòsit pera ella».

Aleshores durant tota la nit io vaig anar llençant els meus presents de un a un al carrer.

Al matí vingueren viatgers; els reculliren y els transportaren a llunyans paissos.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

XI

Vina tal com estigues; no perdis temps agençant-te.

Si els teus trenats cabells son deslligats, si la ratlla del teu cabell no està ben partida, si les cintes del teu cenyidor no estan lligades, no hi fa res.

Vina tal com estigues; no perdis temps agençant-te.

Vina, ab lleugers passos sobre l'herbey.

Si els cercles de campanetes s'afluixen sobre'ls teus peus, si les perles cauen del teu collaret, no hi fa res.

Vina, ab lleugers passos sobre l'herbey.

Veus els núvols que van cobrint el cel?

Les grúes en voladuries venen de més enllà de l'altra vora de riu, y les violentes ventades bufen sens concert per sobre les brugueres.

Les ansioses remades corren cap a llurs corrals en el poble.

Veus els núvols cobrint el cel?

Debades tu encéns la llantia per agençar-te — pampallugueja y el vent l'apaga.

Qui ho diria que tes parpelles no han sigut tocades pê'l sutze de rehina? Car els teus ulls son més negres que núvols de pluja.

Debades encéns la llantia per agençar-te — tot-seguit s'apaga.

Vina tal com estigues; no perdis temps agençant-te.

Si els teus cabells no estan trenats, quí'n cura?; si el braçalet no es ajustat, deixa'l estar.

El cel està ja enfosquit pê'ls núvols — ja es tart.

Vina tal com estigues; no perdis temps agençant-te.

XVI

Les mans estrenyen les mans y uns ulls es fonen per altres ulls : així comencen els anals de nostres cors.

Es una nit de lluna de Març; la dolça olor de *henna* es en l'ayre; la meva flauta jeu per terra oblidada y la teva garlanda de flors es inacabada.

Aquesta amor entre tu y jo es sencilla com una melodía.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Ton vel de color de safrà ubriaga els meus ulls.

La corona de gessamí que tu teixeixes fa estremir mon cor com les alabances.

Es un joch de donar y de retenir, de revelar-se y d'abscondir-se novament; alguns colps somriure y altres esser una mica esquerps y algunes vegades lluytar vanament y dolça.

Aquesta amor entre tu y jo es sencilla com una melodía.

Cap misteri més enllà del present; cap esforç per l'impossible; cap ombra derrera l'encís; no anar ja més a les palpentes en les pregoneses de la foscor.

Aquesta amor entre tu y jo es sencilla com una melodía.

Nosaltres no vaguem més enllà de les paraules dins l'etern silenci; ni alcem nostres mans en el buyt per coses ultra l'esperança.

En tenim prou ab les coses que donèm y ab les que atenyèm.

No havem expremut l'alegria fins al extrem, per tal d'extreure d'ella el vi de la dolor.

Aquesta amor entre tu y jo es sencilla com una melodía.

XIX

Tu caminaves pê'l corriol de la vora del riu ab el canti plè posat al costat.

Perque girares ràpidament la cara y m'esguardares a travers de ton vel voleyador?

Aquell espurnejador esguart vingué de la foscor cap a mi com un oreig que tramet una esgarrifança a travers de les onejadores aygues y llisca suaument fins a l'ombrívola vora.

Vingué a mi com l'ocell vespertí que esverat vola per una sala sense llum des d'una finestra oberta a l'altra y desapareix en la nit.

Tu estàs oculta com un estel derrera la serra, y jo som un vianant que passa pê'l camí.

Mes, per què't parares un moment y esguardares la meva faç a travers del teu vel, mentres caminaves pê'l corriol de la vora del riu ab el canti plè apoyat al costat?

XX

Un dia y un altre dia ell vé y se'n torna tot-seguit.

Ves, y porta-li una flor de les que duch a la cabellera, amiga meva.

Si ell te demana quí li tramet, jo't prego que no li diguis el meu nom — car ell no més vé y se'n torna tot-seguit.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Ell sèu sobre la pols a l'ombra d'un arbre.
Guarneix-li un setial de flors y de fulles, amiga meva.
Els seus ulls son tristos y porten la tristesa a mon cor.
Ell may no diu que es lo que pensa; ell no més vé y se'n torna tot seguit.

XXII

Quan ella passà pê'l meu costat ab passos lleugers, la vora de sa túnica em va tocar.

De la desconeguda illa de son cor vingué sobtadament una xardorosa alenada de primavera.

El batèch d'un fugitiu contacte passà rasant sobre meu y s'esvahí en un moment, com el pètal arrencat d'una flor arrastrat per l'oreig.

Mes caygué sobre mon cor com un sospir de son cos y un murmuri de son cor.

XXIV

No servis el secret del teu cor pera tu sola, amiga meva!

Digues-me'l a mi, sols a mi, secretament

Tu qui somrius tan gentilment, y blanament murmureges, el meu cor el sentirà, no els meus ohits.

La nit es fosca, la casa està silenciosa, els nius dels ocells estan embolcallats de sòn.

Cónta'm a travers de llàgrimes de vacil·lació, a travers de indecisos somriures, a travers de una dolça vergonya y inquietut, el secret del teu cor.

XXVIII

Tos ulls interrogadors estan tristos. Voldrien coneixer mos designis, així com la lluna voldría sotjar la mar.

Jo he descoberta tota la meva vida d'un cap a l'altre davant dels teus ulls, sense res abscondir ni retenir-ne res. Aquesta es la rahó per que tu no'm coneixes.

Si solament ella fos una gema, jo la podria trencar en cent troços y enfilâ'ls per fer-ne un collaret per posar al volt de ta gorja.

Si solament fos una flor, — rodona, petita y flayrosa, — jo l'arrencaria de sa tija, per posar-la en ta cabellera

Prò es el meu cor, benaymada meva. Ahont son ses platjes y son fons?

Tu no coneixes pas els límits d'aquest regne, per mes que'n siguis la regina.

Si solament fos un moment de plaer podria florir en un fàcil somriure y tu'l podries veure y el podries llegir en un moment.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Si no més fos una pena, es podria fondre en cristallines llàgrimes, reflexant son íntim secret sens una sola paraula.

Prò es amor, benaymada meva.

Sos plaers y ses penes son sense límits, y infinites son ses freturances y ses abundors.

Es tan a prop teu com la teva meteixa vida, prò tu may no la podràs entendre complertament.

XXIX

Parla'm, amor meva! Digues-me en paraules les coses que tu cantaves.

La nit es fosca. Les estrelles estan perdudes entre'ls núvols. El vent sospira a travers de les fulles.

Jo deixaré ma cabellera extesa. Mon blau mantell s'adaptará tot al meu entorn com la nit. Jo abraçarè el teu cap sobre mon pit; y alli en la dolça solitut murmura sobre'l meu cor. Jo clouré els ulls y escoltaré. No miraré la teva faç.

Quan les teves paraules sien finides, seurem tranquils y silenciosos. Solament els arbres murmuraràn en la fosca

La nit s'aclarirà. El dia clarejarà. Nosaltres ens mirarém l'un als ulls de l'altre, y marxarem sobre les nostres diferentes vies.

Parla'm, amor méva! Digues-me en paraules les coses que tu cantaves.

XXXI

Mon cor, l'ocell de les boscuries, ha trobat son cel en tos ulls.
Ells son el breçol del matí, son el regne de les estrelles.
Mos cants es perden en llurs pregoneses.
Deixa'm no més enlayrar-me en aquest cel, en sa solitaria immensitat.
Deixa'm no més fendre sos núvols y extendre les ales en son soley.

XXXII

Diga'm si tot això es veritat, aymador meu, diga'm si es veritat!

Quan rellúu el llampèch d'aquests ulls meus, la fosca nuvolada en ton pit hi ressona tempestuosament?

Es veritat que'ls meus llavis son dolsos com la poncella mitj oberta de la primera amor conscient?

Recorts d'esvahits maigs perduren encar en mos membres?

La terra canta, vibrant com un harpa, al tocar-la jo ab mos peus?

Es, donchs, vèritat que les gotes de rosada cauen dels ulls de la nit al esguardar-me, y que la llum matinal s'alegra de poder embolcallar mon cos?

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Es veritat, es veritat que la teva amor peregrinà solitaria a travers dels temps y dels mons cercant-me a mí?

Que quan al últim tu'm trobares a mí, ton desitj de tota la vida trobà també la més dolça pau en mon gentil parlar y en els meus ulls y llavis y onejanta cabellera?

Y es veritat que'l misteri de l'Infinit està gravat en aquest petit front meu?

Diga'm, aymador meu, si tot això es veritat!

XXXIII

Jo t'aymo, estimada. Perdona la meva amor.

Com un ocell perdut, jo som presoner.

Quan mon cor fou sotraguejat perdé son vel y restà núu. Cobreix-lo piedosament, aymia, y perdona la meva amor.

Si no'm pots estimar, aymia, perdona ma dolor.

No'm miris enutjada des de lluny.

Jo me'n tornaré a poch a poch al meu reconet y me seuré en la foscor.

Ab totes dues mans jo cobriré ma núa vergonya.

Aparta de mí ta mirada, aymia, y perdona ma dolor.

Si tu m'aymes, estimada, perdona ma alegria.

Quan el meu cor sigui inundat per aquest diluvi de benhaurança, no't riguis de mon perillós jaquiment.

Quan segui en ma cadira real y et governi ab la tirania de la meva amor, quan tu'm concedeixis tes mercès com una deesa, soporta mon goig, aymada, y perdona ma alegria.

XXXVI

Ell em deya : «Amor meva, mira'm!»

Jo'l vaig refusar bruscament y li vaig dir : «Ves-te'n!»; mes ell no's mogué.

Ell restà devant meu y m'agafà abdues mans. Jo diguí : «Deixa'm estar!»; mes ell no se'n anà.

Ell acostà sa cara a la meva. Jo'l vaig mirar y vaig dir-li : «Vergonya me'n daria!»; mes ell no's mogué.

Els seus llavis tocaren la meva galta! Jo tota tremolosa, li vaig dir : «Es massa atreviment!»; mes ell no se'n donava vergonya!

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Ell em posà una flor en ma cabellera. Jo vaig dir : «Tot es inútil!»; mes ell restà immòvil.

Em va pendre la garlanda que jo duya al coll y va fugir. Jo are ploro, y pregunto a mon cor : «Per què ell no torna?»

XL

Un incrèdul somriure papelloneja en tos ulls quan jo vinch a tu a pendre comiat.
Ja ho he fet tant sòvint que tu penses que bentost tornaré.
Per dir-te la veritat, jo també sento el meteix dubte en mon esperit.
Car els dies primaverals retornen un colp derrera l'altre; la lluna vella s'acomiada de nosaltres, prò torna a visitâ'ns; les plantes, de bell nou floreixen y les flors lluen sobre llurs tiges un any derrera l'altre; y pot-ser jo no més em despedeixo are per retornar després.
Prò mentrestant serva'm l'il·lusió; no me la llencis al lluny ab una ingentil pressa.
Quan jo't digui que't jaqueixo per sempre, pren-ho com si fos ver, y deixa que una boyra de llàgrimes obscureixi per un moment el fosch cercle dels teus ulls,
Que ja riuràs tan maliciosament com vulguis quan jo torni novament.

XLI

Jo'm consumeixo per dir-te les més pregones paraules que may t'hagi dit; prò jo no goso, per por que tu te'n riguis.
Es per això que jo'm rich de mí meteix y destroço mon secret tot fent broma.
Jo faig frèvola ma dolor, per por de que tu ho fessis així.

Jo'm consumeixo per dir-te les més sinceres paraules que may t'hagi dit; prò jo no goso, temorós de que no te les creguis.
Es per això que les disfresso de falsetat, dihent el contrari d'allò que vull significar.
Jo faig semblar ma dolor absurda, tement que tu ho fessis així.

Jo'm consumeixo per dir-te les paraules més preuades que jo tinch per tu; prò no goso temorós de no esser pagat ab igual valor.
Es per això que t'apello ab durs epítets y em vanto de ma insensible fortitut.
Jo't vull noure, per por de que may no coneixis cap dolor.

Jo'm consumeixo per seure silenciós al teu costat; prò no goso, temorós de que tota la meva ànima 'm brolli per la boca.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Es per això que parlo follament sense mesura, y absconde ro mon cor derrera les paraules.

Rudament tracto ma dolor, tement que tu ho fessis així.

Jo'm consumeixo per anar-me'n del teu costat; prò no goso tement que tu hagis esment de ma cobardía.

Es per això que mantinch el cap alt y despreocupadament vinch a ta presencia.

Constants darts dels teus ulls serven sempre fresca la meva dolor.

XLIV

Reverent Senyor, perdoneu aquest parell de pecadors. Els vents primaverals bufen avuy en folls remolins, alçant polsaguera y arrebaçant les fulles mortes, y ensemps ab elles totes vostres lliçons son perdudes

No digueu, Pare, que la vida es una vanitat.

Car havem per un colp pactat una treva ab la Mort, y per unes poques flayroses hores nosaltres dos havem sigut fets immortals.

Adhuch si l'host del rey vingués y ferament es llencés contra nosaltres no més mouriem melancòlicament el cap y diriem : «Germans, ens esteu molestant. Si us cal seguir aquesta sorollosa ocupació, aneu y feu dringar vostres armes en qualsevol altre lloch. Car nosaltres per uns passatjers moments tan solament, havem sigut fets immortals».

Si les gents amigablement vinguessin y s'apleguessin al nostre entorn, humilment els saludariem y diriem : «Aquest extraordinari honrament es una molestia pera nosaltres. Hi ha poch lloch en l'infinit cel ahont nosaltres vivim. Car en temps de primavera venen a multituts les flors, y les ales de les feyneres abelles s'embarrassen l'una a l'altra. Nostre petit cel, ahont vivim sols dos immortals, es absurdament estret».

XLIX

Jo li agafo les mans, y estrenyo an ella sobre mon pit.

Essajo d'omplir mos braços ab son amor, d'apoderar-me de son dolç somriure a besades, de beure ses mirades ab mos ulls.

Ah, mes ahont es? qui pot arrancar el blau del cel?

Jo tracto d'agafar la bellesa; prò m'eludeix, deixant solament el cos en les meves mans.

Fracassat y laç jo me'n vaig.

Com pot el cos tocar la flor que solament l'esperit pot tocar?

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

L

Amor, mon cor es decandeix nit y dia per trovar-se ab tu — per un encontre que es com la mort, tota devoradora.

Arrastra'm lluny com una tempesta; pren tot moń patrimoni, interromp mon dormir y roba mos somnis. Segresta'm del món.

En aquesta devastació, en la complerta nuesa d'esperit, siguem un en bellesa!

Ay de mon va desitj! Ahont es aquesta esperança d'unió, excepte en Tu, Deu meu?

LIII

Per què'm fas avergonyir ab ta mirada?

Jo no som pas vingut com un captayre.

Solament uns moments passatgers jo romanguí a l'extrem de ton jardí fora la cleda.

Per què'm fas avergonyir ab ta mirada?

No cullí ni una rosa del teu jardí, ni vaig copsar cap fruyta.

Humilment em vaig refugiar en l'ombra de la vora del camí, ahont pot estar tot vianant foraster.

Jo no cullí cap rosa

Sí, els meus peus estaven cansats, y la pluja a xàfechs queya sobre meu.

El vent brunzía entre les agitades branques dels bambús.

Els núvols corrien d'un cap a l'altre del cel, com escapant-se d'una derrota.

Els meus peus estaven cansats

Jo no sé que pensaves tu de mí, ni a qui esperaves a la porta.

La resplandor dels llampèchs enlluernava els teus ulls.

Com me podia imaginar que tu'm vegessis allí ahont m'estava jo en la foscor?

Jo no sé que pensaves tu de mí.

El dia es finit, y la pluja ha cesat per un moment.

Jo deixo l'aixoplúch de l'arbre al extrem de ton jardí y aquest seyent sobre l'herbey.

Ja es fosch; tanca la teva porta; jo segueixo mon camí.

El dia es finit.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

LVI

Jo era una d'aquelles dones enfeynada ab les diaries modestes tasques domèstic
Per què tu'm distingires d'entre totes y te me'n portares fora del tebi abrigall nostra vida comú?

L'amor inexpressada es sagrada. Resplandeix com una gema en la foscor cor oculta. A la llum del dia devé llastimosament fosca.

Ah, tu irromperes la coberta de mon cor y arrastrares la meva amor tota tremol fins el mitj de la plaça, destruhint ja per sempre més l'ombrívol reconet ahont son era amagat.

Les altres dones son les mateixes de sempre.

May ningú no ha pogut arribar a veurer fins al més íntim de llur ésser, y elles m teixes no saven llur propi secret.

Somrihuen frèvolement y ploren, parlen sens mesura y treballen. Diariame van al temple, encenen llurs llanties, y van a cercar aygua al riu.

Jo esperava que la meva amor seria salvada de l'esgarrifosa vergonya d'ésser desamparada, mes are tu'm gires la cara.

Sí; la teva via està oberta devant teu, prò tu has impedit mon retorn y m'has deixada tota núa devant de tot el món que'm mira fixament ab sos ulls oberts nit y dia.

LVII

Oh Món, jo t'arranquí la teva flor!

Jo la vaig estrenyer sobre mon cor y les espines em punxaren.

Quan el dia morí y es feu fosch, vaig veure que la flor era marcida, prò la dolo romanía en mí.

Encare més flors vindràn a tu, oh Món, totes flayroses y vanitoses!

Mes ja es finit pera mi el temps de cullir flors, y durant tota la negra nit jo n tindré la meva rosa, solament la dolor romandrà en mí.

LIX

Oh Dona, tu no ets solament l'obra de les man de Deu, sino també de les man dels homens, qui estan sempre enriquint-te ab bellesa que extreuen de llurs cors.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Els poetes teixeixen pera tu teles de daurada imatgeria, els pintors donen sempre nova immortalitat a la teva forma.

El mar t'ofereix ses perles, les mines llur or, els jardins a l'estiu llurs flors per agençar-te, per cubrir-te, per fer-te més preciosa encare.

El desitj dels cors dels homens ha vessat tota sa gloria sobre ta jovenesa.

Tu ets mitat dona y mitat somni.

LX

Del mitj de la lluyta y del brogit de la vida, oh Bellesa, tallada en la pedra tu t'alces muda y quieta, sola y recòndita.

El Gran Temps sèu enamorat als teus peus y murmura:

«Parla'm, parla'm, amor meva; parla'm, la meva aymía!»

Mes ton parlar es clos dintre la pedra, oh Immutable Beutat!

LXI

Calma't, mon cor, fes que sigui dolç el moment de la partença.

Fes que no sigui una mort sino una plenitut.

Fes que l'amor s'esvaeixi en la memoria, y la dolor en cançons.

Fes que'l vol a travers del cel fineixi en un plegar les ales sobre'l niu..

Fes que'l derrer contacte de tes mans sigui suau com la flor de la nit.

Estigues quiet, oh Formós Acabament, tan sols per uns moments, y digues en silenci tes derreres paraules.

Jo't saludo y also ma llantia per enllumenar-te en ta carrera.

LXVI

Un foll corria pê'l món cercant la pedra filosofal ab la cabellera esbullada, colrat pê'l sol y tot polsós, ab el cos hujat fins a semblar una ombra, els llavis durament apretats, tal com les tancades portes de son cor, els ulls guspirejants, com la llantia d'un cuch de llum cercant sa parella

Enfront d'ell rugía l'infinit occeà.

Les murmurejadores ones parlaven incessantment de tresors abscondits, burlant-se de l'ignorancia que no entenía llur parlar.

Pot-ser an ell no li restava ja cap esperança, jatsia may reposès, car la recerca havía devingut sa vida, —

Tal com la mar alça sempre sos braços al cel per tal d'abraçar l'inaccessible —

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Tal com les estrelles que giravolten en cercles, tot cercant un límit ahont may podràn arribar —

A malgrat d'això, en la deserta platja el foll de colrada polsosa cabellera encare vagava cercant la pedra filosofal.

Un dia un noyet camperol anà vers ell y li preguntà : «Diga'm : d'ahont has tret aquesta cadena d'or que portes al voltant de ta cintura?»

El foll es sobressaltà — la cadena que un colp fou de ferre are certament era d'or, no era un somni, prò ell no savia pas quan s'havia cambiat.

Follament es percutía el front — ahont, oh ahont, havia ell sens haver-ne hagut esment alcançat allò que cercava?

Ja se li havia fet un hàbit el cullir els còdols que trobava per tocar la cadena y llençâ'ls després sens mirar si el cambi era esdevingut; així el foll trobà y llençà la pedra filosofal.

El sol s'enfonsava a ponent, el cel era d'or

El foll retornà sobre ses passes a cercar novament son tresor, perdudes totes ses forces, el cos encorvat y son cor per terra, tal com un arbre desarrelat.

LXVIII

Ningú viu eternalment, germà, ni res dura per sempre. Serva això en ta memoria y alegra't.

Nostra vida no es una antiga càrrega, nostra via no es una llarga peregrinació
Un sol poeta no ha pas de cantar sempre la meteixa revellida cançó.
La flor es marceix y mor; mes qui lluí la flor no n'ha de portar dol per sempre.
Germà, servâ això en ta memoria y alegra't.

Ha de venir una llarga pausa per teixir ab la música una perfecció.
La vida devalla cap a sa posta per tal d'anegar-se en les daurades ombres.
L'amor ha d'esser cridada de ses plasenteries per anar a beure l'amargor y neixer en un cel de llàgrimes.
Germà, serva això en ta memoria y alegra't.

Nosaltres ens afanyem a cullir les flors per por que siguin arrebaçades per la furia dels vents.

Acelera nostra sang y fa brillar nostres ulls l'arreplegar besades que foren es vahides per poch que'ns haguessim retardat.

Nostra vida es frisosa, nostres desitjs inquiets, car el temps sona la campana de la partença.

Germà, serva això en ta memoria y alegra't.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

No tenim temps per agafar una cosa y esmicolar-la y rebótre-la després per terra.

Les hores fugen ràpidament, amagant llurs somnis a sota llurs túniques.

Nostra vida es curta; sols concedeix uns pochs dies a l'amor.

Si fos pê'ls treballs y les feynes, seria inacabablement llarga.

Germà, serva això en ta memoria y alegra't.

La bellesa ens es dolça, perque dança al sò de la meteixa fugitiva música ab nostres vides.

El coneixement ens es car, perque may tindrem temps de completâ'l.

Tot es fet y acabat en el Cel eternal.

Prò les flors terrenals de l'il·lusió son mantingudes eternalment tendres per la Mort.

Germà, serva això en ta memoria y alegra't.

LXXI

Encare no es ben fosch, la fira no està acabada, la fira de la vora del riu.

Jo temia que mon temps hagués estat malgastat y que hagués perdut fins l'últim diner.

Mes no, germà meu, encare m'ha restat quelcom. Mon fat no m'ha pas desposseit de tot

El comprar y vendre ja es finit.

Tots els deures d'abdos costats han sigut complerts, y ja es hora que jo me'n torni a casa.

Mes, tu, porter, em demanes mon dret de peatge?

No temis, encare 'm resta quelcom. Mon fat no m'ha pas desposseit de tot.

La calma del vent amenaça tempesta y la baixa nuvolada cap a ponent no senyala res de bò.

L'aygua tota quieta espera la ventada

Jo m'apresso a passar el riu avans que la nit m'encalci.

Oh barquer! tu també vols ta paga!

Sí, germà, encare 'm resta quelcom. Mon fat no m'ha pas desposseit de tot.

A la vora del camí, sota dels arbres, hi seu un captayre. Ay, em mira a la cara ab una tímida esperança!

Ell s'imagina que jo som rich ab els guanys d'avuy.

Sí, germà, encare 'm resta quelcom. Mon fat no m'ha pas desposseit de tot.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

La nit es va fent fosca y la via solitaria. Les cuques de llum lluen entremitj de les fulles.

Quí'm segueix ab silenciosos passos furtius?

Ah, ja ho sé! es ton desitj de robar-me de tots mos guanys. No defraudaré pas tes intencions!

Car me resta quelcom encare, y mon fat no m'ha pas desposseit de tot.

A mitjanit jo arribo a casa. Porto les mans buydes.

Tu m'estàs esperant ab ansiosos ulls a la porta, tota silenciosa y sense dormir.

Com un tímit ocell voles a mon pit ab impacient amor.

Ay! ay, Deu meu, molt me resta encare! Mon fat no m'ha pas desposseit de tot.

LXXXI

Per què murmureges tan feblement a mes orelles, oh Mort, la meva Mort?

Quan les flors defalleixen al capvespre y les remades tornen a la jaça, tu furtivament vens a mon costat y em dius paraules que jo no entench.

Es així com tu'm festeges y em vols vencer, ab el narcòtich d'un somnolent murmuri y fredes besades, oh Mort, la meva Mort?

No hi haurà cap solemnial ceremonia per nostres noces?

No t'envoltaràs d'una garlanda ta colrada cabellera que portes tota recullida?

No hi ha ningú per portar ton penó davant teu, y tota la nit no serà en foch ab les rogenques flames de tes atxes de vent, oh Mort, la meva Mort?

Vina sonant tes campanetes, vina en una nit d'insomni.

Vesteix-em ab un mantell carmesí, agafa'm la mà y en porta-te'm.

Que ta carroça estigui a punt a la meva porta ab els teus cavalls renillant frisosos.

Alça mon vel y mira'm orgullosament a la cara, oh Mort la meva Mort!

LXXXII

Anem a jugar el joch de la mort aquesta nit, la meva nuvia y jo.

La nit es fosca, els núvols en el cel son de formes fantàstiques, y les ones estàn desvariejant en la mar.

Havem deixat nostre llit d'ensomnis, havem obert la porta d'una revolada y havem sortit al defora, la meva nuvia y jo.

Seyèm sobre un trapeci, y els vents tempestuosos ens donen una feréstega empenta a l'esquena.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

La meva nuvia es sobressalta ab temor y plaer, tota tremola y es refugía en mon pit.

Llongament l'he servida jo tendrament.

Jo he fet per ella un llit de flors y he clos les portes per apartar de sos ulls la llum massa violenta.

Jo l'he besada suaument als llavis, y xiuxejat blanament a ses orelles fins que ha mitj defallit de llangor.

Ella era perduda en l'infinita boyra d'una vaga dolçor.

Ella no contestà a mon tocar-la, mos cants fallaren per fer-la alçar

Aquesta nit ens es arribat la crida de la tempesta des del boscatge.

La meva nuvia s'es extremida y s'es alçada, m'ha agafat la mà y havem sortit al defora.

Sa cabellera es extesa en l'ayre, y son vel voleya, sa garlanda cruixeix sobre son pit.

L'empenta de la mort l'ha feta volar fins a dins la vida.

Are estem cara a cara, y cor a cor, la meva nuvia y jo.

LXXXV

Qui ets tu, lector, que llegeixes mos poemes d'aqui a cents anys?

Jo no't puch trametre ni una sola flor d'aquesta abundor primaveral, ni un sol raig d'or d'aquests llunyans núvols.

Obra tes portes y mira enllà.

En ton florit jardí recull les flayroses memories de les esvahides flors de cent anys enrera.

En la joya de ton cor pugues sentir la viva joya que cantà un matí de primavera, trametent sa alegre veu a travers de cent anys!

OFRENES EN CÀNTICHS

(GITANJALI)

I

Tu m'has fet sense fi, tal es ton plaer. Aquest fràgil vaixell Tu'l buydes un colp y un altre, y l'omples sempre ab vida novella.

Aquesta petita flauta de canya, Tu l'has portada per serres y valls, y hi has alenat a travers d'ella melodíes eternalment noves.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

El meu pobre cor ix fora sí d'alegria al contacte immortal de les teves mans, y dona a llum inefables sons.

Els teus infinits dons sols venen a mi sobre aquestes tan petites mans meves. Les edats passen, y encare Tu omples y encare hi ha lloch per omplir.

II

Quan Tu'm manes que canti, sembla que'l meu cor vulgui rompre's d'orgull; y jo esguardo la teva cara, y les llàgrimes venen als meus ulls.

Tot allò que es aspre y dissonant en ma vida es fon en una suau armonia — y la meva adoració obra les ales com alegre ocell en son vol sobre la mar.

Jo sé que't plau el meu cantar. Jo sé que sols com un cantayre puch venir a ta presencia.

Ab les puntes de les amples ales de mon cant que al lluny s'extenen toco els teus peus que jo no podría may aspirar atanyer.

Ubriach de la joya de cantar m'oblido de mi mateix, y t'apello amich; a Tu qui ets mon Senyor!

V

Jo't prego un moment d'indulgencia per seure al teu costat. Els treballs que tinch entre mans ja'ls acabaré després.

Allunyat de la visió de la teva cara mon cor no té pau ni treva, y la meva tasca devé un treball inacabable en un infinit mar de fadiga sense platges.

Avuy l'estiu es vingut a ma finestra ab els seus suspirs y murmuris y les abelles s'entreguen a llur música en els boscos florits.

Are es la hora de seure quietament, cara a cara ab Tu y cantar la consagració de la vida en aquest silenciós y exuberant lleure.

XI

Deixa aquestes melodies y cants y el narrar contes! A qui colres en aquest solitari recó obscur del temple ab les portes totes tancades? Obra els ulls y mira : Deu no està pas en presencia teva!

Ell s'està ahont el pagès conrehua la dura terra y ahont els qui obren camins rompen les roques. S'està ab ells en sol y en pluja, y ses vestidures son plenes de pols. Treu-te el sagrat mantell, y com Ell baixa al polsós sòl!

Deslliurança? Ahont pot ésser trobada aquesta deslliurança? Nostre Senyor meteix ha près joyosament sobre d'ell els llaços de la creació; Ell està lligat ab nosaltres per sempre

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Surt de tes meditacions y deixa estar tes flors y encens. Que hi fa si'ls teus vestits devenen esparracats y sutzes? Uneix-te ab ell y assisteix-el ab el treball y ab la suhor del teu front.

XV

Jo som açi per cantar-te cançons. En aquesta sala teva jo hi tinch un reconet per seure.

En el teu món jo no hi tinch cap feyna a fer; la meva inútil vida únicament sab rompre's en melodies sens objecte.

Quan sigui l'hora de ta silenciosa adoració en l'obscur temple de la mitjanit, mana'm, Senyor, que'm presenti davant teu a cantar.

Quan en l'ayre matinal la daurada harpa està afinada, honora'm, ordenant ma presencia.

XVI

Jo som estat invitat al festival d'aquest mon y així la meva vida ha siguda benehida. Els meus ulls han vist y mes orelles han ohit.

El meu paper en aquesta festa era el de tocar mon instrument, y jo he fet tot allò que he pogut.

Mes are jo deman: ja es arribat, al últim, el moment en que jo pugui entrar y veure't, Senyor, y oferir-te ma silenciosa salutació?

XVIII

Els núvols s'agarbonen sobre'ls núvols, y es fa fosch. Ay, Amor, per què'm fas esperar tot sol a fora la porta?

En els moments d'agitació del treball quotidià jo estich ab la multitut, mes en aquest fosch dia, abandonat de tot-hom, solament es en Tu, en qui jo espero.

Si Tu no'm mostres la teva cara, si Tu m'abandones completament, jo no sé pas com passaré aquestes llargues, tempestuoses hores.

Jo m'estich contemplant les llunyanes tenebres del cel, y mon cor vaga gemegant ab el vent sense repòs.

XIX

Si Tu no enrahones, jo ompliré mon cor ab ton silenci y el soportaré. Jo'm servaré immòvil y esperant, com una nit d'estrellada vetlla, y ab el cap acotat ab paciencia.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Certament el matí vindrà, les tenebres s'esvahiràn y la teva veu es vessarà en daurats torrents rompent a travers del cel.

Aleshores les teves paraules pendràn ales en les canturies de cada un dels nius dels meus aucells, y les teves melodies brotaràn en les flors de tots els meus ferés-techs boscos.

XXI

Haig de botar la meva barca. Les hores s'esmunyen descoratjadorament sobre la platja... Ay de mí!

La primavera ja ha florit y s'es acomiadada. Y are ab la càrrega de fútils flors marcides jo espero y m'esllangueixo.

Les ones han devingut ja clamoroses, y sobre l'areny en l'ombrívol corriol les groguenques fulles tremolen y cauen.

Quina desolació contempleu! No sentiu passar una esgarrifança a travers de l'ayre, flotant ab les notes d'una cançó llunyana, des de l'altra platja?

XXVII

Llum, oh ahont es la llum? Encén-la ab l'abrusadora flama del desitj!

Hi ha la llantia, mes cap flama hi pampallugueja — tal es ton fat, cor meu! Ah, de bon troç fóra mellor la mort pera tu!

Miseria truca a la teva porta, y son missatge es que ton senyor està despert y t'apella a una cita d'amor en mitj de les tenebres de la nit.

El cel està ennuvolat y plou sense parar. Jo no sé que és això que s'agita dintre meu, jo no sé son significat.

L'instantània flamarada d'un llampèch corra una més pregona obscuritat sobre la meva vista, y mon cor va a les palpentes cercant la via ahont la música de la nit me crida.

Llum, oh ahont es la llum! Encén-la ab l'abrusadora flama del desitj! Trona, y el vent passa xisclant a travers de la buydor. La nit es fosca com una pedra negra. No deixis escorrer les hores en la foscor. Encén la llantia d'Amor ab la teva Vida.

XXXI

— Presoner, diga'm qui es el que t'ha encarcerat?

— Fou mon Amo, — el presoner digué. — Jo'm pensava poder sobrar tot-hom en el mon en opulencia y poder, y jo apilotava en ma casa del tresor la moneda deguda a mon rey. Quan la son vingué sobre mi, jo m'ageguí en el llit que era pera mon Senyor, y al despertar-me em vaig trobar presoner en ma propia casa del tresor.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

— Presoner, diga'm qui fou el qui forjà aquesta irrompible cadena?

— Jo mateix vaig esser — digué el presoner — qui forjà aquesta cadena ben curosament. Jo creya que mon invencible poder captivaría el món deixant-me a mi en una llibertat sense destorbs. Així, nit y jorn, jo treballava la cadena ab grans fochs y crudels durs colps. Quan a l'ultim el treball fou fet y les anelles foren completes y irrompibles, jo'm trobí que m'aferrava ab ses grapes.

XXXV

Allí ahont l'ànima es sense temença y el cap pot mantenir-se ben alt;

Allí ahont la pensa es lliure;

Allí ahont el món no es estat encare dividit en fragments per les estretes cledes de la propietat;

Allí ahont les paraules brollen de la pregonesa de la veritat;

Allí ahont l'esforç incansable extén sos braços envers la perfecció;

Allí ahont la clara corrent de la rahó no ha perduda sa via cap a les tristes desertes arenes de la rutina sense vida;

Allí ahont la ment es guiada endavant per Tu envers pensaments y accions que sempre s'eixamplen,

Dins aquest paradís de llibertat feu, oh Pare!, que la meva patria es desperti.

XXXVI

Aquesta es ma pregaria a Tu, Senyor — feriu, feriu les rahels de la pobreça en mon cor.

Doneu-me la fortitut per soportar lleugerament mes joyes y tristors.

Doneu-me la fortitut per fer l'amor fructuosa a vostre servey.

Doneu-me la fortitut per may no menysprear el pobre ni doblegar mos genolls davant l'insolent poder.

Doneu-me la fortitut per alçar els meus pensaments per sobre les quotidianes banalitats.

Y doneu-me la fortitut per lliurar ma fortitut a Vos ab tota l'amor.

XLI

Ahont estàs derrera de tot-hom, oh Aymador, amagant-te en les sombres? Tothom, menyspreant-te, t'empeny y et passa davant en la polsosa via. Jo estich esperant-te aquí enutjoses hores, extenent les ofrenes que porto per Tu, mentres

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

els qui passen em prenen mes flors de una a una, y la meva cistella ja es quasi bé buyda.

Les hores del matí ja son passades, y també la mitjdiada. En les ombres cap-vesprals els meus ulls es clouen endormiscats. Els homens qui retornen a les cases llurs em miren y somriuen, y m'omplen de vergonya. Jo m'estich com una pobra donzella captayra, ab la cara coberta, y quan me demanen què vull, abaixo els ulls y no responch.

Oh! com podria jo contâ'ls-hi que t'espero a Tu y que Tu m'has promès venir! Com podria jo, tota vergonyosa, explicar que servo aquesta pobresa pera ma viudetat! Ah, jo estrenyo aquest orgull dins el secret de mon cor!

Jo sèch sobre l'herbey y contemplo el cel, tot somniant la sobtosa esplendor de ta vinguda — totes les llums llampeguejant, els daurats penons voleyant per sobre ta carroça, y tot-hom meravellat a la vora del camí al veure't devallar de ton setial per tal d'alçar-me de la pols y fer asentar al teu costat aquesta espellifada captayra tota tremolosa de vergonya y d'orgull, com una fulla de tremolènch a l'oreig estival.

Mes el temps va passant, y encar ningú sent cap soroll de les rodes de ta carroça. Molts seguicis son ja passats sorollosament, ab crits y clamors de gloria. Seràs solament Tú, el qui t'estaràs silenciós en l'ombra y a derrera de tot-hom? Y solament jo, la qui esperarè, tot plorant y consumint mon cor en una vana espera?..

XLII

Al matí, de bona hora corregué la veu que nosaltres ens faríem a la mar en una nau, no més Tu y jo, y que jamay ningú del món tindria esment d'aquesta peregrinació nostra envers cap lloch ni cap fí.

En aquest occeà sense platges, al teu silenciós somriure, mentres m'escoltaries, els meus cants ondularien en melodíes, lliures com les ones, lliures de tot lligam de paraules.

Encare no es arribada l'hora? Encar hi han feynes per fer? Vet-aquí que'l cap-vespre ja es vingut sobre la platja, y a sa claror moribonda els ocells de mar van volant a llurs nius.

Quí sab quan les amarres seràn rompudes, y la nau, com l'últim raig del sol ponent, s'esvahirà en la nit?

XLVII

La nit ja es gayrebé tota passada esperant-lo an Ell debades. Jo temo que a la matinada vingui sobtadament a la meva porta, quan jo tot laç hauré ja caygut adormit. Oh, amichs! deixeu la via lliure per Ell — no'l priveu de venir!

Si la remor de ses passes no'm desperta no probeu de fer-me alçar, jo us ho prego. No vull esser despertat de mon sòn pê'l clamorós chor d'ocells, per l'orgia del vent en

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

la festa de la llum matinal. Deixeu-me dormir sens destorbar-me, àdhuch si mon senyor ve de colp a la meva porta.

Ah, mon sòn, preciós sòn, que sols esperes son contacte per esvahir-te! Ah, els meus closos ulls que solament obriràn llurs parpelles a la claror de son somriure, quan Ell estigui davant meu com un somni emergint de l'obscuritat del dormir.

Deixeu-lo compareixer a la meva vista com la primera de totes les llums y de totes les formes. La primera esgarrifança de joya que senti la meva ànima al depertar-se que vingui de sa mirada. Y que mon retorn a mi mateix sigui l'immediat retorn a Ell.

XLVIII

L'occeà de silenci del matí rompé en onades de cants d'ocell; les flors estaven totes alegres a la vora del camí; y una abundor d'or estava escampada per entre mitj dels claps dels núvols, mentre nosaltres ens afanyavem a fer la nostra via y no paravem esment en res.

No entonarem alegres cants ni jugarem, ni anarem al poble a mercadejar; no deyem ni una paraula ni somreyem; ni'ns entreteniem en nostre camí. Apretavem el pas més y més a mesura que'l temps passava.

El sol s'alçà fins al mitj del cel y els coloms parrupejaven en l'ombra. Les fulles mústegues dançaven y s'arremolinaven en l'ayre calent de la mitjdiada. El sagal jeya endormiscat y somniava a l'ombra dels arbres, y jo ajeyent-me vora l'aygua extenguí mos lassats membres sobre l'herba.

Mos companys reyen befant-se de mi, tenien llurs caps alts y marxaren depressa; y ja no miraren més enderrera ni s'aturaren; fins que s'esvahiren en la distant blava calitja. Creuaren moltes prades y montanyes, y atravessaren estranyes terres y llunyanes. Tots els honraments a tu, host heroìca de l'interminable via! La burla y el menyspreu m'incitaven a llevar-me, mes no trobaren resposta en mí. Jo'm vaig donar per perdut en les pregoneses d'una alegra humiliació — a l'ombra d'una misteriosa delectança.

El repòs d'aquella verda penombra brodada de sol, lentament s'extengué sobre mon cor. Oblidí per què jo havia caminat y vaig lliurar ma pensa sense lluyta en aquell laberinte d'ombres y de cançons.

A l'últim, quan jo despertí de mon somni y obrí mos ulls, jo't vegí a Tu dret al costat meu, inundant mon dormir ab ton somriure. Oh quan havia jo temut que la carrera fos llarga y fadigosa y la lluyta pera atenyê't fos dura!

LI

Clogué la nit. Nostres tasques quotidianes ja eren finides. Pensavem que l'últim hoste ja era arribat per aquella nit, y totes les portes de la vila foren tancades.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Solament algú digué : «El Rey ha de venir» Mes nosaltres ens en riguerem y vam dir : «No; no pot pas esser!»

Semblava que trucaven a la porta, mes nosaltres diguerem que era el vent. Apagarem les llànties y ens ageguerem a dormir. Solament algú digué : «Es l'heraut!» Mes nosaltres ens en riguerem y vam dir : «No; deu esser el vent!»

Arribà un sò en la quietut de mort de la nit. Nosaltres endormiscats, pensarem que era un trò llunyà. La terra trepidava, les parets tremolaven, ens torbava nostre son. Solament algú digué que era un soroll de rodes. Mes nosaltres, somnolents, mormorejavem : «No; deu esser el ronquejar dels trons»

La nit era fosca encare, quan ressonaren els tambors. S'alçà una veu : «Cuyteu! desperteu-vos!» Apretavem les mans sobre'l cor y tots tremolavem de por. Algú digué : «Mireu! vet-aqui la senyera del Rey!» Ens alçarem en peus y cridarem : «No hi ha temps per perdre!»

El Rey es vingut — mes, ahont son les lluminaries, ahont son les garlandes? Ahont es el soli reyal per seure? Oh, vergonya, la més gran de les vergonyes! Ahont es la sala, ahont tot el parament?. Algú digué : «El cridar es debades! Festegeu-lo ab les mans buydes, porteu-lo a les sales totes núes!»

Obriu les portes, feu que sonin les campanes! En la pregonesa de la nit es arribat el Rey a nostra trista habitació fosca. El trò ronca en el cel. L'obscuritat tremola llampegant. Treu ton espellifat troç d'estora y esten-lo a l'eixida. Ab la tempesta es arribat de sobte el Rey de la terrible nit.

LVI

Així es que ta joya en mí es tan completa. Així es que Tu has devallat fins a mí. Oh, Tú, Senyor de tots els cels, ahont fóra la teva amor si jo no fos?

Tu m'has fet participar de tota aquesta abundor. En mon cor hi ha l'infinit solaç de ta delectança. En ma vida ta voluntat hi es sempre prenent forma.

Y per això, Tú qui ets el Rey de reys, t'has recobert de bellesa per tal de captivar mon cor Y per això la teva amor es fon en l'amor de ton aymador, y allí Tu hi ets contemplat en la perfecta unió d'abdós.

LVIII

Que totes les corrents de joya es barregin en mon últim cant! — la joya que fa sobreixir la terra en els orgíaques exuberancies de la vegetació, la joya que aparella les dues bessones, Vida y Mort, fent-les dançar sobre l'ample mon, la joya arrastrada per la tempesta, saccejant y despertant tota vida a rialles, la joya que seu quietament ab ses llàgrimes sobre l'obert rogènch lotus de la pena, y la joya que llença tots sos tresors sobre la pols y no'n sab una paraula.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

LX

Els infants es troben en les platges de mons sense fí. El cel infinit está immòvil sobre llurs caps y la mar sense repòs està revolta. Sobre les platges de mons sense fi els infants es troben en mitj de cridoria y de dances.

Basteixen llurs cases ab sorra y juguen ab petxines buydes. Ab fulles seques teixeixen llurs barquets y somrihents els fan flotar sobre la vasta pregonesa. Els infants tenen llurs jochs sobre les platges dels mons.

Ells no saven nedar. ells no saven com un hom tira les xarxes. Els pescadors de perles es submergeixen en la mar, els mercaders es fan a la vela en llurs naus, mentres els infants apiloten pedretes y les escampen després altra vegada. No cerquen tresors amagats, ni saven com un hom tira les xarxes.

La mar s'alça ab rialles y pàl·lida enllumena el somriure de la costa, ses mortíferes ones canten balades sense expressió als infants, com una mare mentres gronxa el breçol de son fillet. La mar juga ab els infants y pàl·lida enllumena la costa.

Sobre les platges de mons sense fí es troben els infants. La tempesta ronca pê'l cel tot negre, els vaixells naufraguen sense nort sobre l'aygua, la mort surt de sa demora, mes els infants juguen. Sobre les platges de mons sense fí hi ha el gran aplech d'infants.

LXI

La sòn que voleteja en els ulls dels infants, hi ha algú que sàpiga d'ahont vé? — Sí; corre la veu de que té sa demora allí ahont en la ciutat de les fades, en mitj de les ombres de la forest misteriosament enllumenada per cuques de llum, hi han dos tímits capolls d'encisament. D'allí vé la sòn a besar els ulls dels infants.

El somriure que papelloneja en els llavis dels infants quan dormen, hi ha algú que sàpiga ahont neix? Sí; corre la veu que un pàl·lit raig de lluna nova tocà la vora d'un núvol tardoral tot esvahint-se, y per primera volta el somriure nasqué en el somni d'una matinada molla de rosada — el somriure que papelloneja en els llavis dels infants quan dormen.

La dolça, blana vivor que floreix en els membres dels infants, hi ha algú que sàpiga ahont es estada tant llongament amagada? Sí; quan la mare tot just era una noyeta atravessà son cor un tendre y silenciós misteri d'amor — aquesta dolça, blana vivor que ha florit en els membres dels infants.

LXII

Quan jo't porto joguines de colors, fill meu, jo comprench per què hi ha tals jochs de colors en els núvols, en l'aygua, y per què les flors son pintades de varis tints — quan jo't don joguines de colors, fill meu.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Quan canto per fer-te dançar, fill meu, jo sé del cert per què hi ha música en les fulles, y per què les ones trameten l'armonia de llurs veus al cor de la terra que escolta — quan jo canto per fer-te dançar.

Quan jo presento coses dolces a tes mans llamineres, jo comprench per què hi ha mèl en el càlcer de les flors y per què els fruits secretament son omplenats d'un dolç such — quan jo presento coses dolces a tes mans llamineres.

Quan jo beso ta cara per fer-te somriure, estimat meu, jo certament entench quin es el plaer que devalla del cel ab la llum matinal, y quina es la delectança que la brisa d'estiu porta al meu cos — quan jo't beso per fer-te somriure.

LXIV

En la vora de la desolada ribera, en mitj de les altes herbes, jo li preguntí : «Doncella, ahont vas amparant la teva llantia ab ton mantell? La meva casa es tota fosca y solitaria — deixa'm el teu llum!» Ella alçà sos negres ulls per un moment y em mirà a la cara a travers de l'obscuretat. «Jo som vinguda al riu» digué ella «per depositar la meva llantia sobre la corrent quan la llum diurna s'esvaeixi a ponent». Jo vaig restar sol en mitj de les altes herbes contemplant la tímida flama de sa llantia inutilment arrastrada per la corrent.

En el silenci de l'apilotar-se les tenebres de la nit, jo li vaig demanar : «Doncella, els teus llums son tots encesos, y donchs, ahont vas ab la teva llantia? La meva casa es tota fosca y solitaria — deixa'm el teu llum!» Ella alçà sos negres ulls fins a la meva cara y estigué duptosa per un moment. «Jo som vinguda» digué a l'últim «a consagrar la meva llantia al cel». Jo vaig restar quiet contemplant el seu llum inutilment cremant en la buydor.

En les tenebres de la mitjanit sense lluna, jo li vaig demanar : «Doncella, què fas aguantant la llantia prop de ton cor? La meva casa es tota fosca y solitaria — deixa'm el teu llum!» Ella s'aturà durant un minut y em mirà en la fosca : «Jo he portat el meu llum» digué «per unf'l a aquesta gran orgia de llums». Jo vaig restar quiet contemplant la seva llantieta inutilment perduda entre'ls llums.

LXVI

Ella, qui sempre restà en la pregonesa de mon ésser, en el crepuscle de llugors y llampèchs; ella, qui may va descorrer sos vels a la llum del matí, serà la meva derrera presentalla a Tu, Deu meu, submergida en mon cant final.

Paraules l'han galantejada, mes han fallat en guanyar-la; debades la persuasió ha allargat envers ella sos freturosos braços.

Jo he vagat de poble en poble servant-la en la més íntima pregonesa de mon cor, y al seu entorn s'es alçada y abatuda la poixansa y decadencia de ma vida.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Sobre ma pensa y accions els meus somnis y desitjos, ella hi regnava, jatsia visqués sola y apartada.

Molts homens han trucat a ma porta y han demanat per ella y se'n son tornats desesperats.

No hi ha ningú en el món que l'hagi vista cara a cara, y ella resta en sa solitut esperant son reconeixement

LXIX

La mateixa corrent de vida que corre per mes venes nit y dia, corre a travers del món y dança en rítmiques cadencies.

Es la mateixa vida que s'expandeix joyosament a travers de la pols de la terra en innombrables brins d'herbes y romp en avalotades ones de fulles y flors.

Es la mateixa vida gronxada en el breçol de l'occeà de naixences y morts, en la mar montant y decreixent.

Jo sento que'ls meus membres devenen gloriosos al contacte d'aquest món de vida· Y mon urch prové del vital batèch de les edats dançant en ma sanch en aquest moment.

LXXV

Els teus dons a nosaltres mortals compleixen totes nostres necessitats y encare retornen a Tu sense disminuhir.

El riu té una tasca quotidiana per fer, y corra afanyant-se a travers dels camps y dels pobles; mes sa corrent inestroncable corra per rentar els teus peus.

La flor endolceix l'ayre ab sos perfums; mes son derrer servey es oferir-se a Tu meteix.

La teva adoració no empobreix pas el món.

De les paraules dels poetes, els homens en prenen els sentits que més els-hi plahuent mes llur derrer sentit es dirigeix envers Tu.

LXXXII

El temps es infinit en les teves mans, Senyor. No hi ha ningú que conti els teus minuts.

Els dies y les nits passen, y les edats floreixen y es marceixen així com flors. Mes Tu sabs esperar.

Les teves centuries venen l'una derrera l'altra perfeccionant una floreta bosquetana.

Nosaltres no tenim temps per perdre, y no tenint-ne ens cal afanyar per no deixar escapar les ocasions. Som massa pobres per arribar tart.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Y així es que'l temps decorra, mentre jo'n don a tot querellant que'n reclami, y fins al últim ton altar romàn núu de tota ofrena.

Quan ja es vespre vinch a corre-cuyta per por de que ton portal ja sia tancat; però trobo que encare hi ha temps...

LXXXVI

La Mort, la teva serventa, es a la meva porta. Ha atravessat aquell mar desconegut y es vinguda a dur ton missatge a casa meva.

La nit es fosca y el meu cor està pahorós — mes jo agafaré'l llum, obriré la porta forana y li faré reverencia donant-li la benvinguda. Es el teu missatger el qui s'està a la meva porta.

Jo l'adoraré ab les mans plegades y ab llàgrimes als ulls. Jo l'adoraré posant el tresor de mon cor als seus peus.

Ella se'n tornarà ab son missatge complert, deixant una negra ombra en mon matí; y a la meva desolada llar sols hi romadré jo abandonat com la meva derrera ofrena a Tu, Senyor.

LXXXVII

Jo camino ab folla esperança, cercant-la an ella per tots els recons de ma demora, y no la trobo enlloch.

La meva casa es petita y allò que un colp se n'es anat d'ella may més pot esser recobrat.

Però infinit es el teu estatge, Senyor y cercant-la an ella jo som vingut a la teva porta.

Jo estich sota el daurat docer del teu cel capvespral y llevo els meus ulls delirosos a la teva faç.

Jo som vingut a les platjes de l'eternitat ahont ja res es pot desvaneixer — cap esperança, cap benhaurança, cap visió d'una cara vista a travers de les llàgrimes.

Oh! submergíu la meva buyda vida dintre aquell occeà, sebolliu-la dintre la més pregona abundor. Feu-me sentir per una vegada aquell perdut dolç contacte ab la totalitat de l'univers

XC

— El dia que la Mort truqui a la teva porta, que li oferiràs?

— Oh! jo presentaré davant de mon hoste el vaixell tot plè de la meva vida — per res el deixaria entornar-se ab les mans buydes.

Tota la dolça verema de mos dies tardorals y nits estivals, tots els jornals, tot l'espigolar de ma enfeynada vida, tot ho presentaré davant d'Ella al capvespre dels meus dies quan la Mort trucarà a la meva porta.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

XCI

Oh tu, el derrer compliment de la Vida, Mort, la meva mort, vina y parla'm ab sospirs!

Dia derrera l'altre he estat sempre de guarda esperant ta vinguda; per tu he sofert les alegries y les angoixes de la vida.

Tot això que jo som, que jo tinch, que jo espero y tota la meva amor sempre han decorregut envers tu en la pregonesa del secret. Sols una derrera mirada dels teus ulls y la meva vida serà teva per sempre més.

Les flors ja son entrallaçades y la garlanda ja està a punt pê'l nuvi. Després de les noces la nuvia jaquirà sa llar y anirà a l'encontre de son amo en la solitut de la nit.

XCII

Jo sé que vindrà el dia en que perderé l'esguart d'aquesta terra, y la vida pendrà comiat en silenci, corrent la derrera cortina sobre els meus ulls.

Mes aleshores encare les estrelles vigilaràn tota la nit, y el matí s'alçarà oom avans, y les hores bategaràn com les ones del mar arrastrant plaers y penes

Quan penso en la fí de mos moments, la barrera dels moments es trenca y jo veig a la llum de la mort el teu món ab sos tresors menyspreats. Estrany es son més humil seti, estranya es sa més inferior de les vides.

Les coses que jo he esperades en và y les que jo he obtingudes — deixem-les estar! Deixeu-me sols possehir certament les coses que jo sempre he refusades y menyspreades.

XCIII

Ja tinch llicencia. Desitjeu-me un bon camí, germans meus! Jo us saludo a tots y me'n vaig.

Aquí us deixo les claus de la meva porta — y us lliuro tots els meus drets sobre ma casa payral. Sols deman que sien bondadoses vostres derreres paraules.

Som estats vehins per un llarch temps, y jo he rebut més d'allò que podia retornar. Are el sol ja es post y la llantia que enllumenava mon obscur abrigall s'es apagada. S'es feta una crida y jo estich a punt per mon viatge.

XCIV

Al moment de ma partença, desitgeu-me bona sort, amichs meus! El cel està enrogit per la posta, y ma via corra formosa davant meu.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

No'm preguntèu què me'n porto ab mi. Jo emprench mon viatge ab les mans buydes y el cor plè d'esperança.

Jo'm posaré ma garlanda de noces. No fa pera mi la fosca capa rogenca del viatger, y jatsia hi han perills pê'l camí jo no'n sento la temença en mon cor.

L'estrella del dia sortirà quan mon viatge ja sigui finit y les planyívoles melodies crepusculars sonin adalt a les portes del Rey.

XCVI

Quan m'en vagi d'aquí deixeu que aquesta sia ma paraula de comiat : que tot això que he vist es insurpassable.

Jo he tastat de l'abscondida mèl d'aquest lotus que s'extén sobre l'occeà de llum, y així jo he sigut benehit — deixèu que aquesta sia ma paraula de comiat.

En aquest escenari d'infinites formes jo hi he fet mon paper, y aquí'l vaig veure an Ell qui es sense forma

Tot el meu còs y els meus membres s'han extremit a son contacte que es impalpable; y si aquí ja vé la fí, deixeu que vingui — feu que aquesta sia ma paraula de comiat.

CIII

En una salutació a tú, Deu meu, deixa tots mos sentits estendre's y tocar aquest món als teus peus.

Com un núvol plujós de Juliol, sospès no gayre alt ab sa carga de no vessades pluges, deixa encorvar la meva ànima davant la teva porta, en reverencia a Tu.

Deixa aplegar a tots els meus cants junts llurs diverses corrents dintre una sola y correr a una mar de silenci, en una salutació a Tu.

Com un vol d'anyorívoles grúes volant nit y dia cap llurs nius en la montanya fés que tota ma vida emprengui el viatge cap a sa casa eternal, en una salutació a Tu.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

El matrimoni en el Codi civil espanyol : Recull de defectes i censures, per Daniel Danés i Torras

No intentem pas, amb aquest senzill estudi, fer un recull de censures, defectes i omissions del Codi civil espanyol aprovat i declarat vigent per R. D. de 24 de juliol de 1889 amb el fi de criticar ço que no és nostre; al contrari, per lo molt que a nosaltres ens afecta, és pel que creiem suficientment justificat el present escrit. Si ens proposéssim lo primer, sería qüestió d'escriure molt (puix tindríem de parlar del Codi en sa totalitat), i amb seguretat encara ens quedaríem curts; puix bona prova donen d'aquesta afirmació el sens fi d'obres, fullets i articles que de ben acreditats juriscon-sults parlant d'aquesta materia, estàn rublertes les biblioteques.[1] En justificació de lo segón, només cal llegir l'article 12 del citat Codi,[2] en el que es declara que lo precep-

1. Per no citar-ne d'altres i no allargar indefinidament aquesta llista, sols citarem : Eduard Caminero : *Tratado teórico-práctico sobre Partición de Herencia, Tutela, Protutela y Consejo de Familia. Comentarios al Código civil;* Jaén, 1889. August Comas : *La revisión del Código civil español;* Madrid, 1895. Ramón Castillo : *La reforma del Código Español;* Ávila, 1896. Cristòfol Lozano : *Interpretación del artículo 811 del Código civil y reserva del ascendiente y del cónyuge viudo;* Córdoba, 1898. Del mateix autor: *Interpretación del artículo 834 del Código civil o legítima del cónyuge viudo cuando concurre con descendientes legítimos a la sucesión de su consorte;* Madrid, 1898. F. Mira : *Apuntes para la reforma del Código civil;* Valencia, 1902. Rafel Gay : *Reformas en el Código civil español en orden al proletariado;* Barcelona, 1910. Ratel Calatrava : *El artículo 602 del Código civil* (Tesis doctrinal); Granada, 1911, etc. I no intentem pas enumerar tot ço que s'és dit del Codi civil proposant reformes, marcant defectes i demés, des de les revistes, puix sería un no acabar mai. De la *Revista General de Jurisprudencia y Legislación* citarem : «Las disposiciones transitorias del Código civil», J. Alvarado; v. 76, ps. 129 i ss. «Observaciones al Código civil», Racio; v. 77, ps. 228 i ss. «Código civil», F Silvela; v. 74, ps. 105 i ss.; i de la *Revista Jurídica de Cataluña*, el que va publicar D. Lluís Duràn i Ventosa sota el títol «Algunas reformas en el derecho civil», any 1896, ps. 497 i ss., etc., etc. I quasi tots els autors d'obres de Dret civil tenen censures i defectes que exposar respecte del seu articulat, i poc sentit orgànic.

2. Art. 12 : «Las disposiciones de este título, en cuanto determinan los efectos de las leyes y de los estatutos y las reglas generales para su aplicación, son obligatorias en todas las provincias del Reino. También lo serán las disposiciones del título 4.º, libro 1.º.

En lo demás, las provincias y territorios en que, etc.»

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

tuat en el títol preliminar i títol 4.t del llibre primer és dret vigent a Catalunya. D'aquesta disposició, i pel que afecta al títol preliminar n'han tractat ja, i amb molt ben acabats estudis, competents homes de lleis de la nostra terra.[1] Pel que afecta al títol 4.t del llibre primer, és pel que hem intentat fer aquest recull de defectes, omissions i censures, puix és un deure de tots interessar-nos perquè les disposicions d'aquest títol no siguin, ni en l'esperit ni en la lletra, regulades deficientment, i amb suficiencia per a promoure conflictes jurídics d'una trascendencia incalculable. Cal notar que les crítiques i censures que exposarem tot seguit, són, en sa majoría, d'autors castellans (i encara extretes exclusivament de dues revistes de Dret de Madrid, per a demostrar que, àdhuc reduint-nos a elles, no escassegen els materials per a aquest assaig), i això serveix també de justificació del que hem afirmat més amunt, ço és: que no censurem el Codi perquè no és nostre. No estaría per demés, que abans d'entrar de ple en materia, exposéssim la definició del matrimoni i féssim quelcom d'historia, però apart que allargaríem molt aquest estudi, ens apartaríem de l'objecte principal del mateix.[2]

Parla el títol 4.t, del llibre primer del Codi espanyol, del matrimoni, i comprèn els articles del 42 al 107 inclusius. El matrimoni, que és la base de les families, primer element d'ordre en l'Estat, institució que uneix als homes amb els vincles més forts i perdurables, ha estat en tots els països civilitzats objecte de regles i solemnitats reveladores de sa importancia. Quasi tots els pobles han invocat la religió perquè santifiqués amb sa saludable intervenció un acte de tanta trascendencia en l'ordre polític, en el civil i en la felicitat dels que el celebren.[3]

Que el matrimoni té una veritable i trascendental importancia social ho acrediten ben clarament les opinions (per no citar d'altres) de tractadistes ben oposats, com són Francesc Cosentini, que diu, en sa obra *La Réforme de la Législation civile*, que el matrimoni és un contracte *sui generis* abans que tot social, i que el contracte de matri-

1. Consignarem, sense intent de fer esment de tot ço que s'ha publicat sobre aquesta materia, els següents fullets: D. Joàn de Deu Trías: *El derecho inter-regional según el artículo 15 del Código civil;* Barcelona, 1889. D. Joàn Garriga Massó: *Estudio sobre el artículo 12 del Código civil;* Barcelona, 1896. D. Joàn Martí Miralles: *Estudio sobre el artículo 12 del Código civil;* Barcelona, 1901, etc. Vegi's també: Borrell i Soler, *El còdic civil a Catalunya.*

2. Vegi's el que diu D. Felip Sánchez Román en sos *Estudios de Derecho civil según los principios*, etcètera; Madrid, 1898, tom 1, v. 1.r; «Derecho de familia», p. 397 i ss., pel que fa referencia al concepte del matrimoni, i p. 425 i ss. pel que atany als sistemes matrimonials admesos a Espanya de des dels primers Codis fins a l'actual. D. Benet Gutiérrez Fernández, en sa obra *Códigos ó Estudios fundamentales sobre el Derecho civil español;* Madrid, 1868, v. 1, cap. II, «Del matrimonio», ps. 217 i 218 (definició del matrimoni). *Comentarios al Código civil español;* Madrid, 1890, per D. Josep M.a Manresa i Navarro, v. 1, llibre 1.r, títol IV, «Del matrimonio», paràgrafs I i II, ps. 200 a 213, on es pot veure definit el matrimoni i una molt curiosa i resumida ressenya històrica d'aquesta institució, etc. És notabilíssima l'obra d'Esmein, *Le mariage en droit canonique.*

3. *Curso histórico exegético del Derecho Romano comparado con el Español*, por D. Pedro Gómez de la Serna. Tercera edición. Tomo primero. Madrid, 1863. Llibre I, tít. X. «De nuptiis», p. 70.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

moni és una síntesi d'elements personals i d'elements socials;[1] i Lleó Bonel, que diu que el matrimoni, elevadíssima institució que fins té quelcom de divina, és la base essencial de la societat.[2]

Desgraciadament, hem tingut ocasió de convence'ns que una institució tan delicada i de tanta trascendencia jurídica i social, a la que devía tractar amb gran respecte i cura, el legislador, queda regulada avui dia a Espanya amb una deficiencia i descuit dignes de les més dures crítiques; regulació a la que es pot aplicar amb tota justicia aquelles paraules de «Summum jus summa injuria est».

* * *

I ara, passem a justificar lo dit, valent-nos de les opinions d'homes versats en lleis.

Cal consignar en primer lloc, que, com diu D. Josep Pella i Forgas,[3] el Codi civil espanyol, a l'exposar tot ço que es refereix al matrimoni, no ha definit ni explicat, com era natural que ho fes, la institució fonamental del dret civil, ço és, *la familia;* aquesta mateixa observació fa el Sr. Comas en sa obra *La revisión del Código civil español.*[4]

L'article 42,[5] primer del títol 4.t del llibre primer, objecte d'aquest estudi, ha sigut durament criticat. El Sr. Bosch, en el discurs que féu al Senat quan es va plantejar el Codi civil,[6] deia : «¿No és graciós, per exemple, que l'article 42, per un descuit de redacció sens dubte, sembli escrit per una solterona, ja que obliga a casar-se immediatament a tots els laics solters i viudos i fins als capellans i frares?». Deia el Marquès de Trives, en son discurs al Senat[7] al discutir-se el Codi, respecte de l'article 42, que no té sentit gramatical, i que va contra la Constitució de la Monarquía, ja que mentre aquesta reconeix com a Religió de l'Estat solament la catòlica, apostòlica i romana, tolerant les demés tan sols, en aquest article s'estableix que la llei reconeix dues formes de matrimoni, i els concedeix una igualtat que no dóna la propia Cons-

1. *La Réforme de la Législation civile;* París, 1913. Del Cap. IV, «Le droit de famille», paràgraf 5; «Mariage et divorce», ps. 446 i ss. d'aquesta obra en transcrivim els següents substancials fragments: «Ce contrat est cependant un contrat *sui generis*, un contrat avant tout social, parce que l'espèce humaine y trouve la synthèse harmonique de ses intérêts, de même que la condition nécessaire et la cause organique de sa reproduction.» «Le contrat de mariage est, par conséquent, une synthèse d'éléments personnels et d'éléments sociaux.»

2. *Código civil español, concordado y comentado,* etc., por León Bonel Sánchez; Barcelona, 1890; v. I, tít. IV, ps, 112 i ss.

3. *Código civil de Cataluña,* Barcelona, 1916; v. 1, tít. IV, p. 203.

4. *La revisión del Código civil español;* Madrid, 1895. Part general, p. 111.

5. Aquest article diu aixi : «La ley reconoce dos formas de matrimonio : el canónico, que deben contraer todos los que profesan la Religión católica, y el civil, que se celebrará del modo que determina este código.»

6. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* Madrid. Volum 74, ps. 196 i ss., «Sección Parlamentaria».

7. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* volum 77, ps. 151 i ss., «Sección Parlamentaria».

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

titució. El senyor Bisbe de Salamanca deia, en son discurs al Senat quan la discussió del Codi,[1] al referir-se a l'article que estem comentant : «tenim redactat incorrectament l'article 42 del Codi, i en ell s'estableix el matrimoni canònic per als catòlics : però encara no sabem per a qui veritablement i directament s'estableix el matrimoni civil; deu ésser, i se suposa, que per als que no són catòlics. Però veiam : quan un Jutge municipal tingui al seu davant un que es vulgui casar civilment, què li preguntarà? Li preguntarà si no és catòlic? Passarà a creure'l confiant amb sa sola paraula?» Aquests eren els dubtes del senyor Bisbe de Salamanca. I finalment, per no allargar més el comentari al tan citat article, el Dr. Joaquim Dualde i Gómez, catedràtic de Dret civil d'aquesta Universitat, feia també notar[2] al referir-se incidentalment a aquest article, que d'ell es dedueix l'obligació que té tot catòlic, segons les lleis de l'Estat (sense fer distinció de cap mena), de pendre l'estat del matrimoni, i per tant es proscriu i tàcitament prohibeix el celibat. Aquesta graciosa confusió és bona mostra de la gran lleugeresa amb què fou feta la redacció del Codi civil espanyol.

Anem ara als articles 43 i 44 que també han estat objecte de censures.[3]

D. Lluís Mouton i Ocampo diu d'aquests articles[4] : «Nuestro Código civil, al reducir en sus artículos 43 y 44 los efectos de la promesa especial de esponsales a un orden puramente económico, reconoce implícitamente el absurdo contrato, siguiendo un sentido ecléctico que choca con todas las opiniones sin satisfacer a ninguna.» Respecte als articles 45 i 47,[5] podem dir amb D. Diego Blesa,[6] que si es té en compte la

1. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* volum 77, p. 304, «Sección Parlamentaria».

2. Notes extractades de les explicacions de dit catedràtic durant el curs acadèmic de 1914 a 1915. De la mateixa opinió és el Dr. Josep M.ª Planas i Casals catedràtic de la mateixa assignatura i Universitat, si bé creu que no cal donar molta importancia a aquest defecte de redacció de l'art. 42.

3. Art. 43 : «Los esponsales de futuro no producen obligación de contraer matrimonio. Ningún tribunal admitirá demanda en que se pretenda su cumplimiento.»

Art. 44 : «Si la promesa se hubiere hecho en documento público o privado por un mayor de edad, o por un menor asistido de la persona cuyo consentimiento sea necesario para la celebración del matrimonio, o si se hubieren publicado las proclamas, el que rehusare casarse, sin justa causa, estará obligado a resarcir a la otra parte los gastos que hubiese hecho por razón del matrimonio prometido.

La acción para pedir el resarcimiento de gastos, a que se refiere el párrafo anterior, sólo podrá ejercitarse dentro de un año, contado desde el día de la negativa a la celebración del matrimonio.»

4. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* volum 113, p. 433 i ss., «Necesidad de la revisión del Código civil».

5. Art. 45 : «Está prohibido el matrimonio : 1.º Al menor de edad que no haya obtenido la licencia, y al mayor que no haya solicitado el consejo de las personas a quienes corresponde otorgar una y otro en los casos determinados por la ley, etc.»

Art. 47 : «Los hijos mayores de edad están obligados a pedir consejo al padre, y en su defecto a la madre. Si no lo obtuvieren, o fuere desfavorable, no podrá celebrarse el matrimonio hasta tres meses después de hecha la petición.»

6. *Revista de los Tribunales y de Legislación universal;* Madrid. Volum 33, n. 41, corresponent al 14 d'octubre del 1899. «Obligación de los viudos o viudas mayores de edad de pedir consejo a sus padres para contraer segundas nupcias.»

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

lletra dels mateixos, és evident que tots els fills majors d'edat, siguin de qualsevulla estat o condició, estàn obligats a demanar consell als seus pares per a contraure matrimoni; i per tant, també en el cas de casar-se per segona o tercera vegada. L'autor de l'estudi que per nota he citat, diu que això és així, perquè els fills tenen sempre de tributar respecte i reverencia als pares; però de totes maneres, opina que sería de desitjar que s'introduissin determinades excepcions a aquesta obligació; sens dubte en consideració als qui encapçalen el títol de l'esmentat estudi.

Què direm de l'art. 54?[1]

El Sr. Comas, en sa obra ja esmentada *La revisión del Código civil español*,[2] qualifica de disolvent i monstruosa la doctrina que aquest article estableix. El mateix Sr. Comas, en el discurs que digué al Senat quan la discussió del Codi civil,[3] comentà la redacció de l'art. 54 (redacció que fou modificada; i no obstant, se li pot molt bé aplicar encara el comentari), amb molt d'encert, dient que és la declaració legal del concubinat, i més encara, l'elevació del concubinat a matrimoni; feia notar que en cap dels Codis del món (excepte el de Chile en sos arts. 310 i 312) s'estableix, que per la possessió d'estat es pugui provar el matrimoni. «¿Basta que un hombre, que una mujer libres, solteros los dos, se reunan seriamente, se junten para constituir una familia, perpetuamente, con toda esa voluntad, con toda esa seriedad, para que se haga así matrimonio? ... ¿De qué sirve que hayáis establecido sólo dos formas de matrimonio, el canónico y el civil, si luego admitís la forma del uso, aquella *confarreatio, coemptio* y *usus* que aprendimos de muchachos, y eso que el *usus* romano, no era el *usus* del artículo 54, esto es, las formas de matrimonio que se establece? ... ¿Qué importa que se diga que sólo se admite la forma canónica y la forma civil, si autorizáis que el matrimonio se pruebe en otra, que será una tercera? Además, si por la posesión de estado se muestra el matrimonio, en España que hay dos, ¿qué matrimonio probará, el civil ó el canónico?» Sostenía el Sr. Comas que en aquest article es confón el matrimoni i la legitimitat dels fills. I finalment, del compliment de ço que preceptúa el citat art. 54, resulta : que a l'inscriure els pares en el Registre al seu fill com a llegítim (essent en realitat il·legítim), no sols no se'ls castiga (com a falsetat que és tal declaració), sinó que se'ls premía fent-ne prova de matrimoni de ço que sols és concubinat dels pares.

1. Art. 54 : «En los casos a que se refiere el párrafo segundo del artículo anterior, la posesión constante de estado de los padres, unida a las actas de nacimiento de sus hijos en concepto de legítimos, será uno de los medios de prueba del matrimonio de aquéllos, a no constar que alguno de los dos estaba ligado por otro matrimonio anterior.»

El paràgraf de l'article anterior o sigui del 53, a què fa referencia aquest aquí transcrit, diu: «... Los contraídos después se probarán sólo por certificación del acta del Registro civil, a no ser que los libros de éste no hayan existido, o hubiesen desaparecido, o se suscite contienda ante los Tribunales, en cuyos casos será admisible toda especie de prueba.»

2. Vegi's en la *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* volum. 93, ps. 98 i ss., i 193 i ss., «Una obra notable sobre el Código civil», per Gumersindo de Azcárate.

3. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* volum 74, ps. 359 i ss., «Sección Parlamentaria».

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Respecte de l'art. 56[1] deia el Sr. Bosch al Senat.[2] És curiosa la manera de considerar el matrimoni que té la Comissió de Codis. «Los cónyuges — diu — deben vivir juntos, guardarse fidelidad y socorrerse mutuamente»; declaració abstracta, «y, si me permitís la palabra, — deia el Sr. Bosch — *constituyente*», que, per ser-ho, o deuría borrar-se del Codi, o deuría contenir el fi primordial i humà del matrimoni, que no és altre que la propagació i la perpetuitat de l'especie. Afegeix el Sr. Bosch (i això pot servir com a comentari a l'art. 57[3] que el posar a càrrec de l'home la protecció i de la dona l'obediencia, és una reminiscencia dels temps romans i gods, que actualment constitueix anacronisme. El Sr. Comas, en sa obra *La revisión del Código civil español*,[4] fa notar, respecte als arts. del 57 al 61,[5] que en general són censurables, per lo insuficient i desordenat de lo referent a l'autoritat marital, i condició de la dona casada. D. Mariàn de Fontseca ha comentat extensament l'art. 58[6] del Codi civil[7] en un ben pensat estudi que passo a extractar. Diu el Sr. Fontseca que el citat art. 58 engendra dues qüestions. La primera, de competencia; la segona, de procediment. En efecte : l'article sols parla de *Tribunals*, i diu el comentarista que aquest nom no es pot pendre a la lletra, sinó sota un concepte *ampli*. Sería molt trist i de fatalíssimes conseqüencies, que la dona obligués al marit, o aquest a la dona, a demanar auxili a una Audiencia cada volta que fos precís fer-se complir els seus respectius deures. La qüestió de competencia la resol l'autor encomanant el conflicte als Jutges municipals, apoiant-se amb els següents arguments : 1.r, tractant-se de qüestions matrimonials i quasi sempre transitories, l'autoritat competent deu ésser la que intervé en la celebració del matrimoni, la més conciliadora, la més pròxima i la que millor coneix o pot conèixer les circumstancies que acompanyen als esposos disidents, i aquesta autoritat la constitueix el Jutge municipal; 2.n, perquè en qüestions per l'istil, que revesteixen el caràcter de faltes, la competencia és dels expressats jutges (arts. 603

1. Art. 56 : «Los cónyuges están obligados á vivir juntos, guardarse fidelidad y socorrerse mutuamente».»

2. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* v. 74, ps. 196 i ss., «Sección Parlamentaria».

3. Art. 57 : «El marido debe proteger a la mujer, y ésta obedecer al marido.»

4. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* v. 93, ps. 98 i ss., i 193 i ss., «Una obra notable sobre el Código civil», per Gumersindo de Azcárate.

5. L'art 57 queda transcrit en la nota 3; el 58, en la 6; el 59, en la 1.ª de la pàg. 103; el 61, en la 1.ª de la pàg. 105.

Art. 60 : «El marido es el representante de su mujer. Esta no puede, sin su licencia, comparecer en juicio por sí o por medio de Procurador.

No necesita, sin embargo, de esta licencia para defenderse en juicio criminal, ni para demandar o defenderse en los pleitos con su marido, o cuando hubiere obtenido habilitación conforme a lo que disponga la ley de Enjuiciamiento civil.»

6. Art. 58 : «La mujer está obligada a seguir a su marido donde quiera que fije su residencia. Los Tribunales, sin embargo, podrán con justa causa eximirla de esta obligación cuando el marido traslade su residencia a Ultramar o a país extranjero.»

7. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* v. 74, ps. 15 i ss., «Comentario al art. 58 del Código civil».

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

del Codi penal, i 271 de la Llei orgànica); i 3.r, perquè si no està manat, es pot fer conforme al precepte de l'art. 270 de la Llei orgànica en son apartat setè. Amb aquests precedents, i fent-ne base, resol l'autor la qüestió del procediment. Reconeix que si bé, segons l'art. 483, n. 2.n de la Llei d'enjuiciament, el judici a què tindríen d'acudir els esposos fóra l'ordinari de major quantía, puix que es tracta de materia inestimable; la prudencia, l'equitat i la justicia s'hi oposen, ja que és indubtable que el judici estaría acabat en quan el marit hagués tornat d'Ultramar o de l'estranger. S'hauríen trencat les relacions dels esposos, i les costes i despeses del plet àdhuc seríen, potser, majors que els beneficis que el viatge pogués reportar. I no essent aplicable el judici ordinari de major quantía, ho té d'ésser el verbal, donada la competencia atribuïda als Jutges municipals. D'aquest art. 58 se'n deriven ademés una serie de qüestions de gran importancia. El Sr. Fontseca apunta les següents: 1.a Si pot ésser dipositada la muller durant l'absencia del marit, a petició d'aquest. 2.a En poder de quin dels esposos deuen quedar els fills, donat el cas de presentar-se el plet. 3.a Com s'han de demanar els aliments, i en quin judici es deu tramitar la reclamació. 4.a Què deu fer la muller quan durant l'absencia del marit tingui de pledejar o acceptar una herencia. 5.a Si per als efectes de l'article comentat. es tindrà com a país estranger qualsevol punt de la Península pertanyent a una altre nació. 6.a Si es deuen concedir iguals efectes a la separació temporal dels esposos, com a la perpetua, derivada aquesta última del cas en què el marit traslladi *per sempre* son domicili a Ultramar o a l'estranger. Afirma l'autor que, com a Jutge que és de Madrid, ha vist dos casos de querella d'adulteri, efecte sens dubte de ço que és disposat en l'art. 58 del Codi. Comenta el contrast que amb aquest article produeix un concepte que hi ha en l'exposició de motius de la Llei del matrimoni civil, en el que es diu lo següent : «Cuando el marido vaya a residir en el extranjero, *tan poderosos motivos* podrán asistir a la mujer para no acompañarle, que en el proyecto se autoriza a los Tribunales para que, *con el pleno conocimiento de causa bastante, que siempre habrá de ser muy grave y excepcional,* la eximan de la obligación que en el artículo se le impone». Opina, finalment, l'autor, que es tindríen de posar a la muller i fills de l'expatriat en situació semblant a la que crea la sentencia de divorci favorable a la dona.

No s'ha escapat de censures l'art. 59.[1] Sota el seudònim de «Racio» se n'ha ocupat un autor[2] amb les següents paraules : «siempre tendremos que de la lectura del (article) 59 toda persona perita en derecho que lo estudie y lo medite ha de sentir

1. Art. 59 : «El marido es el administrador de los bienes de la sociedad conyugal, salvo estipulación en contrario y lo dispuesto en el art. 1384.

Si fuere menor de diez y ocho años, no podrá administrar sin el consentimiento de su padre; en defecto de éste, sin el de su madre; y a falta de ambos, sin el de su tutor. Tampoco podrá comparecer en juicio sin la asistencia de dichas personas.

En ningún caso, mientras no llegue a la mayor edad, podrá el marido, sin el consentimiento de las personas mencionadas en el párrafo anterior, tomar dinero a préstamo, gravar ni enajenar los bienes raíces.»

2. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* v. 77, ps. 228 i ss., «Observaciones a Código lcivil».

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

momentáneamente la impresión de una deficiencia producida meramente por la equiparación de la asistencia judicial y licencia necesaria para los actos de la administración del casado menor de diez y ocho años», i proposa una nova redacció del damunt dit article. El Sr. Comas, en el discurs al Senat al discutir-se el Codi,[1] critica aquest article en sa segona part, fent notar que en cap Codi es troba un precepte en virtut del qual pugui passar l'administració dels béns de la societat conjugal a mans de la muller o d'un estrany. Això no vol pas dir que el marit no pugui donar poder a la muller per a administrar en determinats casos (absencia, enfermetat, etc.). Feia també notar el Sr. Comas, que d'aquest precepte no n'hi havía precedent en la legislació espanyola. ¿És possible — deia — que un legislador deixi en aquests moments solemnes, en què tan preocupada està la raó (perquè la passió és el sentiment de l'amor i tot ho domina); és possible que en aquests moments el legislador deixi que un home entregui precipitadament per tota sa vida l'administració i els béns de la societat conjugal? I no és tan sols això, no feu esment dels menors? vos en oblideu? Fa visible la temença que un menor (que segons el Dret canònic pot contraure matrimoni als catorze i dotze anys respectivament, segons sigui noi o noia), a qui el Codi concedeix la facultat d'estipular capitulacions matrimonials; en cas de trobar-se sense pare ni mare i demés circumstancies que fan necessaria la intervenció del Consell de familia, pot ésser víctima d'engany, ja que en aquest Consell a lo millor intervenen persones que, més que atendre als interessos del menor, atenen als seus propis; i així, per codicia d'aquestes, es pot donar el cas de privar de l'administració dels béns (d'una fortuna considerable a lo millor) a qui per naturalesa pertocaría, ja que el Codi disposa que les capitulacions matrimonials són irrevocables. Diu el Sr. Comas : és veritat que em direu que hi ha un article del Codi que estableix limitacions per als actes de la vida conjugal, però aquest article diu que no valdràn els contractes que ataquin a la llei; i, com el voleu aplicar aquí? Com ha d'ésser contrari a la llei, ço que la llei disposa? Com ha d'ésser contrari a les bones costums ço que el legislador autoritza?... El marit té obligacions per a la muller i els fills, com les complirà si el Codi l'hi priva els mitjans necessaris? Direu que pot acudir al Jutge; però això no és la solució. «¿Queréis colocar la familia en la curia?» Fa notar la contradicció que hi ha entre l'article que concedeix als menors la facultat de contractar les capitulacions matrimonials i l'art. 1296, i fa notar també la qüestió a què pot donar lloc l'art. 59 al relacionar-lo amb el 315, que no consignem aquí per a no allargar massa aquest comentari. El senyor Bisbe de Salamanca, deia al referir-se a aquest article en son discurs al Senat,[2] que així és com es van afluixant els vincles de la familia. La dona — deia — és convenient que visqui sots la direcció del cap de familia, que és l'home. El Sr. Silvela, en el seu discurs de rectificació al discutir-se el Codi al Senat,[3] deia : «Hi ha un article, que és

1. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación*, v. 74, ps. 359 i ss., «Sección Parlamentaria».
2. Idem íd., v. 77, ps. 301 i ss., íd.
3. Idem íd., v. 76, ps. 560 i ss., íd.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

el 59, en el que es diu que el marit tindrà l'administració dels béns de la societat conjugal, mentre no hi hagi pacte en contrari, i veiem que segons l'art. 61[1] la muller no pot contractar ni obligar-se sense llicencia del marit. ¿Es pot compendre que existeixi un pacte de capitulacions matrimonials sota el sistema de separació de béns, si la muller no pot contractar ni obligar-se sense llicencia i autorització de son marit?»

A propòsit de l'art. 61 a què s'al·ludeix en el paràgraf anterior, cal dir que D. Enric Pérez Ardà,[2] després de fer un estudi relacionat de tots els articles que fan referencia a la capacitat de la dona casada, diu que amb el Codi es camina en mig d'una gran vaguetat, que sos articles són una veritable *charada de derecho*, són dipòsit de plets costosos i inevitables, i opina que afegint a l'art. 61 alguns articles més (tenint especial cura en concordar-los amb els especials de la menor edat, absencia, incapacitat, interdicció, prodigalitat, concurs, divorci, nul·litat i separació forçosa) es podría resoldre i saber un hom a què atendre's.

Ha estat també censurat l'article 69,[3] essent per cert algunes de les crítiques que d'ell s'han fet ben interessants.

El Sr. Comas, en el discurs al Senat tantes vegades citat,[4] deia: ¿Aon, en quina llei, en quina part del món s'ha establert que un matrimoni, amb mala fe per part dels dos contraients, produeixi la llegimitat dels fills? Doncs llavors, jo no em sé explicar per què s'estableixen fills il·legítims. I fent exageració de l'argument, dedueix amb molt bona lògica, que així com un fill producte d'una unió passatgera (però no delictuosa) és considerat per aquest article com a il·legítim o natural, el que és producte de la unió d'un sacerdot (per exemple) amb una dona casada, de mala fe, per tant, tots dos, és considerat com a llegítim. Es pot donar més absurde? Altre vegada el Codi confón, o no distingeix, la paternitat de la legitimitat. Aquest mateix jurisconsult, en sa obra *La revisión del Código Civil español*,[5] censura durament aquest article, ja que reconeix efectes civils en quant als fills haguts en matrimoni en el cas de mala fe dels contraients, i, per tant, en el cas d'un matrimoni nul. D. Calixte Val-

1. Aquest article 61 diu aixís: «Tampoco puede la mujer, sin licencia o poder de su marido, adquirir por título oneroso ni lucrativo, enajenar bienes, ni obligarse, sino en los casos y con las limitaciones establecidas por la ley.»

2. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* volum 114, ps. 150 i ss., «La mujer casada ante el derecho civil común».

3. Art. 69: «El matrimonio contraído de buena fe produce efectos civiles, aunque sea declarado nulo.

Si ha intervenido buena fe de parte de uno solo de los cónyuges, surte únicamente efectos civiles respecto de él y de los hijos.

La buena fe se presume, si no consta lo contrario.

Si hubiere intervenido mala fe por parte de ambos cónyuges, el matrimonio sólo surtirá efectos civiles respecto de los hijos.»

4. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* Madrid. Volum 74, ps. 372 i ss., «Sección Parlamentaria».

5. Vegi's en la *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* volum 93, ps. 193 i ss., «Una obra notable sobre el Código civil», per Gumersindo de Azcárate.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

verde i Valverde[1] examina per separat els quatre paràgrafs que conté aquest article. Alaba el primer, tercer i quart (si bé diu que aquest contraría l'antic dret de Castella, llei 3, tít. 3, partida 2.ª), i del segón diu que ve a sancionar un contrasentit jurídic. Planteja qüestions com les següents : el casat de bona fe, al donar-li el Codi efectes civils a son matrimoni, ¿estarà impossibilitat de contraure nou matrimoni, ja que, segons declaració del Codi, produeix el primer efectes civils davant de la llei? Això sería enorme, i en efecte ho és, ja que queda en millor situació el que ha contret el matrimoni de mala fe que el que l'ha contret amb bona fe. Ademés, si s'anul·la el matrimoni a conseqüencia d'impediment, ¿quedaràn sense cap valor els actes del contraient que amb manifesta mala fe va celebrar mentre durà el matrimoni? Adverteix que de dubtes com aquests en sortiràn a cada pas, efecte tots de voler enunciar el Codi un precepte amb termes massa generals i sense especificar-los gens. Acaba l'estudi afirmant que la falta d'unitat en el pensament de les disposicions del Codi fa que hi hagin contradiccions en excés, i algunes fins dintre d'un mateix article.

Respecte a l'art. 77,[2] impugnava el Sr. Pisa Pajares[3] el que preceptúa aquest article (al referir-se al matrimoni canònic quan no s'ha inscrit al temps de sa celebració, en el que es diu que no produirà efectes civils sinó des del moment de sa inscripció), al manifestar que la celebració del matrimoni porta en el seu sí, com tots els actes solemnes, ço que es nomena la unitat; i aquí, com es pot veure, es divideix en dues parts : el matrimoni i la inscripció. Però lo més greu és la declaració que fa de què el matrimoni canònic no tingui efectes civils sinó des del moment de la inscripció. Diu : bé sé jo que hi haurà sacrament i que el matrimoni serà veritablement matrimoni; però per aquesta mateixa raó trobo dur que es neguin els efectes civils; perquè sense fer grans disquisicions, hi ha una cosa ben certa, i és que l'opinió pública i totes

1. *Revista de los Tribunales;* v. 28, n. 47, corresponent al 1.r de desembre de 1894; «El art. 69 del Código civil».

2. Art. 77 : «Al acto de la celebración del matrimonio canónico asistirá el Juez municipal u otro funcionario del Estado con el solo fin de verificar la inmediata inscripción en el Registro civil. Con este objeto los contrayentes están obligados a poner por escrito en conocimiento del Juzgado municipal respectivo, con veinticuatro horas de anticipación por lo menos, el día, hora y sitio en que deberá celebrarse el matrimonio, incurriendo, si no lo hicieren, en una multa de 5 a 80 pesetas. El Juez municipal dará recibo del aviso de los contrayentes. Si se negare a darlo, incurrirá en una multa que no bajará de 20 pesetas ni excederá de 100.

No se procederá a la celebración del matrimonio canónico sin la presentación de dicho recibo al cura párroco.

Si el matrimonio se celebrare sin la concurrencia del Juez municipal o su delegado, a pesar de haberle avisado los contrayentes, se hará a costa de aquél la transcrición de la partida del matrimonio canónico en el Registro civil, pagando además una multa que no bajará de 20 pesetas ni excederá de 100. En este caso el matrimonio producirá todos sus efectos civiles desde el instante de su celebración.

Si la culpa fuere de los contrayentes, por no haber dado aviso al Juez municipal, podrán aquéllos subsanar la falta solicitando la inscripción del matrimonio en el Registro civil. En este caso no producirá efectos civiles el matrimonio sino desde su inscripción.»

3. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* v. 75, ps. 527 i ss., «Sección Parlamentaria».

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

les persones a aquesta dona no la consideraràn pas com una dona decaiguda, i no sembla gens oportú que es vingui a posar aquest segell d'infamia a una unió religiosa, canònica i perfecte, i es digui que no es té com a legítim aquest matrimoni, o que almenys no se li reconeixen efectes civils. El Marquès de Trives, en son discurs al Senat quan es plantejà el Codi,[1] feia notar, a l'al·ludir aquest article en son precepte de què el matrimoni canònic no produirà efectes mentre no s'inscrigui en el Registre civil, que això produeix un estat de dret contrari a l'esperit de la Constitució i contrari també als drets que la mateixa concedeix als ciutadans. D. S. A. Montesinos, al fer un estudi d'aquest art. 77,[2] es lamenta que la intervenció del funcionari de l'Estat en el matrimoni tingui el caràcter de requisit essencial per a la celebració del mateix. Després de parlar de la pena que aquest article imposa als contraients i al Jutge en el cas previst en el mateix (pena que segons l'autor no es pot posar), diu que és impossible conciliar el que diu el Codi, de «No se procederá a la celebración del matrimonio canónico sin la presentación de dicho recibo al cura párroco», amb el text de l'art. 75,[3] a no ésser admetent que el Codi introdueix per al matrimoni entre catòlics, una solemnitat més, no establerta pel Dret canònic. Afirma que això pot produir conseqüencies trascendentals. Per aquesta disposició s'atribueix als Jutges municipals el *veto* als matrimonis canònics. Suposa el cas que el Jutge demori per tres dies la celebració del matrimoni; que els contraients s'hagin unit carnalment, i pregunta, ¿com i qui indemnitza al ser nascut dos dies abans dels cent vuitanta següents a la celebració del matrimoni de la perdua de la presumció legal de legitimitat que li atribueix l'art. 108 (que presumeix fills legítims als nascuts després d'aquest terme), exposant-se per a aconseguir-la a la contingent concurrencia de quiscuna de les circumstancies de l'art. 110?[4] L'Estat cobraría les 100 ptes., el fill sería de pitjor condició, i els pares tindríen de fer despeses per a aconseguir els aventatges que la llei els hi atribueix i de les que foren privats pel *capritxo* o mala intenció del Jutge. A més, admet la llei la possibilitat de celebració sense la *concurrencia* del Jutge municipal, i segons que l'absencia sigui imputable al Jutge o als contraients, estableix la pena i els mitjans supletoris per a aconseguir l inscaripció en el Registre; però si «no se procederá a la celebración del matrimonio canónico sin la presentación de

1. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* v. 77, ps. 156 i ss., «Sección Parlamentaria».

2. *Revista de los Tribunales;* v. 20, n. 7, corresponent al 15 de febrer del 1890. «Código civil — El artículo 77».

3. Art. 75 : «Los requisitos, forma y solemnidades para la celebración del matrimonio canónico se rigen por las disposiciones de la Iglesia católica y del Santo Concilio de Trento, admitidas como leyes del Reino.»

4. Art. 110 : «Se presumirá legítimo el hijo nacido dentro de los ciento ochenta días a la celebración del matrimonio. si concurriere alguna de estas circunstancias:

1.ª Haber sabido el marido, antes de casarse, el embarazo de su mujer.

2.ª Haber consentido, estando presente, que se pusiera su apellido en la partida de nacimiento del hijo que su mujer hubiese dado a luz.

3.ª Haberlo reconocido como suyo expresa o tácitamente.»

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

dicho *recibo* al cura párroco», com es pot donar el cas segón? Finalment, diu l'articulista : «No creemos que el procedimiento establecido asegure el resultado de la inscripción. Estimamos que los abusos se hacen muy posibles. Y presentimos las lesiones que han de sufrir derechos reconocidos por las leyes, apenas amparados en este caso.»

I ara passem als arts. 78 i 83,[1] que estàn magistralment comentats pel senyor Bisbe de Salamanca en el discurs que va dir al Senat quan la discussió del Codi.[2] Féu dit senyor encertades consideracions sobre el primer d'aquests articles, i preguntà: «... y si llega el día undécimo, ¿se ha cerrado ya la puerta del Registro civil!? ¿Ya nunca se podrán demostrar esos efectos civiles? ¿Ya no los reconocerá el Estado? ¿No, Sr. Aldecoa? ¿Se los reconocerá? ¿Sí? Pues que conste en la ley». Al comentar l'art. 83, diu que trobar ordenats *in sacris,* o professos d'ordre religiosa canònicament aprobada, lligats amb vots solemnes de castetat i al propi temps amb dispensa canònica, no és freqüent, és sumament una raritat; i sols en aquelles grans perturbacions de la Revolució francesa l'Esglesia ho va concedir, i diu que sols recorda que en nostra historia n'hi ha algún cas molt comptat encara, respecte del Rei Monjo, i d'aquests casos no se n'ha de fer esment. Diu l'article : «a no ser que unos y otros hayan obtenido la correspondiente dispensa canónica»; i pregunta : per què? Segons el Codi, diu dispensa canònica per a contraure matrimoni civil.[3] I pregunta, si és possible que hi hagi un Sant Pare o una Sagrada Congregació que dongui aquesta dispensa als ordenats *in sacris* per a contraure matrimoni civil.

Sota el seudònim de «Racio», ja hem vist que un autor havía censurat l'art. 59; aquest mateix autor critica el 82[4] de la següent manera.[5] En aquest article s'esta-

1. Art. 78 : «Los que contrajeren matrimonio canónico *in articulo mortis*, podrán dar aviso al encargado del Registro civil en cualquier instante anterior a la celebración y acreditar de cualquier manera que cumplieron este deber.

Las penas impuestas a los contrayentes que omitieren aquel requisito, no serán aplicables al caso del matrimonio *in articulo mortis*, cuando conste que fué imposible dar oportunamente el aviso. En todo caso, para que el matrimonio produzca efectos civiles desde la fecha de su celebración, la partida sacramental deberá ser inscrita en el Registro dentro de los diez días siguientes.»

Art. 83 : «No pueden contraer matrimonio:

....

tueix, que la sentencia ferma de divorci es té d'inscriure en el Registre civil; però, en canvi, no es parla d'això en el cas d'haver-hi una posterior reconciliació entre els divorciats; i la sentencia en aquest cas anul·la l'anterior; per tant, estima l'articulista que caldría inscriure-la, encara que fos mitjançant una *nota marginal*. I no cal dir que d'ésser així es deuría modificar la redacció del citat article. De l'art. 85,[1] ne deia el Sr. Comas al Senat[2] lo següent : Quan a Anglaterra està treballant la familia Reial en la Cambra dels Lors, fa ja setze anys, perquè es permeti la dispensa de l'afinitat en la linia colateral, i no ho ha alcançat, ¿nosaltres anem a consentir que es dispensi l'impediment d'afinitat en linia recta? Es podrà casar un sogre amb sa nora? Es podrà casar una sogra amb son gendre? Això és pitjor, veritat?... (Cal advertir que si bé l'actual redacció d'aquest article no és la del projecte que motivà aquest comentari del Sr. Comas, no ha estat la correcció tan afortunada que impedeixi aplicar-li.) Deia el Sr. Comas de l'art. 87,[3] en aquest mateix discurs, referint-se especialment a l'última part del paràgraf segón, que si el matrimoni en aquest cas és vàlid, en el contrari serà nul; i deixant apart lo poc recomanable del matrimoni per poder, es pregunta el Sr. Comas ¿quina situació neixerà de la disposició de l'article si es confabulen l'apoderat i el poderdant? ... ¿No compreneu — diu, dirigint-se als senyors Senadors — els perills que hi ha en què la llei llenci la víctima pudorosa als peus d'un seductor? Sosté que *almenys* caldría afegir a aquest article *que jamai es pogués presumir revocat el poder, si hi ha comunitat de vida entre els esposos després de la celebració del matrimoni*; perquè, on va la dona casada per poder, quina revocació ignora?... Comenta el cas en què amb tot i el poderdant anar de bona fe per a casar-se, se n'arrepenteix més tard, revoca el poder i marxa sense comunicar la tal resolució, i resulta que la pobra dona no sab si està casada, si és soltera, ni té mitjans per a saber-ho, perquè no hi ha un registre especial establert per a la revocació de poders; no té jamai el mitjà d'averiguar si està ben o mal casada, i podràn passar dos o tres anys, o més, segons l'absencia del poderdant, i això si arriba a saber on para aquest, per a poder preguntar-li si és son marit o si va revocar el poder. Perquè no es pugui creure que les dificultats que entranya

1. Art. 85 : «El Gobierno con justa causa puede dispensar, a instancia de parte, el impedimento comprendido en el n.º 2.º del art. 45,* los grados tercero y cuarto de los colaterales por consanguinidad legítima, los impedimentos nacidos de afinidad legítima o natural entre colaterales y los que se refieren a los descendientes del adoptante.»

* Se refereix a la viuda durant els tres cents un dies següents a la mort de son marit, o abans del part si hagués quedat embarassada; i a la dona, el matrimoni de la qual hagués estat declarat nul, en els mateixos casos i termes, a comptar des de sa separació legal.

2. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* v. 74, ps. 359 i ss., «Sección Parlamentaria».

3. Art. 87 : «El matrimonio podrá celebrarse personalmente o por mandatario a quien se haya conferido poder especial; pero siempre será necesaria la asistencia del contrayente domiciliado o residente en el distrito del Juez que deba autorizar el casamiento.

Se expresará en el poder especial el nombre de la persona con quien ha de celebrarse el matrimonio, y éste será válido si antes de su celebración no se hubiera notificado al apoderado en forma auténtica la revocación del poder.»

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

aquest article són sols d'un ordre teòric, passo a consignar un fet que comenta D. Fidel Pérez R. Mínguez.[1] Un oficial d'infantería que tingué d'anar a Cuba, va atorgar poders a un amic perquè en representació d'ell contragués matrimoni amb una distingida senyoreta. La boda es va celebrar el 19 d'octubre de 1895, i posteriorment arribaren noves dient que el referit oficial havía mort del vòmit el dia 10 del propi mes i any. I pregunta l'advocat D. Josep Castillejo (Licenciado Vidriera) : D.ª Lluïsa García (nom de l'al·ludida senyoreta), és soltera, casada o viuda? Fa el Sr. Pérez un estudi d'aquest cas relacionant l'art. 87 amb el 1738, amb l'opinió d'alguns autors, amb la legislació de les «Partidas», amb el dret estranger i amb una sentencia del Tribunal Suprem de 19 de novembre de 1875, i com a conseqüencia sosté que l'al·ludida senyora és soltera, i prega al legislador, a l'acabar son estudi, que al fer la (llavors ja pròxima) revisió del Codi, estampi amb claredat ço que en lo successiu té de servir de norma en un tan interessant extrem de la legislació civil.

Per últim, examinarem ço que s'ha dit de l'art. 102.[2] El Sr. Comas, al comentar el paràgraf tercer del mateix en el seu discurs al Senat,[3] critica aquest precepte en el sentit d'ésser poc edificant i sobretot contrari als preceptes de l'Esglesia catòlica i del Dret canònic. Aquest mateix home de lleis, en sa obra *La revisión del Código civil español,* censura aquest article : pel fet de donar la facultat de demanar la nul·litat del matrimoni per impotencia a les pèrsones (feta excepció dels esposos) que tinguin interès en la mateixa; la forma i circumstancies en què es declara la caducitat de l'acció per a demanar la nul·litat en els casos d'error, força, por, rapte, etc., ratificant-se en les afirmacions fetes en el seu discurs al Senat de què tantes vegades n'hem fet esment.

Tal és una part de la defectuosa regulació que, d'una institució tan important com és el matrimoni, fa el Codi civil de 1889.

* * *

Cal advertir que hem consignat aquestes crítiques amb el ple convenciment que no les col·leccionàvem pas totes; i amb l'única idea de fer-ne un recull ordenat, suficient per a donar idea de ço que és l'articulat del Codi espanyol avui vigent. Vegi's sinó, el

1. *Revista de los Tribunales;* v. 29, n. 47, corresponent al 23 de novembre del 1895. «Deficiencias del Código civil. ¿Soltera, casada o viuda?»

2. Art. 102 : «La acción para pedir la nulidad del matrimonio corresponde a los cónyuges, al Ministerio fiscal y a cualesquiera personas que tengan interés en ella.

Se exceptúan los casos de rapto, error, fuerza o miedo, en que solamente podrá ejercitarla el cónyuge que los hubiese sufrido; y el de impotencia, en que la acción corresponderá a uno y otro cónyuge y a las personas que tengan interés en la nulidad.

Caduca la acción y se convalidan los matrimonios en sus respectivos casos, si los cónyuges hubieran vivido juntos durante seis meses después de desvanecido el error o de haber cesado la fuerza o la causa del miedo, ó si, recobrada la libertad por el robado, no hubiese éste interpuesto durante dicho término la demanda de nulidad.»

3. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* v. 74, ps. 364 i ss., «Sección Parlamentaria».

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

que diu D. Lluís Moutón i Ocampo[1] : «Basta analizar rápidamente la ley civil en vigor sin detenerse en las equivocaciones repetidas, en las contradicciones frecuentes y en la completa falta de sentido orgánico, tanto o más censurable que el plan adoptado, para convencerse de que existen no pocas materias que requieren profunda y notable modificación, instituciones que no han sido incluídas en el Código a pesar de su importancia extraordinaria y de no suponer una novedad trascendental en la época de la formación de aquel Código legal (se refereix principalment això als contractes), artículos que precisan alteración inmediata, conceptos que exigen redacción nueva y adécuada, errores e imperfecciones que conviene hacer desaparecer».

Senyalen d'una manera molt exacta lo defectuós del Codi respecte a tot lo exposat, les següents paraules de l'Exposició a les Corts que en representació de milers de propietaris de Catalunya, i amb l'adhesió del que en podríem dir *braç eclesiàstic*, redactaren, i presentaren en 16 de gener de 1882, D. Josep A. Buxeres, D. Delfí Artós, D. Alvar M.ª Camín, D. Enric Sicars i D. Francesc Romaní i Puigdengolas.[2] Deia així, referint-se al Codi projectat en 1851, que segons la base primera de la Llei de bases de l'11 de maig de 1888 devía servir de motllo del que s'anava a promulgar més tard, i que és el vigent,[3] i que per tant resulta aplicable al cas : No es pot concebir res més repugnant als costums espanyols, àdhuc als castellans, que les disposicions familiars que conté, de tal manera, que semblen ideades per persones enemigues de les tradicions, de l'autoritat domèstica i de la llibertat familiar i privada. La irreligiositat i impietat del projecte es destaca amb esfereïda llum a l'excloure a l'Esglesia del coneixement de les causes de divorci, al convertir a favor dels pobres el llegat a favor de l'ànima, al dispensar cert favor al pare adúlter, al deixar sense càstic l'exposició de l'infant. Els autors del Codi que ens ocupa (el projectat en 1851) no rebríen les seves aspiracions de la vida domèstica al tractar de regularitzar-la, quan en tanta manera defebleix en l'autoritat del pare, suplantant la seva necessitat per la del Jutge, i estimant la primera com propensa a la tiranía i als fills com víctimes d'ella, a què pel mateix convé deslliurar amb urgencia declarant llur major edat i consegüent emancipació als vint anys, ço és, quan les passions fermenten amb més vigor i quan més es necessita el fre del pare. Els fills són els únics sers dignes de les atencions de projecte. «¡Llàstima que la naturalesa impossibilita declarar a llur favor la potestat sobre de llurs pares; aleshores quedaría venjat en aquest punt l'agravi rebut de les legislacions anteriors!...»

Cal notar també que la majoría dels defectes que hem fet notar, i que subsisteixen en l'actualitat, es podíen molt bé corretgir, puix les censures i advertencies foren opor-

1. *Revista General de Jurisprudencia y Legislación;* v. 113, ps. 433 i ss., «Necesidad de la revisión del Código civil».

2. *Traducció catalana d'importants documents en favor de la conservació del Dret civil vigent a Catalunya que publica ab ..... la Comissió a l'efecte nomenada*, etc.; Barcelona, 1886, ps. 21 i 22.

3. Llei Bases, 11 maig 1888. «Base 1.ª. El Código tomará por base el proyecto de 1851 en cuanto se halla contenido en éste el sentido y capital pensamiento de las instituciones civiles, etc., etc.»

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

tunes (quán es discutía el Codi al Senat), però els senyors de la Comissió de Codis en feren poc esment. Hem consignat alguns comentaris a determinats articles, posteriors a l'aprovació i vigencia del Codi, puix entenem que aquests han plantejat problemes no previstos en l'articulat del mateix; i a més, quan una cosa requereix comentaris d'aquesta mena, és senyal evident que no deu ésser prou clara. Una de les primeres condicions que deu tenir un Codi, és l'ús exacte, veritable, propi en cada cas de les paraules; diu D. Fidel Pérez Mínguez,* al lamentar lo deplorable del Codi en vigor a Espanya; i com ell altres autors, que fins sería enutjós citar ara aquí. Que tota obra humana és poc o molt defectuosa, és una veritat axiomàtica; però si tan defectuosa és, bo és, també, corretgir-la i fer els esforços perquè ho sigui el menys possible.

El trist és, que tots aquests defectes perjudiquen també (en virtut de l'article 12 del Codi) a la nostra Catalunya, i és per això que hem tingut un especial interès en exposar-los a la vista de tothom.

Barcelona, novembre MXMXVI

* *Revista de los Tribunales;* v. 33, n. 8, corresponent al 25 de febrer de 1899. «Deficiencias del Código civil. Precio determinado. Derechos del padre natural.»

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Estudis sobre la intel·ligència en els animals, i especialment en els mamífers,* de Ramon Martí d'Eixalà.

Quan l'Associació Catalana d'Estudiants tractà de publicar aquest Anuari, que ara veu la llum com a publicació dels Estudis Universitaris Catalans, fou un dels nostres primers propòsits incloure-hi el present estudi d'En Martí d'Eixalà que coneixíem per haver-lo llegit el professor de la Universitat Sr. Parpal en la seva càtedra de Psicologia. A tal fi, sol·licitàrem del Sr. Parpal, en poder del qual residia una còpia del manuscrit d'En Martí d'Eixalà, el permís per a sa publicació, a la qual cosa accedí amb l'entusiasme que mostra en tot ço que sigui honorar l'obra dels pensadors catalans del segle xix. És amb viu agraïment, que ens complaem en expresar-ho aquí, que hem rebut aquesta mostra de deferència.

Dues consideracions principalment fan, creiem, interessant la publicació d'aquest estudi.

Primerament, el tema que en ell es tracta no és alguna cosa resolta, en la qual les investigacions anteriors a la solució no tinguin ja valor actual. Al contrari: el problema de la valor de la Psicologia de l'animal és manifestament un problema avui encara sense solució, les opinions sobre el qual difereixen extraordinàriament. Altrament, l'estudi que editem tracta el tema des d'un punt de vista metodològic, que és justament el terreny on els temps moderns és discutit, amb la més gran divergència d'opinions. Des de l'acceptació sense crítica de la Psicologia de l'animal, tal com es manifesta en els treballs d'un Fabre o un Wassmann, fins a les concepcions d'un Claparède o un Pieron, on la consciència de l'animal, i per tal la Psicologia comparada, només és acceptada com a hipòtesi, o bé fins a les posicions ultra-fisiologistes, on la valor del mètode d'analogia, únic que pot conduir a l'acceptació d'una consciència animal, és negat rodonament, excloent hom fins la terminologia en l'estudi de l'animal, per creure-la delatora d'un antropomorfisme ingenu, hi caben un gran nombre de posicions matitzades

* Aquest treball fou llegit en castellà a la Real Academia de Ciencias y Artes, i en aquesta llengua es troba en el manuscrit que es conserva, però es veu tan clarament que és una senzilla traducció que hem cregut restar més fidels al pensament del seu autor publicant-lo en sa llengua original.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

diversament. En aquest conjunt de tesis possibles és interessant de constatar en la mantinguda pel filòsof català, sinó una originalitat remarcable, almenys una percepció clara i precisa de les dificultats davant de les quals, en tot temps, es troba el psicòleg de l'animal.

En segon lloc, la publicació d'aquest estudi és una modesta contribució a una obra d'alt interès a realitzar, que caldria que fos immediatament empresa per alguna de les nostres corporacions científiques. Ens referim a l'edició completa de les obres dels filòsofs catalans del segle XIX, encara gairebé totalment inèdites.[1] Estem avui vivint una sèrie d'inquietuds que fan pressentir un fort renaixement dels estudis filosòfics a Catalunya. Les obres, els assaigs publicats, sovint fan professió de seguir una tradició genuïnament catalana[2] : cal, doncs, que sapiguem on s'interromp i on recomença aquesta tradició. Referint-nos concretament als pensadors del segle XIX cal que poguem estudiar a part de la valor actual de la seva obra, el grau en què pot considerar-se expressió d'una manera de veure genuïnament i profundament catalana; si és una doctrina expressada amb accent original o una simple aportació o pot ésser encara només una importació de doctrines, altrament poc interessants, de la filosofia escocesa. Per això cal que siguin posades a disposició del públic d'estudiosos en bones edicions les obres d'aquests pensadors.

La publicació d'aquest estudi, per ses reduïdes proporcions, no pot ésser considerada com una aportació apreciable a aquesta obra; però, per això mateix voldríem fer sentir al llegidor, en presència d'una desproporció tan gran entre la matèria publicada i l'alt prestigi que una tradició assigna al nom d'un Ramon Martí d'Eixalà, la necessitat de què una empresa més vasta sigui immediatament iniciada.

J. CREXELLS

1. Cal agrair a l'Institut de Ciències la publicació dels apuntaments d'un curs d'En Llorens.
2. Exemples, el conjunt del *Glosari* de Xenius, i recentment la important obra de Francesc Pujols *Concepte General de la Ciència Catalana*.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

El més sublim de la Història Natural està, sens dubte, en el fons d'un problema tan difícil i complicat com gran és la impaciència de l'home per a resoldre'l, i que a jutjar pel pas que porta la intel·ligència col·lectiva, durarà per tot el temps de la peregrinació del gènere humà sobre la terra.

El problema, com haureu endevinat, comprèn el sistema de la creació en el referent als diversos éssers que poblen el nostre planeta ultra l'home, i consisteix en determinar quin objecte es proposà el Suprem Àrbitre al treure'ls del no-res, i com en aquest gran quadre les funcions de cadascun concorren a l'harmonia i unitat que no poden mancar en ço que és obra de la sabiduria infinita.

Malgrat que la intel·ligència no pot alimentar la brillant esperança de resoldre per complet una qüestió que tantes dificultats comporta, sent envers ella una propensió irresistible deguda a què el seu principal aliment està en el sublim, malgrat que no obtingui més que ombres en la regió dels conceptes.

Mes, en el curs de sa tasca, de la que debades pretengueren desviar-la, aixeca de tant en tant alguna punta de l'espès vel que cobreix tan interessants assumptes, i aleshores la raó, auxiliada per la llum que Déu li envia en premi de sos afanys, a voltes reconeix i ratifica el camí de la veritat, per on la conduïa un vagarós sentiment; a voltes s'afirma en antigues i venerades creències.

Per a penetrar amb algun fruit en aquesta regió trascendental és esglaó o preliminar indispensable l'observació dels diversos éssers tan acabada com sigui possible i llur classificació científica, treball que constitueix la Història Natural en la rigurosa accepció d'aquesta paraula. I dic l'observació tan acabada com sigui possible, perquè si és cert que l'examen incomplet dels objectes de la naturalesa pot donar resultats pràctics i suministrar dades per a formular algunes lleis d'ordre físic, quan ens elevem a una regió trascendental, on sols ens pot sostenir la força poderosa d'una síntesi, l'enteniment confós s'enfonsa, o la imaginació, prenent son lloc, s'extravia per espais incommensurables si tal empresa acometia abans d'haver reconegut el terreny, del qual i de cada un dels seus punts parteixen els raigs de llum que, reunint-se, produeixen la idea sintètica.

No aspiro, senyors, a completar l'anàlisi a què em refereixo ni a rectificar aquelles síntesis de segon ordre que són la base de les classificacions; lluny de mi la boja presumpció de donar la darrera mà a l'obra en què tenen vinculat llur nom tants barons ilustres. A més de què ni la matèria és de ma competència ni el treball és per a un sol home. Em proposo únicament, i això encara perquè vostra benvolença m'anima, subjectar al vostre il·lustrat judici algunes consideracions sobre la intel·ligència dels animals, consideracions que no resoldran la qüestió, mes que podran tal volta contribuir a aclarir-la, omplint-se així a poc a poc, un buit que es trova en la filosofia natural sempre que la raó aspira a sortir del domini d'aquella per elevar-se a una altra esfera. I cal fer observar que omplir aquest buit no és d'escassa importància, perquè si de-

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

fectuós fóra el coneixement de l'home sense l'estudi de la raó que l'il·lumina no es pot considerar cabal la idea que tinguem dels irracionals mentre no s'hagin caracteritzat els actes que en ells s'assemblen a les manifestacions de la intel·ligència i que per això mateix la fisiologia no explica.

Sobre aquesta matèria les opinions de què tinc notícia es poden reduir a quatre.

Alguns, amb Descartes, no han vist en els animals més que mers autòmates.

Buffon, separant-se de l'opinió de son il·lustre compatrici, mes no tant com sembla a primera vista, els concedeix la facultat de sentir, si per ella s'entén el verificar un acte de moviment amb motiu d'algun topament o resistència, mes no en el sentit de percebre i comparar percepcions de qual cosa diu, no en podem adquirir cap seguretat.

Altres atribueixen als animals certa intel·ligència sense caracteritzar-la, si bé reconeixent diferències més o menys fonamentals entre ella i la de l'home.

Altres, en fi, seguint a Condillac els hi concedeixen facultats que es distingeixen de les de l'home sols en el grau de força i en els mitjans auxiliars de desenrotllament.

D'aquestes quatre opinions la primera és branca d'una gran teoria de la classe d'aquelles en què quant més dominant sembla la raó més subjugada és per una de les propensions que sols estan destinades a donar-li el primer impuls: parlo de l'amor a lo absolut; tals teories són filles d'un error bastant corrent en les intel·ligències elevades i consisteix en creure que l'home s'assembla a la Divinitat col·locant-se de sobte en un punt generador, des d'on, descendint, arriben a dibuixar el grandiós quadre de l'univers; en lloc d'acostar-se al Creador pujant gradualment amb modèstia i esforç des del lloc en què ens ha col·locat.

Si aquest últim hagués estat el procedir de Descartes, els fets que el voltaven no l'haurien deixat d'advertir i hauria estat impossible que no l'impressionés la distància immensa que va de lo automàtic o sèrie invariable i ordenada de moviments com els d'una màquina, a l'indefinit nombre de variacions que ens pot oferir en un de sos actes l'animal, i el que és més, la planta segons els obstacles que troba i les demés circumstàncies es presenten. Hauria vist aquí una el·lecció sigui cega o *sui-concia* que no atribuïm mai a l'autòmata.

Les demés opinions que porto apuntades tenen origen diferent de la de Descartes, són filles de l'observació o almenys no reclamen altre sosteniment que aquesta ni manifesten altres títols per a sol·licitar l'assentiment.

Però, d'on pot provenir tan gran divergència com hom nota entre les dites opinions o sistemes? És possible, tractant-se d'induccions tretes de fets sobre els quals no hi ha ni hi pot haver notable disparitat? Mentre no sortim de l'esfera de lo material i donada la manera de procedir que s'ha fet habitual entre els naturalistes, la discordància cap només quan l'anàlisi ha estat incomplet o en l'acte de l'inducció hom no ha abarcat tot el conjunt. Mes en passar a una altra regió l'error i la divergència reconeixen ultra això altra causa: el criteri que el pensador elegeix o dóna la preferència. Doneu-me el poder d'establir l'acord entre els filòsofs sobre el criteri, i d'aquí endavant no tindrem més que un sistema filosòfic amb lleugeres variants

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Aquelles opinions són resultat d'un procedir per analogia, excepte tal volta la de Buffon, car en ella gairebé tot és dubte. I dec advertir que quan dic analogia prenc aquesta paraula en son sentit filosòfic i no com s'emplea sovint pels naturalistes, designant amb ella un treball d'inducció rigurosa que, començant per l'anàleg i pujant de generalització en generalització, acaba concloent amb seguretat d'un fenomen a un igual, de certes correspondències entre les parts components dels éssers observats a la igualtat de correspondències en un ésser fins llavors desconegut i al que l'observació directa no s'ha pogut aplicar per complet.

Ara, com el procedir per mera analogia és vague i té una escala sumament dilatada, és clar que en mans de diferents persones podrà donar resultats de tot punt diversos, majorment si cadascuna entra en la qüestió amb idees preconcebudes, com li succeí a Condillac, que dominat per la de la sensació generadora en son concepte de totes les facultats mentals i veient les apariències de sensació en els animals, arribà a sentar en termes absoluts que si mesuraven les distàncies amb la vista era gràcies a les lliçons del tacte.

No per això abandonem l'analogia. Malhauradament és l'únic procedir possible en la matèria, per tal com no ens és donat penetrar el que passa en l'interior d'un quadrúpede quan ens sembla que pensa, sent o vol, com podem fer-ho amb les facultats humanes sorprenent-les amb nostre reculliment en els moments de llur acció. Mes hi ha tres coses que l'investigador no deu perdre de vista. És la primera, que l'analogia, tal com l'entenen amb freqüència els naturalistes, no pot ésser utilitzada per a determinar la intel·ligència dels animals; donat que per a generalitzar a l'efecte de poder concloure d'un fenomen a un igual fóra indispensable que ultra les nostres facultats en llurs manifestacions extremes, coneixéssim amb igual certesa les facultats de diverses classes dels animals. És la segona, que l'analogia pròpiament dita no dóna resultats que traspassin els límits de la probabilitat. I en fi, es deu tenir en compte que si es vol que aquesta analogia ens acosti a la certesa, és precís buscar-la considerant els objectes sota totes les fasses possibles.

En la matèria que ens ocupa, si es troben analogies serà entre les accions humanes que són els signes externs o manifestació de les funcions d'intel·ligència i els actes externs dels animals, donat que tals actes són els únics subjectes a observació.

Interessa, doncs, ans que tot, l'examen i classificació de les accions humanes sota el punt de vista de la relació que guarden amb els actes de la intel·ligència; classificació que s'ha descuidat pels que s'han ocupat d'aquesta matèria, malgrat que sense ella no es concep que hi hagi norma per a mesurar el grau de probabilitat de les induccions per analogia al comparar les accions de l'home amb les dels éssers col·locats en una etapa inferior

Considerades les accions humanes en relació amb la intel·ligència, es vénen a distribuir en els següents grups:

1. Moviments més o menys complicats, indispensables durant la vida intrauterina i al començ de l'extrauterina, i que es verifiquen sense consciència, sense el concurs de la voluntat pròpiament dita.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

2. Moviments que s'efectuen sense propòsit de la nostra part, si bé la voluntat pot exercir influència en ells; per exemple el de les parpelles.

3. Moviments produïts per la imitació, i en els quals és evident que poden intervenir o deixar de pendre part la intel·ligència i la voluntat.

4. Moviments que són resultat de l'hàbit. En un principi hauria intervingut la voluntat, si no fossin iniciats per la imitació o la força d'un o més instints.

5. Moviments repentins que un afecte tendeix a determinar. Per a llur producció la voluntat no és necessària, malgrat que algunes vegades arribi a impedir-los o modificar-los.

6. Moviments que són la resultant de dos o més afectes que obren a un mateix temps. Els d'aquesta classe estan en la mateixa línia que els anteriors en relació a la intel·ligència i la voluntat.

7. Moviments que s'originen d'obrar dos o més afectes que excloint-se mantenen per algun temps en suspens l'ànim, el qual es deixa arrastrar al fi per un d'ells. Tals accions o moviments són possibles amb el concurs de la voluntat i sense que aquesta ni la intel·ligència entrin en exercici.

8. Determinacions o accions essencialment voluntàries a les que precedeix la idea d'un objecte i la comparança i judici sobre dels mitjans.

Dels moviments que formen el primer grup res podem inferir, atès que són purament instintius. Igualment infundada fóra qualsevol conclusió que partís dels que hem col·locat en segon ordre, malgrat que en ells pot exercir alguna influència la voluntat; bé perquè no fóra fàcil decidir si obrava o no en l'animal, bé perquè no tota volició suposa l'exercici de la intel·ligència.

Els moviments produïts per imitació que formen el tercer grup, i són molt freqüents en algunes de les espècies dels mamífers, tampoc ens poden servir per a argüir respecte de tals espècies la intel·ligència per analogia; donat que en nosaltres no la suposen tals actes. Al contrari, la facultat o capacitat d'imitació, ultra de l'instint, sembla haver-nos sigut concedida per a suplir la manca de raó en el primer període de la vida.

Però se'ns dirà : ja que l'anomenat irracional imita, haurà de rebre la impressió del moviment o acció que reprodueix, i d'aquí s'inferirà que percep, o el que és igual, que participa d'una de les nostres facultats d'intel·ligència. Aquest raciocini, que en·què no sigui a propòsit de la imitació s'ha repetit en diverses formes, comporta un sofisma degut a la vaguetat amb què correntment s'empleen les paraules impressió i percepció.

A l'obrar un cos sobre els nostres sentits, es produeix en el primer moment el que en direm sensació, fenomen purament passiu; un moment després entra l'activitat, que apoderant-se de la sensació la reconeix com a seva o com modificació de la pròpia persona, i ensems distinta de la causa que l'ha produït.

Ara bé, la sensació o percepció merament passiva, és a dir, sense reconèixer en ella el subjecte ni jutjar de l'objecte, és suficient per als actes d'imitació, com ho

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

manifesta que la facultat o capacitat imitativa es troba en el primer període de la nostra infància quan indubtablement encara no tenim idea de la nostra pròpia persona, i sols donem senyals d'activitat física en certs moviments instintuals que tenen per objecte la vida i el desenrotllament del cos. L'únic, doncs, que ens diu l'analogia en aquest punt, és que l'animal tindrà una sensació o impressió, no autoritzant-nos per a afirmar la formació del concepte que en l'home segueix ordinàriament a l'acte passiu de sentir o que es deu a la intel·ligència, l'activitat de la qual és sol·licitada per l'acció de la causa externa.

Dels fenòmens de l'hàbit, tan comú en algunes espècies, podria semblar a primera vista inferir-se la memòria, sinó la intel·ligència pròpiament tal. Així fóra si la memòria i la successió fossin una mateixa cosa. En tot acte de memòria es troba la successió, mes no tota successió és un acte de memòria. Concretant-nos a l'hàbit que recau sobre una sèrie de moviments, trobem que sa manifestació és possible de dues maneres: o amb la idea anticipada, individual, o per grups del tot o part dels moviments, o sense aquesta idea com ens succeeix amb els moviments productors d'un curt tema de música que hem sentit sense parar atenció i de la mateixa manera reproduïm. En el primer supòsit tenim la memòria, facultat de la intel·ligència; i en el segon, una pura successió; fenomen no intel·lectual, resultat d'una nova capacitat, i és l'únic que per analogia podem atribuir als nomenats irracionals, tenint en compte que la suposició o admissió d'aquesta capacitat basta per a explicar totes les sèries de moviments habituals que en ells s'adverteixen, no menys que la successió o enllaç entre certes sensacions i determinades impressions, com les de temor o espant, i entre aquestes o altres de la mateixa classe amb certs actes de volició, i aquests enllaços, junt amb el poder o capacitat d'imitació, expliquen a son torn el grau d'educació de què són susceptibles algunes espècies.

Al dir volició referint-me als animals, no vull significar els actes de voluntat en què pren part l'activitat de la intel·ligència, sinó aquells fenòmens no estranys a l'home que revesteixen les apariències de volició, i que al subjectar-los a un escrupulós examen gairebé hom no els distingeix de l'instint; tal és el fet de fugir en presència d'un perill real o imaginari, fenòmens que amb freqüència s'ens presenten amb caràcter dubtós, perquè instintius en son origen vénen més tard a modificar-se per l'acció de la intel·ligència i la voluntat reunides sense perdre del tot sa primitiva naturalesa.

L'observació que acabem de fer ens diu que en va cercaríem per analogia vestigis d'intel·ligència en els moviments que formen els grups 5.^{d} i 6.^{d}; és a dir, en els que d'improvís tendeix a determinar una impressió afectiva i en els que són la resultant de dos o més afectes que obren a un mateix temps. En els primers, perquè són possibles com producció de l'instint, com sigui que en llur origen són purament instintuals en l'home. En els segons, perquè sols es diferencien dels primers en què són dos o més els instints que obren i s'amalgamen, unint ses forces i modificant-se tot el que és possible, sense que sigui precís suposar l'exercici de l'activitat.

Quan ens fixem en els moviments que són productes de dos o més afectes que

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

s'exclouen, hi pot haver lloc, si no a dubte, almenys a vacil·lació en el primer moment. En efecte, en observar en aquest cas en els irracionals, certs signes que denoten suspensió, cap sospitar la possibilitat de què composin, meditin i es decideixin a la manera que nosaltres ho fem en situacions anàlogues sempre que la voluntat hagi adquirit algun imperi. Però després que abandonant el procedir vulgar, l'analogia, que consisteix en l'afirmació immediata en vista de simples apariències, prestem atenció a la possibilitat d'aquella suspensió com efecte d'un dels instints al que s'anava a contrariar en un moment donat, rectifiquem el nostre judici, no considerant-nos autoritzats, per a afirmar l'activitat intel·ligent, per a reconèixer-la en aquell fenomen donat que és possible que sigui necessitat en ses apariències per l'instint i que sabem que ho és en nosaltres mateixos, majorment en el primer període de la vida.

Resta, sembla, que em faci càrrec dels moviments, únics que porten el caràcter essencial de veritables determinacions i en la classificació figuren en darrer terme. Mes com fàcilment es concep, la comparança entre ells i els que podríem considerar anàlegs en altres éssers, és impossible. Fóra precís penetrar en l'interior d'aquests, cosa que si arribéssim a verificar obrint-nos pas una mà superior, tindríem la qüestió resolta amb certesa, i en conseqüència, de tot punt inútils la comparació i l'analogia.

L'examen analític que acabem de practicar, en què d'una manera superficial, ens deixa sospitar, no sense fonament, algunes induccions o corolaris que un estudi més detingut podrà confirmar, ampliar o rectificar. Tals són:

1. Que els anomenats irracionals no estan dotats de facultats intel·lectuals pròpiament dites o actives, i sí sols de capacitats.

2. Que hom deu reconeixe'ls-hi:

La sensació en estat passiu, ço és, sens el judici o judicis que l'home hi agrega convertint-la en percepció.

La imitació o capacitat imitativa.

La successió o enllaç sense la imatge anticipada dels objectes enllaçats que en un moment donat es van a reproduir, en què hagi començat la sèrie.

Per fi, l'instint en alt grau.

Aquesta matèria, senyors, és vasta, ja considerada en si mateixa, ja perquè grans homes l'han dilatada amb sols posar en ella llur planta. En aquest petit discurs no he pogut fer més que iniciar-la, donats els estrets límits dels treballs d'aquesta classe i que una comissió inesperada vingué a treure'm el temps que destinava en part a correspondre en quant em fos possible a l'honor que em dispensàreu, confiant-me el títol d'acadèmic quan tan tost acabava de complir la major edat.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Sobre telefonía sense fils, per FERRÀN DE COTS VERDAGUER

PRELIMINARS

En la telefonía ordinaria tenim que considerar tres coses : un transmissor, un receptor i la linia intermitja que els uneix. El transmissor consta de microfon, un o dos elements de pila i el primari d'un petit transformador. Aquest obra per inducció sobre el secundari que forma part integrant de la linia, a l'extrem de la que s'hi troba un receptor telefònic. Veiam, ara, quin és el mecanisme de la transmissió. La veu posa en moviment la membrana vibrant del microfon, i varía la pressió entre els grans de carbó que en el mateix s'hi troben, això produeix variacions en la resistencia de la corrent que passa entre ells, obtenint-se oscil·lacions de la mateixa al ritme de la veu que fa vibrar la membrana del microfon. Aquestes oscil·lacions de corrent determinen en la membrana del receptor atraccions i repulsions al compàs de les que sofreix la de l'aparell transmissor, reproduint així la paraula.

En la radiotelefonía els conductors són suprimits; el transmissor llença continuament a l'espai ones electro-magnètiques l'amplitut de les quals varía segons les modulacions de la paraula. Hi ha una diferencia essencial en el funcionament de les antenes segons siguin destinades a telegrafía o a telefonía sense fils. En les primeres, l'antena vibra tan sols a l'emetre una senyal;* mentre que en les segones, vibra continuament durant tot el temps que dura la transmissió, donant el so corresponent a la freqüencia propia de l'antena, so imperceptible per nosaltres, car el nombre de vibracions que el produeix és tan elevat, que ja no pot ésser recollit per l'oït humà, sensible com a màxim, i solament en algunes persones privilegiades, a 33,000 vibracions per segón. No obstant, la freqüencia fonamental dels sons musicals perfectament purs, està compresa entre 40 i 4,000 vibracions per segón.

* En algunes estacions de telegrafía sense fils, l'antena vibra continuament. Les senyals s'obtenen per la variació en la freqüencia, quedant així acordades (en cas de senyal) o no amb l'estació receptora.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

DIFICULTATS DEL PROBLEMA

Les dificultats que es presenten en la radiotelefonía són diverses, la principal de totes elles està en el transmissor. En primer lloc, és evident que la freqüencia de les ones utilitzades deu ésser superior a la de la vibració màxima perceptible a l'oït. Aquesta condició queda sempre completa, puix que usant ones generalment inferiors a 3,000 metres, la freqüencia obtinguda és superior a 100,000. En segón lloc, consistint la paraula més que en tot en harmònics superiors del sò fonamental, harmònics la freqüencia dels quals pot arribar a uns quants milers de vibracions per segón,[1] és necessari que els intervals entre dos trens d'ones consecutius tinguin una durada sensiblement inferior al més curt período de vibracions considerades; així, doncs, suposant que aquests durin com a màxim una deumil·lèsima de segón, en cas de transmetre amb un aparell a guspires tindràn aquestes que saltar almenys deu mil vegades en dit temps, cosa difícil d'obtenir.[2]

Per altra part, per a transmissions a gran distancia és forçós que la corrent en l'antena aconsegueixi un amperatge molt elevat, ço que no permet intercalar-hi un microfon,[3] i demés, considerant salvat aquest inconvenient, les variacions per aquest aportades a la mateixa careixen de la intensitat necessaria perquè llur efecte sigui sensible a grans distancies — pel que especialment està indicada la telefonía sense fils —. S'ha de procurar, doncs, reforçar per mitjans elèctrics les dèbils variacions que s'obtindríen, confiant-ho tot al sol esforç del microfon sobre l'antena.

En la radiotelefonía es poden usar les ones esmortuïdes, i les entretingudes, però els resultats obtinguts amb les primeres són més que deficients. Comprenent-se això molt bé : les ones esmortuïdes, obtingudes amb la guspira, són oscil·lacions que decreixen en intensitat a poc d'ésser formades; a la radiotelegrafía, on el caràcter de les ones emeses importa poc, convé perfectament aquesta mena d'oscil·lacions, doncs llur alcanç per a la recepció depèn tan sols de l'amplitud inicial.

En la radiotelefonía al contrari, les ones engendrades deuen tenir una puresa i constancia absolutes, pel que és preferible l'empleu d'oscil·lacions entretingudes.[4] En efecte : a igualtat d'intensitat, la resonancia en el circuït receptor pot ésser més gran amb les ones entretingudes que amb les esmortuïdes, perquè la vibració amb les primeres és menys complicada, i per tant pot ésser més fàcilment seguida pels electrons del receptor. Prompte els savis es donaren compte d'aquesta veritat, consistint la

1. Els harmònics, la freqüencia dels quals passa de 2,000, poden ésser en la pràctica suprimits sense que en resulti notable alteració.

2. Vegi's el sistema de transmissió Marconi a disparador múltiple indicat per A. Castilla en *Recientes progresos en radiotelegrafía (Ibérica*, n. 30).

3. Alguns microfons especialment construïts per a telefonía sense fils han admès com a màxim 15 ampers.

4. Se les nomena també sostingudes.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

major part dels esforços per ells realitzats, en cercar la manera de produir aquestes ones entretingudes, d'un modo pràctic i especialment adequat a la telegrafía i telefonía sense fils [1]

SOLUCIONS DEL PROBLEMA

Historiar al detall totes les temptatives, totes les solucions que s'han recercat al problema des de sa aparició, sería cosa llarga i no pas indicada pel caràcter elemental d'aquest article. Essent així, doncs, em limitaré tan sols a donar algunes indicacions sobre els principals procediments que avui es poden usar en la telefonía sense fils i llur resultats pràctics.

Disposicions per a l'obtenció d'ones entretingudes[2]

Les ones entretingudes es poden obtenir per un dels tres procediments següents : 1.r, per diferents combinacions de circuïts oscil·lants i disparadors més o menys especials; 2.n, per aparells dits d'arc (principi de l'arc cantant de Duddell); i 3.r per un alternador d'alta freqüencia.

Dispositius especials. — En l'obtenció de les mateixes pel primer procediment s'hi han preocupat diferents inventors : Vreeland, Galetti i Marconi entre altres. Les disposicions indicades per aquest últim són les més interessants En el sistema transmissor assenyalat en la fig. 1, la corrent continua de G, carrega els condensadors C^1 C^2, el disparador està format per un disc D, que gira a gran velocitat (més de 100 m. per segón) entre els D' i D'' la guspira salta alternativament entre DD' i DD'' obtenint-se així la càrrega en un sentit i després en l'altre del condensador C, que forma part del circuït oscil·lant, on s'hi troba també la self-inducció R, que obrant sobre l'antena fa que aquesta vibri llençant a l'espai ones entretingudes.

En un dels models més recents de transmissor Marconi s'empleen diversos circuïts oscil·lants amb els seus disparadors corresponents. La guspira que salta en cada un d'ells, dóna lloc a una serie d'oscil·lacions molt esmortuïdes; però com les descàrregues se succeeixen sense interrupció l'antena es veu continuament impulsada per oscil·lacions que si estàn en fase (cosa difícil d'obtenir), l'obliguen a vibrar amb una amplitud constant.[3] El muntatge dels aparells per a l'obtenció d'ones entretingudes pel sistema indicat ha d'ésser molt precís; puix si les oscil·lacions parcials no es correspo-

1. Les ones entretingudes són també les usades en l'actualitat en les estacions radiotelegràfiques de gran potencia degut als aventatges ja indicats que posseeixen sobre les esmortuïdes.

2. Les ones entretingudes són el fonament sobre el que descansa la radiotelefonía. Ens concretem a parlar sols de les mateixes, per ésser les úniques que han resultat pràctiques.

3. Per a millor comprensió d'aquest sistema generador d'ones entretingudes, llegeixi's l'article assenyalat en la nota 2, de la pàg. 122.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

nen, és a dir, no estàn en fase, produiràn pertorbacions en l'antena, ja augmentant la freqüencia, ja l'amplitud, ja anul·lant completament aquesta última degut a fenòmens d'interferencies.

Dispositius d'arc. — El principi en què es basen els dispositius dits d'arc és el següent : si en derivació sobre un arc elèctric, alimentat per corrent continua, s'hi munten una capacitat i una self-inducció formant circuït, aquest últim serà oscil·lant, ja que, constituint l'arc una resistencia al pas de la corrent, aquesta carregarà el condensador, el qual a la vegada es descarregarà a través de l'arc. D'aquesta manera, resulta en el mateix, sobreposada a la corrent continua que el manté, l'oscil·lant del circuït indicat. Les variacions així obtingudes, fan que la columna gaseosa que hi ha entre els dos carbons vibri donant un so (d'on li ve el nom d'arc cantant), l'altura del qual depèn de la freqüencia del circuït oscil·lant. Així es comprèn el que es puguin alterar les característiques de l'arc, canviant la self-introducció i la capacitat. Ara, si a aital circuït s'hi acobla una antena, aquesta oscil·larà, llençant en son voltant ones electromagnètiques d'amplitud, i període constants; i per fi, si en la mateixa, o millor encara, en el circuït oscil·lant s'hi col·loca un microfon, i es parla davant d'ell, l'arc reproduirà la paraula, i les ones emeses per l'antena vindràn modificades (en amplitud i freqüencia) al ritme de la veu.

No obstant, la realització pràctica de l'arc cantant aplicable a la telefonía sense fils ha estat problema difícil de resoldre. Els inconvenients que s'han trobat a l'arc de Duddell* són molts : el desgast dels electrodes, l'augment de temperatura, la ionisació són causes que modifiquen la freqüencia propia del circuït oscil·lant en grans proporcions, fent-lo inservible per a la radiotelefonía. Els dispositius adoptats per a combatre tots aquests mals, són de lo més variat. Poulsen, per exemple, fa saltar l'arc entre un cilindre de coure dins del que hi circula aigua, i un altre cilindre de carbó massís que gira continuament, evitant que l'arc es formi sempre en el mateix lloc i gasti els electrodes. La Gesellschaft für Drahtlose Telegraphie (Telefunken) emplea sis, dotze o vintiquatre arcs per a tensions de 220, 440 i 880 volts respectivament. Aquí els arcs es formen entre uns carbons cilíndrics amb casquets esfèrics, i uns cilindres de llautó acabats en cassoletes de coure, plens d'aigua, l'evaporació de la qual manté constant la temperatura dels arcs. En altres aparells, com el de Ruhmer, salta aquest entre dos fils d'alumini que es desplacen a gran velocitat, i en altres per fi, com en els sistemes de Peuckert i Lepel entre dos plats metàl·lics molt pròxims.

Malgrat les disposicions indicades, és dificilíssim obtenir un arc absolutament constant.

Com a tipus de sistema transmissor a base d'arc, assenyalarem el de Colin i Jeance, amb el que s'han aconseguit sobrepassar els 200 km. amb una netedat absoluta en la recepció.

En aquest sistema de transmissió, l'arc és triple aquests salten entre una punta

* Duddell fou qui assenyalà el fet de l'arc cantant, l'any 1900.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

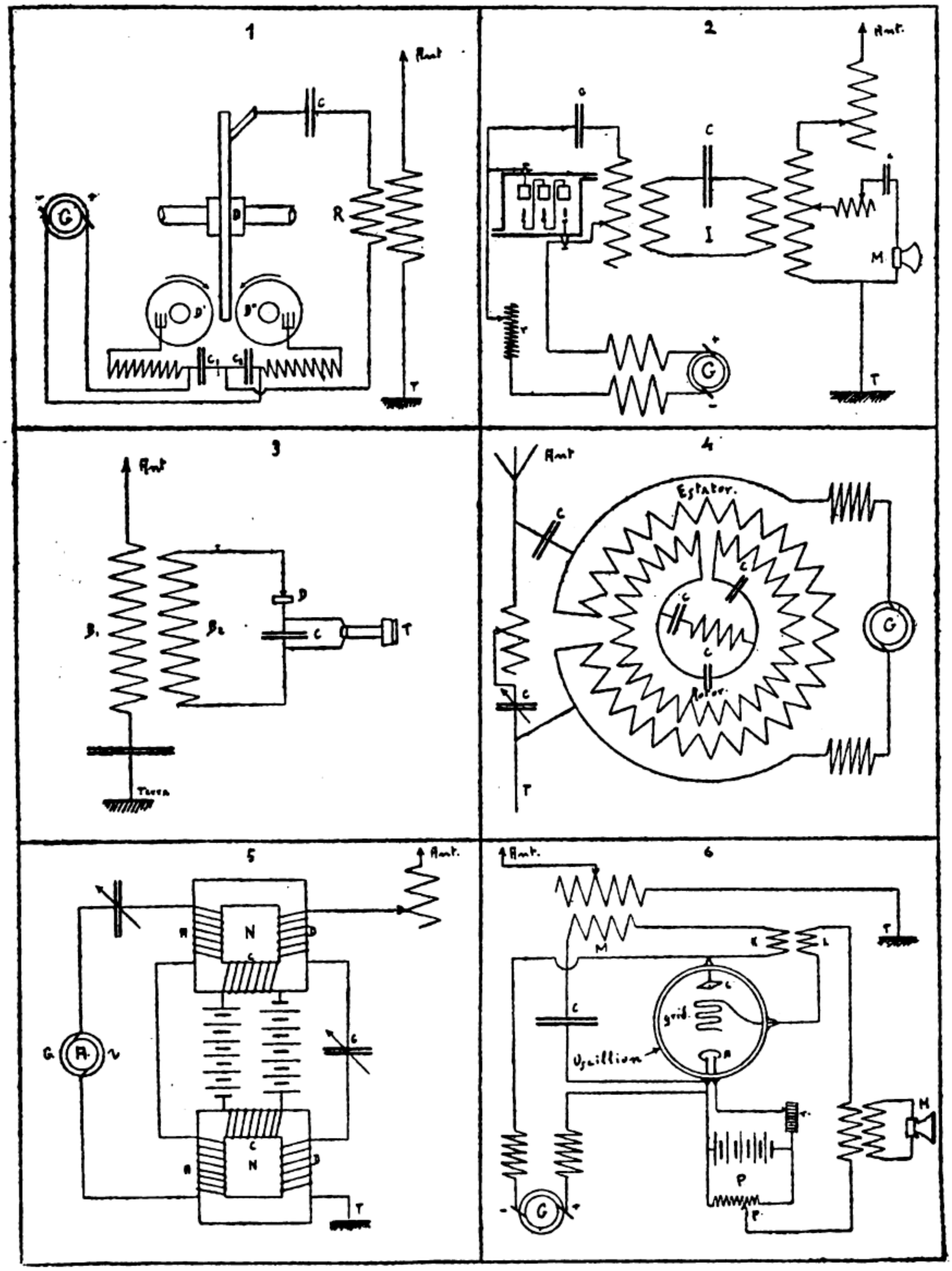

Les figures 1, 4 i 5 representen diferents dispositius per a l'obtenció d'ones electromagnètiques entretingudes; la número 3 és un esquema de receptor, utilitzable tant per a radiotelegrafía com per a telefonía sense fils; i les assenyalades amb els números 2 i 6 figuren, així mateix, esquemes d'estacions completes de transmissions radiotelefòniques.

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

de carbó de 1 mm. i un electrode de coure de gran diàmetre, refredat per una circulació interna de petroli. Tot això va col·locat en una atmòsfera d'hidrocarburs, la dosificació dels quals és tal, que al descompondre's produeix sobre l'electrode petit un dipòsit de carbó equivalent al que es perd per desgast. Gracies a aquest artifici, la llargada dels arcs resta constant. El muntatge indicat per Colin i Jeance, és el de la fig. 2 : tres arcs en serie són alimentats per corrent continua. La diferencia potencial entre el primer carbó i l'últim cilindre de coure és de 700 volts; obtenint-se així en els electrodes, diferencies de 330. El circuït oscil·lant, col·locat en derivació sobre l'arc, obra inductivament sobre un circuït *I*, el que obra a la vegada sobre l'antena. La capacitat *C* que es troba en el circuït intermig *I*, té una valor relativament gran. La freqüencia propia de les oscil·lacions obtingudes amb dit transmissor és de 500,000 per segón, corresponent a ones de 600 m. L'aventatge que té el col·locar el circuït *I* entre l'oscil·lant de l'arc i l'antena està en què, posseint aquest gran capacitat i feble amortitzament, la freqüencia de les oscil·lacions produïdes resulta absolutament invariable i l'ona irradiada per l'antena és molt pura.

El microfon en aquest sistema, es troba en un circuït oscil·lant col·locat en derivació sobre la porció variable de la bobina d'acoblament a l'antena; d'aquesta manera, la corrent que pel mateix passa, és aproximadament la dècima o la dotzava part de la corrent d'antena.

Per la recepció empleen Colin i Jeance un dispositiu ordinari amb detector de cristall. Com a model de dita classe de receptor assenyalarem el de la Telefunken, molt generalitzat actualment, degut a la simplicitat i bon rendiment del mateix. Vegi's fig. 3. Una bobina d'acoblament, es continúa amb l'antena en son extrem superior i amb un condensador graduable en son peu que va fixat a terra. El circuït oscil·lant comprèn la bobina d'acoblament B^2, el detector *D* i un condensador *C* entre les armadures del qual s'hi col·loca un telefon. Si una estació transmet les ones hertzianes[1] per aquesta emeses, posen en vibració els corpuscles elèctrics de l'antena receptora; per inducció, el circuït oscil·lant també vibraría, però com el detector (punta de grafit apoiada en galena) té là propietat d'obrar com a vàlvula, l'elèctricitat en el circuït tancat B^2 *DC* sols es pot moure en un sentit. Aquesta electricitat carrega el condensador, i d'una armadura a l'altra passa a través del telefon una corrent de sentit fixe, que determina l'atracció de la membrana vibrant.[2] Comprenent-se aïxí com aquests receptors serveixen tant per telefonía com per telegrafía sense fils. En el primer cas, reproduiràn la paraula seguint les modulacions de les ones emeses, i per tant les de la veu en el transmissor; en el segón cas, els senyals tindràn la mateixa intensitat i to, diferenciant-se tan sols per llur durada.[3]

1. De Hertz, son descobridor.

2. El to reproduït pel telefon depèn del nombre de voltes que es descarrega el condensador per segón i la intensitat dels sons, de la quantitat d'electricitat que passa cada vegada.

3. Els receptors amb detector de cristall, són d'ús molt corrent; no obstant, també se solen emplear el detector electrolític (Fessenden i Telefunken); el termoelèctric (Poulsen, Collins i Ruhmer), el magnètic (Marconi) i els detectors a buit (Majorama i De Forest).

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Dispositius basats en l'empleu d'alternadors d'alta freqüencia. — La manera més pràctica d'obtenir ones entretingudes adequades a la radiotelegrafía i radiotelefonía, és mitjançant l'ús d'alternadors d'alta freqüencia, però la construcció d'una tal màquina és en extrem difícil, i fins al cèlebre alternador de Goldschmidt són molts els que s'han provat, i pocs els que han donat resultats pràctics. Indicarem els principals.

A Fessenden — un dels qui s'han preocupat més d'aquest problema — es deu un alternador d'alta freqüencia d'una potencia disponible de 2 kilowats, mogut per una turbina de vapor aplicada directament a son eix i girant a gran velocitat. En un dels models més perfectes dels alternadors Fessenden, l'inductor i l'induït estàn fixes, una roda dentada de cer,[1] la velocitat perifèrica de la qual és de 300 m. per segón, gira entre ells, produint les variacions en el fluxe magnètic necessaries per a la producció d'una força electro-motriu induïda. La seva potencia és aproximadament també 2 kilowats, i la freqüencia de corrent alternativa 100 000 períodes.

Alternador de Goldschmidt. — Aquest alternador està constituït per un estator fixe i un rotor mòbil que gira dintre el primer. El devanat del fil de coure, està tant en l'un com en l'altre disposat de tal manera, que enviant als dos corrent continua, s'hi formen una serie de pols positius i negatius alternats.

La corrent continua s'envía tan sols a l'estator, creant-se així camps magnètics que s'endinzen en l'interior de l'anell del rotor. Ara, si el rotor gira, al passar els seus pols davant dels fixes de l'estator neixeràn en les espires del rotor corrents alternes variables, la freqüencia de les quals vindrà donada per la meitat del producte del nombre de pols de l'estator per les voltes del rotor. Si el rotor estés fixe, el nombre d'alternancies que experimentaría l'estator, sería igual a les del rotor, però com que aquest gira, els efectes se sumen, resultant així en l'estator un nombre d'alternancies igual al doble de les del rotor. Aquestes últimes per inducció obren sobre el rotor, però com aquest està en moviment al nombre de variacions que sufrirà el rotor per l'acció de l'estator, s'hi tenen d'afegir les propies del rotor que de nou obraríen sobre l'estator i així successivament, podent-se arribar a freqüencies altíssimes però debilitant-se molt la corrent. En general, no se sol passar de tres a quatre transformacions.[2]

La disposició d'quest alternador pot veure's en la fig. 4. Les capacitats en el rotor hi són per a reforçar les oscil·lacions del mateix per un efecte de ressonancia.

Alternador d'Arco. — El principi d'aquest alternador és el següent. Si la corrent que produeix un camp magnètic és feble el camp també ho serà; si dita corrent aug-

1. Perquè, degut a la gran força centrífuga, dita roda dentada no es disgregui, està fosa d'un cer especial al cromo-níckel. Una velocitat de 300 m. per segón correspòn a 18 km. per minut, o siguin més de 1,000 km. per hora.

2. Tant l'alternador de Goldschmidt, com el d'Arco (que segueix a aquest), com les disposicions de Marconi, ja indicades, s'usen solament en les estacions radiotelegràfiques de gran potencia. Per a transformar aquestes de radiotelegràfiques a radiotelefòniques s'hi tindrà que aplicar un microfon ja en el circuït oscil·lant, ja en l'antena.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

menta, el camp creixerà desmesuradament arribant-se a un límit a partir del qual, un augment en la corrent, a penes si serà sensible, sent-ho molt per contra, una disminució.

Si en un electro-imà se sobreposa a una corrent continua una corrent alterna, la meitat de l'alternancia que tendeixi a augmentar el camp produït per la corrent continua quasi no es notarà, però la meitat de l'alternancia que tendeixi a disminuir-lo produirà una variació molt notable en el mateix.

Ara, si sobre aquest electro-imà s'hi col·loca un tercer enrotllament, la corrent induïda en aquest últim oferirà alternancies (degudes a la disminució de fluxe magnètic) separades per intervals (deguts a l'augment del fluxe) d'igual duració que les mateixes.

Fins aquí és molt clar, però mancava trobar la manera d'omplir aquests buits entre dues oscil·lacions consecutives. Això ho solucionarà el comte d'Arco muntant dos transformadors, segons indica la fig. 5.

Un alternador de freqüencia relativament elevada, envía la corrent a dues bobines *A*, enrotllades sobre els nuclis *N*; a la vegada, sobre els mateixos s'hi troben també dues bobines més *C*, alimentades per corrent continua, i les *D* que formen part de l'antena. Les bobines *C* estàn de tal manera disposades, que les linies de força dels fluxes magnètics creats per la seva acció en els nuclis *N* i *N'* són de sentit contrari. D'aquesta manera la corrent que envía l'alternador produeix sempre una oscil·lació en una de les bobines *D*, quan a l'altra correspòn un interval o fase de descans. Però com les dues bobines *D* i *D'* formen part de l'antena, aquesta oscil·larà, amb una freqüencia doble a la propia de l'alternador.*

Alternador del Dr. De Forest. — El fonament d'aquest alternador és absolutament distint del vist fins ara. La part més essencial del mateix és l'*Oscil·lion*, ampolla on l'aire s'ha enrarescut d'una manera considerable i en la que s'hi troben un anode *A*, un catode *C* i un filament intermig dit *grid*. La descàrrega es fa a través del buit de l'ampolla; la corrent és proporcionada per una potent dinamo unida als electrodes per dues bobines de gran reactancia, a fi que la corrent oscil·lant que es formi no pertorbi la continua del generador. En el circuït oscil·lant s'hi troben, ademés del *Oscil·lion*, un condensador i dues bobines, que corresponen l'una al transformador d'antena, i l'altra al transformador del *grid*. Vegi's la fig. 6.

El catode incandescent emet continuament electrons que van a parar a l'anode. Aquest acarreig elèctric es pot modificar més o menys, i àdhuc anul·lar-se per una certa valor crítica del potencial negatiu del *grid*, col·locat entre l'anode i el catode. Si un cop obtingut aquest estat d'equilibri elèctric es desplaça per un moment el contacte *p* del circuït del *grid* sobre el potenciòmetre, canvía el potencial del *grid*, ço que produeix una variació en el circuït oscil·lant, però com que en ell s'hi troba la bobina *K*, aquesta influencía la bobina *L* i per tant al *grid*, el que de nou pertorba el circuït oscil·lant

* La corrent que aquí hem considerat s'enviava a l'antena, es pot fer obrar sobre un altre alternador de dit sistema, i així successivament obtenir-se, per mitjà del muntatge dit en cascata, freqüencies elevadíssimes.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

que obra altra volta sobre el *grid*, i així continuament oscil·la amb una freqüencia que es pot variar segons la self de les bobines *K* i *M* i la capacitat del condensador.

Aquestes oscil·lacions es transmetràn a l'antena per l'intermig del transformador *M*, llençant constantment a l'espai ones entretingudes.

El microfon De Forest l'aplica en el circuït oscil·lant del *grid*, l'acoblament sobre el mateix és per inducció.

El primari del transformador d'antena es pot fer obrar sobre el circuït del *grid* d'un altre *Oscil·lion*, i el d'aquest sobre un altre, obtenint-se així en l'antena corrents de molt elevada intensitat.

Un dels molts aventatges de dit sistema de telefonía està en permetre l'empleu de micròfons d'ús corrent, per gran que sigui la potencia de l'estació transmissora.

Al mateix inventor es deu un amplificador d'oscil·lacions per a la recepció, dit *Audiophone* i també *Audion*, que en principi és semblant al del *Oscil·lion* i que permet augmentar molt la distancia de recepció dels radiotelefonemes.

Els dispositius indicats del Dr. Lee De Foret representen la solució més moderna de la radiotelefonía, i fins al moment, els que millors resultats pràctics han donat.

RESULTATS PRÀCTICS

La radiotelefonía constitueix un dels èxits més grans de l'enginy humà i de la tècnica moderna, gracies a ella s'han aconseguit salvar distancies tant i més grans que amb la telefonía ordinaria, establir comunicacions des de trens en marxa i des de vaixells,* i enviar la paraula a través dels oceans, cosa impossible amb els *cables* submarins.

Per acabar, citarem els resultats més notables obtinguts en radiotelefonía fins al moment present.

En agost de 1914, Colin i Jeance aconseguiren transmetre entre París i Voves. El transmissor per ells usat és l'indicat en la fig. 2. El microfon de què es valgueren constava de 19 micròfons simples, muntats en un porta-veu cònic especial, a fi i efecte de concentrar el major nombre possible d'ones sonores.

El 7 de febrer de 1915, amb un aparell De Forest instal·lat en un tren de la Companyía Lackawanna Railroad, es transmeteren radiotelefonemes a Binghamton des de les estacions de Loundsberg, Apulachin, Vestal, Holstead i Halford. Més modernament, usant un amplificador especial, s'ha aconseguit sobrepassar els 200 km.

S'ha comunicat també, entre Washington i Sant Francisco de California.

En setembre de 1915, la Navy Department dels Estats Units, féu experiencies comunicant des d'Arlington (Massachusetts) a Mare-Island (California) (4,000 km.), i

* Des del *Yat Hirondelle*, propietat del Príncep de Mònac, fent proves amb el microrradiògraf Brañas.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

també des de New-York a Arlington amb fils, i des d'aquí a Mare-Island, sense, per acoblament d'aparells en l'estació intermitja.

S'ha transmès des d'Arlington a París.*

Per fi, els oficials de l'American Telephone and Telegraph Company Wireles, el 29 de setembre de 1915, comunicaren des de la costa de l'Atlàntic amb l'estació de Honolulú, capital de les illes Hawaï en el Pacífic, distants més de 7,000 km.

Barcelona, octubre de 1916.

BIBLIOGRAFÍA

Dr. KARL MARKAU : *Telephonie ohne Draht.* Brunswick, 1912. — J. A. FLEMING: *The Principles of Electric Wawes Telegraphy and Telephony.* — R. DE VALBREUZE: *Notions générales sur la Télégraphie sans fil et la Téléphonie,* i diversos interessants articles publicats en *Ibèrica* pel Dr. E. TERRADAS i A. CASTILLA.

* Per aquesta prova s'utilitzà un transm ssor De Forest compos de 120 ampolles. La intensitat alcançada per l'antena fou de 150 ampers.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Dret civil català : El testament sagramental en el Bisbat de Girona, per Joaquim Carreras i Artau.[1]

Els autors de Dret català mencionen, entre els testaments extraordinaris o privilegiats, el nomenat testament sagramental, referint-se principalment al que està en ús a Barcelona, i sols en lloc secundari al que vigeix a Girona. Això indica que el costum gironí, molt més notable que el privilegi de Barcelona, és desconegut en gran part.

El testament sagramental és costum vigent a la ciutat i diòcesi de Girona des de temps antic. Ja En Tomàs Mieres el consignà en la seva compilació de 1439 *Consuetudines Episcopatus Gerundensis*, en la rúb. 25, cap. únic, que diu : «Així mateix s'observa per costum que si algú fes testament o declarés la seva última voluntat davant de testimonis, aquests són rebuts i examinats pel Jutge, cridats aquells als qui interessi; i després de rebre jurament dels testimonis en una esglesia sobre altar consagrat, les seves declaracions es fan constar en instrument públic i al mateix se li atribueix fe per manament del Jutge. I el testament es nomena sagramental».[2]

Segons aquesta consuetut, el testament sagramental està vigent en tota la diòcesi gironina, que comprèn noresmenys 364 parroquies i 21 sufraganies o curats anexes. Perquè els costums aplegats per En Mieres no són privatius de la ciutat de Girona, sinó que s'estenen a tot el Bisbat. Així ho confirma la pràctica dels Jutjats

1. El present article, escrit dos anys endarrera, ha perdut molt del seu interès després d'haver publicat D. Josep Pella i Forgas el volum III de la seva obra *Código civil de Cataluña*, on fa un detingut estudi del testament sagramental (Vegi's pàg. 147). Creiem, però, que conserven encara interès algunes dades sobre la vigencia de la institució en el Bisbat de Girona. (N. de l'A. — Octubre de 1918.)

2. «*Item servatur de consuetudine quod si aliquis coram testibus testamentum vel suam ultimam voluntatem nuncupaverit, quod recipiuntur et examinantur testes, vocatis vocandis, quorum interest, per Judicem, et recepto juramento a testibus in aliqua Ecclesia super Altari consecrato, tales testium depositiones rediguntur in publicam formam et eidem ex Decreto Judicis attribuitur fides. Et vocatur testamentum sacramentale*». Ms. de l'any 1676, que hem consultat a la nostra Biblioteca Provincial Universitaria.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

de primera instancia, que han tramitat testaments sagramentals de diocesans no sols gironins, sinó també d'altres pobles del Bisbat.

Aquesta forma de testament es nomena sagramental del jurament que l'advera. Es deu prestar en una esglesia de la diòcesi sobre altar consagrat. Una llarga tradició, que ja constatà Fontanella,[1] ha fixat el lloc del jurament en l'altar de la Puríssima Concepció de l'esglesia de Sant Martí Sacosta, de Girona. Però no sempre s'adveren ni s'han adverat allí els testaments sagramentals. Durant l'última guerra civil, havent estat tancada la susdita esglesia, se n'adveraren alguns en l'esglesia del Carme. Cal també esmentar la parroquia de Sant Vicens de Besalú, on en època remota es demanà al Jutge que un acte d'última voluntat «s'elevés a testament sagramental, conforme a la consuetut escrita que consta en el títol *de testaments*».[2] Fa pocs mesos, en 12 de maig de 1915, s'adverà altre testament en l'esglesia parroquial de Figueres, capella de Nostra Dona del Roser, després de trenta anys de no celebrarse un acte consemblant.[3] D. Manuel Duràn i Bas retreu el testimoni de lletrats qui li donaren noticia d'altres otorgacions tramitades a La Bisbal i altres llocs de la diòcesi.[4]

El text de la consuetut escrita, qu'hem citat abans, es refereix tant sols a la forma del testament. No regula la capacitat del testador, ni les seves facultats, ni les condicions i nombre dels testimonis, etc., tot lo qual es regeix pel Dret general de Catalunya. La pràctica catalana i les doctrines dels doctors han equiparat, en tot ço que és específic de la institució, el dret gironí amb el barceloní. Qui ho vulgui estudiar en detall, consulti l'obra del gran jurisconsult olotí Fontanella[5].

El text del costum assenyala alguns tràmits a seguir en l'adveració d'un testament sagramental. Avui el Jutjat de primera instancia de Girona, servant en lo essencial aquell procediment, els tramita en forma d'expedients de jurisdicció voluntaria.

El procediment és com segueix. Es presenta instancia al Jutjat demanant l'elevació a testament sagramental d'una última voluntat. Incoat expedient, el Jutge assenyala dia i hora per a pendre jurament als testimonis en el lloc de costum i rebre les seves declaracions. Es publiquen edictes en el *Boletín Oficial de la Provincia*, en el Jutjat, en la població que és cap de partit, i en la vila on visqué i morí el testador, citant-se a tots els qui es creguin amb dret a l'herencia perquè l'al·leguin. En el dia i hora assenyalats, i previa notificació a les autoritats eclesiàstiques, el Jutjat es constitueix en l'esglesia i altar de costum, pren jurament als testimonis i reb per separat les seves declaracions. Si hi ha oposició formulada, els testimonis són preguntats novament segons els capítols de repreguntes presentats per la part opositora.

1. *Decisiones Sacri Regii Senatus Cathaloniæ*. Decis. 578, n. 23.
2. Citat per D. Joan Bta. Torroella : *Lo dret civil gironí*. Mataró, 1899, p. 27.
3. *La Veu de l'Empordà*, periòdic de Figueres, de 15 de maig de 1915.
4. Duràn i Bas: *Memoria acerca de las instituciones del derecho civil de Cataluña*. Barcelona, 1883 p. 176, nota 2.
5. Fontanella : *op. cit.* Decis. 576, 577, 578 i 579.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

De l'interrogatori se n'aixeca acta, que s'uneix a l'expedient i passa a informació del Ministeri fiscal. Vist el dictamen del Fiscal municipal, el Jutge dicta auto, que posa terme a l'expedient de jurisdicció voluntaria. Si l'auto és favorable, eleva a testament sagramental l'última voluntat del testador, i mana protocolitzar-la en poder del notari qu'es designa; requisit que compleix el notari,així que se li passa l'expedient. Si l'auto és desfavorable, la part actora té dret a acudir davant l'Audiencia Territorial, convertint-se aleshores l'expedient en contenciós i seguint els demés tràmits. També des del punt de vista processal el testament sagramental vigent a Girona està equiparat amb el de Barcelona.

Caldría consultar els arxius notarials existents a la diòcesi gironina per a saber exactament el nombre de testaments sagramentals protocolitzats en els últims temps. De dades incompletes que he pogut recollir, resulta que durant els darrers cinquanta anys se n'han adverat en el Bisbat de Girona una vintena almenys; el que prova que la institució és viva encara.

* * *

El testament sagramental, pot ésser considerat com una institució autòctona del Dret català? Se sol citar[1] com precedent immediat, la llei 11, llib. 2, tít. 5 del *Forum judicum*, que admet la declaració d'última voluntat per jurament dels testimonis davant del Jutge. Una forma pareguda es troba en el Codi de les *Costums de Tortosa*.[2]

Sigui comsevulla, la institució de què parlem, és antiquíssima. En 1040 un tal Guillem otorgà testament que fou adverat en la Seu de Vich *(in sede Vici)*; el pergamí autèntic es guarda avui en l'arxiu particular del «Mas Coromines» de Sant Martí Sescorts, de Vich.[3] Notem que a Vich caigué en desús el testament sagramental, tal vegada a conseqüencia de la prohibició d'observar les lleis godes que Jaume I establí en les Corts de Barcelona de 1251.

El Sr. Corbella[4] cita alguns testaments sagramentals otorgats en el segle XII a Barcelona. Aquesta ciutat, segons tradició llegendaria, hauría obtingut del rei franc Ludovic Pius el privilegi del jurament per a l'esglesia dels Sants Just i Pastor, que fou confirmat en el cap. 48 del *Recognoverunt Proceres* (3 de janer de 1283).

Alguns autors han volgut trobar els orígens del testament sagramental gironí en una extensió dels privilegis de Barcelona feta per Pere III a 8 de febrer de 1283[5] o sigui un mes després de la promulgació del *Recognoverunt Proceres*. Confirmen aquesta

1. CORBELLA : *Manual de Derecho Civil catalán*. Reus, 1906; p. 93.
2. Llib. 6, rúb. 4, § 7; citat per CORBELLA.
3. Una copia del pergamí, juntament amb altres dades del mateix, m'ha estat facilitada pel meu amic el poeta gironí En Xavier Carbó.
4. CORBELLA : *op. cit.*, p. 740, nota.
5. Arxiu Munic. Girona; Llibre verd, foli 9, retro 10.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

extensió dues pragmàtiques de Joàn I donades a la vila de Montsó, una en 26 de maig[1] i altre en 31 de desembre de 1389[2]; l'última de les quals estén a Girona tots els privilegis, llibertats, franqueses i consuetuts dels ciutadans i habitants de Barcelona *(quod frui possint quibuscumque privilegiis, libertatibus, franquitatibus et consuetudinibus quibus utuntur et soliti sunt gaudere civitatis Barchin. cives et habitatores).*

Però la qüestió dels orígens del testament sagramental de Girona és independent, al nostre entendre, de l'estensió dels privilegis de Barcelona. Farem notar que la pragmàtica de 31 de desembre de 1389, la més favorable de totes, sols parla dels ciutadans i habitants de Girona *(civibus et habitatoribus dictæ civitatis permisit);* essent així que el testament sagramental, com els demés costums compilats per En Mieres, s'observa i practica en tot el Bisbat, com he dit abans. No així a Barcelona, els ciutadans i habitants de la qual són els únics en disfrutar del privilegi. Encara assenyalarem altres diferencies : a Girona es poden adverar testaments en qualsevol esglesia del Bisbat, mentre que el privilegi barceloní limita el lloc a una sola esglesia i a un sol altar determinats. Per fi, aquesta mena d'últimes voluntats se solen otorgar a Girona dins del mateix Bisbat, mentre que a Barcelona és possible fer-ho fora de la ciutat. Cal esmentar que el privilegi fou concedit en els seus principis als mercaders, mariners i persones que es trobaven de viatge.

Sembla, doncs, ésser més admissible l'opinió d'alguns doctors catalans, entre ells En Tomàs Mieres i En Fontanella, segons la qual el testament sagramental és costum propi de la ciutat i Bisbat de Girona, i no una importació.[3]

* * *

Els testaments sagramentals són cada dia menys freqüents. Les facilitats de la vida moderna els fan innecessaris en la majoría dels casos.

Molts jurisconsults catalans opinen avui que aquest costum hauría de desparèixer. El Sr. Duràn i Bas, creient-lo inútil i perjudicial, l'exclogué del seu projecte de Codi civil català.[4] Donades les condicions socials de la nostra època, la mala fe pot arribar al perjuri i a la simulació d'últimes voluntats. Però semblants inconvenients es poden encara salvar exigint majors garantíes, sobretot en els testimonis.[5] Per la seva part, la jurisprudencia en els últims temps ve aplicant un criteri restrictiu, que fa força difícil abusar de la institució.

Hi hem d'anar bon xic en compte en enderrocar les institucions encara vives i

1. Arxiu Munic. Girona; Llibre verd, foli 403.
2. Arxiu Munic. Girona; Llibre vermell, foli 197, retro.
3. «*Hæc verba consuetudinis scriptæ, quam cum habeant jure proprio Gerundenses, non curant de communicatione privilegii Civium Barchinonæ...*». FONTANELLA : *op. cit.*, Dec. 578.
4. DURÀN I BAS : obra i lloc ja citats.
5. El Sr. D. ANTONI M.ª BORRELL I SOLER indicà algunes garantíes en un article intitulat *Formes testamentaries* i publicat a la «Revista Jurídica de Catalunya», any 1912, tom XVIII, pp. 156 209.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

que tenen una llarga tradició, sobretot si omplen necessitats de la nostra vida. A la persona que, trobant-se en perill imminent de mort, ha de morir intestada, ¿no li és un consol molt gran el poder otorgar la seva última voluntat davant de dos testimonis que tingui en presencia? Certament que aquests casos urgentíssims són cada dia més rars; però n'hi ha i n'hi haurà sempre. I aleshores és bo tenir una institució de dret propi que dongui satisfacció als nostres desitjos.

Barcelona, octubre de 1916.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Ensenyances dels Estudis Universitaris Catalans

CURS DE 1913-1914

I. — DRET CIVIL CATALÀ

Professor : *D. Antoni M.ª Borrell i Soler.* — Local : Ateneu Barcelonès.
Càtedra diaria. — De 7 a 8 del vespre.

II. — HISTORIA DE CATALUNYA

Professor : *D. Ferràn Valls Taberner.* — Local : Ateneu Barcelonès.
Càtedra alterna : Dilluns, dimecres i dissabtes, de 7 a 8 del vespre.

III. — LITERATURA CATALANA

Professor : *D. Antoni Rubió i Lluch.* — Local : Ateneu Barcelonès.
Càtedra alterna. — Dimarts, dijous i divendres, de 7 a 8 del vespre.

Les peticions de dins i fòra de la Ciutat per figurar en les llistes de suscriptors i protectors dels E. U. C. han de dirigir-se al Sr. Tresorer de la Junta, en l'oficina general d'aquells : Bisbe, 5

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

University of California
SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
405 Hilgard Avenue, Los Angeles, CA 90024-1388
Return this material to the library
from which it was borrowed.

OCT 18 1993
MAY 0 2 1998

E Catalans

C.

6'50 pessetes anyals.
E. U. C. i socis de

l'A

Volum	I (1907).	8	pessetes
»	II (1908).	8	»
»	III (1909).	9	»
	(Agotats els fascicles segón i tercer.)		
»	IV (1910).	10	»
»	V (1911).	10	»
»	VI (1912).	10	»
»	VII (1913).	10	»

Administració i Redacció : Bisbe, 5, Barcelona

THE LIBRARY
UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

TIP. L'AVENÇ

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF CALIFORNIA

3 1158 01132 5403

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
A 000 233 734 3

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

University o
Southern
Library F

Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA